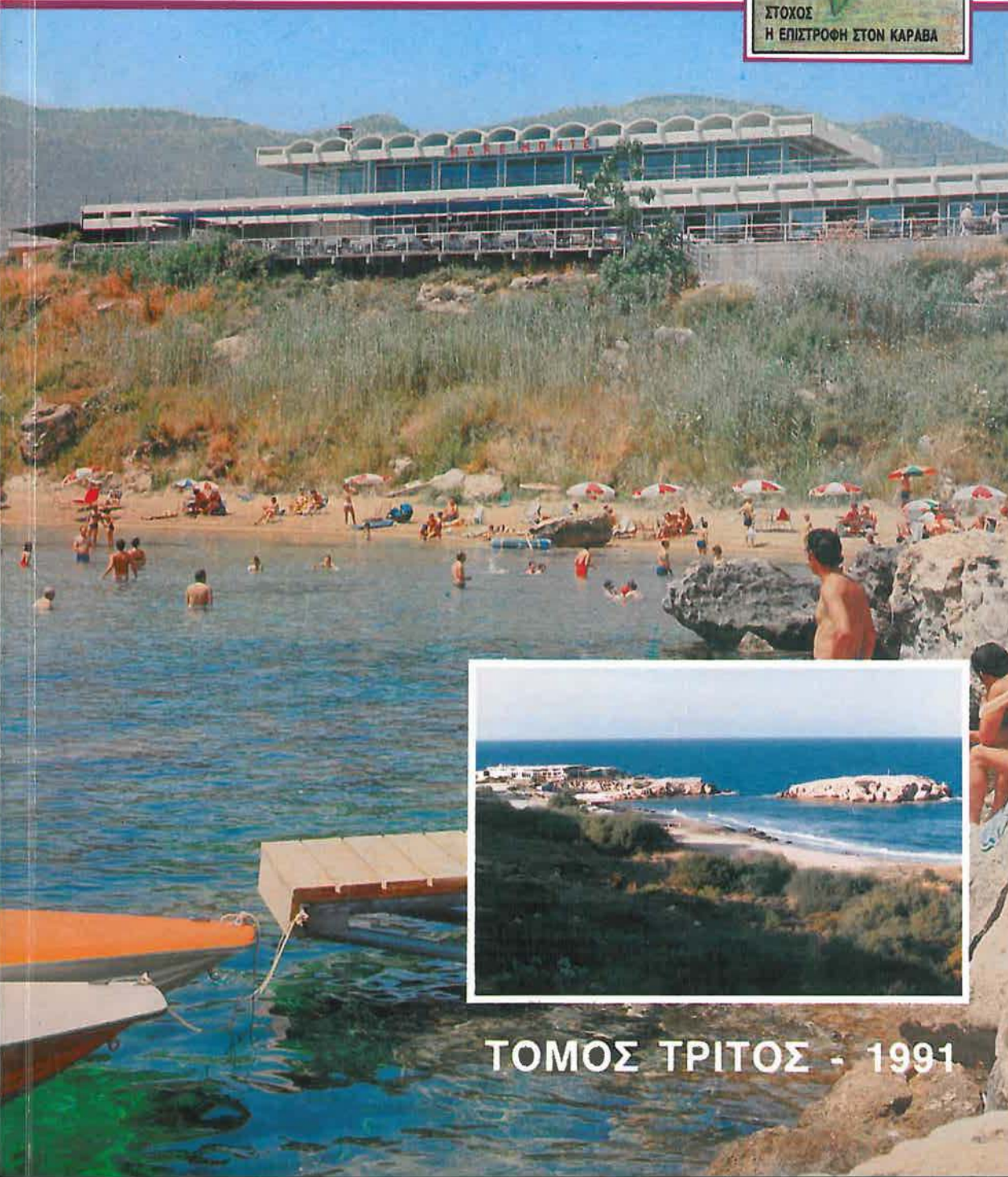

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ - 1991

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΚΑΡΑΒΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ 1991

Εξώφυλλο: Η παραλία και το ξενοδοχείο «Μάρε Μόντε»
Στην ένθετη φωτογραφία, ο γραφικός κόλπος του «Πέντε Μίλι»

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΔΟΣΗ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» - ΤΟΜΟΣ ΤΡΙΤΟΣ 1991

Με την οικονομική χορηγία του
Δήμου Καραβά.

Υπεύθυνος Ιδιοκτήτης : Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ».

Συντονιστής Έκδοσης : Γιάννης Παπαϊωάννου

Επιτροπή Εκδόσεως : Τηλεμάχος Κληρίδης
Γιώργος Κυριακίδης
Γιάννης Παπαϊωάννου
Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά
Χρυστάλλα Χατζηλούκα Χαραλάμπους
Βασιλική Χριστοδουλίδου

Διορθωτές ύλης : Γιώργος Κυριακίδης
Πίτσα Χαρμαντά Πρωτοπαπά
Χρυστάλλα Χατζηλούκα Χαραλάμπους

**Επιμέλεια εξωφύλλου/
φωτογραφιών :** Γιάννης Παπαϊωάννου

Ταχυδρομική Διεύθυνση : Τ.Κ. 3423, Λευκωσία

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
Χαιρετισμός Πρόλογος	Διοικητικό Συμβούλιο 5
Εισαγωγικό σημείωμα	Επιτροπή εκδόσεως 7
Στους νέους του Καραβά	Χρ. Χαράλαμπος 8
Η νοσταλγία της επιστροφής και τα παιδιά	Γ. Κυριακίδη 10
Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΜΑΣ	Ν. Χατζηστεφάνου 12
ΙΣΤΟΡΙΑ	
Πνευματικοί άνθρωποι του Καραβά (Μέρος Β)	Π. Πρωτοπαπά 26
Δημήτριος Οικονομίδης, Γεώργιος Ψύλλος,	Ε. Παπαδημητρίου 32
Από τις δραστηριότητες των σχολείων	Κ. Κύρκου 34
Σχολή Αγγλικών και Εμπορικών Σπουδών	Κ. Καραβία 36
Ο προσκοπισμός στον Καραβά	Σ. Παναγίδη 39
Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Καραβά	Π. Μαυρομάτη 48
Σταγόνες από τα Καραβιώτικα	
βιώματα του χρόνου	Σ. Κονομή 50
ΕΘΙΜΑ - ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ	
Έθιμα των Χριστουγέννων	Κ. Κύρκου 75
Η τρύπα της κουφής του Αη-Γιωρκού	Χρ. Γεττίμη 78
ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ	
Ο τουρισμός στον Καραβά	Γ. Παπαϊωάννου 80
Από το εμπόριο υφαντών και κεντημάτων	Ε. Σταύρου 88
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ	
Γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού	
της κωμόπολης Καραβά	Σ. Παπαϊωάννου 90
Ιδιάζοντα επώνυμα κατοίκων του Καραβά	Χρ. Γεττίμη 99
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ	
Οι αναμνήσεις μου από τον Καραβά	Δ. Χριστοφίδη 105
Οι Καραβιώτες δεν ξεχνούν τους ανθρώπους	
που προσέφεραν στον Καραβά	Δ. Ασπρή 106
Από το ημερολόγιο ενός δασκάλου	Β. Χριστοδουλίδου 108
Καραβιώτικες στιγμές	Α. Βλάχου 111
Το κτίσιμο της Ευαγγελίστριας	Δ. Ασπρή 114
Απόηχοι	Π. Πασχαλίδου 116
ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΣ	
Φωτογραφίες πριν την εισβολή	120

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

Αυτοί που μας έφυγαν	Γ. Παπαϊωάννου	126
Στη μνήμη του αγαπημένου γέροντα Κυριάκου	Χρ. Χαλαλάμπους	130

Η ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 1974

Η προσωπική εμπειρία μου	Π. Χατζηλούκα	132
Προσωπικές εμπειρίες και μαρτυρίες	Κ. Χατζηστυλλή	145

Ο ΚΑΡΑΒΑΣ ΣΗΜΕΡΑ

Εκεί όπου οι ουρανοί λεηλατούνται	Κ. Gallas	153
Οδοιπορικό στην επαρχία Κερύνειας	Σ. Σαββίδη	155

ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΕΣ - ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΚΑΡΑΒΙΩΤΩΝ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΦΥΓΙΑ

Η μεταξουργία στις κοινότητες Λαπήθου - Καραβά	Ε. Παπαδημητρίου	161
Έκθεση Μαρίας Σεβέρη	Π. Πρωτοπαπά	162
Έκθεση ζωγραφικής κ. Τάκη Φυλακτού	Γ. Παπαϊωάννου	164
Προσφυγικός Λαογραφικός όμιλος «Αδούλωτοι»	Γ. Παπαϊωάννου	166

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ - ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ο Ατσιγγανός	Α. Παύλου	171
Αντί μνημοσύνου	Α. Κοζάκου	178

ΠΟΙΗΣΗ

Παρουσίαση Ποιητικών συλλογών (Μέρος Γ)	Μ. Σεβέρη	180
Ο Χάρος τζιαι ο Διενής	Μ. Ηλιάδου	187
Στον Πρόσφυγα παππού	Μ. Κοκκινίδη	188
Σονέτο του Καραβά	Κ. Δέλτας	188
Νοσταλγία	Σ. Ιωαννίδου	189

ΝΕΑΝΙΚΕΣ - ΠΑΙΔΙΚΕΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΕΣ

Ο δρόμος για τη σελήνη	Χρ. Χατζηστεφάνου	190
Γράμμα στον Άη-Βασίλη	Τ. Χατζηστεφάνου	192
Δεκάξι χρόνια	Π. Πρωτοπαπά	193
Και τότε θα γιορτάσουμε πραγματικά	Π. Πρωτοπαπά	194
Για σένα Κύπρος μου	Δ. Φιλίππου	196
Ο τόπος ετούτος	Ν. Χαλαλάμπους	197
Το χωριό μου	Ε. Χαλαλάμπους	197

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

Δραστηριότητες «Λάμπουσας» Αυστραλίας	Ε. Λαούτα	198
<u>ΕΙΣΦΟΡΕΣ</u>		200

**Η τρίτη μας έκδοση αφιερώνεται στη νέα γενιά
Καραβιωτών η οποία ξέρει τόσα πολλά για τον
Καραβά αλλά δεν τον έχει γνωρίσει...**

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διατήρηση και συντήρηση της άσβεστης μνήμης της κατεχόμενης κωμόπολής μας παραμένει ένας από τους πρωταρχικούς στόχους του σωματείου μας. Νοιώθουμε ιδιαίτερα ικανοποιημένοι γιατί συμβάλαμε θετικά προς τον σκοπό αυτό με την καθιέρωση των ετήσιων εκδόσεων του σωματείου μας.

Ο τρίτος τόμος της ετήσιας έκδοσης «ΚΑΡΑΒΑΣ» έχει ολοκληρωθεί και αποτελεί ένα πολύτιμο συμπλήρωμα της προσπάθειας που έχουμε ξεκινήσει πριν τρία χρόνια. Σ' αυτόν περιλαμβάνονται ιστορικές μελέτες και παραδόσεις που σχετίζονται με την κατεχόμενη κωμόπολή μας, ιστορικές πληροφορίες, αναμνήσεις και μαρτυρίες για τη ζωή του Καραβά πριν το 1974, πεζογραφία, ποίηση καθώς επίσης και δύο σημαντικές μαρτυρίες για την περίοδο της εισβολής του 1974. Στον τρίτο τόμο συμπεριλάβαμε ακόμη δραστηριότητες Καραβιωτών που έγιναν στην προσφυγιά τις οποίες θεωρήσαμε σαν μια αξιόλογη προσφορά στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του τόπου μας. Η δράση του σωματείου μας και των αποδήμων περιγράφεται σε ξεχωριστά κεφάλαια. Διατηρούμε επίσης την επικοινωνία μας με τους νέους Καραβιώτες και με ικανοποίηση δημοσιεύουμε συνεργασίες τους. Στον τρίτο συμπεριλαμβάνεται επίσης πλούσιο φωτογραφικό υλικό, με φωτογραφίες πριν και μετά την εισβολή οι οποίες ξυπνούν τη μνήμη και απαλύνουν σε κάποιο βαθμό τον πόνο της προσφυγιάς.

Ο τρίτος τόμος της έκδοσης «ΚΑΡΑΒΑΣ» αφιερώνεται στα Καραβιωτόπουλα τα οποία γεννήθηκαν στην προσφυγιά και τα οποία ξέρουν τόσα πολλά για τον Καραβά αλλά δεν τον έχουν γνωρίσει. Θεωρούμε πραγματικά υποχρέωσή μας να αφιερώσουμε τον τόμο αυτό στη νέα γενιά Καραβιωτών γιατί σ' αυτούς στηρίζουμε πολλές ελπίδες. Οι γηραιότεροι δεν αντέχουν τη δοκιμασία της προσφυγίας και κάθε χρόνο ένας σημαντικός αριθμός Καραβιωτών αφήνει την τελευταία τους πνοή μακριά από το αγαπημένο μας χωριό. Όμως ο κύκλος της ζωής συνεχίζεται. Η νέα γενιά Καραβιωτών με τη σειρά της γίνεται ο αντικαταστάτης όλων αυτών των Καραβιωτών που έφυγαν με τον καημό της προσφυγιάς στα χείλη. Και είναι γιαυτόν ακριβώς το λόγο που πιστεύουμε ότι οι νέοι μας με τη δική μας αγάπη και συμπάρασταση θα βρίσκονται συνοδοιπόροι στον ανηφορικό δρόμο της επιστροφής που διανύουμε.

Τελειώνοντας επιθυμούμε να εκφράσουμε τις θερμές μας ευχαριστίες σε όλους όσους βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο για να ολοκληρωθεί ο τρίτος τόμος «ΚΑΡΑΒΑΣ». Ευχαριστούμε επίσης το Δήμο Καραβά για την οικονομική ενίσχυση που προσέφερε για κάλυψη μέρους των εξόδων της έκδοσης.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θερμές ευχαριστίες εκφράζονται σ' όλους όσους απέστειλαν συνεργασίες ή βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο στην παρουσίαση της τρίτης ετήσιας έκδοσης του σωματείου μας. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στους πιο κάτω, οι οποίοι μας παραχώρησαν φωτογραφικό υλικό.

Κυπριακό Μουσείο, Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Νάνια & Ανδρέα Αντωνιάδη, Δημήτρη Ασπρή, Χρυσόστομο Γεμέττα, Δέσπω Ευτυχίου, Κώστα Καραβία, Θέτιδα Κ. Κοζάκου, Γιώργο Κυριακίδη, Κώστα Κύρκο, Ντίνα Λάμπρου, Φώτη Μοτίτη, Παναγιώτη Μαυρομμάτη, Στέλιο Παναγίδη, Ελένη Παπαδημητρίου, Σταύρο Παπαδημητρίου, Γιάννη Παπαϊωάννου, Νίκο Παπαπέτρου, Πίτσα Πρωτοπαπά, Σάββα Σαββίδη, Μάρω Σιακαλλή, Μαρία Σεβέρη, Έλλη Σταύρου, Ανδρέα και Judith Στυλιανού, Βασιλική Χριστοδουλίδου, Αίγλη Χρίστου, Ανδρούλα Χριστοφόρου, Πόπη Φιλιππίδου, Ελένη Χατζηδαμιανού.

Θερμή παράκληση σε όσους έχουν φωτογραφικό υλικό κατάλληλο για να δημοσιευτεί στις εκδόσεις μας, να επικοινωνήσουν με οποιοδήποτε μέλος της επιτροπής εκδόσεως, για να συμπεριλάβουμε το υλικό αυτό σε μελλοντικές μας εκδόσεις.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Για τρίτη συνεχή χρονιά νιώθουμε ιδιαίτερη ικανοποίηση γιατί η ετήσια έκδοση του σωματείου μας «ΚΑΡΑΒΑΣ» έχει ολοκληρωθεί.

Η ικανοποίησή μας αυτή στηρίζεται κυρίως στην ανταπόκριση που είχαμε από αρκετούς Καραβιώτες και φίλους του Καραβά, οι οποίοι εκτίμησαν την προσπάθειά μας και, με συνεργασίες ή άλλη πολύτιμη βοήθεια που μας παρείχαν, μας έδωσαν την ηθική δύναμη και συμπαράσταση για να ολοκληρωθεί αυτή η αξιόλογη δουλειά.

Όπως έχουμε αναφέρει και στις προηγούμενες εκδόσεις μας, βασικοί στόχοι μας είναι η καταγραφή όσο το δυνατό περισσότερων πληροφοριών ή ιστορικών ερευνών που έχουν σχέση με την κατεχόμενη κωμόπολη του Καραβά και η προβολή με κάθε τρόπο του αγώνα που διεξάγουμε για επιστροφή και δικαίωση. Η συντήρηση της μνήμης για την κατεχόμενη κωμόπολή μας είναι επίσης ένας πρωταρχικός στόχος, ο οποίος διατηρεί άσβεστη τη φλόγα της επιστροφής στα πατρογονικά μας εδάφη.

Έχουν περάσει δεκαεφτά χρόνια και η σκληρή δοκιμασία του προσφυγικού κόσμου συνεχίζεται. Καμιά απολύτως πρόοδος δεν έχει σημειωθεί και εμείς με φανερή ανησυχία αναμένουμε τη μέρα που ο ήλιος θα ξαναφωτίσει τις καρδιές μας με το φως της λευτεριάς. Έχουμε όμως πίστη και αντοχή, για να αντέξουμε τον ανηφορικό Γολγοθά μέχρι το τέλος. Είμαστε σίγουροι ότι στο τέλος της πορείας μας θα'ναι η Ανάσταση όλης της σκλαβωμένης γης μας.

Σ' αυτή μας την πορεία, η οποία ομολογούμε ότι είναι δύσκολη και επίμονη, έχουμε μαζί μια νέα γενιά Καραβιωτών, η οποία δε γνώρισε τον Καραβά. Οι νέοι αυτοί είναι οι αντικαταστάτες όλων των Καραβιωτών που δεν άντεξαν τη δοκιμασία της προσφυγιάς κι άφησαν την τελευταία τους πνοή μακριά από το αγαπημένο τους χωριό. Δικό μας χρέος είναι να δώσουμε στη νέα γενιά όσα εφόδια χρειάζεται, για να γίνει και ο δικός μας αγώνας πιο αποτελεσματικός.

Πιστεύουμε ακράδαντα ότι οι εκδόσεις του σωματείου μας βοηθούν σε πολύ μεγάλο βαθμό προς το σκοπό αυτό. Μέσα από τα κείμενα και τις πληροφορίες που υπάρχουν στις εκδόσεις μας, τα Καραβιωτόπουλα μπορούν να πληροφορηθούν αρκετά χρήσιμα πράγματα για την κατεχόμενη κωμόπολή μας. Είναι δε ιερό χρέος μας εμάς των γονιών να μεταδώσουμε στα παιδιά μας όλες αυτές τις πληροφορίες, για να γνωρίσουν με κάθε λεπτομέρεια την περιοχή από όπου κατάγονται και να νιώσουν πιο έντονα τη δική τους συμμετοχή στον αγώνα που διεξάγουμε.

Ευχαριστούμε θερμά όλους όσους βοήθησαν με οποιοδήποτε τρόπο στην ολοκλήρωση του τρίτου τόμου της ετήσιας έκδοσης «ΚΑΡΑΒΑΣ» και υποσχόμαστε ότι μερικά κείμενα τα οποία δε συμπεριλήφθηκαν στην έκδοσή μας θα δημοσιευτούν στην επόμενη έκδοση.

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

Στους νέους του Καραβά

Εσείς,
νέοι του Καραβά,
ελπίδα της σκλαβωμένης γης μας.
Εσείς
που ξέρετε ότι είστε από τόν Καραβά,
που κάθε φορά το λέτε με καμάρι.
Εσείς
που μάθατε για τον Καραβά
απ'τους γονείς, τους παππούδες, τους δασκάλους.
Εσείς
που είστε το κύο νερό
που ξεπηδά απ'την πέτρα του μαρτυρίου.
Εσείς
που τα μάτια σας δεν πρόλαβαν να γεμίσουν
απ'την ομορφιά του χωριού σας.
Εσείς
που οι καρδιές σας δεν πρόλαβαν να κτυπήσουν
στο ρυθμό των κυμάτων της αγαπημένης θάλασσας.
Εσείς,
ελάτε μαζί μας
σ'αυτήν την αγωνιώδη πορεία της επιστροφής.
Στηρίξτε κάθε μας βήμα, κάθε προσπάθεια.
Δώστε το χέρι
και κρατήστε μας σε κάθε δυσκολία.
Ανακουφίστε τις ψυχές των παληκαριών
που 'δωσαν τα πολύτιμα νιάτα τους
για τη μικρή τους πατρίδα.
Συνεχίστε σεις τη φωνή τους
που κόπηκε απ'το εχθρικό μαχαίρι
πριν φωνάξουν τη λέξη «λευτεριά».
Γαληνέψτε την ψυχή τους
και στεγνώστε τα θλιμμένα τους μάτια
συνεχίζοντας το δικό τους έργο.
Ζωντανέψτε το μαραμένο γέλιο
όσων σφάληξαν για στερνή φορά τα μάτια
— σαν γελασμένοι ήλιοι —
σε τόπο ξενικό
Νικήστε το θάνατο
— εσείς το μπορείτε —
χρεώνοντάς μας την αναμελιά και τα λάθη μας.
Κάντε την καρδιά σας
λίκνο ευγενικών κι ειρηνικών αγώνων
και χαρίστε στον τόπο μας
τη θέρμη της αμόλυντης ψυχής σας.

Μην αφήσετε να κρυώσουν
οι βωμοί των ιδανικών.
Αγωνιστείτε τον όμορφο αγώνα
της ειρήνης και του καλού.
Σε σας
αποθέτουμε τα όνειρά μας.
Σε σας
ακουμπάμε τις ελπίδες μας.
Δώστε ένα νέο χλωρό κλαρί στη λευτεριά
που γυρεύει τόπο για ν'ανθίσει.
Διατηρήστε — για όσο χρειαστεί —
άσβεστη τη φλόγα της ψυχής' σας.
Να θυμάστε πάντα τον όμορφο Καραβά.
Να τερματίσετε αλύγιστοι στο δρόμο της επιστροφής.
Να ξαναφτιάξετε με αγάπη όσα βρείτε γκρεμισμένα.
Να δώσετε τη ζωντάνια των χρόνων σας
στο μαρτυρικό χωριό μας·
το γαλάζιο της θάλασσας,
τη ζέστα της άμμου,
το χρυσοπράσινο των δέντρων,
το τραγούδι της γης.

Χρυστάλλα Χαραλάμπους

Στιγμιότυπο από το διαγωνισμό «Ρωτούμε και απαντάτε» που διοργανώνει το σωματείο μας κάθε χρόνο από την ίδρυση του. Τα Καραβιωτόπουλα γνωρίζουν πολλές λεπτομέρειες για το χωριό τους και με κάθε ευκαιρία ζητούν να μάθουν περισσότερα.

Η ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

Λέγεται, και πολύ ορθά, πως τα παιδιά είναι το μέλλον της κοινωνίας. Το απόφθεγμα αυτό για μας τους πρόσφυγες έχει ακόμα μεγαλύτερη σημασία. Οι ενήλικες πρόσφυγες, ύστερα από δεκαεφτά χρόνια προσφυγιάς, ένας - ένας εγκαταλείπει την πρόσκαιρη τούτη ζωή με το πικρό παράπονο πως δεν τους αξίωσε ο Θεός να επιστρέψουν στα σπίτια τους και στις περιουσίες τους και να πραγματοποιηθεί το όνειρό τους να πεθάνουν στον τόπο τους και να ταφούν δίπλα από τα αγαπημένα τους πρόσωπα, τους γονείς, τους παππούδες και άλλους προσφιλείς συγγενείς.

Αν θέλουμε λοιπόν να κρατήσουμε άσβεστη τη φλόγα της επιστροφής, πρέπει με κάθε μέσο να τη μεταλαμπαδεύσουμε στα παιδιά μας, το μέλλον του τόπου μας.

Το Σωματείο μας, κατανοώντας πλήρως την αλήθεια αυτή, την έθεσε σαν ένα από τους κύριους στόχους του... Ένα μέρος της χριστουγεννιάτικης γιορτής που διοργανώνει κάθε χρόνο, είναι αφιερωμένο στην επίτευξη του στόχου αυτού. Να εμφυτεύσει στις καρδιές των παιδιών την αγάπη και τη νοσταλγία για τον Καραβά. Οι εκπαιδευτικοί του Διοικητικού Συμβουλίου ετοιμάζουν κατάλογο από ερωτήσεις που περιστρέφονται γύρω από την ιστορία του Καραβά, τα ήθη και έθιμα των κατοίκων του, τις παραδόσεις, τις ασχολίες τους και γενικά ό,τι έχει σχέση με την πανέμορφη κωμόπολή μας.

Τα παιδιά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) Παιδιά του νηπιαγωγείου ως την Τρίτη τάξη του Δημοτικού, β) Παιδιά της Τετάρτης, Πέμπτης και Έκτης τάξης και γ) Παιδιά του Γυμνασίου. Στην καθεμιά από τις τρεις αυτές ομάδες υποβάλλονται ερωτήσεις ανάλογα με την ηλικία τους. Πιο εύκολες στην πρώτη ομάδα, όχι πολύ δύσκολες στη δεύτερη και δύσκολες στην τρίτη ομάδα. Σ' αυτούς που απαντούν ορθά δίδεται ένα μικρό δώρο. Ο διαγωνισμός αυτός είναι ένα κίνητρο για τα παιδιά για να μάθουν όσο το δυνατό περισσότερα για τον τόπο των γονιών τους και να θέσουν κι αυτοί ως σκοπό της ζωής τους την επιστροφή στη γη όπου έζησαν οι γονείς τους και καθάγισαν με τον ιδρώτα τους και το αίμα τους οι πρόγονοί τους. Τούτη η γη είναι δική μας και δική τους, μα προπαντός δική τους. Τι κι αν τα πιο πολλά γεννήθηκαν στην προσφυγιά. Σε μας εναπόκειται να ενσταλάξουμε στις ψυχές τους τη νοσταλγία της επιστροφής.

Στη χριστουγεννιάτικη γιορτή που έγινε στο Ίδρυμα Χρίστου Στέλιου Ιωάννου στις 23.12.90 μεταξύ των άλλων ζητήσαμε από τα παιδιά να μας γράψουν με δικά τους λόγια γιατί θέλουν να γνωρίσουν και να επιστρέψουν στον Καραβά.

Με την απλότητα που διακρίνει τα παιδιά εξέφρασαν τη νοσταλγία και τη λαχτάρα τους να γνωρίσουν τον τόπο τους κι ας μη γεννήθηκαν εκεί. Πιο κάτω παραθέτουμε χαρακτηριστικά αποσπάσματα απ' ό,τι μας έγραψαν τα παιδιά. Έγραψαν λοιπόν:

Η Χρύσω Παντέχη (10 χρόνων): «Μου έχουν πει οι γονείς μου πως πίσω από το βουνό του Πενταδάκτυλου είναι ένα όμορφο μέρος. Ένα μικρό χωριό στη ράχη του βουνού που εκτείνεται ως τη θάλασσα. Με τις πρασινάδες, τις πολλές λεμονιές, τις πορτοκαλιές, τα τρεχούμενα νερά. Εκεί βρίσκεται το πατρικό σπίτι του πατέρα μου, που έχω τόση λαχτάρα να γνωρίσω, αλλά και τόσα άλλα πολλά, που θα πάρει πολλές σελίδες να περιγράψω. Το όμορφο αυτό χωριό είναι ο Καραβάς».

Η Δέσποινα Φιλίππου (13 χρόνων): «Θέλω να επισκεφτώ το αγαπημένο μου χωριό, να δω τις πατρογονικές μου εστίες, να προσκυνήσω τους τάφους των προγόνων μου, να βρω λίγη δροσιά στους Μύλους, κάτω από τα πλατάνια τους».

Η Αννίτα Φιλίππου (10 χρόνων): «Θέλω να γνωρίσω τον Καραβά, τον τόπο που γεννήθηκε η μητέρα μου. Να δω τις ξακουστές εκκλησίες και τα ξωκλήσια του. Πάντα θα θέλω να το γνωρίσω κι άμα πραγματοποιηθεί η επιθυμία μου, ας πεθάνω. Μια χούφτα από το αγιασμένο χώμα του χωριού μου, μου φτάνει.»

Ο Νικόλας Κονομής (12 χρόνων): «Θέλω να επιστρέψω στον Καραβά, γιατί εκεί είναι οι ρίζες μου. Άκουσα τόσα πολλά από τον πατέρα μου, που δημιουργήθηκε μέσα μου η εικόνα πως ο Καραβάς είναι ένας παράδεισος».

Η Σοφία Κοζάκου (12 χρόνων): «Εγώ θέλω να γνωρίσω και να επιστρέψω στο χωριό μου πάρα πολύ. Κάτι μέσα μου, μου λέει ότι θα ελευθερωθεί σύντομα. Αν και ακόμα δεν το είδα, δεν το γνώρισα, δε γεννήθηκα εκεί, θέλω να επιστρέψω. Από τα λόγια των γονιών μου και των μεγαλύτερων μου που έζησαν στον Καραβά, κατάλαβα πόσο όμορφο χωριό είναι, γι' αυτό το αγάπησα πάρα πολύ. Ακόμη θέλω να δω το σπίτι των γονιών μου που έζησαν και τους τάφους των παππούδων μου και των γιαγιάδων μου. Θέλω να δω τις ιερές εκκλησίες και τις ωραίες τοποθεσίες του χωριού μου. Γι' αυτό θέλω να γνωρίσω και να επιστρέψω στον ΚΑΡΑΒΑ».

Ο Σταύρος Τσιακκούρης (13 χρόνων): «Θέλω να γνωρίσω τον Καραβά γιατί είναι ένας όμορφος τόπος ζωγραφισμένος στο μυαλό μου από διάφορα λόγια του πατέρα και του παππού μου. Θέλω να δω και να απολαύσω το ωραίο αυτό χωριό που με ιδρώτα και κόπο έφτιαξαν οι Καραβιώτες».

Η Μαρία Ποταμίτου (10 χρόνων): «Στον Καραβά θέλω να πάω γιατί είναι το χωριό της μητέρας μου και όπως έχω ακούσει είναι πολύ όμορφο χωριό. Πηγαίνω σε πολλές εκδηλώσεις που κάνουν οι πρόσφυγες για να επιστρέψουν στα χωριά τους, γιατί πραγματικά θέλω και εγώ να πάω στο δικό μου χωριό, στον Καραβά».

Γεώργιος Κυριακίδης

Η ΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ ΜΑΣ

Ακόμα μια χρονιά πέρασε. Μια χρονιά στην προσφυγιά. Με τον καθένα μας και την καθεμιά να σέρνει για άλλους δώδεκα μήνες τον καημό του χωρισμού, να γεύεται καθημερινά την πίκρα της αδικίας, να διώχνει κάθε στιγμή το λυγμό που φέρνει η θύμηση και να κρύβει μόνιμα ένα δάκρυ, που λες και καρφώθηκε στου ματιού του την άκρη να σημαδεύει τον πόνο που φέρνει η σκλαβιά.

Ακόμα μια χρονιά πέρασε κι «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» έκαμε ό,τι ήταν δυνατό να ρίξει βάλαμο στην ψυχή του κάθε πρόσφυγα Καραβιώτη και Καραβιώτισσας. Να απαλύνει τον πόνο της προσφυγιάς. Να δυναμώσει τις ψυχές. Να εξυψώσει το φρόνημα. Να μεταδώσει σε όλους την πίστη πως «η γης δεν έχει κrikέλια να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν». Να κάμει πεποίθηση πως ο δρόμος της επιστροφής αργά ή γρήγορα θα ανοίξει και πως όλοι θα τον βαδίσουμε μέχρι τον Καραβά.

Το Διοικητικό Συμβούλιο με σύνεση και ομοψυχία κατεύθυνε τη δράση του Σωματείου με κύριο στόχο την επιστροφή μας στην αγαπημένη μας κωμόπολη, τον όμορφο Καραβά.

Μετά από την Ετήσια Γενική Συνέλευση που έγινε στο Κέντρο «Χαμπής» στη Λευκωσία, το Διοικητικό Συμβούλιο πήρε την εξής σύνθεση:

Πρόεδρος	: Ανδρέας Χ΄ Παναγής
Α΄ Αντιπρόεδρος	: Τηλέμαχος Κληρίδης
Β΄ Αντιπρόεδρος	: Μιχάλης Κοκκινίδης
Γενικός Γραμματέας	: Νίκος Χατζηστεφάνου
Β. Γεν. Γραμματέας	: Ανδρούλλα Ασιώτου
Οργανωτικός Γραμματέας	: Γιάννης Παπαϊωάννου
Β. Οργ. Γραμματέας	: Χρυσόστομος Γεμέττας
Ταμίας	: Σωτήρα Ποταμίτου
Β. Ταμίας	: Δημητράκης Ασπρής
Μέλη	: Κυριάκος Γιαννακού, Δέσπω Ευτυχίου, Λουκής Ιακωβίδης, Νικόλας Κατσιόλας, Δημήτρης Κοζάκος, Σωτήρης Κονομής, Γιώργος Κυριακίδης, Σωτηρούλα Κύρου, Καλλισθένη Λουκά, Στέλιος Παναγίδης, Κώστας Πατέρας, Ελένη Σιακόλα, Ανδρέας Χαραλάμπους, Φραντζέσκος Χ΄ Φραντζέσκου, Βασιλική Χριστοδουλίδου, Ελένη Χριστοφίδου.

Την Εκτελεστική Γραμματεία του Σωματείου αποτελούν τα εννιά πρώτα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Τα άλλα μέλη στελέχωσαν τις Επιτροπές του Σωματείου που είναι οι εξής: Αποδήμων, Νεολαίας και Αθλητισμού, Εκδόσεως και Διαφώτισης, Κοινωνικών Υπηρεσιών, Γυναικείου Τμήματος, Οργανωτικού και Εκδηλώσεων. Οι Επιτροπές με τη σειρά τους στελεχώθηκαν από Καραβιώτες και Καραβιώτισσες που δεν είναι μέλη του Συμβουλίου. Με τον τρόπο αυτό το Συμβούλιο ενισχύθηκε από έναν αξιοσημείωτο

αριθμό δραστήριων χωριανών μας και όλοι μαζί ρίχτηκαν με ενθουσιασμό στο έργο του Σωματείου. Το έργο αυτό ενδυναμώθηκε ακόμα πιο πολύ με το διορισμό Τοπικών Αντιπροσώπων του Σωματείου σε διάφορα μέρη της υπαίθρου, στις μακρινές πόλεις και στους συνοικισμούς, όπου στεγάζονται προσωρινά οι Καραβιώτες.

Τρεις μήνες πριν από την εκπνοή της θητείας του Διοικητικού Συμβουλίου, ο Πρόεδρος του Σωματείου κ. Ανδρέας Χατζηπαναγής αποχώρησε από το αξίωμά του, επειδή υπέβαλε υποψηφιότητα για τις επόμενες βουλευτικές εκλογές στην επαρχία Κερύνειας και τον αντικατέστησε στη θέση του ως Αναπληρωτής Πρόεδρος ο Α΄ Αντιπρόεδρος κ. Τ. Κληρίδης. Ο κ. Α. Χατζηπαναγής οδηγήθηκε στην απόφασή του αυτή για να μην υπάρξει η παραμικρή αμφιβολία, αφ' ενός ότι θα χρησιμοποιούσε τη θέση του Προέδρου του Σωματείου για να αποκομίσει κομματικά οφέλη, αφετέρου για να διατηρηθεί πέρα από κάθε αμφιβολία η υπερκομματικότητα του Σωματείου. Για το ήθος του κ. Α. Χατζηπαναγή και για την αγάπη του για τον Καραβά και το Σωματείο μας, δε χρειάζονται σχόλια.

Όπως και στις προηγούμενες περιπτώσεις, στην ανάλυση της δράσης του Σωματείου μας θα ακολουθήσουμε τις τρεις βασικές κατευθύνσεις, τη δράση στο εθνικό μας θέμα, τις πολιτιστικές εκδηλώσεις και την κοινωνική προσφορά.

A. ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΜΑ

Όλη η δράση του Σωματείου, όλη η προσφορά του, όλες οι εκδηλώσεις του, έχουν εθνικό προσανατολισμό. Η ίδια η ύπαρξη του Σωματείου μας, όπως υπαγορεύεται μέσα από τους αναλλοίωτους σκοπούς του Καταστατικού του, σε ένα αποβλέπει: Στην επιστροφή όλων μας στον Καραβά και, βέβαια, στην επιστροφή όλων των προσφύγων στα σπίτια και τη γη μας, στη γη των γονιών και των προγόνων μας.

Σ' αυτό το κεφάλαιο συνηθίζεται ν' αναφέρονται οι δραστηριότητες του Σωματείου που σχετίζονται με τις εξελίξεις του Κυπριακού. Οι δραστηριότητες όμως αυτές είναι τόσες πολλές και έχουν τέτοια υφή, που είναι **αδύνατο** για οποιοδήποτε να τις συνοψίσει. Είναι πράγματι αδύνατο, επειδή το προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» ήταν και είναι κάθε στιγμή στις επάλξεις του αγώνα για μια δίκαιη λύση του Κυπριακού.

Δεν υπάρχει θέμα στις τρέχουσες εξελίξεις που να μην το σχολιάσαμε, να μην είπαμε τις απόψεις μας, να μην επαναλάβουμε τις πάγιες θέσεις μας για δικαίωση του αγώνα μας.

Δεν υπάρχει επιστολή — από τον τεράστιο όγκο των «Εξερχομένων» του Σωματείου — που να μην αναφέρεται στην Επιστροφή.

Δεν υπάρχει δραστηριότητα στην οποία μπορούσαμε να συμμετέχουμε και στην οποία παραλείψαμε να το κάνουμε.

Ταυτόχρονα οι αντιπρόσωποι του Σωματείου μας είχαν σωρεία επαφών με κυβερνητικούς αξιωματούχους, δικούς μας και ξένους βουλευτές, δικές μας και ξένες αντιπροσωπείες, Σωματεία, Κόμματα, Οργανώσεις, τους πά-

Συμμετοχή Καραβιωτών σε αντικατοχική εκδήλωση που διοργανώθηκε από την Συντονιστική Επιτροπή Δήμων, Σωματείων και Οργανώσεων της Επαρχίας Κερύνειας.

ντες! Σε κάθε επικοινωνία, σε κάθε επαφή, με την κάθε αφορμή δε σταματήσαμε να απαιτούμε μια σωστή και δίκαιη λύση του κυπριακού προβλήματος. Επαναλάβαμε χιλιάδες φορές ότι η λύση αυτή για μας τους Καραβιώτες, για όλους τους πρόσφυγες και για όλο τον κυπριακό λαό, δεν είναι άλλη από την επιστροφή μας στα σπίτια και τη γη μας σε συνθήκες ελευθερίας, μονιμότητας, ασφάλειας και αξιοπρέπειας.

Με γνώμονα πάντα το εθνικό συμφέρον δε διστάσαμε να τοποθετηθούμε ξεκάθαρα σε κάθε εξέλιξη του Κυπριακού. Έτσι εκφράσαμε την αντίθεσή μας στο ψήφισμα 649 του Συμβουλίου Ασφαλείας, πράγμα το οποίο δηλώσαμε προς κάθε κατεύθυνση. Ενώσαμε τη φωνή μας με άλλα 17 πρόσφυγικά Σωματεία και όλοι μαζί, σαν ένας άνθρωπος, υποδείξαμε πως οι λεγόμενες «Ιδέες» Κουεγιάρ που ενσωματώθηκαν στην Εναρκτήρια Δήλωση του Γ.Γ. του ΟΗΕ περιέχουν πρόνοιες που δε διασφαλίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες. Καλέσαμε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, το Εθνικό Συμβούλιο και γενικά όλη την πολιτική ηγεσία να αποφασίσουν και να δηλώσουν δημόσια στο Γενικό Γραμματέα του ΟΗΕ ότι δεν αποδέχονται καμιά συζήτηση για περιορισμό δικαιωμάτων των πολιτών του Κυπριακού Κράτους και ότι θεωρούν την αποκατάσταση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των πολιτών δεσμευτική.

Οι ξεκάθαρες αυτές τοποθετήσεις στηρίζονται σε κρυστάλλινες θέσεις που έχει διαμορφώσει ΟΜΟΦΩΝΑ το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου μας. Οι ομόφωνες αυτές θέσεις μεταξύ άλλων προνοούν ότι «Για μας δίκαιη λύση του Κυπριακού είναι η λύση που θα κατοχυρώνει πλήρως τα αν-

θρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες όλου του κυπριακού λαού. Τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι ελευθερίες αυτές είναι θέματα έξω από κάθε συζήτηση».

Για την προώθηση των θέσεών μας ενώνουμε τη φωνή μας με τα άλλα Σωματεία της Επαρχίας μας μέσω της Συντονιστικής Επιτροπής των Σωματείων της Επαρχίας Κερύνειας. Είναι γνωστές οι προσπάθειες του Σωματείου μας για τη δημιουργία και λειτουργία της Συντονιστικής. Τον κοινό αυτό φορέα, που συντονίζει τη δράση όλης της Επαρχίας μας τον υποστηρίζουμε ένθερμα. Συμμετέχουμε ανελλιπώς στις συνεδρίες, στις αποφάσεις, τις δραστηριότητες και τις εκδηλώσεις του και θα συνεχίσουμε να προσπαθούμε για τη βελτίωση του τρόπου λειτουργίας του. Σκοπός μας είναι να κάνουμε ό,τι μπορούμε για να ενώσουμε όλες τις δυνάμεις της επαρχίας μας και, αν είναι ακόμα δυνατό, όλου του προσφυγικού κόσμου, ώστε όλοι μαζί, ενωμένοι και ομόψυχοι, να συντονίσουμε τον αγώνα μας ως την ημέρα της Επιστροφής και της Δικαίωσης.

B. ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

Οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που καθιέρωσε το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» αγκαλιάστηκαν και αγαπήθηκαν από όλους τους Καραβιώτες και Καραβιώτισσες. Πολλές από αυτές έχουν ήδη καθιερωθεί ως σημαντικά γεγονότα, όχι μόνο για τους συγχωριανούς μας, αλλά και για τους συνεπαρχιώτες και γενικά για το ευρύτερο κυπριακό κοινό. Κατά τη χρονιά που πέρασε το Σωματείο μας συνεργάστηκε με το Δημοτικό Συμβούλιο του Καραβά και διοργάνωσε εκδηλώσεις που θα μείνουν αξέχαστες σε όσους είχαν την τύχη να τις παρακολουθήσουν. Η επιτυχία και των νέων εκδηλώσεων ήταν τέτοια, που ήδη το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε να τις καθιερώσει και να τις επαναλαμβάνει κάθε χρόνο.

Οι εκδηλώσεις που οργανώθηκαν ήταν οι εξής:

Καλλιτεχνικές Εκδηλώσεις - Συναυλίες Λεωνίδα Πιτσιλλίδη

Δύο καλλιτεχνικές εκδηλώσεις που στέφθηκαν με εξαιρετική επιτυχία διοργανώθηκαν από το Σωματείο μας, σε συνεργασία με το Δήμο Καραβά, στη Λευκωσία και τη Λεμεσό.

Οι δύο εκδηλώσεις με τον τίτλο «Στο Δρόμο της Επιστροφής» ήταν αφιερωμένες στον Καραβά και στην κατεχόμενη γη μας και πραγματοποιήθηκαν την 28η Μαΐου στο Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας και την 11η Ιουνίου στο Παττίχειο Δημοτικό Θέατρο Λεμεσού. Σκοπός τους ήταν η διατήρηση άσβεστης της θύμησης της κωμόπολης του Καραβά και ταυτόχρονα η ενίσχυση του αγώνα που διεξάγει ο κυπριακός ελληνισμός για ελευθερία και δικαίωση.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε έκθεση φωτογραφίας για τον Καραβά με φωτογραφίες πριν και μετά την εισβολή, καθώς επίσης και καλλιτεχνικό πρόγραμμα — συναυλία του Λεωνίδα Πιτσιλλίδη που συνεργάστηκε με τους Σάββα Σάββα, Βάσο Αργυρίδη και Άδητο Πιτσιλλίδη. Το καλλιτεχνικό πρόγραμμα πλαισιώθηκε με ανάγνωση απαγγελίας κειμένων που γράφτηκαν από Καραβιώτες και προβολή διαφανειών.

Η προσέλευση των Καραβιωτών και φίλων του Καραβά ήταν αθρόα. Πάνω από 1500 άτομα παρακολούθησαν με συγκίνηση και αγάπη και τις δύο εκδηλώσεις. Όλοι οι παρευρισκόμενοι βρέθηκαν νοερά να περπατούν το δρόμο της επιστροφής στα σπίτια τους.

Σε φορτισμένη από συγκίνηση ατμόσφαιρα πολλοί Καραβιώτες αναγνώρισαν στις διαφάνειες που προβλήθηκαν τη γνώριμη αυλή του σπιτιού τους και με δάκρυα στα μάτια αναπόλησαν ξανά την πατρική γη.

Στιγμιότυπο από την καλλιτεχνική εκδήλωση «Στο δρόμο της επιστροφής» που διοργάνωσε το σωματείο μας τη χρονιά που πέρασε σε δύο παραστάσεις στη Λευκωσία και Λεμεσό. Διακρίνονται οι Λεωνίδας Πιτσιλλίδης και Σάββας Σάββα, ο Σάββας Κοσιάρης και η Γιώτα Χατζηχαράλαμπος, καθώς και τα μέλη της χορωδίας, Ευτυχία Πατσαλοσαββή, Παντελίτσα και Νίκη Ιακωβίδου, Ηρούλα Λαχανάρη και Σώτη Κοζάκου.

Η συμβολή του Λεωνίδα Πιτσιλλίδη και των συνεργατών του ήταν καθοριστική στις δύο εκδηλώσεις. Η άψογη εκτέλεση των τραγουδιών από το Λεωνίδα Πιτσιλλίδη ήταν ένα σημαντικό στοιχείο που έδωσε μεγάλη βαρύτητα στην επιτυχία των εκδηλώσεων. Η τέλεια ενορχήστρωση των τραγουδιών από το Σάββα Σάββα και το Βάσο Αργυρίδη ανέβασε πολύ ψηλά την ποιότητα της μουσικής δουλειάς που παρουσιάστηκε. Η καλή οργάνωση και των δύο εκδηλώσεων άφησε ικανοποιημένους όλους όσους τις παρακολούθησαν και τα συγχαρητήρια και οι ευχαριστίες μεταφέρονται σ' όλους όσους δούλεψαν με ζήλο και ενθουσιασμό για να στεφθούν οι εκδηλώσεις αυτές με επιτυχία.

Το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» αισθάνεται ιδιαίτερη ικανοποίηση και χαρά για την επιτυχία των εκδηλώσεων αυτών. Τέτοιες εκδηλώ-

σεις ενδυναμώνουν την ατσάλινη πίστη της επιστροφής στα πατρογονικά μας εδάφη και προσφέρουν νέες δυνάμεις για συνέχιση της προσφοράς στον αγώνα που διεξάγουμε για λευτεριά και δικαίωση. Ευχαριστούμε ξανά όσους συνέβαλαν με οποιοδήποτε τρόπο στην επιτυχία των εκδηλώσεων και έδωσαν για άλλη μια φορά το μήνυμα ότι το πικρό οδοιπορικό που περπατήσαμε «στο δρόμο της επιστροφής» τελειωμό θα 'χει μόνο όταν μας φέρει στη γνώριμη αυλή του σπιτιού μας.

Ημέρα Μνήμης και Τιμής για τον Καραβά

Με αφορμή τη μαύρη επέτειο της κατάληψης του Καραβά, το Σωματείο μας και ο Δήμος Καραβά τέλεσαν μνημόσυνο των κατοίκων του Καραβά και των περιχώρων του, που σκοτώθηκαν στην εισβολή ή πέθαναν στην προσφυγιά. Το μνημόσυνο έγινε στον ιερό ναό Αγίου Νικολάου Έγκωμης στις 5 Αυγούστου 1990. Ακολούθησε δέηση για την ανεύρεση των αγνοουμένων μας.

Στη σεπτή και απέριτη τελετή αποτίσαμε τον πρέποντα φόρο τιμής στους ηρωικούς νεκρούς, που άφησαν την τελευταία τους πνοή στις μάχες του Καραβά και συμμεριστήκαμε τον πόνο των οικογενειών των αγνοουμένων μας. Δεκαέξι χρόνια μετά το χωρισμό από τη γη μας, στείλαμε για μια ακόμα φορά μήνυμα καρτερίας και αντίστασης σε όλους τους Καραβιώτες και σε όλους τους πρόσφυγες. Διακηρύξαμε ξανά ότι τα σκλαβωμένα μέρη μας παραμένουν λάβαρο τιμής και αγώνα μέχρι να ξανακτυπήσουμε τις καμπάνες στα καμπαναριά των εκκλησιών μας, μέχρι να γιορτάσουμε τα ελευθέρια στον καταπράσινο Καραβά.

Συνεστίαση προς τιμή των αποδήμων Καραβιωτών.

Άλλη μια πρωτοποριακή εκδήλωση οργανώθηκε από το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» και το Δήμο Καραβά στις 31 Αυγούστου 1990. Ήταν μια άσπογα οργανωμένη βραδιά με συνεστίαση προς τιμή των Αποδήμων μας.

Χειραψίες, αγκαλιές, φιλία, δάκρυα, γέλια ήταν το σκηνικό στο πρωτοαντίκρισμα των συγχωριανών. Όρθιοι για αρκετές ώρες δεν έλεγαν να σιωπήσουν, προσπαθούσαν να κερδίσουν το χρόνο, το λίγο που είχαν μαζί, να τα πούνε... Να πούνε τα τόσα πολλά... Και τότε μόνο απλώθηκε η σιγή, όταν άρχισαν να εναλλάσσονται στην οθόνη οι φωτογραφίες του Καραβά, παλιές και νέες. Σεργιάνι τρεχάτο να σε παίρνουν στα σπίτια σου, τα σημάδεμένα από το χρόνο, τα άδεια από την αγάπη και τη ζωντάνια των ιδιοκτητών τους. Να σε παίρνουν στις εκκλησίες, στα περβόλια σου, στη θάλασσά σου, που, πιότερο από ο,τιδήποτε άλλο, το καλοκαίρι σου λείπει. Τη διψάς τόσο!!! Η ζέστη και ο πυρετός του χωρισμού από κοντά της αυτές τις μέρες είναι αβάσταχτος, πολλές φορές αξεπέραστος.

Η σύντομη ξενάγηση μέσα από τις φωτογραφίες και τα κείμενα των αφηγητών τέλειωσε και τα φώτα στο άναμμά τους βρήκαν τα μάτια όλων κόκκινα, βουρκωμένα. Κλεφτάτα τα μαντήλια να σκουπίζουν φευγαλέα δάκρυα, γιατί, όχι, δεν ταιριάζουν σε σας δάκρυα, Καραβιώτες!... Η απόφαση ήταν και είναι επιστροφή κοντά σου ΚΑΡΑΒΑ.

Ακολούθησαν προσφωνήσεις και ιδιαίτερα καλωσορίσματα στα τιμώμενα πρόσωπα, όλους τους απόδημους. Σ' αυτούς, που η μοίρα τούς πέταξε τόσο μακριά, μα η αγάπη και η νοσταλγία τους για τον Καραβά τούς κρατά πολύ κοντά του.

Με λίγα απλά λόγια καλωσόρισαν τους απόδημους ο Πρόεδρος του σωματείου «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» κ. Α. Χατζηπαναγής και ο συντονιστής της εκδήλωσης κ. Α. Χαραλάμπους. Ανάμεσα στους απόδημους Καραβιώτες ήταν ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Αποδήμων Κυπρίων Αμερικής Κλεάνθης Κωνσταντίνου και ο Πρόεδρος του Σωματείου «Λάμπουσα» των Καραβιωτών Αμερικής Κώστας Τσέντας. Από τις θέσεις που κατέχουν και οι δυο τους δίνουν δυναμικά και έμπρακτα προς κάθε κατεύθυνση την αγάπη, αφοσίωση και αγωνιστικότητά τους για τον τόπο τους. Οι Καραβιώτες της Κύπρου τους τίμησαν ιδιαίτερα με αναμνηστικά διπλώματα και λουλούδια. Σε όλους τους απόδημους προσφέρθηκαν φωτογραφίες του Καραβά και ο δεύτερος τόμος του βιβλίου του Σωματείου.

Στην αντιφώνηση των αποδήμων ήταν έκδηλη η συγκίνηση και η υποσχηση, δυνατή, βγαλμένη από τα βάθη της ψυχής τους: «Αγώνας όπου κι αν βρίσκονται μέχρι την επιστροφή στον Καραβά». Ως συμβολή στην ενδυ-

Αναμνηστική φωτογραφία από την εκδήλωση.

Από δεξιά ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Αποδήμων Κυπρίων Αμερικής κ. Κλεάνθης Κωνσταντίνου, ο Πρόεδρος του Σωματείου «Λάμπουσα» Αμερικής κ. Κώστας Τσέντας, ο Γεν. Γραμματέας του Προσφυγικού Σωματείου «Ο Καραβάς» Κύπρου Δρ. Νίκος Χατζηστεφάνου, ο Δήμαρχος Καραβά κ. Σάββας Μαύρος, ο Πρόεδρος του Σωματείου «Ο Καραβάς» κ. Ανδρέας Χατζηπαναγής, ο Συντονιστής της εκδήλωσης κ. Ανδρέας Χαραλάμπους και η Ταμίας του Σωματείου κα. Σωτήρα Ποταμίτου.

νάμωση του αγώνα των Καραβιωτών, ο Κώστας Τσέντας εισέφερε εκ μέρους του Σωματείου «Λάμπουσα» Αμερικής το ποσό των 5,000 δολαρίων για την ανέγερση οικήματος που θα στεγάσει προσωρινά το Σωματείο «Καραβάς» Κύπρου, μέχρι να αξιωθούμε να γυρίσουμε στα δικά μας τα σπίτια. Δεκάδες εισφορές ακολούθησαν αυτή τη χειρονομία, ένδειξη αγάπης των Καραβιωτών για ό,τι αφορά την κωμόπολή τους.

Ακολούθησε η συνεστίαση που προετοιμάστηκε και σερβιρίστηκε από τα ίδια τα μέλη του Συμβουλίου του Σωματείου. Κυριαρχούσε το όμορφο — έξυπνο Καραβιώτικο χιούμορ. Το φαγητό και το ποτό, πιο γλυκό, γιατί καταναλωνόταν ανάμεσα σε γνώριμα αγαπημένα πρόσωπα, μέσα από τις όψεις των οποίων ξετυλίγονταν αναμνήσεις κάθε είδους, «της παλιάς ονειρένιας καλής εποχής».

Οι ψυχές των Καραβιωτών ξαναγέμισαν κουράγιο, αντοχή, δυνάμωσαν με εκείνο το σμίξιμο και το «Καληνύχτα» σήμαινε για όλους: «Κράτα γερά ως την επιστροφή στον Καραβά».

Η οργάνωση της εκδήλωσης, ιδιαίτερα δε η απόφαση για την καθιέρωσή της ως ετήσιας εκδήλωσης προς τιμή των αποδήμων συγχωριανών μας, είναι μια ακόμα απόδειξη των αδελφικών σχέσεων του Σωματείου μας με τα Σωματεία των αποδήμων Καραβιωτών.

Οι σχέσεις των Σωματείων μας είναι πραγματικά αδελφικές. Πολύ συχνή είναι η ανταλλαγή επιστολών, μηνυμάτων, ακόμα και απεσταλμένων με τα τρία Σωματεία των Καραβιωτών, της «ΛΑΜΠΟΥΣΑ» Αμερικής, του Σωματείου Λαπήθου-Καραβά και Περιχώρων Αγγλίας και του Σωματείου «ΛΑΜΠΟΥΣΑ» Αυστραλίας. Είμαστε αποφασισμένοι να συνεχίσουμε και να αυξήσουμε όσο μας είναι δυνατό τις σχέσεις αυτές για το καλό τόσο των Σωματείων μας, όσο και του αγώνα μας γενικά.

Χορός του Λεμονιού

Για τέταρτη χρονιά οργανώθηκε ο Χορός του Λεμονιού στην προσφυγιά. Φέτος έγινε στις 6 Οκτωβρίου στο ξενοδοχείο «Λήδρα» στη Λευκωσία. Οργανωτής ήταν το Σωματείο μας, η δε εκδήλωση τελούσε υπό την αιγίδα του Δήμου Καραβά, απόδειξη της ενότητας των Καραβιωτών σε όλα τα επίπεδα και για όλα τα θέματα που αφορούν τον Καραβά.

Η συμμετοχή, όπως πάντα, ήταν εξαιρετικά μεγάλη. Καραβιώτες από κάθε γωνιά της Κύπρου φρόντισαν να παρευρεθούν στο πατροπαράδοτο τούτο έθιμό τους. Ο ενθουσιασμός, η αγάπη, η συγκίνηση και η νοσταλγία της κωμόπολής μας ήταν ζωγραφισμένα στα πρόσωπά τους. Η αίθουσα καθώς και η σκεπασμένη βεράντα του ξενοδοχείου γέμισαν ασφυκτικά ξεπερνώντας κατά πολύ τη συνηθισμένη χωρητικότητά τους. Οι διοργανωτές έδωσαν μια νύχτα Καραβιώτικη στολίζοντας διακριτικά τα πάντα στην αίθουσα με πράσινα λεμόνια και φύλλα λεμονιάς.

Ο χορός ξεκίνησε με το καλωσόρισμα του Προέδρου του Σωματείου κ. Α. Χατζηπαναγή που κατέληγε με την ευχή: του χρόνου να γίνει στον Καραβά. Ύστερα τιμήθηκε ο μεγαλύτερος λεμονοπαραγωγός της Επαρχίας Κερύνειας κ. Πέτρος Δημητρίου και ο πιο ηλικιωμένος Καραβιώτης της

βραδιάς, που ήταν ο κ. Γιάννης Χαρμαντάς. Ακολούθησε ο διαγωνισμός του χορού με το λεμόνι, αφού οι περσινοί νικητές έκαναν επίδειξη του τρόπου που γίνεται ο χορός.

Αναμνηστική φωτογραφία όλων των ζευγαριών που διακρίθηκαν στο φετινό χορό.

Φέτος το Διοικητικό Συμβούλιο του Σωματείου αποφάσισε να σταματήσει την εκλογή της «Μις Λεμόνι» αντικρίζοντας τη συνήθεια αυτή, που κάποτε ήταν πρωτοποριακή, σαν αναχρονιστική και υποτιμητική από μια άποψη για τη γυναίκα. Με λεπτότητα και ευγένεια, που διακρίνει τους Καραβιώτες, ανακήρυξαν όλες τις Καραβιώτισσες «Μις Λεμόνι» και διατήρησαν μόνο το χορό-διαγωνισμό του λεμονιού. Διαγωνισμός όπου το τελευταίο ζευγάρι που θα καταφέρει να κρατήσει το λεμόνι στο μέτωπό του χορεύοντας κερδίζει το διαγωνισμό και φυσικά τη χρυσή καρφίτσα με το λεμόνι. Ο διαγωνισμός ανέδειξε νικητές το ζευγάρι Αντρέα Χριστοφόρου. Βραβεύτηκε επίσης και το ζευγάρι που πήρε μέρος στο χορό για πρώτη φορά και διακρίθηκε.

Φεύγοντας οι Καραβιώτες ανανέωσαν την υπόσχεσή τους πως στόχος και επιδίωξή τους είναι και θα παραμείνει η επιστροφή όλων στον Καραβά. Εκεί, όπου τα σπίτια, το χωράφια και οι λεμονιές μάς καρτερούν.

Χριστουγεννιάτικες Γιορτές

Οι καθιερωμένες χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις που είναι αφιερωμένες στα προσφυγόπουλα του Καραβά διοργανώθηκαν και φέτος στη Λευκωσία και στη Λεμεσό. Η εκδήλωση στη Λευκωσία έγινε στις 23 Δεκεμβρίου στο Ίδρυμα Χρίστου Στέλιου Ιωάννου. Εκ μέρους του Σωματείου μίλη-

Στιγμιότυπο από τη χριστουγεννιάτικη εκδήλωση που διοργάνωσε το σωματείο μας στη Λευκωσία.

Στιγμιότυπο από τη χριστουγεννιάτικη εκδήλωση που διοργάνωσε το σωματείο μας στη Λεμεσό.

σε η κα. Βασιλική Χριστοδουλίδου. Στη Λεμεσό η εκδήλωση έγινε στις 30 Δεκεμβρίου στο οίκημα του Ναυτικού Ομίλου Κερύνειας. Εδώ μίλησε ο Φώτης Χατζηπετρή. Και στις δύο εκδηλώσεις παρουσιάστηκε πλούσιο πρόγραμμα και, όπως πάντα, έγινε ο διαγωνισμός «Ρωτούμε κι Απαντάτε» για τον Καραβά. Η οργάνωση ήταν άρτια. Αρκεί να σημειωθεί ότι σε όλα τα Καραβιωτόπουλα στάληκαν εκ των προτέρων φυλλάδια με περιγραφή του Καραβά και των περιχώρων του, για καλύτερη προετοιμασία για το διαγωνισμό και δελτία για τη συμμετοχή τους σε ειδική χριστουγεννιάτικη κλήρωση. Όπως πάντα, διανεμήθηκαν δώρα σε όλα τα παιδιά που παρευρέθηκαν.

Συγκέντρωση της Δευτέρας του Πάσχα

Η συγκέντρωση των Καραβιωτών τη Δευτέρα του Πάσχα έγινε και φέτος στην Ιερά Μονή Αγίου Γεωργίου του Αλαμάνου στις 8 Απριλίου. Η καταρακτώδης βροχή δεν εμπόδισε πολλούς Καραβιώτες να ξεκινήσουν από τους προσωρινούς τόπους διαμονής τους και να πάνε στο φιλόξενο Μοναστήρι. Για όσους βρέθηκαν εκεί η εκδήλωση αυτή ήταν μια από τις πιο συγκινητικές εκδηλώσεις που οργάνωσε το Σωματείο μας, γιατί έδειξε πως ούτε το κρύο ούτε η βροχή ούτε τα στοιχεία της φύσης είναι δυνατό να εμποδίσουν τους Καραβιώτες να τρέξουν εκεί που θα συναντήσουν πρόσωπα γνωστά κι αγαπημένα, τους φίλους και τους συγχωριανούς τους.

Μετά τη θεία λειτουργία που τέλεσε ο Παπα-Δημήτρης, καλωσόρισε τους παρευρεθέντες ο Οργανωτικός Γραμματέας του Σωματείου κ. Γιάννης Παπαϊωάννου και μαζί με το «Χριστός Ανέστη», εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου του Σωματείου μας, ευχήθηκε Ανάσταση όλης της σκλαβωμένης γης μας.

Δημοσιότητα

Παρά τις δυσκολίες που παρουσιάζονται στη δημοσίευση κειμένων και άρθρων από τις εφημερίδες, το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» έχει καταφέρει να εμφανίζεται πολύ συχνά στον εγχώριο Τύπο. Ανακοινωθέντα του Σωματείου, διηγήματα, λογοτεχνικά κείμενα που αναφέρονται στον Καραβά, χρονογραφήματα, επιστολές, άρθρα και σχόλια διανέμονται στις εφημερίδες σχεδόν καθημερινά. Το ραδιόφωνο αφιέρωσε 2 εκπομπές για τον Καραβά τη χρονιά που πέρασε. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι κατά την επέτειο της τουρκικής εισβολής το ραδιόφωνο μετέδωσε ηχογραφημένη τη συναυλία του Λεωνίδα Πιτσιλλίδη. Ελπίζουμε ότι με την ελεύθερη ραδιοφωνία η δημοσιότητα στα θέματα που αφορούν την κωμόπολή μας και το πρόβλημά μας θα αυξηθεί στο σύντομο μέλλον.

Αξιοζήλευτο επίτευγμα του Σωματείου μας στον τομέα της δημοσιότητας είναι οι Ετήσιες Εκδόσεις των τόμων «ΚΑΡΑΒΑΣ». Ο τρίτος τόμος είναι ήδη στα χέρια σας και αυτό οφείλεται στις άοκνες προσπάθειες πολλών Καραβιωτών και Καραβιωτισσών που κατάφεραν για μια ακόμα φορά να δώσουν σε μας τους Καραβιώτες, αλλά και σ' όλους του Κύπριους, το ολοκληρωμένο αυτό έργο που αναφέρεται στον Καραβά μας. Σε όλους αυτούς τους επώνυμους και ανώνυμους συγχωριανούς και συγχωριανές μας εκφράζουμε και από τη θέση αυτή τις θερμές μας ευχαριστίες και την εκτίμησή

μας για το έργο τους.

Γ. ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ

Κατά τη χρονιά που πέρασε το Σωματείο μας πολλαπλασίασε την ήδη αξιόλογη προσφορά του στον κοινωνικό τομέα. Πολλοί είναι οι δυσπραγούντες συγχωριανοί μας οι οποίοι, αφού επισημάνθηκαν από τη δραστήρια Επιτροπή Κοινωνικών Υπηρεσιών του Σωματείου μας, πήραν οικονομική βοήθεια.

Η φροντίδα του Προσφυγικού Σωματείου «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» επεκτάθηκε φέτος και εκτός της Κύπρου. Στις 25 Ιανουαρίου, αντιπροσωπεία του Διοικητικού Συμβουλίου του Σωματείου μας επισκέφτηκε τον Πρέσβη της Ελλάδας και του παρέδωσε επιταγή £160 για τους Βορειοηπειρώτες. Το ποσό αυτό αποτελεί την πρώτη δόση εισφοράς του Σωματείου και των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου. Οι Καραβιώτες κλήθηκαν να εισφέρουν υπέρ των κατοίκων της Β. Ηπείρου μέσω του Σωματείου μας. Όμως, η κοινωνική προσφορά του Σωματείου δεν είναι μόνο οικονομική. Είναι και ηθική. Απόδειξη, η εκδήλωση προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών που οργανώθηκε από το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» σε συνεργασία με το Δήμο Καραβά στις 17 Ιουνίου, 1990.

Η εκδήλωση περιελάμβανε εκκλησιασμό στο μοναστήρι του Αγίου Μηνά και στη συνέχεια συνεστιάση με καλλιτεχνικό πρόγραμμα.

Η ανταπόκριση των Καραβιωτών της τρίτης ηλικίας ήταν πραγματικά συγκινητική και σ' αυτήν παρευρέθησαν πέραν των 300 συνταξιούχων. Ανάμεικτα συναισθήματα χαράς και λύπης ήταν έντονα ζωγραφισμένα στα πρόσωπα και στα μάτια όλων αφού μέσα από τις αφηγήσεις και τις αναμνήσεις για τα όμορφα εκείνα χρόνια στον Καραβά ξεφύτρωνε βαρύς και ασήκωτος ο πόνος της προσφυγιάς και του ξεριζωμού. Η αγάπη της πατρικής γης για τους σκορπισμένους Καραβιώτες της τρίτης ηλικίας εξακολουθεί να είναι δυνατή, αφού η μοναδική τους επιθυμία, η οποία πηγάζει από τα βάθη της ψυχής τους, παραμένει να αξιωθούν μια μέρα να ξαναγυρίσουν στον Καραβά και να αφήσουν εκεί την τελευταία τους πνοή. Εκεί που το χώμα του Καραβά ποτίστηκε με το παραπάνω από τον ιδρώτα τους και το οποίο έχει κάθε δικαίωμα να τους σκεπάσει αιώνια.

Ο εκκλησιασμός στο μοναστήρι του Αγίου Μηνά θύμιζε τις παλιές καλές μέρες στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου στον Καραβά, εκεί που πιστοί από όλα τα μέρη της Κύπρου προσέρχονταν για να προσευχηθούν και να ανάψουν ένα κερί στη χάρη της Παναγίας.

Η συνεστιάση που ακολούθησε πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο «Πλάτανος» στο χωριό Κάτω Δρυς. Ο γέρο πλάτανος στο κέντρο της αυλής με την πράσινη φυλλωσιά του ξανάφερε στη μνήμη των παρευρισκομένων το εξοχικό κέντρο «Οι Μύλοι του Καραβά». Εκεί που η σκιά των πλατανιών και η δροσιά του κεφαλόβρυσου κρατούσε συντροφιά σε ντόπιους και ξένους.

Στιγμιότυπο από την εκδήλωση που διοργάνωσε το σωματείο μας προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών.

«Γεροπλάτανοι του Καραβά» ήταν η προσφώνηση που έκανε ο συντονιστής της οργανωτικής επιτροπής κ. Σωτήρης Κονομής προς όλους τους ηλικιωμένους Καραβιώτες. Μια προσφώνηση που απηχεί την απέραντη εκτίμηση προς τους Καραβιώτες που ρίζωσαν στη γη του Καραβά, έκαναν κλαδιά γερά και με τη φυλωσιά τους έδωσαν τη δροσερή σκιά τους στις κατοπινές γενιές των Καραβιωτών.

Κατά τη διάρκεια του καλλιτεχνικού προγράμματος έγιναν διάφοροι διαγωνισμοί και δόθηκαν συμβολικά αναμνηστικά δώρα σε πολλούς ηλικιωμένους Καραβιώτες.

Μεταξύ άλλων βραβεύτηκαν οι μεγαλύτεροι σε ηλικία Καραβιώτες που παρευρέθησαν στη συγκέντρωση, πολύτεκνοι Καραβιώτες, απόδημοι Καραβιώτες και πολλοί άλλοι.

Συγκινητική ήταν η ένδειξη αγάπης και εκτίμησης των ηλικιωμένων Καραβιωτών προς το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» για το έργο που επιτελεί. Σε μια αυθόρμητη ενέργεια η πλειοψηφία των παρευρισκομένων ηλικιωμένων Καραβιωτών έδωσε γενναιόδωρες συμβολικές εισφορές για ενίσχυση του ταμείου του Σωματείου.

Το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» νιώθει ιδιαίτερη τιμή για την ενέργεια αυτή και επιθυμεί να εκφράσει τις θερμές ευχαριστίες του προς όλους όσους εισέφεραν για το σκοπό αυτό. Τέτοιες ενέργειες πραγματικά

συγκινούν και δίνουν νέες δυνάμεις για συνέχιση της προσφοράς του Σωματείου προς τους Καραβιώτες και προς τον πολύπαθο τόπο μας.

Μετά το τέλος της συγκέντρωσης κατενθουσιασμένοι οι ηλικιωμένοι Καραβιώτες ευχαρίστησαν τους διοργανωτές της εκδήλωσης και ταυτόχρονα δόθηκε η υπόσχεση από τους διοργανωτές ότι τέτοιες εκδηλώσεις θα συνεχιστούν με αμείωτο ρυθμό μέχρι την πολυπόθητη μέρα της επιστροφής στον αζέχαστο Καραβά μας.

Οίκημα

Θα ήταν άδικο να μην αφιερωθούν λίγες γραμμές στις προσπάθειες του Διοικητικού Συμβουλίου για να βρεθεί στέγη για το Σωματείο. Αμέσως μετά τη Γενική Συνέλευση, με την προτροπή και τη βοήθεια της κ. Ελένης Κύρκου-Κολιού και του κ. Αντρέα Πατέρα, δραστήριων μελών του Σωματείου μας, «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ» στεγάστηκε σε ένα μικρό λυόμενο σπιτάκι στην οδό Λεύκωνος αρ. 33 στο Στρόβολο. Το σπιτάκι αυτό ανήκει στον Παγκύπριο Σύνδεσμο Κοινωνικής Ευημερίας που με προθυμία μας πρόσφερε φιλοξενία.

Με συγκίνηση μεταφέραμε τα λίγα υπάρχοντά μας και ξεκινήσαμε τις πρώτες συνεδρίες του Διοικητικού Συμβουλίου. Το λιτό αυτό σπίτι, που φιλοξένησε την πρώτη συνεστίαση προς τιμή των Αποδήμων μας, το αγαπήσαμε πραγματικά. Και σαν ένδειξη της επιθυμίας μας να το κάνουμε όσο πιο «Καραβιώτικο» μπορούσαμε, φυτέψαμε μια λεμονιά στην αυλή του. Δεν ήταν όμως γραφτό να μείνουμε για πολύ εδώ. Το σπιτάκι θα κατεδαφιστεί σύντομα για να γίνουν κάποια έργα. Έτσι το Συμβούλιο αποφάσισε να ενοικιάσουμε ένα νέο οίκημα στην οδό Σπετσών αρ. 3 στη Λευκωσία.

Το οίκημά μας ήδη λειτουργεί. Θα κάνουμε ό,τι είναι δυνατό για να γίνει το «στέκκι» των Καραβιωτών, το σημείο συνάντησης και αναφοράς όλων μας. Ελπίζουμε όμως ότι σύντομα η περιπλάνησή μας μακριά από το πραγματικό μας σπίτι θι τελειώσει και ότι σύντομα θα βρεθούμε εκεί που όλοι ανήκουμε: Στον Καραβά.

ΤΟ ΤΕΡΜΑ ΤΟΥ ΑΓΩΝΑ ΜΑΣ

Ακόμα μια χρονιά πέρασε. Η θητεία του Συμβουλίου αυτού έληξε. Μα η σκλαβιά συνεχίζεται. Ο Καραβάς καρτερεί.

Όσο εξαρτάται από εμάς, κάναμε το καθήκον μας. Εφαρμόσαμε τις εντολές του Καταστατικού μας χωρίς να παραλείψουμε ούτε ένα νι, ούτε ένα σίγμα από αυτό.

Για μας όμως αυτό δεν είναι αρκετό. Όρκο δίνουμε κι υπόσχεση πως η φλόγα της επιστροφής που καίει στις καρδιές μας δε θα σβηστεί ποτέ! Για μας το τέρμα του αγώνα μας είναι η πανηγυρική είσοδός μας στην Ευαγγελίστρια και την Αχειροποίητο, εκεί που θα σημάνουν χαρμόσυνα οι καμπάνες των κουρσεμένων εκκλησιών μας τη λύτρωση όλης της σκλαβωμένης γης μας και ιδιαίτερα της αγαπημένης γης του Καραβά.

*Νίκος Χατζηστεφάνου
Γενικός Γραμματέας*

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Στη μελέτη αυτή γίνεται λόγος για δασκάλους, πνευματικούς ανθρώπους και δασκάλες που γεννήθηκαν στις δυο πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα. Το μέρος αυτό αποτελεί συνέχεια του Α' μέρους που δημοσιεύτηκε στην προηγούμενη έκδοση του σωματείου.

Συμπληρωματικά στα όσα γράψαμε στο Α' μέρος, αναφέρουμε ότι ο Θωμάς Κοιλαράς είχε εργαστεί αρχικά στο Δημοτικό Σχολείο Φτερύχων - Παλιοσόφου.

Στους δασκάλους των αρχών του αιώνα μας συγκαταλέγονται τρία αδέρφια: οι Γιάννης, Νίκος και Κώστας Κύρκος. Ο Γιάννης Κύρκος (1897-1975) τέλειωσε το Διδασκαλείο κι εργάστηκε ως διευθυντής Α' σε πολλές κοινότητες, ανάμεσα στις οποίες είναι ο Αγρός, η Βατυλή, η Κυθρέα, το Καϊμακλί, η Λεμεσός (Α' Αστική) και του Μόρφου. Υπήρξε επίσης για μια περίοδο πρόεδρος της ΠΟΕΔ. Ο Νίκος Κύρκος (1907-1989) εργάστηκε στο Αργάκι, την Πάφο, τον Κάμπο, το Ριζοκάρπασο, του Μόρφου, όπου και αφυπηρέτησε ως διευθυντής Α'. Ο Κώστας Κύρκος γεννήθηκε το 1904. Εργάστηκε στον Κοντεμένο (1924-1927), τα Περβόλια (1927-1929), το Πέλλαπαϊς (1929-1932), τη Λάπηθο (1932-1935), το Τριμίθι (1935-1942), τον Καραβά (1942-1949), το Διόριος (1949-1953). Ως διευθυντής Γ' τάξης εργάστηκε στο Μουτουλλά (1953-1955), ως διευθυντής Β' και στη συνέχεια Α' τάξης στον Ύψωνα - Λόφου (1955-1959) και ως διευθυντής Α' στον Καραβά (1959-1965), από όπου και αφυπηρέτησε. Από το 1937 ως το 1949 ο Κώστας Κύρκος υπηρέτησε ως γραμματέας της ΣΠΕ «Η Σωτηρία».

Ο Αγησίλαος Λαμπράκης, γιος του επίσης δασκάλου Λάμπρου Βασιλειάδη, τέλειωσε το Διδασκαλείο το 1918 κι εργάστηκε σε πολλά χωριά. Στον Καραβά υπηρέτησε το 1919 - 1921. Ο Πέτρος Κελάλης τέλειωσε το Διδασκαλείο το 1920 και ο Χρίστος Καλαβάς το 1924.

Ο Ιωάννης Χαρμαντάς γεννήθηκε το 1906 και τέλειωσε το Διδασκαλείο το 1925 με άριστα. Εργάστηκε στα χωριά Γεράνι (1925-1926), Γέναγρα (1926-1928) και Καζάφани (1928-1930, 1931-1933). Τη χρονιά 1930-31 παραιτούμενος γεωργική μετεκπαίδευση στου Μόρφου. Το 1933 έγινε Διευθυντής Γ' και μετατέθηκε στο Πέρα Πεδί (1933-1936) και στη συνέχεια ως Διευθυντής Β' πήγε στη Γαληνή (1936-1940), την Κατωκοπιά (1940-42) και τη Μύρτου (1942-1943). Εργάστηκε ως Διευθυντής Α' στο Λιοπέτρι (1943-1944), την Κοντέα (1944-1946), το Παλιομέτοχο (1946-1950). Έγινε Διευθυντής Β' για να μετατεθεί στον Καραβά (1950-1954) και στη συνέχεια ως Διευθυντής Α' εργάστηκε στην Άσσια (1954-1956), τον Άγιο Αμβρόσιο (1956-1958) και τη Λάπηθο (1959-1960). Για ένα διάστημα, από το Νιόβρη του 1958 ως το Φεβρουάριο του 1959, φυλακίστηκε στα κρατητήρια της Πύλας και του Μάμμαρι. Αφυπηρέτησε πρόωρα κι εξελέγη βουλευτής της Ελληνικής Κοινοτικής Συνέλευσης (1960-1964), όπου διετέλεσε αρχικά μέλος και αργότερα πρόεδρος της Επιτροπής Παδείας και πρόεδρος της Επι-

Οι Ιωάννης Χαρμαντάς και Ιωάννης Καραβίας, τελειόφοιτοι του Παγκύπριου Διδασκαλείου, σε μια αναμνηστική φωτογραφία του 1924.

τροπής Παθόντων. Μετά τη διάλυση της Κοινοτικής υπηρετήσε ως Δήμαρχος Καραβά για μια τετραετία (1964-1968). Εξακολούθησε να εργάζεται για την Εκπαίδευση ως πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας Καραβά. Επίσης διετέλεσε πρόεδρος του επαρχιακού Προσκοπικού Συνδέσμου Κυρηνείας.

Ο Ιωάννης Καραβίας (1905-1981) αποφοίτησε το 1925 από το Διδασκαλείο και διορίστηκε δάσκαλος στην Ξυλοφάγου, τον Άγιο Επίκτητο, το Διόριος, το Πέλλαπαϊς, τον Καραβά, τη Λάπηθο, την Κερύνεια. Στον Άγιο Επίκτητο εργάστηκε ως Διευθυντής Β΄ και στον Αγρό και τον Καραβά ως Διευθυντής Α΄. Μετά την αφυπηρέτησή του, το 1960, διορίστηκε πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας Καραβά και πρόεδρος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής. Διετέλεσε επίσης Γραμματέας του Επαρχιακού Προσκοπικού Συνδέσμου Κυρηνείας.

Ο Φιλάρετος Αργυρίδης γεννήθηκε το 1907. Φοίτησε στο Δημοτικό Σχολείο Καραβά, το Σχολαρχείο Λαπήθου, το Παγκύπριο Γυμνάσιο και το Διδασκαλείο, από όπου αποφοίτησε το 1926. Εργοδοτήθηκε για ένα χρόνο στο Γυμνάσιο Λαπήθου και μετά διορίστηκε στην Πόλη Χρυσοχούς (1928-1933), το Συριανοχώρι (1933-1935), τον Καραβά (1935-1942), τον Άγιο Αμβρόσιο (1942-1945), την Κερύνεια (1945-1950), τη Λάπηθο (1950-1954). Στην Πόλη δίδασκε βιολί σε κοπέλες της κωμόπολης. Στον Πεδουλά (1954-1957), την Κερύνεια (1957-1959) και τον Καραβά (1959-1963) εργά-

Μαθητές και μαθήτριες του Δημοτικού Σχολείου Καραβά με τους δασκάλους Ιωάννη Χαρμαντά και Αντρέας Τσιάλη και το διευθυντή του Σχολείου Γεωργόπουλο υποδέχονται εκπρόσωπο του Γραφείου Παιδείας (1950-1954).

Εκδρομή της Δ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Καραβά με το δάσκαλό τους Ιορδάνη Ιορδάνου (1950).

στηκε ως Διευθυντής Α΄.

Ο Κώστας Χριστοδούλου τέλειωσε το 1930 το Διδασκαλείο και μετανάστευσε στις ΗΠΑ. Αργότερα δούλεψε ως δάσκαλος σε διάφορα χωριά της Κύπρου. Ο Ιάκωβος Βακής (1907-1989) τέλειωσε το Διδασκαλείο κι εργάστηκε στα χωριά Φασούλα, Λουτρός, Όρκα, Αγριδάκι, Δίκωμο, Πυρκά, Κάρμι, Λάπηθο, Άγιο Γεώργιο, Καραβά.

Ο Κώστας Παπαδημητρίου (1909-1975) τέλειωσε το 1928 το Διδασκαλείο κι εργάστηκε ανάμεσα σε άλλα χωριά και στον Καραβά, τον Παλιόσσοφο, τη Λάπηθο. Την ίδια χρονιά πήρε το δίπλωμα του δασκάλου και ο Νίκος Ρούσος - Χατζηνικολής. Οι αδελφοί του Γρηγόρης και Γεώργιος Χατζηνικολή τελείωσαν το Πρακτικό Τμήμα του Παγκυπρίου Γυμνασίου στα χρόνια 1927 και 1929 αντίστοιχα. Εργάστηκαν ως δημοσιογράφοι στην εφημερίδα Ελευθερία, την οποία διεύθυναν αργότερα.

Το Πρακτικό Τμήμα του Παγκυπρίου τέλειωσαν το 1925 οι Οδυσσέας Φυλακτού και Λεωνίδας Μούσουλος· στη συνέχεια μετανάστευσαν και οι δύο στην Αφρική. Ο Λουκάς Μούσουλος τέλειωσε επίσης το Πρακτικό το 1927 και διακρίθηκε κερδίζοντας το Σεβέρειο βραβείο. Σπούδασε μεταλλειολόγος στο Μετσόβειο Πολυτεχνείο και διετέλεσε πρύτανης του Πολυτεχνείου.

Ο Ευτύχιος Χ΄ Λάμπρου τέλειωσε δικηγόρος και, αφού εργάστηκε στην Κερύνεια για ένα διάστημα, μετανάστευσε στο εξωτερικό.

Ο Αντρέας Λοιζίδης ίδρυσε ιδιωτική Ανωτέρα Σχολή στο Λευκόνοικο το 1938 κι αργότερα Ανωτέρα Σχολή στη Λευκωσία.

Την ίδια εποχή παντρεύτηκαν κι εγκαταστάθηκαν στον Καραβά οι Λαπηθιώτες δάσκαλοι Σάββας Ξάνθος, Ιωακείμ Προεστός και Κύπρος Προεστός. Ο Ιωακείμ Προεστός τέλειωσε το Διδασκαλείο το 1919 και οι άλλοι δυο το 1924.

Ο Παναγιώτης Καλαβάς γεννήθηκε το 1916 και σπούδασε οδοντιατρική στην Αθήνα. Μετά το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο εγκαταστάθηκε στον Καραβά κι ασκούσε το επάγγελμα του οδοντογιατρού. Διετέλεσε δήμαρχος Καραβά στο διάστημα 1953-1962.

Δασκάλες του Καραβά

Η Αναστασία Ψύλλου, κόρη του δασκάλου Γεώργιου Ψύλλου, και η Σταυρινή Χατζηλουκά γεννήθηκαν στα τέλη του 19ου αιώνα. Η Αναστασία Ψύλλου εργάστηκε στη Λάπηθο και τον Καραβά (1936-1939). Η Σταυρινή Χατζηλουκά (1898-1981) εργάστηκε στη Λάπηθο, τον Άγιο Αμβρόσιο, την Κερύνεια, την Αμμόχωστο. Το 1940 παντρεύτηκε κι αναγκάστηκε να εγκαταλείψει το επάγγελμά της. Υπήρξε για πολλά χρόνια αντιπρόεδρος του γυναικείου θρησκευτικού συλλόγου ΟΧΕΝ Καραβά. Πριν το 1974 είχε αρχίσει την περιφραγή του κοιμητηρίου στον Καραβά, αλλά δεν μπόρεσε να φέρει σε πέρας το έργο· μεσολάβησε η τουρκική εισβολή.

Οι αδελφές Χρυσταλλένη Χριστοφίδου και Μελοπομένη Χ΄ Γρηγορίου,

θυγατέρες του γιατρού Κ. Χατζηαλεξάνδρου, εργάστηκαν για σύντομο διάστημα ως ότου παντρεύτηκαν και σταμάτησαν αναγκαστικά. Η Χρυσταλλίνη εργάστηκε στον Καραβά και στη Λευκωσία και η Μελπομένη στον Καραβά και τη Μύρτου.

Η Κατίνα Χριστοδούλου-Κεμιτζή (1902-1983) αποφοίτησε από το Διδασκαλείο με βαθμό 9.42 κι εργάστηκε στον Καραβά για επτά χρόνια (1920-1927) με μισθό £6.00 το μήνα. Το 1928 παντρεύτηκε κι έπαυσε να εργάζεται, σύμφωνα με τον τότε ισχύοντα νόμο. Στη συνέχεια εργάστηκε ως αντικαταστάτρια στο Κάρμι και τη Βασίλεια. Όταν ψηφίστηκε νέος νόμος που επέτρεπε στις παντρεμένες δασκάλες να εργάζονται, διορίστηκε στη Βασίλεια, το Λάρνακα της Λαπήθου, τη Φιλιά, τη Λεμεσό και το Συγχαρί. Δούλεψε ως το 1962· όταν αφυπηρέτησε έπαιρνε μισθό £45.00 το μήνα.

Η Αθηνά Λοίζου γεννήθηκε το 1907, εργάστηκε στο Καζάφани και τη Γιαλούσα και σταμάτησε όταν παντρεύτηκε. Η Μαρίτσα Χ΄ Κωστή γεννήθηκε το 1906, διορίστηκε για ένα χρόνο στα Πάναγρα, παντρεύτηκε και πήγε στην Αμερική.

Η Ευθαλία Καλαβά-Λαμπράκη, κόρη του δασκάλου Νικόλα Καλαβά, εργάστηκε στον Καραβά (1922-1923), τον Κοντεμένο, το Κάρμι και σταμάτησε όταν παντρεύτηκε. Οι κόρες της Αίγλη Λαμπράκη - Χρίστου και Δέσπω Λαμπράκη έγιναν επίσης δασκάλες. Η Ευθαλία Μουστάκα εργάστηκε στην Αίγυπτο και την Καρπασία και αργότερα μετανάστευσε στην Αμερική. Στην Αμερική μετανάστευσε και η δασκάλα Ιωάννα Χριστοδούλου.

Μαθήτριες του Παρθεναγωγείου Καραβά μπροστά από το παλιό κτίριο του Παρθεναγωγείου το 1937 με τις δασκάλες τους.

Η Μαρία Χαρμαντά - Θεοδούλου (1909-1989) εργάστηκε στο Λευκό-νοικο, τη Βασιλεία, την Ανάγυια, το Λιμνάτι, το Διόριος και μετά παντρεύτηκε μεταναστεύοντας στο τότε Βελγικό Κόγκο.

Η Χαριτίνη Τσιάκκα - Διγενή ήταν από τις δασκάλες που δούλευαν συνέχεια· γεννήθηκε το 1909· μετά τις σπουδές της, το 1927, διορίστηκε στο κυβερνητικό νηπιαγωγείο Λαπήθου για δυο χρόνια. Το 1930-1932 εργάστηκε στο Δίκωμο και μετά στον Καραβά (1932-1934). Στη συνέχεια παντρεύτηκε και παύτηκε από την αποικιακή κυβέρνηση. Επαναδιορίστηκε το 1947-1952 στον Καραβά. Για δυο μήνες εργάστηκε στον Άγιο Δομέτιο και μετά (1953-1955) στον Άγιο Γεώργιο. Από το 1955 ως το 1964, που αφυπηρέτησε, εργάστηκε στον Καραβά. Μετά, για ένα μεγάλο χρονικό διάστημα, διοριζόταν αντικαταστάτρια στην Κεράυνεια, τη Λάπηθο και τον Καραβά. Διετέλεσε γραμματέας της ΟΧΕΝ Καραβά και μέλος της Σχολικής Εφορείας Καραβά.

Η Αθηνά Βασιλείου - Πελεκάνου (1911-1975) τέλειωσε το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης το 1930 κι εργάστηκε στο Καζάφани, τη Βασιλεία, τη Λάπηθο, τη Μύρτου, τον Καραβά. Με την εισβολή έμεινε εγκλωβισμένη στον Καραβά και πέθανε εκεί.

Η Πολυξένη Χαρμαντά-Χατζηλούκα γεννήθηκε το 1912 και παρακολούθησε μαθήματα στο Δημοτικό Σχολείο Καραβά κι ένα χρόνο στο Γυμνάσιο Λαπήθου. Τον επόμενο χρόνο πήγε στο Παρθεναγωγείο Φανερωμένης, από όπου αποφοίτησε το 1930 μαζί με άλλες 60 περίπου μαθήτριες. Περίμενε ένα διάστημα, ως το 1934, ώπου ν' ανοιχτούν θέσεις δασκάλων, για να διοριστεί. Εργάστηκε πρώτα στο Κτήμα, το Γενάρη όμως πήρε μετάθεση για το Μαρώνι και το μεθεπόμενο χρόνο για το Καραβοστάσι. Είχε περάσει τις εξετάσεις Ordinary και Distinction και τη μετέθεσαν στο Καραβοστάσι για να διδάσκει Αγγλικά. Εκεί εργάστηκε ως το 1942, οπότε μετατέθηκε στον Καραβά, εργάστηκε ένα χρόνο, παντρεύτηκε και συνέχισε να εργάζεται «προσωρινή» ως το 1946.

Η Κλεονίκη Χατζηψάλτη (1914-1966) τέλειωσε το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης το 1933. Υπηρέτησε στα χωριά Άρσοι, Κώμη Κεπήρ, Καραβά, Λάπηθο, Καζάφани, Λύση και στη Λευκωσία. Το 1946 παντρεύτηκε κι εργαζόταν ως προσωρινή.

Η Ελένη Ευαγγέλου - Τριλλίδη τέλειωσε το Παρθεναγωγείο Φανερωμένης το 1930· εργάστηκε και στον Καραβά γύρω στο 1950-1954. Η Θεοδώρα Ασπρή γεννήθηκε το 1918 κι εργάστηκε πρώτα στο Δίκωμο και μετά στον Καραβά. Πήγε στο Διόριος κι επανήλθε στον Καραβά. Αφυπηρέτησε ενώ εργαζόταν στη Βασιλεία.

Πίτσα Πρωτοπαπά

Πηγές: 1. Blue books.

2. Αρχεία Υπουργείου Παιδείας.

3. Αρχεία Παγκυπρίου Γυμνασίου.

4. Προφορικές μαρτυρίες από τους Κώστα Κύρκο, Ιωάννη Χαρμαντά, Γεώργιο Κυριακίδη, Φιλάρετο Αργυριδη, Ξένια Βακή, Χαριτίνη Διγενή, Πολυξένη, Χατζηλούκα, Σταυρούλα Πίπη, Σταυρούλα Ιωαννίδου, Όλγα Τιγγιρίδου, Κώστα Χατζηψάλτη.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΗΣ

Ο Δημήτριος Οικονομίδης, γνωστός ως Παπαδημήτρης, σύμφωνα με πληροφορίες του Λοΐζου Φιλίππου¹ ήταν ο δεύτερος διδάσκαλος στον Καραβά, μετά τον Αθανάσιο Τριανταφυλλίδη (1855-1863). Σε ανέκδοτο έγγραφο του Μητροπολίτη Κερύνειας Χρυσάνθου προς τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο ημερομηνίας 21/11/1865, αναφέρεται ότι η έναρξη της λειτουργίας του Σχολείου στον Καραβά έγινε την 9/3/1863 με διδάσκαλο το Δημήτριο Οικονομίδη αντί ετησίου μισθού γρ. 3.500.

Ο Ι.Κ. Περισιάνης² συμπληρώνει ότι ο Παπαδημήτρης Οικονομίδης δίδαξε στο πρώτο Σχολείο του Καραβά, που μεταφέρθηκε από τη Μονή της Αχειροποιήτου και λειτούργησε για κάποιο χρονικό διάστημα στο Μετόχι του Κύκκου, όπου κτίστηκε μετά το 1863 το πρώτο κοινοτικό σχολείο και αργότερα η εκκλησία της Ευαγγελίστριας. Αναφέρει ο ίδιος: «Τον πρώτο διδάσκαλο Αθανάσιο Τριανταφυλλίδη, γνωστόν ως «Δασκαλούδιν», διεδέχθη ο Καραβιώτης Παπα Δημήτρης Οικονομίδης, όστις εδίδασκε το 1860 στο νεόκτιστο ιδιόκτητο σχολείο».

Ο Ιωάννης Γεωργιάδης, γνωστός ως ο «Σχολαστικός», από τον Καραβά και αργότερα κάτοικος στο Κάρμι, γράφει σχετικά με τον Παπαδημήτρη: «Έμαθον τα πρώτα γράμματα εν τη Σχολή Καραβά, ην διηύθυνεν ο Δημήτριος Οικονομίδης, όστις ιερώθη υπό το όνομα Παπαδημήτριος. Ούτος εδίδασκεν εν τη οικία του³. Εφοίτησα παρ' αυτώ εν έτος. Το σύστημα διδασχής ήτο το των πινάκων διά την ανάγνωσιν και το της άμμου δια την γραφήν. Μετά εν έτος ιδρύθη το Δημοτικόν Σχολείον Καραβά υπό της Κοινότητος, ένθα είναι και σήμερα, επεκταθέν συν τῷ χρόνῳ. Εφοίτησα και εν αυτώ διευθύνοντος του Δημητρίου Οικονομίδου, όστις εδίδασκεν επί τρίμηνον και ασθενήσαντος αντικατεστάθη υπό του εν Λευκωσία Σωκράτους Βακκιρτζίδου διδάξαντος επί εν έτος. Τούτον διεδέχθη ο Δημήτριος Οικονομίδης επί εν έτος και 6 μήνας...».

Από τις παραπάνω πληροφορίες φαίνεται η συμβολή του Δημητρίου Οικονομίδη - Παπαδημήτρη στην εκπαίδευση στον Καραβά στις πρώτες προσπάθειες της φιλοπρόοδης κοινότητάς μας για οργάνωση της Παιδείας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΨΥΛΛΟΣ (ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ)

Ο διδάσκαλος Γεώργιος Ψύλλος - Κυριακίδης κατάγεται από την Παλλουριώτισσα, εγκαταστάθηκε όμως από το 1869 στον Καραβά, όπου παντρεύτηκε την Καραβιώτισσα Μαρκαρού και παρέμεινε ως το θάνατό του το 1918⁴.

1 Λοΐζου Φιλίππου, **Τα Ελληνικά Γράμματα εν Κύπρω**, Λευκωσία, 1930, σσ. 337-8.

2 Ι.Κ. Περισιάνης, **Ιστορία των Ελληνικών Γραμμάτων**, Λευκωσία, 1930, σ. 365.

3 Φαίνεται ότι δίδασκε και στο σπίτι του προτού ιδρυθεί το Δημοτικό Σχολείο της κοινότητας.

4 Λοΐζου Φιλίππου, **όπ.π.**, σ.σ. 337-8.

Αδελφός του Γεωργίου Ψύλλου, διδάσκαλος και αυτός, εγκαταστάθηκε στο Ριζοκάρπασο, όπου απόκτησε οικογένεια και παρέμεινε ως το θάνατό του.

Το 1871 ο Γεώργιος Ψύλλος ήταν ο διευθυντής της Σχολής Καραβά. Τον αντικατέστησε για ένα χρονικό διάστημα ο Γεώργιος Λοϊζίδης και μετά ο Λάμπρος Βασιλειάδης, ο Σοφτάς, από τον Καραβά. Στη συνέχεια ο Γεώργιος Ψύλλος διεύθυνε τη Σχολή ως την αγγλική κατοχή του νησιού το 1878 και μερικά χρόνια μετά από αυτή⁵.

Ο Ι.Κ. Περισιάνης αναφέρει ότι ο Γεώργιος Ψύλλος «από τον Καραβά» εργάστηκε ως διδάσκαλος στην Πρώτη Κοινοτική Σχολή της Λαπήθου μετά την αγγλική κατοχή το 1881 ως 1883 αντί αμοιβής £60 το χρόνο.⁶

Από τα Αρχεία του Υπουργείου Παιδείας πληροφορούμαστε ότι ο Γεώργιος Ψύλλος εργάστηκε ως διδάσκαλος στο Πέλλαπαϊς το 1887 και στον Καραβά από το 1902 ως το 1910.

Παράλληλα με την πλούσια δράση του ως εκπαιδευτικού, ο Γεώργιος Ψύλλος, σύμφωνα με τα επίσημα Αρχεία της Αγγλικής Αποικιακής Διοίκησης, πρωτοστάτησε στην ίδρυση του Δημαρχείου του Καραβά και ήταν επικεφαλής της επιτροπής που συνέταξε τους πρώτους κανονισμούς του Δημαρχείου το 1885⁶. Κατά το 1907-1910 ο Γεώργιος Ψύλλος υπήρξε μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου του Καραβά⁷.

Από τις πέντε κόρες που απέκτησε ο Γεώργιος Ψύλλος, η μεγαλύτερη, η Αναστασία, ήταν από τις πρώτες δασκάλες του Καραβά. Η παράδοση συνεχίστηκε και στην επόμενη γενιά με την εγγονή του Γ. Ψύλλου Μαρίτσα Χ΄΄ Κωστή - Κκελογρηγόρη, που υπηρέτησε ως δασκάλα στα Πάναγρα το 1927.

Κ Ω Ν Σ Τ Α Ν Τ Ι Ν Ο Σ Ι . Π Α Π Α Δ Η Μ Η Τ Ρ Ι Ο Υ **(1 9 0 9 - 1 9 7 5)**

Εγγονός του Δημητρίου Οικονομίδη - Παπαδημητρή, ο Κωνσταντίνος Σταύρου Παπαδημητρίου παντρεύτηκε την εγγονή του Γεωργίου Ψύλλου Μαργαρίτα Χ΄΄Κωστή - Κκελογρηγόρη και υπηρέτησε ως δημοδιδάσκαλος για πολλά χρόνια στη Λάπηθο και στα περίχωρα του Καραβά Παλιόσοφο και Φτέρυχα.

Ελένη Κ. Παπαδημητρίου, δ.φ.

5 Ι.Κ. Περισιάνη **όπ.π.**, σ. 367.

6 Ι.Κ. Περισιάνη, **όπ.π.**, σ. 262

7 Επίσημη Εφημερίδα της Κύπρου 1885

8 Cyprus Blue Books

ΑΠΟ ΤΙΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Από το 1944 ως το 1959 στον Καραβά λειτουργούσε ένα μικτό Δημοτικό Σχολείο με ένα Διευθυντή. Το 1959 όμως, λόγω του μεγάλου αριθμού (434) μαθητών, χωρίστηκε σε δυο Α΄ τάξεως Σχολεία με δυο Διευθυντές ίσους στην τάξη. Είχα την τύχη να διοριστώ στην Α΄ Αστική. Τα σχολεία ήταν η ψυχή των διαφόρων εορτασμών και εκδηλώσεων.

Με τη συνεργασία των εκάστοτε Διευθυντών της Β΄ Αστικής κ. Φιλάρτου Αργυρίδη, Κυριάκου Κωμοδρόμου και του αείμνηστου Ιάκωβου Βακή και του προσωπικού των Σχολείων διοργανώναμε κατά τις εθνικές επετείους 25ης Μαρτίου, 1ης Απριλίου και 28ης Οκτωβρίου, νυχτερινούς εορτασμούς με δραματάκια, τραγούδια και απαγγελίες, σχετικά με τις επετείους. Ακόμη οι μαθητές παρευρίσκονταν στις Δοξολογίες και λάμβαναν μέρος στις παρελάσεις. Οι μαθητές και οι μαθήτριες είχαν ομοιόμορφη στολή για τον κοινό εκκλησιασμό και τις εορταστικές εκδηλώσεις. Ο κοινός εκκλησιασμός γινόταν κάθε δεκαπενθήμερο.

Εκτός από τα πιο πάνω, διοργανώναμε χριστουγεννιάτικη γιορτή, της οποίας οι εισπράξεις δίδονταν για την αγορά παπουτσιών στα άπορα παιδιά. Την 30ή Ιανουαρίου τα Σχολεία τελούσαν μνημόσυνο των δασκάλων που είχαν εργαστεί στα Σχολεία μας. Τα έξοδα πληρώνονταν από το Ταμείο του Συνδέσμου Γονέων και Διδασκάλων.

Διοργανώνονταν επίσης τοπικοί και περιφερειακοί αγώνες στίβου και τα αποτελέσματά τους ήταν άριστα. Στα Σχολεία λειτουργούσε Σχολικό Ταμειούχιο. Οι εισπράξεις γίνονταν μια φορά τη βδομάδα και πολλές φορές έφταναν πάνω από διακόσιες λίρες. Η πρόοδος αυτή είναι δείγμα πνεύματος αποταμιεύσεως, τόσο των μαθητών όσο και των γονιών τους. Το ποσό, το οποίο συσσωρευόταν, οι μαθητές δικαιούνταν να το αποσύρουν μετά την αποφοίτησή τους ή να το μετατρέψουν σε κατάθεση προθεσμίας. Όλες οι εισπράξεις καταθέτονταν στη Συνεργατική.

Εκτός από όσα ανέφερα, λειτουργούσε και Μαθητικό Συσσίτιο. Σε μια περίοδο του Σχολικού Έτους 30-40 μαθητές εύρισκαν το μεσημέρι ένα καλό γεύμα.

Κατά τη γιορτή για τη λήξη των μαθημάτων γινόταν και Έκθεση Τέχνης, η οποία άφηνε άριστες εντυπώσεις. Κατά τη γιορτή αυτή δίδονταν στους τελειοφοίτους ορισμένα βραβεία. Αναφέρω πιο κάτω τα ονόματα εκείνων που κατέθεσαν τα σχετικά ποσά.

1. Ο μ. Ευάγγελος Χατζηκυριάκου κατέθεσε £100.00, το προϊόν των οποίων δίδονταν έναντι του εισιτηρίου ενός απόρου από τον Καραβά, μαθητή του Γυμνασίου Λαπήθου.

2. Ο Σύνδεσμος Γονέων και Διδασκάλων διέθετε £3.00 για το μαθητή που συγκέντρωνε τη μεγαλύτερη βαθμολογία.

3. Ο κ. Φιλάρτος Αργυρίδης κατέθεσε £100.00, οι τόκοι των οποίων δίδονταν στο μαθητή που έγραφε την καλύτερη έκθεση πάνω σε θέμα που

**Αναμνηστική φωτογραφία της Στ' τάξης της Α' Αστικής Σχολής Καραβά το 1965.
Στο κέντρο ο δάσκαλος Κώστας Κύρκος.**

Αναμνηστική φωτογραφία των μαθητών και μαθητριών της Στ' τάξης στη Α' Αστική σχολή Καραβά μαζί με τους δασκάλους τους το 1966.

κληρωνόταν.

4. Ο κ. Νίκος Σιακόλας κατέθεσε £200.00 χωρίς να δηλώσει το είδος του βραβείου.

5. Ο μ. Ιωάννης Κ. Πλουσίου κατέθεσε £200.00, το προϊόν των οποίων δινόταν ως εξής: α) £5.00 να δίνονται στον καλύτερο μαθητή στα Μαθηματικά και β) άλλες £5.00 να δίνονται στο μαθητή που θα έπαιρνε τα περισσότερα βραβεία στα Αθλητικά. Η κατάθεση του μ. Πλουσίου έγινε στη μνήμη των γονιών του. Όλες οι καταθέσεις βρίσκονταν στη Συνεργατική.

Πολλοί μαθητές μας διαπρέπουν στην κοινωνία ως δάσκαλοι, καθηγητές, γιατροί, δικηγόροι και σε διάφορα άλλα επαγγέλματα. Αισθάνομαι γι' αυτό ιδιαίτερη χαρά και ικανοποίηση.

Τέλος οφείλω να ομολογήσω ότι η εργατικότητα και η συνεργασία του προσωπικού ήταν άσογη. Με την ευκαιρία αυτή θεωρώ ορθό να αναφέρω τα ονόματα του προσωπικού που είχα στην περίοδο 1959-1965, διότι η πρόοδος των μαθητών μας οφείλεται και στο προσωπικό του σχολείου.

1. Θελεξινόη Πατσαλίδου, 2. Γκλόρια Σεργίου, 3. Χαριτίνη Διγενή, 4. Αθηνά Βασιλείου, 5. Χρίστος Ηλιόπουλος, 6. Χρ. Ψωμάς, 7. Βασιλική Χριστοδουλίδου, 8. Δημήτριος Γεροκώστας, 9. Κλεοπάτρα Γεροκώστα, 10. Σωτηρούλα Γεμέττα, 11. Παναγιώτης Καβαλλάρης, 12. Στέλιος Παναγίδης, 13. Σωτήρα Κοιλάρη, 14. Κα Μαυρικήου.

*Κώστας Κύρκος
Συνταξιούχος δάσκαλος*

Η ΣΧΟΛΗ ΑΓΓΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΕΙΣ Κ Α Ρ Α Β Α

Η εξατάξια Σχολή Αγγλικών και Εμπορικών Σπουδών στον Καραβά ιδρύθηκε το 1969 από τον Κώστα Ι. Καραβία και αποτελούσε προέκταση της Σχολής Αγγλικών και Διοικήσεως Επιχειρήσεων στη Λευκωσία.

Η ίδρυση της εξατάξιας Σχολής Μέσης Εκπαιδεύσεως στον Καραβά είχε θεωρηθεί τότε επιβεβλημένη, μια και παρουσιάστηκε ανάγκη ειδικότερης μορφώσεως στον Εμπορικό και Οικονομικό Κλάδο και επίσης στην εκμάθηση ξένων γλωσσών.

Κατά την πενταετή λειτουργία της, η Σχολή πληρούσε ένα μεγάλο κενό που υπήρχε για πολλά χρόνια πριν την τουρκική εισβολή του 1974 στους τομείς του εμπορίου και ξένων γλωσσών, για την εξυπηρέτηση του τότε συνεχώς αυξανόμενου ρεύματος του διεθνούς τουρισμού.

Επίσης διαδραμάτιζε και ένα ουσιώδη ρόλο στον οικονομικό, κοινωνικό και ψυχοπνευματικό κόσμο της επαρχίας Κερύνειας.

Η Σχολή Αγγλικών και Εμπορικών Σπουδών στον Καραβά.

Πέραν του αρχικού σκοπού της Σχολής, που ήταν ακριβώς η κάλυψη των πιεστικών αναγκών που επέβαλαν και την ίδρυσή της, τα τότε εκπαιδευτικά προγράμματα, για όλες ανεξαιρέτως τις τάξεις της Σχολής, περιελάμβαναν μαθήματα και διαλέξεις για την ανθρωπιστική και ψυχοπνευματική ανέλιξη των μαθητών και μαθητριών που φοιτούσαν σ' αυτή.

Παράλληλα με την πρωινή εξατάξια Σχολή Αγγλικών και Εμπορικών Σπουδών εις Καραβά, λειτουργούσε απογευματινό και νυχτερινό Ινστιτούτο για την εκμάθηση ξένων γλωσσών - Αγγλικά, Γαλλικά, Γερμανικά - και για Λογιστική, Στενογραφία, Δακτυλογραφία. Απογευματινό και Νυχτερινό Ινστιτούτο λειτουργούσε επίσης και στην Κερύνεια.

Κατά το Σχολικό έτος 1973-74 φοιτούσαν στη Σχολή 235 μαθητές και μαθήτριες: 110 στην εξατάξια πρωινή Σχολή και 125 στο απογευματινό και νυχτερινό Ινστιτούτο.

Στο Αγγλικό Ινστιτούτο της Κερύνειας, που ιδρύθηκε το Μάιο του 1973 και λειτουργούσε μέχρι τις 15 Ιουλίου του 1974, 45 μαθητές και μαθήτριες παρακολούθησαν απογευματινά και νυχτερινά μαθήματα ξένων γλωσσών και δακτυλογραφίας.

Το πρόγραμμα της Σχολής χωριζόταν σε δύο Κύκλους Σπουδών.

Ο πρώτος Κύκλος Σπουδών περιλάμβανε τις τάξεις Α', Β', Γ' και παρείχε

γενική γυμνασιακή μόρφωση με αυξημένες ώρες διδασκαλίας της ελληνικής και αγγλικής γλώσσας, καθώς και επιπρόσθετη διδασκαλία της γαλλικής.

Ο Δεύτερος Κύκλος Σπουδών περιλάμβανε τις τάξεις Δ', Ε' και Στ' και παρείχε εξειδικευμένη μόρφωση στα Εμπορικά και στις ξένες γλώσσες: Αγγλικά, Γαλλικά και Γερμανικά. Η εκμάθηση της νεοελληνικής γλώσσας ήταν υποχρεωτική για όλες τις τάξεις του Κύκλου αυτού.

Το προσωπικό των Σχολών και των Ινστιτούτων Κ. Ι. Καραβία αποτελείτο από προσοντούχους και έμπειρους καθηγητές και καθηγήτριες ελληνικών και ξένων Πανεπιστημίων.

Από την ίδρυσή της και μέχρι τις 15 Ιουλίου του 1974 εργάστηκαν στη Σχολή και στα Ινστιτούτα οι ακόλουθοι καθηγητές και καθηγήτριες:

Φωτεινή Θεμιστοκλέους	Πανεπιστήμιο Αθηνών
Gten Murdock	B. A. (Hons) Dip. Psych (London)
Δημήτρης Τιμοθέου	Πανεπιστήμιο Αθηνών
Λάκης Τσαγγαρίδης	
Lucy McLaurin	B.A. (Educ.) Sydney University Australia
Στέλλα Σπύρου	Πανεπιστήμιο Αθηνών
Sonia Taylor	Teach. Diploma (Beirut Univ.)
Παναγιώτης Παπανικολάου	Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Violet D. Airey	Teach. Diploma (London)
Θεοδώρα Θεοδοσίου	Πανεπιστήμιο Αθηνών
Ευγένιος Κολαρίδης	A.A.I.A (London)
Sylvia Richardson	B.A. (Linguistics)
Ανδρούλα Αγαθαγγέλου	Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Ιωάννης Καραβίας	Συνταξιούχος Δημοδιδάσκαλος
Λάκης Μιχαηλίδης	Γραμματέας
Κώστας Ι. Καραβίας	Ιδιοκτήτης - Διευθυντής, B.A. (Education) Cert. Comm. Ad. (PCL) Teach. Diploma (London)

Κώστας Ι. Καραβίας

Ο ΠΡΟΣΚΟΠΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Α. ΟΔΗΓΙΣΜΟΣ (1948 - 1954)

Η πρώτη προσκοπική δραστηριότητα στον Καραβά παρατηρείται στα 1948 και είναι συνδεδεμένη με την αναταραχή και τις εξελίξεις στη Μέση Ανατολή, τότε.

Είχε έρθει τότε να κατοικήσει στον Καραβά η οικογένεια ενός στρατηγού - από βασιλική οικογένεια - διωγμένη από το Ιράκ. Χριστιανοί ασσυριακής καταγωγής και με φιλοδυτικά αισθήματα, δεν είχαν πια θέση στη χώρα τους με τον έντονο ισλαμισμό που άρχισε να αναπτύσσεται ταυτόχρονα με το μίσος προς τους δυτικούς.

Δεν ξέρουμε γιατί προτίμησαν τον Καραβά. Μάλλον ο πατέρας είχε εργοδοτηθεί στον αμερικάνικο ραδιοσταθμό. Κατοικούσαν στο μεγάλο σπίτι του Γρηγορίου Χατζηλάμπρου, που τώρα ανήκει στο Γεώργιο Πατσαλοσαββή. Οι τρεις κόρες του στρατηγού Βερντία, Μαίρη και Τζιην D' Mar Shiman - οι Ασσυριούδες, όπως τις ήξεραν οι Καραβιώτες - γνωρίστηκαν και φίλεψαν με τις νέες του χωριού και ξεχωριστά με τις νεαρές δασκάλες Δέσπω και Αίγλη Λαμπράκη.

Οι Άγγλοι, που ήταν κυρίαρχοι της Μέσης Ανατολής τότε, είχαν εισαγάγει τον Προσκοπισμό και τον Οδηγισμό στις χώρες που είχαν κάτω από την εξουσία τους.

Η Βερντία - που ήταν Οδηγός στην πατρίδα της - ίδρυσε στον Καραβά την πρώτη Ομάδα Οδηγών στα 1948, με την ίδια ως Αρχηγό και την Αίγλη ως Υπαρχηγό. Η ομάδα είχε 16 - 24 Οδηγούς.

Η Ομάδα κρατήθηκε στη ζωή μέχρι το 1954 που οι Ασσυριούδες έφυγαν από τον Καραβά. Από τις δραστηριότητες των Οδηγών του Καραβά αναφέρουμε τη Διαγωνιστική κατασκήνωση που έγινε στο Κυβερνείο - το σημερινό Προεδρικό - , όπου ο Καραβάς κέρδισε την ασπίδα.

Β. ΛΥΚΟΠΟΥΛΑ - ΠΡΟΣΚΟΠΟΙ (1949 - 1955)

Στα 1945 ένας δραστήριος νέος από τη Λευκωσία, ο Κώστας Χρίστου, διορίστηκε δάσκαλος στην Αναμορφωτική Σχολή Λαπήθου, όπως λεγόταν τότε η γνωστή μας Σχολή Λάμπουσας. Ο Κώστας είχε αρχίσει την προσκοπική του ζωή από λυκόπουλο και αδιάλειπτα συνέχισε ως πρόσκοπος, ανιχνευτής και αρχηγός. Υπήρξε ο ιδρυτής της Προσκοπικής Ομάδας στην Αναμορφωτική Σχολή και στα 1949 - 1950 ιδρύει την πρώτη Αγέλη Λυκοπούλων στον Καραβά και υπηρέτησε σ' αυτήν ως Αρχηγός (Ακέλας, όπως λέγεται στη γλώσσα των Λυκοπούλων) για ένα περίπου χρόνο. Τον Κώστα διαδέχεται η Αίγλη Λαμπράκη, που για το σκοπό αυτό εγκαταλείπει τη θέση της Υπαρχηγού των Οδηγών.

Τελετή υπόσχεσης Λυκοπούλων. Αρχηγός των Λυκοπούλων η Αίγλη Χρίστου.

Η γνωριμία του Κώστα και της Αίγλης και η συνεργασία τους στον Προσκοπισμό είχε σαν ευτυχή συνέχεια το γάμο τους. Μαζί συνέχισαν να υπηρετούν το Προσκοπικό Κίνημα της Κύπρου από διάφορες θέσεις μέχρι τις 7 Ιουνίου 1987 που δολοφονικό χέρι - για άγνωστους ακόμα λόγους - παγίδευσε το αυτοκίνητό του με εκρηκτικό μηχανισμό, που εξερράγη προκαλώντας το θάνατό του και σκορπώντας τη θλίψη στην οικογένειά του και την προσκοπική οικογένεια. Το προσκοπικό του έργο συνεχίζουν σήμερα τα δυο παιδιά τους και πιο πολύ ο Μάριος.

Παράλληλα με την Αγέλη Λυκοπούλων - και την ίδια περίπου εποχή - λειτούργησε και Ομάδα Προσκόπων με πρώτο Αρχηγό το δάσκαλο Κώστα Παπαδημητρίου (1949 - 1951) και αργότερα με τον επίσης δάσκαλο Ιορδάνη Ιορδάνου.

Η Ομάδα Προσκόπων και η Αγέλη Λυκοπούλων πήραν μέρος στις Διαγωνιστικές κατασκηνώσεις στο Κυβερνείο και την Αθαλάσσα.

Η λειτουργία τους διακόπηκε το 1955 με την έναρξη του απελευθερωτικού αγώνα. Χαρακτηρίστηκε τότε ο Προσκοπισμός σαν ξενόφερτος αποικιακός θεσμός της βρετανικής κυριαρχίας και η ενασχόληση ή ανάμιξη σ' αυτόν σαν αντεθνική δραστηριότητα.

Θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφέραμε την πολύτιμη βοήθεια και συμπαράσταση που έδωσαν στα λυκόπουλα και τους προσκόπους του Καραβά - εκτός από τον Κώστα και την Αίγλη Χρίστου - ο Αντρέας Φυλακτής και ο Μιχάλης Κοκκινίδης, τόσο στην περίοδο 1950 - 1955 αλλά και αργότερα, όπως θα

δούμε πιο κάτω.

Γ. ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ

Το 1959, με τον τερματισμό του ένοπλου αγώνα, επαναδραστηριοποιήθηκε το Σώμα Προσκόπων Κύπρου και ο αείμνηστος Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, Πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας, υπήρξε ο Υψηλός Προστάτης των Προσκόπων.

Το 1959 ιδρύθηκε στον Καραβά Ομάδα Ναυτοπροσκόπων με αρχηγό τον Ανδρέα Δαμασκηνό και αργότερα το Νίκο Χριστοδουλίδη.

Το 1960 άρχισε να λειτουργεί και Αγέλη Λυκοπούλων με Αρχηγό Αγέλης το Στέλιο Παναγίδη. Έτσι ο Προσκοπισμός στον Καραβά αναβαθμίστηκε σε Σύστημα, με Αρχηγό του 143ου Συστήματος το Γιάννη Χατζηκυριάκου, παλιό Αιγυπτιώτη πρόσκοπο.

Το 1961 την Ομάδα των Ναυτοπροσκόπων αναλαμβάνει ο Ντίνος Πατέρας, φοιτητής τότε της Παιδαγωγικής Ακαδημίας, μέχρι το 1963 που διορίστηκε στη Λάρνακα. Τον διαδέχεται ο Γιαννάκης Γεμέττας μέχρι το 1965 που κατατάσσεται στην Εθνική Φρουρά. Η Ομάδα λειτουργεί ακέφαλη μέχρι την αποστράτευση του Γιαννάκη, 18 μήνες αργότερα, που αναλαμβάνει και πάλι την αρχηγία της Ομάδας.

Η Ομάδα των Ναυτοπροσκόπων είχε σαν χώρο συγκέντρωσης το Δημαρχείο και αριθμούσε 18 μέχρι 24 παιδιά. Ανάμεσά τους οι Ενωμοτάρχες Γιαννάκης Καλαβάς, Σωτηράκης Πατέρας, Νίκος Χατζηστεφάνου, Τηλέμαχος Κληρίδης, Ξένος Χατζηκυριάκου, Βάσος Πελεκάνος, Δώρος Χατζηδαμιανού, Κύπρος Στεφάνου, Στέλιος Στυλιανού και άλλοι των οποίων μου διαφεύγουν τα ονόματα.

Η Αγέλη των Λυκοπούλων δεν αριθμούσε ποτέ λιγότερα από 24 λυκόπουλα, έφτασε δε και τα 36. Είχαν τη δική τους “Φωλιά” σε ιδιόκτητη παράγκα, στην αυλή της Β' Αστικής.

Εκτός από το Στέλιο Παναγίδη, οι ακόλουθοι υπηρέτησαν κατά καιρούς στην Αγέλη Λυκοπούλων:

Στέλιος Μαυρομμάτης	Υπαρχηγός Αγέλης	1960 - 61
Παναγιώτης Παναγίδης	Υπαρχηγός Αγέλης	1962 - 63
Σωτηρούλα Παντελή	Υπαρχηγός Αγέλης	1964 - 65
	Αρχηγός	1965 - 66
Ντίνα Ιορδάνου	Υπαρχηγός Αγέλης	1965 - 68
Ελένη Χατζηδαμιανού	Υπαρχηγός Αγέλης	1966 - 69
Αντρούλα Δημητρίου	Υπαρχηγός Αγέλης	1966 - 69
Νίκος Χατζηστεφάνου	Βοηθός Αγέλης	1964 - 66

Οι πιο κάτω Καραβιώτες υπηρέτησαν τον Προσκοπισμό και από άλλες θέσεις στην Επαρχία μας και στη Γενική Εφορεία του Σώματος:

Κώστας Χρίστου	: Επαρχιακός Έφορος, Έφορος Εκπαιδεύσεως, Γενικός Έφορος, Πρόεδρος του Συμβουλίου.
Αντρέας Φυλακτής	: Επαρχιακός Έφορος, Εκπαιδευτής, Έφορος Κατασκηνώσεων, Επαρχ. Έφορος Λευκωσίας.
Μιχάλης Κοκκινίδης	: Επαρχ. Έφορος Προσκόπων, Επαρχιακός Έφορος.
Στέλιος Παναγίδης	: Επαρχ. Έφορος Λυκοπούλων, Επαρχ. Έφορος Κερύνειας, Εκπαιδευτής στη Γενική Εφορεία.
Αίγλη Χρίστου	: Εκπαιδευτής στη Γενική Εφορεία.
Γιάννης Χατζηκυριάκου	: Επαρχιακός Έφορος Ναυτοπροσκόπων.
Χαράλαμπος Λοϊζίδης	: Υπαρχηγός στη Σχολή Λάμπουσας, Έφορος Υλικού στην Εφορεία Εκπαιδεύσεως.
Ευτύχιος Γιουτανής	: Αρχηγός Προσκόπων στη Μύρτου.

Μεγάλης σημασίας για την πρόοδο του προσκοπισμού στον Καραβά ήταν και η ηθική συμπαράσταση και η υλική βοήθεια της Επιτροπής του Συστήματος Καραβά που απαρτιζέτο από τους:

Ιωάννης Χαρμαντάς	Πρόεδρος
Ελένη Ορφανίδου	Αντιπρόεδρος
Ιωάννης Καραβίας	Γραμματέας
Κυριάκος Κωμοδρόμος	Ταμίας

Μαρία Θεοδούλου, Βασιλική Χριστοδουλίδου, Ηρακλής Χατζηδαμιανού, Κώστας Κύρκος, Χαρίλαος Πίπης, Βασίλης Εμμανουήλ, σύμβουλοι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ιωάννης Χαρμαντάς ήταν και Πρόεδρος του Επαρχιακού Προσκοπικού Συνδέσμου και ο Ιωάννης Καραβίας Γραμματέας.

Δ. ΑΝΑΒΙΩΣΗ ΤΟΥ ΟΔΗΓΙΣΜΟΥ

Το 1972 αναδιοργανώνεται το Σώμα Οδηγών στην Επαρχία μας. Μέσα σ' αυτά τα πλαίσια επαναλειτούργει στον Καραβά Ομάδα Οδηγών, στην οποία συμμετέχουν 12 περίπου κορίτσια.

Αρχηγός ήταν η Αλεξάνδρα Μουρούζη, κόρη του αείμνηστου Γυμνασιάρχη Χρίστου Μουρούζη, που με μια άλλη κοπέλα - δυστυχώς μας λείπει το όνομα - έρχονταν για το σκοπό αυτό από την Κερύνεια όποτε είχαν συγκέντρωση ή εκδήλωση.

Η τουρκική εισβολή του 1974 και ο βίαιος ξεριζωμός των συμπατριωτών μας τερμάτισε κάθε προσκοπική δραστηριότητα.

Ε. ΣΗΜΕΡΑ

Πολλά Καραβιωτόπουλα είναι σήμερα Λυκόπουλα και πρόσκοποι στα διάφορα Συστήματα που λειτουργούν στις ελεύθερες περιοχές του τόπου μας.

Ελπίζουμε ότι σύντομα τα σκλαβωμένα μας μέρη θα ελευθερωθούν και αυτοί θα αποτελέσουν τον πρώτο πυρήνα για την επανασύσταση του Προσκοπισμού στον ωραίο μας Καραβά.

ΣΤ. ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

Μόνιμες Δραστηριότητες. Εκτός από τις καθαρά προσκοπικές δραστηριότητές τους, πρόσφεραν στην κοινότητα σε μόνιμη βάση εθελοντική βοήθεια στις οργανωμένες εκδηλώσεις. Έτσι αναλάμβαναν την τήρηση της τάξης και συμμετείχαν στους εορτασμούς και τις παρελάσεις στις 28 Οκτωβρίου, 25 Μαρτίου, 1η Απριλίου. Τη Μεγάλη Παρασκευή παρατάσσονταν σαν τιμητική φρουρά του Επιταφίου και αναλάμβαναν την περιφορά του στους δρόμους του χωριού μας. Συμμετείχαν με ποικίλους τρόπους στη γιορτή του Κατακλυσμού. Οργάνωναν κάθε χρόνο έρανο τα Χριστούγεννα για αγορά παιγνιδιών για τους άπορους και τη Λαμπρή τον έρανο "Το καλάθι του φτωχού" για τις άπορες οικογένειες. Επισκέφτονταν συχνά το Αναρρωτήριο του Ερυθρού Σταυρού και πρόσφεραν δώρα, γλυκά και ψυχαγωγία στα παιδιά.

Οδηγοί: Γεωργία Χαραλάμπους, Μαρία Κοζάκου, Στασούλα Χαραλάμπους, Ελένη Χατζηλούκα, Ευρυδίκη Στασή, Μάρω Ιορδάνου, Έλλη Ευριπίδου, Γιαννούλα Νικήτα, Ντίνα Διγενή, Χρυσούλα Ξενοφώντος, Έλλη Π. Σπύρου, Αντρούλα Καταστροφή.
Λυκόπουλα: Γιαννάκης Κοντού, Βασίλης Νικήτας, Χριστάκης Καραολής, Κυριάκος Γιουτανής, Κωστάκης Π. Σπύρου, Σοφοκλής Κουτσοκούμνης, Σταύρος Παπαδημητρίου, Αντρέας ΚARIOΛΗΣ, Νίκος Ιορδάνου, Ανδρέας Μιλτιάδου, Στέλιος Ξάνθος, Γεώργιος Ματθαίου Χριστοδουλίδης, Κύπρος Π. Σπύρου.

Ανθολόγηση άλλων δραστηριοτήτων

- Καλοκαίρι 1961: Συμμετοχή των προσκόπων στην Επαρχ. Κατασκήνωση στην περιοχή "Νησί των Εχιδνών". Κατασκήνωση Λυκοπούλων στην ίδια περιοχή.
- Σεπτέμβριος 1962: Συμμετοχή των: Ανδρέα Φυλακτή, Μιχάλη Κοκκινίδη, Στ. Παναγίδη, Παναγιώτη Παναγίδη, Ευτυχίου Γιουτανή στην Ανώτατη εκπαίδευση Βαθμοφόρων "Διακριτικό Δάσους".
- 12 Μαΐου 1963: Στη γραφική Ιερά Μονή Αχειροποιήτου δέκα βαθμοφόροι Πρόσκοποι, μέλη της Α' Σχολής Διακριτικού Δάσους Κλάδου Λυκοπούλων "ανεδέξαντο της κολυμβήθρας την θυγατέρα του κ. και της κ. Στ. Παναγίδη ονομάσαντες αυτήν Χριστίνα. Ανάδοχοι ήσαν ... κ.λ.π".
- Ιούνιος 1963: Τα λυκόπουλα αποκτούν ιδιόκτητη στέγη, μια στρατιωτική παράγκα που στήνεται στην αυλή της Β' Αστικής. Μέρος της παραχωρείται στο σχολείο ως αίθουσα οικοκυρικών και συσσιτίου.
- 1 - 11 Αυγούστου 1963: 4 Ναυτοπρόσκοποι του Καραβά εξεπροσώπησαν με άλλους 9 προσκόπους (13 συνολικά) την επαρχία Κερύνειας στο 11ο Παγκόσμιο Προσκοπικό ΤΖΙΑΜΠΟΡΗ που έγινε στο Μαραθώνα Αττικής στην Ελλάδα. Αυτοί ήταν οι Νίκος Χ"Στεφάνου, Βάσος Πελεκάνος, Γιαννάκης Γεμέττας, Ξένος Χ"Κυριάκου.
- Ανάμεσα στους βαθμοφόρους συνοδούς ήταν οι Αντρέας Φυλακτής, Μιχάλης Κοκκινίδης και Στέλιος Παναγίδης.
- Ο Βάσος Πελεκάνος κατετάγη τρίτος στο Τρίαθλο (ανάμεσα σε 14 χιλιάδες προσκόπους) με τις ακόλουθες επιδόσεις:
- 80 μέτρα: 9,5", Ακόντιο: 32 μέτρα, Απλούν 5,55 μέτρα.
- Η Ομάδα Καλαθόσφαιρας της Επαρχίας μας νίκησε τις Ομάδες Δανίας, Φιλλανδίας, Κρήτης, Αμερικής, Καναδά και Γερμανίας.
- Η Ομάδα Ναυτοπροσκόπων της Επαρχίας μας πήρε το πρώτο βραβείο στην κατασκευή σχε-

Λυκόπουλα του Καραβά με τον αρχηγό τους Κώστα Χρίστου, την Αίγλη Λαμπράκη και τον Κώστα Παπαδημητρίου, αρχηγό των Προσκόπων.

Διακρίνονται τα λυκόπουλα Κύπρος Π. Σπύρου, Πέτρος Φρακάλας, Γεώργιος Χριστοδουλίδης, Σπυράκης Κοζάκος, Κώστας Π. Σπύρου, Σταύρος Παπαδημητρίου, Νίκος Ιορδάνου, Ανδρέας Παστρικός, Αντώνης Ιάπωνας, Στέλιος Ξάνθος, Ανδρέας Μιλτιάδου.

21 Μαΐου 1950. Λυκόπουλα του Καραβά με τον αρχηγό τους Κώστα Χρίστου στο Κυβερνείο, όπου συμμετείχαν σε Παγκύπρια Προσκοπική συγκέντρωση. Διακρίνονται: Σταύρος Παπαδημητρίου, Νίκος Ιορδάνου, Ανδρέας Καριολλής, Αγαμέμνων Ελληνόπουλος, Πέτρος Φρακάλας, Αντώνης Ιάπωνας.

δίων στην άμμο και το δεύτερο βραβείο στους αγώνες Υδατοσφαίρισης.

Δεκέμβριος 1963:

Εκδήλωση της τουρκικής ανταρσίας. Οι φούρνοι της Κερύνειας που βρίσκονται στην τουρκική συνοικία δε λειτουργούν. Οι Ναυτοπρόσκοποι του Καραβά κάνουν έρανο συλλογής ψωμιού για την πόλη της Κερύνειας. Εγγράφονται όλοι εθελοντικά στις ομάδες Α' Βοηθειών.

1964:

Περιορισμός δραστηριοτήτων λόγω της κατάστασης.

Απρίλιος 1965:

Δενδροφύτευση της Σεβερείου Παιδικής Εξοχής στη Γλυκιώτισσα. Ομιλητής Μιχ. Κοκκινίδης. Δέντρα φυτεύουν και οι Ι. Χαρμαντάς και Ι. Καραβίας.

Αύγουστος 1965:

Θερινή κατασκήνωση στον Άγιο Αμβρόσιο. Αρχηγός και κατασκηνωτής Προσκόπων: Μ. Κοκκινίδης. Αρχηγός κατασκήνωσης Λυκοπούλων: Στ. Παναγίδης.

Συμμετείχαν: (14 Ν/πρόσκοποι, και 18 Λυκόπουλα από τον Καραβά)

Δεκέμβριος 1965:

Δενδροφύτευση του νέου δρόμου προς το Κεφαλόβρυσο.

1η Απριλίου 1966:

Οι πρόσκοποι και τα λυκόπουλα αναλαμβάνουν εξ ολοκλήρου την οργάνωση και το πρόγραμμα των εορτασμών της 1ης Απριλίου. Μίλησε ο Στ. Παναγίδης και εξετελέσθη πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα από τους προσκόπους και τα λυκόπουλα.

12 Απριλίου 1966:

Πασχαλινή γιορτή στη Λέσχη του Συστήματος. Στο τσούγκρισμα πασχαλινού αυγού, "γερό αυγό" αναδείχτηκε ο Βασίλης Εμμανουήλ, μέλος της Επιτροπής Συστήματος.

Καλοκαίρι 1966:

Θερινή κατασκήνωση προσκόπων μας στα "Λούματα των Αετών" στο Τρόοδος και των λυκοπούλων στην Κατασκήνωση της Κ.Μ.Ε. (C.M.C.) στην Κακοπετριά. Αρχηγός Στ. Παναγίδης, βοηθοί Ελένη Χ"Δαμιανού και Ντίνα Ιορδάνου.

1 - 9 Αυγούστου 1967: Ο Ναυτοπρόσκοπος του Καραβά Κώστας Μυλωνάς εκπροσωπεί μόνος την Επαρχία μας (μαζί με 6 άλλους προσκόπους από την υπόλοιπη Κύπρο) στο 12ο Παγκόσμιο Προσκοπικό ΤΖΙΑΜΠΟΡΗ στο Φάρραγκουτ Παρκ, της Πολιτείας Αϊντάχο, των Η.Π.Α.

7 Μαΐου 1967: Παγκύπριος Προσκοπικός Εορτασμός του Αγίου Γεωργίου, Προστάτη των Προσκόπων στην Κερύνεια (Δημητριάδειο Στάδιο Γ.Σ.Πρ.). Πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής Στ. Παναγίδης, Επαρχιακός Έφορος Κερύνειας. Παρευρέθη ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος που παρασημοφόρησε μεταξύ άλλων τους Ι. Χαρμαντά και Ι. Καραβία, Πρόεδρο και Γραμματέα του Επαρχιακού Προσκοπικού Συνδέσμου. Ένα πολύ μεγάλο μέρος των επιδείξεων, που ακολούθησαν το τελετουργικό, ανάλαβε το 143ο Σύστημα Καραβά.

Αύγουστος 1967: Κατασκήνωση λυκοπούλων και πάλι στην Κακοπετριά.

ΣΗΜ. Δεν καταφέραμε να βρούμε στοιχεία για τα χρόνια που ακολουθούν.

Στέλιος Παναγίδης

Πηγές:

1) Περιοδικό "ΠΑΝΤΑ ΕΜΠΡΟΣ".

2) Προφορικές μαρτυρίες από

(α) Αίγλη Χρίστου

(β) Παλιοί Βαθμοφόροι και Προσκόποι.

Φωτογραφίες: Αίγλη Χρίστου, Στέλιος Παναγίδης.

Σημείωση:

Παρακαλούμε όσους γνωρίζουν επιπρόσθετα συμπληρωματικά στοιχεία για ό,τι αναφέρεται στο πιο πάνω κείμενο ή έχουν υπ' όψη τους οποιεσδήποτε πληροφορίες οι οποίες είναι σημαντικές και χρήσιμες να δημοσιευτούν, να τις αποστείλουν στη διεύθυνση του σωματείου ή στο συγγραφέα του άρθρου για να συμπεριληφθούν σ' επόμενη έκδοση.

ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΙΣΤΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΑΡΑΒΑ

“Η ΣΩΤΗΡΙΑ”

Οι κάτοικοι του Καραβά, σαν προοδευτικοί που ήταν, αισθάνθηκαν από πολύ παλιά την ανάγκη δημιουργίας ενός ιδρύματος στο οποίο να συνεισφέρουν όλοι για τον καθένα και ο καθένας για όλους.

Η Συνεργατική κίνηση στον Καραβά ξεκίνησε όταν ο Συνεργατισμός στην Κύπρο βρισκόταν μόλις στα πρώτα του στάδια. Είναι γνωστό ότι ο πρώτος περί Συνεργατικών Εταιρειών Νόμος ψηφίστηκε το 1914. Δύο χρόνια μετά, και συγκεκριμένα την τρίτη Νοεμβρίου 1916, σαρανταεπτά κάτοικοι της κωμόπολης Καραβά, με πρωτεργάτη τον αείμνηστο γιατρό Ιωάννη Πηγασίου, αποφάσισαν να ιδρύσουν Συνεργατική Εταιρεία υποβάλλοντας ταυτόχρονα σχετική αίτηση. Την ενάτη Ιανουαρίου 1917, ο τότε έφορος των Συνεργατικών Εταιρειών Α. Μαυροκορδάτος ενέγραψε την εταιρεία, με την ονομασία Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία Καραβά “Η Σωτηρία”. Αυτή ήταν η τρίτη Συνεργατική Εταιρεία που ιδρύθηκε στην Κύπρο μετά την ψήφιση του Νόμου του 1914.

Τα χρόνια εκείνα ήταν πολύ δύσκολα λόγω της κρίσης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου και λόγω του ότι βασίλευε την εποχή εκείνη το κεφάλαιο. Οι γεωργοί ήταν βυθισμένοι στα χρέη, με τον ψηλό δε τόκο, τον ανατοκισμό και τις χαμηλές τιμές των προϊόντων, οι περισσότεροι από αυτούς αντιμετώπιζαν σοβαρές δυσκολίες να ορθοποδήσουν.

Ο αείμνηστος γιατρός Ιωάννης Πηγασίου, ανιδιοτελής και πρωτοπόρος στην ιδέα του Συνεργατισμού, αντιλήφθηκε τη θλιβερή αυτή κατάσταση και πρωτοστάτησε στην ίδρυση της Συνεργατικής Εταιρείας του Καραβά. Η εταιρεία πήρε το όνομα “Σωτηρία”, διότι βασικός της στόχος ήταν να αποτελέσει σανίδα σωτηρίας από τους τοκιστές, οι οποίοι καταδοκούσαν την εποχή εκείνη να εκμεταλλευτούν τους απλοϊκούς κατοίκους του Καραβά.

Η πρώτη Γενική συνέλευση της εταιρείας έγινε την 28η Ιανουαρίου 1917 και σ' αυτήν εκλέγηκαν ως μέλη της πρώτης επιτροπής οι αείμνηστοι: 1) Ιωάννης Πηγασίου - Πρόεδρος, 2) Γαβριήλ Φυλακτού - ταμίας, 3) Ηλίας Γ. Ρούσου, 4) Χατζηκωστής Κκελοργηγόρης και 5) Ματθαίος Χατζηγιώρκης. Ο Ιωάννης Πηγασίου παρέμεινε πρόεδρος μέχρι την ημέρα του θανάτου του (25. 2. 1939). Πρώτος γραμματέας ήταν ο Θωμάς Τεγερίδης με ετήσιο μισθό δεκαοκτώ Αγγλικές λίρες.

Η εταιρεία άρχισε τις εργασίες της με κεφάλαιο από £391, το οποίο η επιτροπή δανείστηκε από δέκα Καραβιώτες. Άλλες 106 λίρες στάληκαν από ομογενείς της Αμερικής υπό μορφή δανείου.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, βασικοί σκοποί της εταιρείας ήταν πρωταρχικά η βοήθεια των Καραβιωτών να απαγκιστρωθούν από την τοκογλυ-

φία και να αντιληφθούν το ευεργέτημα της αποταμίευσης, καθώς επίσης και η προμήθεια σ' αυτούς διαφόρων σπόρων και λιπασμάτων και, σε τελικό στάδιο, η βοήθεια προς αυτούς για καλύτερη διάθεση των προϊόντων τους.

Αναμνηστική φωτογραφία κατά τη διάρκεια των εργασιών της ΣΠΕ Καραβά «Η Σωτηρία».

Οι σκοποί αυτοί της Εταιρείας επιτελέσθηκαν στο ακέραιο και έφτασε το τέλος του 1973 "Η Σωτηρία" να εξυπηρετεί πέραν των 1000 μελών και να έχει κύκλο εργασιών πέραν του ενός εκατομμυρίου λιρών.

Δυστυχώς όμως η βάρβαρη τουρκική εισβολή ανέκοψε την ανοδική πορεία της εταιρείας, η οποία πήρε κι αυτή το δρόμο της προσφυγιάς.

Σήμερα οι εργασίες της αναστάληκαν, η δε μόνη δραστηριότητά της είναι η αποπληρωμή των καταθέσεων προς τους Καραβιώτες πρόσφυγες μέσω της Συνεργατικής Κεντρικής Τράπεζας.

Ευχή όλων μας παραμένει η σύντομη επιστροφή στα σπίτια και τις περιουσίες μας, εκεί στον καταπράσινο κάμπο του Καραβά, εκεί που η Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία του Καραβά έχει θέσει σαν στόχο να συνεχίσει την ανοδική της πορεία.

Παναγιώτης Μαυρομάτης

ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΤΑΓΟΝΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΡΑΒΙΩΤΙΚΑ ΒΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η καρδιά κάθε Καραβιώτη, όπου και να βρίσκεται, στη μακρινή Αυστραλία, στην Αμερική, στην Αγγλία, στην Ελλάδα, στην Κύπρο, δεν αλλάζει. Χτυπά πάντα στο ρυθμό του Καραβά, όπως πριν. Οι γλυκές θύμησες και η νοσταλγία των παλιών καλών εποχών, τον τραβούν στις ρίζες του. Η καρδιά δε σταματά. Τρέχει εκεί πίσω από τον Πενταδάκτυλο, εκεί που πρωτοκτύπησε, με την προσδοκία ότι μια καλύτερη μέρα θ' ανατείλει. Η μέρα της επιστροφής.

Καραβάς! Ένας ζωντανός πνεύμονας της κυπριακής υπαίθρου μέσα στο πέρασμα του χρόνου. Πλούσια δραστηριότητα σ' όλες τις παραμέτρους της ανάπτυξης, της ευημερίας και της προόδου του τόπου. Μια μαγεία που μένει βαθιά χαραγμένη σε κάθε Καραβιώτη.

Το άρθρο αυτό στοχεύει να παρουσιάσει σύντομες πληροφορίες για γεγονότα ή εκδηλώσεις που έγιναν στον Καραβά τα τελευταία 100 χρόνια. Η παρουσίαση θα γίνεται αναδρομικά για κάθε 10 χρόνια με άξονα πάντοτε τη χρονιά που θα γίνεται η έκδοση του βιβλίου αυτού. Παραλείψεις θα παρουσιαστούν και αυτό οφείλεται στις δυσκολίες που υπάρχουν στην εντόπιση ιστορικού υλικού.

Αναδρομή λοιπόν στις ρίζες και τις καταβολές μας, το όμορφο αγνό παρελθόν μας που συγκινεί και γοητεύει, όταν όλα ήταν ωραία και απλά, λίγα αλλά αρκετά.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1891

Πριν από 100 χρόνια το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Ιάκωβο Γεωργίου, πρόεδρο, τους Νικόλα Κυπριανού και Νικόλα Χ' Λάμπρου ως μέλη.

- Τη χρονιά αυτή το Αρρεναγωγείο λειτούργησε με 163 μαθητές και το Παρθεναγωγείο με 50 μαθήτριες. Δάσκαλοι στο Αρρεναγωγείο ήταν οι Ιωάννης Κ. Εγγλέζος και Γεώργιος Σπουρδής. Στο Παρθεναγωγείο δασκάλα ήταν η Πολυξένη Χαραλάμπους. Τα έξοδα των σχολείων ήταν £72 που αντιπροσώπευε τους ετήσιους μισθούς των δασκάλων. Από το ποσό αυτό, ποσό £34 αντιπροσώπευε την κυβερνητική χορηγία και το υπόλοιπο ποσό των £38 το συμπλήρωσαν με εθελοντικές εισφορές οι Καραβιώτες και ο Δήμος Καραβά (£5).

- Με βάση την απογραφή πληθυσμού που έγινε στις 6/4/1891, στον Καραβά κατοικούσαν 1580 άτομα, 723 άρρενες και 857 θήλεις. Όλοι ήταν Χριστιανοί Ορθόδοξοι εκτός από ένα Μωαμεθανό. Στα περίχωρα του Καραβά, με βάση την ίδια απογραφή, κατοικούσαν στους Μότιδες 35, στον Παλιόσοφο 99, στα Φτέρυχα 96 και στην Ελιά 35 άτομα. Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου διέμεναν 21 άτομα, 17 άντρες κυρίως μοναχοί και 4 γυναίκες. Επίσης στο «Πικρό Νερό» σε 7 κατοικίες, από τις οποίες 2 ήταν κατοικήσιμες, διέμεναν 9 άτομα.
- Τα λεμόνια πωλήθηκαν φέτος ακριβά, αλλά οι έμποροι παραπονιούνταν ότι αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα μεταφοράς στο λιμάνι της Λάρνακας. Οι κάτοικοι ζήτησαν από τις Αρχές να προσεγγίσει ατμόπλοιο στο λιμάνι της Κερύνειας για να μπορούν να εξάγουν τα διάφορα γεωργικά προϊόντα τους, όπως χαρούπια, λεμόνια, ελαιόλαδο, βαμβάκι, κονάρι και άλλα. Επίσης οι κάτοικοι εξέφρασαν τη δυσαρέσκειά τους στις Αρχές για το ψηλό κόστος των εισαγομένων ειδών λόγω του ψηλού κόστους μεταφοράς από το λιμάνι Λάρνακας στον Καραβά. Σε ορισμένα εισαγόμενα είδη, όπως η ξυλεία, αντιμετώπιζαν σοβαρά προβλήματα μεταφοράς. Γι' αυτό ζήτησαν για 6 μήνες το χρόνο να υπάρχει συγκοινωνία με ατμόπλοιο, με το λιμάνι της Κερύνειας.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1901

- Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Νικόλα Παρασκευά Δήμαρχο/πρόεδρο, Παπαπορφύριο Οικονομίδη και Ιάκωβο Αντωνίου ως μέλη.
- Με το υπ' αριθμό 339 διάταγμα του Μεγάλου Αρμοστή, καθορίστηκαν τα νέα δημοτικά όρια Καραβά που ίσχυαν από 1/3/1901. Λεπτομέρειες μας δίνει η δημοσίευση στην επίσημη εφημερίδα της Κύπρου στις 15/3/1901, την οποία παραθέτουμε πιο κάτω αυτούσια. Με αλληπάλληλες τροποποιήσεις μετέπειτα αποσχίστηκαν από τα δημοτικά όρια Καραβά τα χωριά Μότιδες, Παλιόσοφος, Φτέρυχα και Ελιά.
- Το Αρρεναγωγείο λειτούργησε με 126 μαθητές και το Παρθενγωγείο με 67 μαθήτριες. Δάσκαλοι στο Αρρεναγωγείο ήταν οι Μιχαήλ Τσιάκκας και Νικόλας Ξενή. Στο Παρθενγωγείο δασκάλα ήταν η Κυριακή Νικολάου. Τα έξοδα των σχολείων ήταν £95 και 8 σελίνια που αντιπροσώπευε τους ετήσιους μισθούς των δασκάλων. Με βάση τον περί από χωρίου πάγιο μισθό, οι Καραβιώτες πλήρωσαν με εθελοντικές εισφορές ποσό £64 και το υπόλοιπο ποσό αντιπροσώπευε την κυβερνητική χορηγία.
- Κατά την περίοδο αυτή έγιναν οι πρώτες εξαγωγές караβιώτικων λεμονιών. Πρόδρομοι αυτής της προσπάθειας ήταν δυο προσδευτικοί Καραβιώτες λεμονοπαραγωγοί. Φόρτωσαν το καϊίκι και σάλπαραν για τα ελληνικά νησιά. Τα λεμόνια τα πούλησαν στη Χίο, τη Λέσβο και τη Σμύρ-

νη. Πρόδρομοι αυτής της προσπάθειας ήταν ο Νικόλας Πιπρής από τον Καραβά κι ένας καπετάνιος με το όνομα Τζιυπρής.

- Με βάση την απογραφή πληθυσμού που έγινε στις 31 Μαρτίου 1901, στον Καραβά διέμεναν 1593 άτομα, 731 άρρενες και 862 θήλεις. Με βάση την ίδια απογραφή, στην Ελιά διέμεναν 31 άτομα, στους Μότιδες 38, στον Παλιόσοφο 110 και στα Φτέρυχα 105. Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου διέμεναν 15 άτομα, 11 άντρες και 4 γυναίκες. Επίσης στο «Πικρό Νερό» διέμεναν 2 άτομα.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1911

- Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Γρηγόρη Χ΄΄ Λάμπρου Δήμαρχο, Κ. Χ΄΄ Αλεξάνδρου Αντιδήμαρχο, Ελευθέριο Χ΄΄ Στεφάνου, Πιερή Χ΄΄ Λούκα, Γεώργιο Πιτιρίλλη, Μιχαήλ Κων/νίδη, Χριστόδουλο Χ΄΄ Κυριάκου και Ιάκωβο Αντωνίου ως μέλη.
- Ο μέσος όρος βροχόπτωσης στον Καραβά είναι 530 χιλιοστά. Τη χρονιά αυτή η βροχόπτωση ήταν 690 χιλιοστά.
- Στις αρχές του 20ού αιώνα γίνονται οι πρώτες εισαγωγές λιπασμάτων. Το Τμήμα Γεωργίας εγκαθιστά δυο αποδεικτικούς λιπάνσεως ανά το παγκύριο. Ο ένας αποδεικτικός - πειραματικός εγκαθίσταται τη χρονιά αυτή στον Καραβά στο κτήμα του Γιαννακού Κωνσταντή που καλλιεργούσε κουκιά.
- Με διάταγμα της Αυτού Εξοχότητος του λειτουργού που διαχειρίζεται την κυβέρνηση στο Συμβούλιο, διετάχθη όπως η φορολογία της δεκάτης πληρωθεί σε είδος σίτου, κριθής ροβιού, βρόμης, φαβέττας κλπ., και όχι σε χρήμα. Η παράδοση της φορολογίας για τους Καραβιώτες έγινε στις αποθήκες της κυβέρνησης στο λιμάνι της Κερύνειας.

Σημείωση: Φόρος δεκάτης = φορολογία των κατοίκων με κατακράτηση του 1/10 της σοδιάς που παρήγαγαν. Δεν είναι η μοναδική χρονιά που η φορολογία ήταν σε είδος.

- Με βάση την απογραφή πληθυσμού που έγινε στις 2/4/1911, στον Καραβά κατοικούσαν 1695 άτομα, 787 άρρενες και 908 θήλεις. Με βάση την ίδια απογραφή, στην Ελιά διέμεναν 49 άτομα, στους Μότιδες 34, στον Παλιόσοφο 132 και στα Φτέρυχα 114. Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου διέμεναν 7 άτομα, 4 άντρες και 3 γυναίκες.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1921

- Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Γρηγόρη Χ΄΄ Λάμπρου δήμαρχο, Χριστ. Χ΄΄ Κυριάκου αντιδήμαρχο, Γεώργιο Σπουρδή, Ματθαίο Χ΄΄ Γιώρκη, Πιερή Χ΄΄ Λούκα, Γεώργιο Επιφανίου, Ελευθέριο Χ΄΄ Στεφάνου και Κυριάκο Μαυραδά ως μέλη. Οι εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι ήταν 350 άντρες. Οι γυναίκες δεν είχαν δικαίωμα ψήφου.

**Φωτογραφία της «Δευτέρας του Γάμου»
Ελευθέριος Χαζηστεφάνου και Παντελίτσα Κωνσταντή
(Παρβέρη) 1907-1908.**

**Αναμνηστική φωτογραφία του Γρηγόρη Χατζηγιώρκου
Δημητριάδη (Ζαβιλός) με τη γυναίκα του Ευγενία
Παπαπορφυρίου γύρω στο 1910.**

- Τη χρονιά αυτή το Αρρεναγωγείο λειτούργησε με τρεις δασκάλους και το Παρθεναγωγείο με δυο δασκάλες. Στον Παλιόσοφο λειτούργησε μονοδιδάσκαλο δημοτικό σχολείο, στο οποίο φοιτούσαν και μαθητές από την Ελιά, τα Φτέρυχα και τους Μότιδες.
- Παρ' όλο που πέρασαν 70 χρόνια, υπάρχουν αρκετοί Καραβιώτες που θυμούνται ή άκουσαν για την τραγωδία που έπληξε την Κερύνεια αλλά περισσότερο τον Καραβά. Γι' αυτή την τραγωδία που μαυροφόρεσε τον Καραβά μάς ενημερώνει το δημοσίευμα της εφημερίδας, «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ» στις 6 Αυγούστου 1921.

ΠΡΟ 30 ΕΤΙΑΣ

*[Έκ τῆς «Ἐλευθερίας»
τῆς 6 Αὐγούστου 1921.]*

Τραγικόν δυστύχημα συνέβη ἐν Κυρηνείᾳ τό ἀπόγευμα τῆς παρελθ. Παρασκευῆς μέ ἀποτέλεσμα τόν θάνατον πέντε προσώπων καί τόν τραυματισμόν 25 ἄλλων. Τό δυστύχημα συνέβη ὑπό τὰς ἀκολουθούσους συνθήκας:

Πρός τό τέλος ἀγώνων μεταξύ Βρετανῶν ναυτῶν, δύο ἐκ τούτων ἐν εὐθυμίᾳ διατελοῦντες ἐρρίφθησαν εἰς τήν θάλασσαν ἐν στολῇ διαπληκτιζόμενοι. Τό θέαμα τοῦτο διήγειρε τήν περιέργειαν τοῦ πλήθους, τό ὁποῖον διά νά παρακολουθήσῃ τήν σκηνήν ἔσπευδεν ἐκ τοῦ κέντρου τῆς προκυμαίας εἰς τό πλαίσιον τοῦ λιμένος. Ὑπέρ τά 30 πρόσωπα παρηκολούθουν τό θέαμα ἀπό τοῦ ἐξώστου τοῦ παρά τήν προκυμαίαν καφενεῖου τοῦ Χατζηκωστή Βράχα. Ὁ ἐξώστης ὑπό τοιοῦτο βάρος ὑπεχώρησε μετά τρομακτικοῦ πατάγου, οἱ δέ ἐπ' αὐτοῦ εὐρισκόμενοι κατέπεσαν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Πέντε ἐκ τῶν προσώπων τούτων ἡ Ρεβέκκα Ι. Χατζησάββα, ὁ πενθερός αὐτῆς Χατζηστυλῆς Χατζησάββα, ἐκ Καραβᾶ, ἡ ἐπίσης ἐκ Καραβᾶ Εὐγενία Ι. Πασιά, ἡ ἐκ Κυρηνείας Εὐφροσύνη Φιλίππου καί ἡ ἐκ Λευκωσίας Εἰρήνη Ταλιάνου ἐφονεύθησαν. Περί τά 25 ἄλλα πρόσωπα ἐτραυματίσθησαν.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1931

- Με βάση την απογραφή πληθυσμού που έγινε στις 27-28 Απριλίου

1931, στον Καραβά κατοικούσαν 1887 άτομα, 832 άρρενες και 1055 θήλεις. Υπήρχαν 523 κατοικήσιμα σπίτια, 70 ακατοίκητα και 5 κτίρια. Με βάση την ίδια απογραφή, στην Ελιά διέμεναν 46 άτομα, στους Μότιδες 52, στον Παλιόσοφο 148 και στα Φτέρυχα 157. Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου διέμεναν 6 άτομα, 5 άντρες και 1 γυναίκα.

- Με την ονομασία «Τα Οκτωβριανά» είναι γνωστά τα δραματικά γεγονότα που συνέβησαν με το κίνημα των Ελλήνων Κυπρίων κατά των Άγγλων αποικιοκρατών τον Οκτώβρη του 1931. Το πρωί της 25ης Οκτωβρίου ο τότε Μητροπολίτης Κερύνειας Μακάριος προσπάθησε να μεταβεί στη Λευκωσία, αλλά εμποδίστηκε. Το βράδυ έγινε συλλαλητήριο στην Κερύνεια. Από τα γύρω χωριά και τον Καραβά κατέφθαναν διαδηλωτές. Σημειώθηκαν συγκρούσεις, ρίχτηκαν πυροβολισμοί και μερικά άτομα τραυματίστηκαν. Ένας από τους τραυματίες ήταν ο караβιώτης Μιχαήλ Ιωάννου Τριφούρτζις που πέθανε στις 27.10.1931. Στα δραματικά γεγονότα στη Λευκωσία, και ειδικά στην κατάληψη του Κυβερνείου, τραυματίστηκε στο πόδι από σφαίρα ο δεκατριάχρονος τυπογράφος Καραβιώτης Νίκος Παναγή Χαβά. Κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων σκοτώθηκαν παγκύπρια 9 άτομα. Αρκετοί Καραβιώτες συνελήφθησαν από τους Άγγλους. Την υπεράσπιση τους ανέλαβε αφιλοκερδώς ο Καραβιώτης δικηγόρος Ηρακλής Φυλακτού.
- Το Μάιο του 1931 ιδρύθηκε στον Καραβά αναγνωστήριο με την ονομασία «Τα Πάτρια». Σκοπός του αναγνωστηρίου ήταν η κοινωνική διαπαιδαγώγηση των μελών του. Το διοικητικό συμβούλιο του αναγνωστηρίου απαρτιζόταν από τους: Ι. Πηγασιού, Γ. Νικολαΐδη, Μ. Ιωάννου, Γ. Χ΄ Γρηγορίου και Ν. Σιακόλα.
- Στη Γεωργική Έκθεση Θεσσαλονίκης στις 13/9/31 ο Κυριάκος Τσιομούνης, ένας προοδευτικός γεωργός και παράγοντας του Καραβά, πήρε το αργυρό μετάλλιο για το αιθέριο λάδι της λεμονιάς (Lemon-oil).
- Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Χριστόδουλο Χ΄ Κυριάκου Δήμαρχο, Γεώργιο Π. Κουλαρά Αντιδήμαρχο, Θεόδωρο Χ. Φιούρη, Σοφοκλή Δ. Ττόφα, Αντώνη Βακή, Σάββα Στ. Ρούσου και Πιερή Σάββα ως μέλη. Τα έσοδα του δήμου ήταν £139, 12 σελίνια και 8.3/4 γρόσια και τα έξοδά του £127, 4 σελίνια και 8.1/2 γρόσια. Εγγεγραμμένοι ψηφοφόροι 302 άντρες.
- Τη χρονιά αυτή μια ομάδα λεμονοπαραγωγών του Καραβά ιδρύουν Σύνδεσμο Λεμονοπαραγωγών (Karavas Lemon Growers). Η προσπάθεια όμως αυτή απέτυχε, γιατί το εμπόριο των λεμονιών βρισκόταν στα χέρια 5-6 εμπόρων από την Αμμόχωστο.
- Έγιναν αρχαιρεσίες περί το τέλος Μαΐου στη Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία «Η Σωτηρία» και η νέα επιτροπή που εκλέγηκε είχε ως εξής:

Μια μεγάλη παρέα Καραβιωτών στο Πανηγύρι της Χρυσοτριμιθιώσσης.

Αναμνηστική φωτογραφία των ομάδων πετόσφαιρας του σωματείου «ΑΡΗΣ» Καραβά και της Ένωσης Νέων Καραβά μετά από αγώνα τους στη γιορτή του Κατακλυσμού.

Ι. Πηγασιού πρόεδρος, Κ. Ιωσήφ γραμματέας, Θ. Φιούρης, Κ. Χ΄΄ Κυριάκου και Μ. Παπαέτρου μέλη. Τη χρονιά αυτή η Σ.Π.Ε. είχε 106 μέλη με επενδυτικό κεφάλαιο £5,000.

- Η γιορτή του κατακλυσμού έγινε την Κυριακή και Δευτέρα 30 Μαΐου και 1η Ιουνίου κοντά στη θάλασσα, στο γήπεδο της κοινότητας δίπλα από το λιμανάκι. Υπήρξε μεγάλη προσέλευση θεατών από τον Καραβά και τα γύρω χωριά. Η συμμετοχή των αθλητών ήταν μεγάλη. Την έναρξη των αγώνων έκαμε ο Γ. Νικολαΐδης με ωραία προσφώνηση. Στους θεατές άρεσαν τα αγωνίσματα και τα παιχνίδια. Ιδιαίτερα υπεράρεσαν το water ball και οι κυπριακοί χοροί.
- Το μαγευτικό τοπίο του Καραβά ήταν πόλος έλξης για τον εγχώριο τουρισμό. Από τον Απρίλιο προκρατήθηκαν όλα τα δωμάτια της Μονής Αχειροποιήτου, καθώς και σπίτια — δωμάτια στον Καραβά. Άρχισε τη λειτουργία του νέο ξενοδοχείο, «ο Παράδεισος». Το γνωστό κέντρο παρά την Αρχαία Λάμπουσα λειτούργησε υπό τη διεύθυνση των Σάββα Επιφανίου και Σταύρου. Ο Σταύρος Πιρίλλα άνοιξε νέο εξοχικό κέντρο στην τοποθεσία που βρίσκεται σήμερα το επιβλητικό ξενοδοχείο MARE MONTE.
- Τη χρονιά αυτή η παραγωγή κουκουλιών ήταν μεγάλη. Οι τιμές όμως ήταν χαμηλές (6-8 γρόσια την οκά). Γι' αυτό οι Καραβιώτες ολόκληρη την παραγωγή τους, με την κατάλληλη επεξεργασία, τη μετέτρεψαν σε μετάξι με την ελπίδα ότι θα εξασφάλιζαν καλύτερες τιμές.
- Προφητικό βγήκε το πιο κάτω δημοσίευμα της εφημερίδας «Ελευθερία» με ημερ. 28/5/1931. Ο μακαρίτης Παντέλας υπηρέτησε τα κοινά από τη θέση του αγροφύλακα Καραβά. Εξυπηρέτησε για χρόνια τους Καραβιώτες, καθώς και εκατοντάδες δημόσιους υπαλλήλους που επισκέπτονταν για εργασία τον Καραβά. Επίσης, φέρνοντας το δικό του παράδειγμα, συμβούλευε όλους, μικρούς και μεγάλους, να αποφεύγουν το ψάρεμα με δυναμίτη. Αιωνία σου η μνήμη Παντέλα.

— Πάθημα δυναμιτισμού

Τήν Κυριακή ό εκ Καραβᾶ γνωστός άλιεύς Παντέλας μετέβη εις τήν άκτήν του 'Αγ. 'Επικτήτου διά νά άλιεύσῃ διά δυναμίτιδος, δέν έπρόφθασεν όμως νά ρίψῃ τό φυσίγγιον έγκαίρως εις τήν θάλασσαν, εκραγέν δέ τοῦτο τῷ απέκοψε τήν χεῖρα καί τοῦ έπροξένησε σοβαρά τραύματα εις τό πρόσωπον. 'Ο τραυματίας είχε καταδικασθῇ πολλάκις εις πρόστιμόν καί φυλάκισιν διά τήν τοιαύτην παράνομον άλιείαν. "Ίσως τό τραγικόν αὐτό πάθημα τοῦ γίνῃ μάθημα.

- Με βάση την απογραφή που έγινε το 1931, οι Καραβιώτες καλλιεργούσαν έκταση 4,521 σκάλες. Από αυτές 72 σκάλες ήταν αμπέλια και 392 σκάλες κήποι με διάφορα δέντρα. Επίσης καλλιεργούσαν 14,477 δέντρα χαρουπιάς, 28,321 ελαιόδέντρα και 15,738 διάφορα καρποφόρα δέντρα.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1941

- Οι επιπτώσεις του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου επηρέασαν την κοινωνική και πολιτιστική ζωή του Καραβά. Αρκετοί νέοι φεύγουν κι αυτή τη χρονιά ως εθελοντές, για να υπηρετήσουν στον Ελληνικό Στρατό ή σε χώρες της Μέσης Ανατολής.
- Ο Αρχιεπίσκοπος με εγκύκλιό του καλεί τους Κυπρίους να δηλώσουν στην Αρχιεπισκοπή ότι επιθυμούν να υπηρετήσουν στον ελληνικό στρατό. Το Γενάρη του 1941, από τα δημοσιεύματα των εφημερίδων της εποχής, δηλώνουν να υπηρετήσουν στον ελληνικό στρατό οι πιο κάτω Καραβιώτες.

Σόλων Α. Κεμιτζής, Σωτήρης Αλεξάνδρου, Αβραάμ Ιωάννου, Αναστάσιος Πέτρου, Γλαύκος Κ. Δημητριάδης και άλλοι.

- Ο στρατιώτης Κυπραίος Λοΐζος Χριστοδούλου, γιος του Χαράλαμπου και της Ευανθίας από τον Καραβά, έπεσε μαχόμενος εναντίον των Γερμανών στην Ελλάδα στις 28/4/1941.
- Ο Τάκης Χ΄ Κωστή από τον Καραβά εφονεύθη κατά τη διάρκεια αεροπορικών επιδρομών από τους Γερμανούς στο Λονδίνο το Μάρτιο του 1941.
- Με ανακοίνωση των Συμμαχικών Δυνάμεων που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «Ανεξάρτητος» στις 8/5/41, τραυματίστηκε στο μέτωπο ο στρατιώτης Μουσκής Γεωργίου.
- Τα λεμόνια και τα πορτοκάλια μένουν αδιάθετα. Η κυβέρνηση ενθάρρυνε τους λεμονοπαραγωγούς να κατασκευάζουν λεμονάδες/πορτοκαλάδες παραχωρώντας τους ζάχαρη. Πολλά είδη, όπως και η ζάχαρη, ήταν ελεγχόμενα την εποχή αυτή, γιατί υπήρχε μεγάλη έλλειψη. Γι' αυτό τα παραχωρούσε η κυβέρνηση με δελτίο, όπως το παράδειγμα της ζάχαρης που το παραχωρούσε σε αναλογία 50 δράμια (160 γραμμάρια) το άτομο κάθε βδομάδα.
- Παρά τις επιπτώσεις και τα δεινά του πολέμου, το Μάιο του 1941 ο Δήμος Καραβά αρχίζει την ανέγερση Δημοτικής Αγοράς και Κρεαταγοράς στην οδό Κυριάκου Μάτση. Εξασφαλίζουν δάνειο ύψους £135 με τόκο 6% από το Λαθηγιώτη Ευριβιάδη Κ. Σιακίδη για αποπεράτωση της εργασίας.
- Με δημοσίευμα στην υπ' αριθμό 2894 επίσημη Εφημερίδα της Κυβέρνησης με ημερ. 18/12/40 γίνεται αναπροσαρμογή των δημοτικών ορίων

Αναμνηστική φωτογραφία γύρω στα 1955.

Αναμνηστική φωτογραφία έξω από το καφενείο του Λάμπρου Χατζηχριστοδούλου το 1946. Διακρίνονται Αντώνης Σκυλλαρκώτης, Γιακουμής Λούτσιος, Ανδρέας Κλέανθους, Λάμπρος Χατζηχριστοδούλου, Χατζηχριστόδουλος Κυριάκου και Κυριάκος Παλιοσοφίτης.

Καραβά που ισχύει από 1/1/1941. Η αναπροσαρμογή των δημοτικών ορίων αφορούσε τις τοποθεσίες «Άγιος Μηνάς» με το χωριό Άγιος Γεώργιος και Τριμμίθι, «Κατσικορωνιές» με το χωριό Κάρμι, «Παλιομανάσπηρο» με το χωριό Φτέρυχα, «Κατεμή» με το χωριό Ελιά, «Καψαλιά» με το χωριό Παλιόσοφος, «Βρυσί» με το χωριό Μότιδες και «Γομαρίστρα» με το κρατικό Δάσος και τη Λάπηθο.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1951

- Το Δημοτικό Συμβούλιο Καραβά απαρτιζόταν από τους Λοΐζο Ψάθα Δήμαρχο, Γεώργιο Χ΄ Γρηγορίου Αντιδήμαρχο, Ευθύμιο Πετρίδη, Ευριπίδη Χ΄ Γιαννάκη, Κωστή Κολά, Φιλόθεο Χ΄ Δαμιανού, Νίκο Διγενή και Σοφ. Τοφά, μέλη.
- Ο καθιερωμένος τριήμερος εορτασμός για τον κατακλυσμό έγινε στις 15-17 Ιουνίου στο γήπεδο της Λάμπουσας. Διοργανωτής του εορτασμού το σωματείο «Ένωσις Νέων» Καραβά κάτω από την αιγίδα του δήμου Καραβά. Τη γιορτή του Κατακλυσμού παρακολούθησαν 4-5 χιλιάδες θεατές και τίμησαν με την παρουσία τους ο Μητροπολίτης Κερύνειας Κυπριανός, οι ιερείς του Καραβά, ο δήμαρχος και το δημοτικό συμβούλιο Καραβά, ο καθηγητικός σύλλογος του Γυμνασίου Λαπήθου, οι δάσκαλοι των δημοτικών σχολείων Καραβά και της Αναμορφωτικής σχολής. Μετά την επιβλητική παρέλαση των αθλητών και την ορκωμοσία των αθλητών, μίλησε ο πρόεδρος της Ε.Ν.Κ. κ. Ηρακλής Χ΄ Δαμιανού. Κατά τις δυο πρώτες μέρες διεξήχθησαν αγώνες στίβου, αθλοπαιδιές, γυμναστικές επιδείξεις, ασκήσεις εφελθρίου και ελληνικοί χοροί. Κατά την τρίτη και τελευταία μέρα διεξήχθησαν κολυμβητικοί αγώνες, κυπριακοί χοροί και τσιαττίσματα. Ακολούθησε η απονομή των επάθλων και των χρηματικών βραβείων. Για τα αποτελέσματα των αγώνων μάς ενημερώνει η έκτακτη ανταπόκριση από τον Καραβά που δημοσιεύτηκε στην ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ στις 20 Ιουνίου 1951.
- Επιστροφή στις ρίζες και τις καταβολές μας. Αναμνήσεις που είναι βαθιά χαραγμένες στα ευχάριστα και ανέμελα παιδικά μας χρόνια που τρέχαμε ξέγνιαστα με μια μπάλα στις αυλές του Γυμνασίου Λαπήθου, στο παραδεισένιο αυτό τοπίο.

Γυμνάσιο Λαπήθου. Ο πνευματικός φάρος της περιοχής για μισό αιώνα. Εκατοντάδες Καραβιώτες αποφοίτησαν από το Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου. Την Κυριακή, 24 Ιουνίου, έγινε η τελική γιορτή για τη λήξη του σχολικού χρόνου στην Τσαγγαρίδειο αίθουσα του γυμνασίου. Παρέστησαν επίσημοι από τον Καραβά και τη Λάπηθο και τη γιορτή τίμησε με την παρουσία του και ο Αρχιμανδρίτης της Ιεράς Μητρόπολης Κερύνειας Ι. Αρνόπουλος. Τη λογοδοσία των «πεπραγμένων» έκαμε ο φιλόλογος της σχολής Ι. Καραγιαννάκης. Έγινε πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα κάτω από τη διεύθυνση του καθηγητή Ν. Πετρίδη. Τα μοναδικά δυο βραβεία του γυμνασίου, το Σεβέρειο από £5 και το Προέστειο από £5, σεβαστό ποσό για την εποχή, τα πήρε ο άριστος Καραβιώτης

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΑΓΩΝΩΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑΝ

ΚΑΡΑΒΑΣ, 20 (Ἐκτάκτου ἀνταποκριτοῦ). — Τά τεχνικά ἀποτελέσματα τῶν ἐπ'εὐκαιρίᾳ τῆς ἑορτῆς τοῦ Κατακλυσμοῦ διεξαχθέντων εἰς Καραβάν ἀγώνων στίβου, κολυμβητικῶν ἀγώνων καί διαγυρισμῶν ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

Δρόμος 100 μ. Β' ἡλικίας: 1) Ἄνδρ. Κοζάκος, 2) Ἑρρίκος Παμπόρης, 3) Ὀδυσσεύς Ἀρέστη., Δισκοβολία β' ἡλικίας: 1) Ἑρρ. Παμπόρης, 2) Χρῖστος Ξενοφῶντος, 3) Ἰσμ. Μεχμέτ. Δρόμος 80 μ. Γ' ἡλικίας: 1) Κόκος Πολυκάρπου, 2) Σάββας Συμιανός, 3) Ἰζέτ Ἀλῆ. Ἄλμα ἀπλοῦν β' ἡλικ.: 1) Ἀθως Προεστός, 2) Ἰσμαήλ Μεχμέτ, 3) Μ. Ζωνιάς.

Ἄλμα ἀπλοῦν: Γ' ἡλ.: Σ. Συμιανός, 2) Εὐα. Χρίστου, 3) Μαν. Χρίστου. Δρόμος μέ κουτάλι καί αὐγὸ β' ἡλικίας: 1) Στ. Συμιανός, 2) Ὁδ. Ἀρέστη, 3) Σπ. Κοζάκος. Ἄλμα τριπλοῦν β' ἡλ.: 1) Ἀθως Προεστός, 2) Ἄνδρ. Κουτσοκούμνης, 3) Ι. Μεχμέτ. Δρόμος μέ σακκούλα Γ' ἡλ.: 1) Τοφῆς Γεωρκῆ, 2) Λάμπρος Ξενοφῶντος, 3) Γρηγ. Μορφῆ.

Ἄλμα εἰς ὕψος Γ' ἡλ.: 1) Εὐαγ. Χρίστου, 2) Κλεόπας Χρίστου, 3) Νίκος Νεοφύτου. Δρόμος 1500 μ. Β' ἡλ.: 1) Ὁδ. Ἀρέστη, 2) Στ. Συμιανός, 3) Τοφῆς Γεωρκῆ, Ἄλμα τριπλοῦν Γ' ἡλ.: 1) Εὐα. Χρίστου, 2) Χρ. Μανώλη. 3) Σ. Συμιανός. Σκυταλοδρομία Γ' ἡλ.: 1) Δημοτ. Σχολεῖα Καραβᾶ, 2) Σωφρονιστικὴ Σχολὴ Λαπήθου, 3) Γυμνάσιον Λαπήθου. Δρόμος 100 μ.: 1) Γεώργ. Τσιάλης, 2) Ἄνδρ. Κουτσοκούμνης, 3) Σ. Σαββίδης.

Δισκοβολία: 1) Ἄνδρ. Λαζάρου, 2) Νίκος Λαζάρης, 3) Τάκης Ξενοφῶντος. Ἄλμα ἀπλοῦν: 1) Ξάνθος Κουτσοκούμνης, 2) Ἀθως Προεστός, 3) Σ. Σαββίδης. Δρόμος 200 μ.: 1) Γ. Τσιάλης, 2) Α. Κουτσοκούμνης, 3) Α. Κοζάκος. Σφαιροβολία: 1) Χρ. Κωνσταντινίδης, 2) Γ. Τσιάλης, 3) Δ. Κούβακας. Ἄλμα τριπλοῦν: 1) Ἀθως Προεστός, 2) Α. Σιακόλας, 3) Α. Κουτσοκούμνης. Δρόμος 800 μ.: 1) Οδυσσεύς Ἀρέστη, 2) Α. Κοτσοκούμνης, 3) Α. Χριστοδουλίδης.

Ἄλμα εἰς ὕψος ἐπὶ κοντῷ: 1) Κ. Καραβίας, 2) Α. Κ. Ἡλία, 3) Σ. Κουτσοκούμνης. Διεγκυστίνδα: 1) Ὀμάς τῆς Ἐνώσεως Νέων Καραβᾶ. Λιθοβολία: 1) Γ. Τσιάλης, 2) Α. Λαζάρου, 3) Α. Κοζάκος. Ἄλμα εἰς ὕψος: 1) Πλάτων Μιχαήλ, 2) Ι. Μεχμέτ, 3) Δ. Κίσης. Κολύμβησις 100 μ.: 1) Δ. Κούβακας, 2) Ι. Μεχμέτ, 3) Α. Κοζάκος.

Εὐρεσις μῆλων: 1) Μ. Φελλᾶς, 2) Ε. Κυπριανοῦ, 3) Α. Ζαλιστής. Κατάδυσσις: 1) Ν. Ι. Κοζάκος, 2) Ι. Μεχμέτ, 3) Σ. Σταύρου. Κολύμβησις 200 μ.: 1) Δ. Κούβακας, 2) Σ. Παύλου, 3) Π. Συμεοῦ. Εὐρεσις φιάλης: 1) Ι. Μεχμέτ. Ὑπτία κολύμβησις 100 μ.: 1) Ν. Ι. Κοζάκος, 2) Φ. Βασιλείου, 3) Α. Ζαλιστής. Κολύμβησις 400 μ.: 1) Σ. Παύλου, 2) Π. Συμεοῦ, 3) Α. Μουράτ. Καταδιώξις νήσσης: 1) Ἀνδρέας Χριστοφῆ.

Αὐλός: 1) Ἐλευθέριος Ἐλευθερίου 2) Γαβριήλ Ἀγνησιλάου. Κυπριακοὶ χοροὶ: 1) Α. Πάντζιος καί Κώστας Κυριάκου, 2) Α. Βλάχος. Τσιαττίσματα: 1) Α. Βλάχος καί Γ. Ἀγνησιλάου.

Ἡ κωπηλασία καί ἡ ἱστιοπλοΐα δὲν διεξήχθησαν λόγῳ θαλασσοταραχῆς.

Τά διάφορα ἀγωνίσματα ἡθλοθετήθησαν διὰ κυπέλλων ἢ χρηματικῶν ποσῶν ὑπὸ τῶν ἀκολούθων:

Καπνοβιομηχανίας Διανέλλου καί Βεργοπούλου, Ἀσφαλιστικῆς Ἑταιρείας «Ἡ Ἀνατολή», Καφεκοπτεῖου Χατζηλάμπρου καί Χατζηϊωάννου, Γ. Χαραλάμπου, Σ. Κασαπάκη, Γ. Δ. Μορφίτη, Τουριστικοῦ Γραφείου Ἀδελφῶν Λοιζίδη, Ὁθωνος Κυριακίδη, Τυπογραφείου Μ. Ν. Φιεροῦ, Γ. Σ. Γεωργιάδη, Βιβλιοπωλείου Σάββα Χατζηλαμπῆ, Συνεμπορικὸ καταστήματος Β. Μαραγκοῦ ἐκ Κυρηνείας, Α. Ψάθα Δημάρχου Καραβᾶ, Γ. Χατζηγηγορίου ἀντιδημάρχου, Ε. Κ. Ἰωαννίδη, Φ. Χατζηδαμιανοῦ, Π. Ν. Καλαβᾶ, Γ. Σ. Κυριακίδη, Γ. Θρασυβούλου, Μ. Τσιάλη, Κ. Κερανοῦ, Τ. Γ. Φελλᾶ, Γρ. Ροῦσου, Γραφείου αὐτοκινήτων Ι. Καλλῆ καί Σωτηρίου καί Ἀνδρέα, Κ. Τσιομούνη.

Αναμνηστική φωτογραφία έξω από την Ευαγγελίστρια μετά το γάμο του Γιώργου και της Χλόης Πογιατζή.

Στιγμιότυπο από εκδήλωση ανθεσθηρίων με συμμετοχή νέων Καραβιωτών.

τελειόφοιτος μαθητής Α. Κουτσοκούμνης. Έπαινο πήρε και ο άριστος τελειόφοιτος μαθητής Αντρέας Σφογγαράς.

- Μια από τις πιο χαρακτηριστικές εκδηλώσεις που καθιερώθηκε πια, είναι ο χορός του Λεμονιού. Το σωματείο ΑΡΗΣ Καραβά διοργάνωσε τον πρώτο ετήσιο χορό του λεμονιού στο γραφικό «Ζέφυρο» στις 8 Σεπτεμβρίου. Η εκδήλωση που άρχισε πριν από 40 χρόνια από τον ΑΡΗ Καραβά και γινόταν μετά από την ΑΕΚ Καραβά, συνεχίζεται και σήμερα στην προσφυγιά από το Προσφυγικό Σωματείο «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ».
- Η Εθνική επέτειος της 28ης Οκτωβρίου γιορτάστηκε με μεγαλοπρέπεια στον Καραβά. Η δοξολογία έγινε στις 10.30 π.μ. στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας. Στη δοξολογία παρέστησαν ο δήμαρχος Λοΐζος Ψάθας και τα μέλη του δημοτικού συμβουλίου, αντιπροσωπείες των σωματείων και οργανώσεων και πλήθος κόσμος. Τον πανηγυρικό είπε ο εφημέριος του ναού Παπαγρηγόριος Σάββα. Επίσης χαιρετισμό απηύθυνε ο γενικός γραμματέας της Ένωσης Νέων Καραβά Κ. Ρουβιθάς. Το απόγευμα, στο σωματείο της Ένωσης Νέων Καραβά, έγινε πανηγυρικός εορτασμός για την 28η Οκτωβρίου. Παρευρέθηκαν οι ιερείς του Καραβά, ο δήμαρχος Καραβά Λοΐζος Ψάθας, ο αντιδήμαρχος Γ. Χ΄ Γρηγορίου με το δημοτικό συμβούλιο, ο Γυμνασιάρχης κ. Λυσίκατος με τον καθηγητικό σύλλογο και πλήθος κόσμος. Κύριος ομιλητής ήταν ο καθηγητής του γυμνασίου Λεωνίδας Πάσιος. Χαιρετισμό απηύθυνε και ο πρόεδρος του σωματείου Ε.Ν.Κ. Ηρ. Χ΄ Δαμιανού. Ακολούθησε καλλιτεχνικό πρόγραμμα από χορωδία μαθητών και μαθητριών του Γυμνασίου Λαπήθου και μελών της Ε.Ν.Κ. κάτω από τη διεύθυνση του καθηγητή Νίκου Πετρίδη.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1961

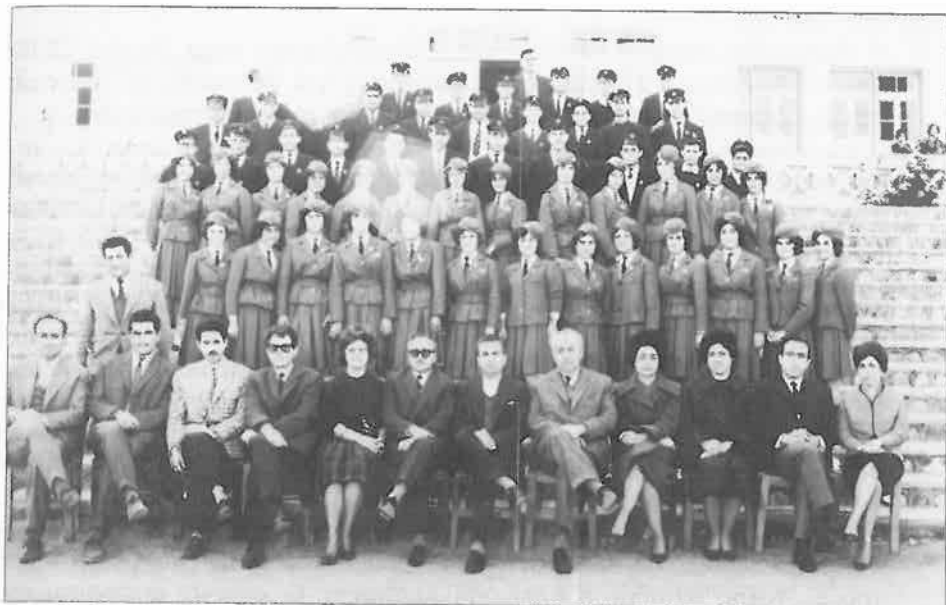
- Πλούσια πνευματική και πολιτιστική δραστηριότητα αναπτύχθηκε τη χρονιά αυτή. Τον Απρίλιο του χρόνου αυτού ιδρύθηκε ο Όμιλος Φιλοτέχνων Καραβά. Σκοποί του Ομίλου ήταν η ίδρυση Μουσείου Λαϊκής Τέχνης, Πινακοθήκης, Βιβλιοθήκης και αίθουσας μουσικής. Επίσης η οργάνωση διαλέξεων, καλλιτεχνικών και άλλων πνευματικών εκδηλώσεων και η συλλογή λαογραφικού και ιστορικού υλικού. Ο όμιλος τέθηκε κάτω από την αιγίδα του Δήμου Καραβά. Το διοικητικό συμβούλιο το αποτελούσαν οι Τάκης Γ. Φυλακτού ως Πρόεδρος, Παναγιώτης Καλαβάς αντιπρόεδρος, Κώστας Ε. Χ΄ Στεφάνου Γραμματέας, Ηρακλής Χ΄ Δαμιανού Ταμίας και Βασιλική Χριστοδουλίδου, Γεώργιος Κυριακίδης και Μιχάλης Κοκκινίδης μέλη.
- Η προσφορά του Καραβά στους απελευθερωτικούς αγώνες υπήρξε πλούσια σ' όλες τις παραμέτρους. Έτσι το Σεπτέμβρη της χρονιάς αυτής συστάθηκε επιτροπή για τη συλλογή χρημάτων για ανέγερση μνημείου ηρώων στον Καραβά. Την επιτροπή αποτελούσαν ο Ιωάννης Χαρμαντάς πρόεδρος, Παπαϊάκωβος Κύρκος, Παναγιώτης Καλαβάς, Ελέ-

Από τα εγκαίνια της τελετής για το Μουσείο Λαϊκής Τέχνης, το 1961.

νη Κοζάκου, Σάββας Παπαϊακώβου, Αντρέας Μαραγκός και Αντρούλα Γιαννάκη μέλη.

- Δήμαρχος Καραβά ο Παναγιώτης Καλαβάς. Ο Δήμος Καραβά στις 6/4/61 πήρε δάνειο £6,000 για ασφάλτωση των υφιστάμενων δρόμων. Με βάση τους λογαριασμούς εσόδων και εξόδων του δήμου Καραβά για το 1961, ο δήμος μέχρι την 31/12/61 είχε δάνεια ύψους £28,136. Σημαντικό μέρος του δανείου (ποσό £26,000) χρησιμοποιήθηκε τα χρόνια 1956-1958 για την ανέγερση και αποπεράτωση του νέου δημοτικού μεγάρου Καραβά. Τα έσοδα του δήμου για τη χρονιά αυτή ήταν £6,925 και τα έξοδα £6,437.
- Ο Καραβάς γιόρτασε με λαμπρότητα την Εθνική Επέτειο της 25ης Μαρτίου. Η δοξολογία έγινε στον ιερό ναό Ευαγγελίστριας και τον πανηγυρικό της ημέρας είπε ο φιλόλογος Αθηνόδωρος Ε. Χ΄ Λυσάνδρου. Επικεφαλής της παρέλασης ήταν οι ιερείς, ο δήμαρχος Π. Καλαβάς και το δημοτικό συμβούλιο και ο βουλευτής Ι. Χαρμαντάς. Στην εντοιχισμένη στην Α΄ Αστική σχολή πλάκα των πεσόντων Καραβιωτών κατά τον ελληνικό πόλεμο 1912-1918 κατέθεσαν στεφάνια ο δήμαρχος Π. Καλαβάς και ο τοπικός αρχηγός των προσκόπων Ν.Π. Χριστοδουλίδης. Ακολούθησε καλλιτεχνικό πρόγραμμα. Το απόγευμα οργανώθηκε γιορτή στο δημοτικό κινηματοθέατρο από τα δημοτικά σχολεία. Το πλού-

Αναμνηστική φωτογραφία της Στ' τάξεως του Ελληνικού Γυμνασίου Λαπήθου το 1963.

Αναμνηστική φωτογραφία των μελών της πρώτης φιλαρμονικής του Ελληνικού Γυμνασίου Λαπήθου. Διακρίνονται οι Αντρέας Πατσαλίδης, Αρτέμης Πλουσίου, Χρήστος Σολομωνίδης, Βάσος Πελεκάνος, Ντίνος Ηρακλέους, Γιώργος Καλδέλης, Λεωνίδας Ξάνθος, Αντώνης Κουπής, Ανδρέας Κυπριανού, Σπύρου Σπύρος, Σοφοκλής Φυττής, Σάββας Κελογρηγόρης, Δημοσθένης, Ντίνος Ηλιόπουλος, Μάκης Κιτρομήλης και ο καθηγητής μουσικής Σώζος Χαραλαμπίδης.

σιο πρόγραμμα της γιορτής περιλάμβανε και ομιλία από το δάσκαλο Δημ. Γεροκώστα.

- Η Αρδευτική επιτροπή «Νερό της Παληάβρυσης» πήρε δάνειο £6,000 από το δανειστικό Ταμείο της Κυβέρνησης για βελτίωση και επέκταση του αρδευτικού δικτύου του χωριού (κατασκευή τσιμενταυλάκων).
- Την καλλιεργητική περίοδο 1960/1961 η παραγωγή λεμονιών εξαγωγής ήταν 10.5 εκατομμύρια λεμόνια και οι Καραβιώτες εισέπραξαν £40.000
- Την Κυριακή 9 Ιουλίου έγινε στην Τσαγγαρίδαιο αίθουσα του Γυμνασίου Λαπήθου η τελική γιορτή για τη λήξη του σχολικού χρόνου. Η τελετή ήταν σεμνή και μίλησε ο Γυμνασιάρχης Ν. Πιζάνιας. Έγινε καλλιτεχνικό πρόγραμμα κάτω από τη διεύθυνση του καθηγητή Μάριου Σοφοκλέους. Εκ μέρους των τελειοφοίτων αποχαιρέτησε τους καθηγητές η Ελένη Παπαδημητρίου. Μετά τη γιορτή απονεμήθηκαν τα βραβεία της χρονιάς. Από τα 10 βραβεία της χρονιάς αυτής τα 6 βραβεία τα πήρε η άριστη μαθήτρια Ελένη Παπαδημητρίου. Επίσης βραβεύτηκαν η Λητώ Γεωργίου (3 βραβεία), η Νέλλη Χρ. Δαμιανού (Μουσική) και Επαμεινώνδας Βασιλείου (μουσική). Το Κωνσταντινίδειο βραβείο από £5 για μαθητή/τρια της Ε΄ τάξης το πήρε η Καλλιόπη Χαρμαντά. Οι φετινοί απόφοιτοι του Γυμνασίου Λαπήθου είναι: Βάρδας Κων/τινος, Βασιλείου Επαμεινώνδας, Γεωργίου Ειρήνη, Γεωργίου Λητώ, Γιαννακού Αντρέας, Γιαννάκη Σωτηρία, Ελευθερίου Ελένη, Θεοδώρου Αναστασία, Ιορδάνου Γεώργιος, Κακουλλής Παναγιώτης, Καριολής Σταύρος, Κοσιάρης Παναγιώτης, Κύρρης Μιχαήλ, Λιβέρα Χαριτίνη, Λουκά Μαρία, Μαυρομμάτης Στέλιος, Παπαδημητρίου Ελένη, Παπαθεοφάνους Αντρούλα, Πατέρας Κων/τινος, Πισιαλής Αντρέας, Πογιατζής Νίκος, Γίροεστός Αντρέας, Σιακαλλή Ασπασία, Τιμοθέου Χαράλαμπος και Τοφαρίδης Αντρέας.
- Απόδημοι. Ένα κομμάτι της караβιώτικης καρδιάς. Όπου κι αν βρίσκονται ξαναζουν τις στιγμές, τις παλιές, τις καλές, τις παραδοσιακές, και νιώθουν την ευθύνη, σ' όποια γωνιά της γης κι αν ζουν, να συνεχίσουν να αγωνίζονται για τον τόπο τους. Για μια από τις εκδηλώσεις των αποδήμων Αμερικής μας ενημερώνει το δημοσίευμα της εφημερίδας «ΚΥΠΡΟΣ» της Κυπριακής Ομοσπονδίας Αμερικής του Μαρτίου 1961.
- Και φέτος δεν έγιναν εκλογές κοινοταρχών. Η κυβέρνηση διόρισε από 1ης Ιουνίου τους πιο κάτω κοινοτάρχες (μουχτάρηδες)
 - Πετρογειτονιά : Κώστας (Κώτσιος) Γ. Μουτπάς
 - Έξω γειτονιά : Τάκης Ιορδάνου
 - Πάνω γειτονιά : Ηλίας Κ. Χ΄΄ Μανώλη
 - Παλιόσοφος : Στυλιανός Κύρκος
 - Φτέρυχα : Ιωάννης Σ. Ψωμάς
 - Μότιδες : Χρ. Σολωμού
 - Ελιά : Δ. Ευθυμίου

«Η ΛΑΜΠΟΥΣΑ»

Την Κυριακή, 12 Μαρτίου εις τήν Νέα-
αν 'Υόρκην ή «Λάμπουσα» έδωσε μέ
καλήν έπιτυχίαν τήν 24ην έτησίαν χο-
ροεσπερίδα της. 'Η αίθουσα του FRA-
TERNAL CLUB-HOUSE έγένισε ένωρίς
καί όλοι άρχισαν τό φαγοπότι πρίν άκό-
μα από τό πρόγραμμα. Ήμειναν δέ όλοι
κατενθουσιασμένοι γιατί τά μεζεδάκια
καί ή μπύρα ήσαν όλα άφθονα.

Τό πρόγραμμα άρχισεν μέ τούς
'Εθνικούς Ύμνους πού έψαλεν ή Κα
Δήμητρα Δήμα, ή όποία μās έψαλεν καί
ένα ωραίον ύμνον ιδιικής της συνθέσεως
άφιερωμένον εις τήν Κυπριακή Σημαίαν.
(Τόν ύμνον τουτόν ή κ. Δήμα υπέβαλεν
εις τήν Κυπριακήν Κυβέρνησιν μέ τήν
έλπίδα όπως έγκριθή ως ό 'Εθνικός
Ύμνος τής Κύπρου.)

'Ωραιότατοι ήσαν καί οί 'Ελληνικοί
χοροί του Χορευτικού 'Ομίλου τής
'Ενώσεως Κυπρίων 'Αμερικής καθώς
καί τά τραγούδια τής δ. Βάσσεως καί
του DON JULIO.

Τούς προσελθόντας έχαιρέτησεν ό
Πρόεδρος κ. Γεώργιος Νίκολας Λού-
τσιος.

'Ο εισηγητής κ. 'Ανδρέας Καμένος
παρουσίασε τόν Πρεσβευτήν Κύπρου κ.
Ζήνωνα Ρωσσίδην ό όποίος όμίλησε
δι'όλίγων καί έπήνεσε τούς έδω Κυπρί-
ους διά τήν έμμονήν των εις τά πάτρια
ήθη καί έθιμα. 'Ο κ. Πρεσβευτής έπή-
νεσεν έπίσης τήν εκ μέρους των Κυπρί-
ων 'Αμερικής συμπάραστασιν προς τήν
γενέτειραν κατά τόν άπελευθερωτικόν
άγώνα καί συνέστησε θερμώς όπως έξα-
κολουθήσουν ούτοι τό ένδιαφέρον καί
ύποστηρίξιν των προς τήν Κύπρον.

Μεταξύ των παρευρεθέντων ήσαν ή
πρέσβειρα κ. Τερέζα Ζ. Ρωσσίδη, ό ια-
τρός κ. Σ. Ζαβογιάννης, ό κ. Σπ. Μινω-
τος τής «Νέας 'Υόρκης», ό κ. Κ. Πα-

παφωτίου του «'Εθνικού Κήρυκος» οί κ.
καί Κα Μιλτιάδη Δημητρίου, κ. καί Κα
Μιχαήλ Λιάτση, κ. καί Κα 'Αθανασιά-
δη, κ. καί Κα. Γ. Πασιούκου, ό κ. Διο-
νύσιος Κυκκώτης σπουδαστής εις τήν
Θεολογική Σχολήν, κ. κ. Παύλος Πύρ-
ρος, Κώστας Πύρρος, Κα Ήννα Μω-
ραΐτη, Κα Μερόπη Νίκολα, οίκογένει-
αι Γ. Νίκολα Λούτσου, Κώστα Νικήτα,
Ε. Μαυρομάτη, Ήρη Δημητρίου, Εύρ.
Κόντου, Κ. 'Ελισσαίου, 'Ανδρέα
'Ελισσαίου, Γιάννη Σταύρου, Π. Τσέν-
τα, Γ. Τσέντα, Γ. Παπούλα, Λούη Χρυ-
σάνθου, Χρ. Καβραζόνη, Γιάννη Κυρια-
κίδη, Γιάννη Χριστοδούλου, Π. Λυμ-
πουρίδη, Γιάννη Πίστη, Γιάννη Σπανού,
Γιάννη 'Ελευθεριάδη, αί κυρίαι Γλυκ.
Π. 'Αγαθαγγέλου, 'Ελένη Γεωργιάδη,
οίκογένεια Νικ. Χριστοφορίδη, ή Κα
Λαζαρίδη, οίκογένεια Σταύρου Σάββα, ή
Κα Σταύρου Κωνσταντίνου, Κα Α.
SCHAFFER μετά τής θυγατρός της
ROSALIE, οίκογένεια Χρ. Παπαπέτρου,
Π. Λευκαρίτη, Π. 'Ορρου, Κώστα Κτω-
ρίδη, Κώστα Πεταλλίδη, Κα 'Εβδ. 'Αν-
τωνοπούλου μετά τής θυγατρός της
'Ιουλίας, Κα Φωτεινή Δ. Στράτου μετά
του υιού της κ. Μάρκου Στάτου, κ. κ.
Γεώργιος 'Ελισσαίου, Γεώργιος Χατζη-
δημητρίου, 'Αριστείδης 'Επιφανίου,
'Ιωσήφ Φιούρης καί πλείστοι άλλοι.

Συγχαρητήρια διά τήν ωραίαν εορτήν
όφείλονται εις όλας τάς έπιτροπάς καί
ιδιαιτερώς εις τό Δ. Συμβούλιον πού
άποτελούν οί κ. κ. Γεώργιος Νίκολας
Λούτσιος Πρόεδρος, Ζήνων Μαυραδάς
'Αντιπρόεδρος, Πήτερ Ζ. Χρίστ. Γραμ-
ματεύς, Παντελής Τσέντας Γραμματεύς,
Κώστας Νικήτας Ταμίας, καί οί Σύμ-
βουλοι Κώστας Κτωρίδης, Χρ. Παπαπέ-
τρου, 'Αριστείδης Δημητρίου, 'Ιωάννης
Κυρακίδης, Χρ. Τόφας, 'Ελένη Μαυ-
ρομάτη καί Μαργαρίτα Κυριακίδη.

Έγινε βελτίωση και επέκταση του γηπέδου Λαμπούσης όπου θα διεξάγονταν οι καθιερωμένοι γιορτασμοί του κατακλυσμού. Τα έξοδα ανέλαβε ο Δήμος Καραβά και οι κάτοικοι. Για το σκοπό αυτό διενεργήθηκε έρανος μεταξύ των Καραβιωτών και έγιναν εισφορές. Την Κυριακή και Δευτέρα 28-29 Μαΐου έγιναν οι καθιερωμένοι γιορτασμοί του κατακλυσμού. Διοργανωτής η Α.Ε. Καραβά υπό την αιγίδα του Δήμου Καραβά. Συμμετείχαν το Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου, τα δημοτικά σχολεία, σωματεία και οργανώσεις. Το πρόγραμμα περιλάμβανε την πρώτη μέρα αγώνες στίβου και ελληνικούς χορούς και τη δεύτερη μέρα αγώνες θαλάσσης, λαϊκούς κυπριακούς χορούς, χορό του δρεπανιού, αυλό, δίστιχα και τσιαττίσματα.

- Την Κυριακή, 25 Ιουνίου το απόγευμα, έγινε η τελική γιορτή για τη λήξη των μαθημάτων των δημοτικών σχολείων Καραβά. Τίμησαν με την παρουσία τους τη γιορτή ο βουλευτής Ι. Χαρμαντάς, ο δήμαρχος Π. Καλαβάς και το δημοτικό συμβούλιο, ο επιθεωρητής Τέχνης Θ. Κάνθος, ο διευθυντής της Αναμορφωτικής σχολής Α. Παπαδόπουλος και πλήθος κόσμου. Μίλησε για τα «πεπραγμένα της χρονιάς» ο διευθυντής της Β' Αστικής Φ. Αργυρίδης. Ακολούθησε πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα που περιλάμβανε απαγγελίες, τραγούδια από τη χορωδία και ορχήστρα των σχολείων, ελληνικούς χορούς και γυμναστικές επιδείξεις.

Στο τέλος βραβεύτηκαν οι πιο κάτω μαθητές/τριες:

Το Χατζηκυριάκειο βραβείο απονεμήθηκε στη Φρόσω Δημητριάδου και το Γεώργιο Κλασιά. Το βραβείο αρετής και προόδου του Συλλόγου γονέων και διδασκάλων στους τελειόφοιτους Παρασκευά Ο. Χ' Δημητρίου, Αντρούλα Χριστοδούλου, Χρυσταλλένη Χ' Λούκα, Παντελίτσα Χρ. Τσέντα και Μαρία Θ. Κοσιάρη. Το βραβείο Μιχαήλ Τσιάκκα απονεμήθηκε στον τελειόφοιτο της Α' Αστικής Σωτηράκη Φραντζέσκο.

Μετά το τέλος της γιορτής άνοιξε έκθεση Τέχνης.

Καταγραφή γεγονότων και πληροφοριών κατά τη διάρκεια του 1971

- Το Δημοτικό συμβούλιο απαρτιζόταν από το Φιλόθεο Χ' Δαμιανού ως Δήμαρχο και Κυριάκο Κοζάκο, Χριστόδουλο Νεοφύτου, Φώτη Μοτίτη και Δημητράκη Ασπρή ως μέλη.
- Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με αριθμό 10.452Α και ημερομηνία 13/5/71 εξουσιοδότησε το Δήμο Καραβά να συνάψει δάνειο £6000 από τη Συνεργατική Πιστωτική Εταιρεία «ΣΩΤΗΡΙΑ» Καραβά που θα αποπληρωθεί μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1972. Τόκος μέχρι 7%. Σκοπός του δανείου η βελτίωση της υδατοπρομήθειας του Καραβά.
- Απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου με Αρ. 10453 ημερ. 13/5/71 εξουσιοδότησε το Δήμο Καραβά να συνάψει συμφωνία με την Ιερά Μητρόπολη Κερύνειας, από την οποία ενοικιάζει για περίοδο 30 χρόνων και με ετήσιο ενοίκιο £600 το νερό της Μονής Αχειροποιήτου που

Θεατρικό μονόπρακτο στο Δημοτικό Κινηματοθέατρο Καραβά.

Διακρίνονται από αριστερά οι Αρτέμης Πλουσίου, Ελένη Χατζηδαμιανού, Σωτήρης Πατσαλίδης, Χριστάκης Νικοδήμου, Ευαγόρας Χατζηδαμιανού, και Ανδρέας Πατσαλίδης.

Αναμνηστική φωτογραφία της Δ' Κλασσικού του Γυμνασίου Λαπήθου με τον καθηγητή κ. Κύρρη το 1971.

ήταν 12 ώρες εβδομαδιαίως. Το νερό «ρέει» από την πηγή που βρίσκεται στο τεμάχιο με αριθμό 140 Φ/Σ Χ 124, τη γνωστή «Παλαιά Βρύση».

- Με λαμπρότητα γιορτάστηκαν τα 150 χρόνια της Εθνικής Παλιγγενεσίας. Λεπτομέρειες των εορτασμών μας δίδει η ανταπόκριση που δημοσιεύτηκε στην εφημερίδα «ΑΓΩΝ» στις 31 Μαρτίου 1971 την οποία παραθέτουμε πιο κάτω.
- Με βάση το λογαριασμό Εσόδων και Εξόδων για τη χρονιά αυτή, ο Δήμος Καραβά είχε εισπράξεις £19,439 και πληρωμές £19,384. Μέχρι την 31/12/71 υπήρχαν και καθυστερημένα έσοδα της τάξης των £6,274, ποσό που αντιπροσώπευε κυρίως ανείσπρακτα ποσά για άδειες εξάσκησης επαγγέλματος και διάφορους φόρους και ενοίκια. Οι κυριότερες πηγές εισοδημάτων του Δήμου ήταν οι άδειες εξάσκησης επαγγέλματος, οι άδειες οικοδομής, η υδατοπρομήθεια, ενοίκια και η κυβερνητική βοήθεια (£2,506). Τα κυριότερα έξοδα του Δήμου κάλυψαν την καθαριότητα, τη συντήρηση και βελτίωση της υδατοπρομήθειας, τη συντήρηση και επιδιόρθωση των δρόμων, το φωτισμό, την ανέγερση νέων δημοτικών οικοδομών, την αποπληρωμή δανείων και τους μισθούς των υπαλλήλων. Τα οφειλόμενα δάνεια του Δήμου μέχρι την 31/12/71 ήταν £40,911.
- Οι απόφοιτοι του Ελληνικού Γυμνασίου Λαπήθου τη χρονιά αυτή ήταν:
Στ 1 (Κλασσικό) Δημητρίου Ελένη, Επιφανίου Παντελίτσα, Καζέλη Ειρήνη, Κοζάκου Ευγενία, Κυριακίδου Μαρία, Μάμπουρου Μαρία, Μονογυιού Ανδρούλα, Ορφανίδου Ελένη, Πιτσιλλίδου Αλεξάνδρα, Προεστός Παναγιώτης, Τσιμούρης Γεώργιος, Φραντζέσκου Φραντζέσκα, Χ'΄ Λοή Σταυρούλα και Χ'΄ Ξενοφώντος Αναστασία.
Στ 2 (κλασσικό) Αποστολίδου Ανδρούλα, Ζιγκουλή Ελένη, Κίττου Ανδρούλα, Κοζάκου Χριστούλα, Μάρκου Γιαννούλα, Ματθαίου Θεονίτσα, Μοτίτη Αποστολίτσα, Παναγιώτου Ευγενία, Παντέχη Αγάθη, Παρπούλη Μαρία, Σιακόλα Χρύσω, Σολομωνίδου Ανδρούλα, Τσαγγάρη Μαρία, Τερζή Ελένη, Τυρίμου Γιαννούλα, Χ'΄ Βασίλη Σωτηρούλα και Χριστοδούλου Μαρία.
Στ' (Πρακτικό) Γερμανού Φρόσω, Γεωργίου Γεωργία, Ελευθερίου Ελευθέριος, Εμμανουήλ Κων/τινος, Ήφαιστος Ανδρέας, Ιωάννου Γιαννάκης, Καϊμακκάμης Νίκος, Καλαμαράς Νίκος, Καστανιάς Νίκος, Κατσαρής Χριστάκης, Κότσαπας Νεοπτόλεμος, Παγδατή Σταυρούλα, Πατσαλίδου Νέδη, Πατσαλοσαββής Γεώργιος, Πρωτόγερος Σπύρος, Σάββα Φροσούλα, Σεργίδης Σάββας, Χ'΄ Δαμιανού Βασιλάκης, Χ'΄ Ευτυχίου Κωστάκης και Χ'΄ Χαρίτου Μαρία.
- Τη Δευτέρα, 16 Αυγούστου, στο Δημοτικό κινηματοθέατρο Καραβά έγινε η καθιερωμένη από το Δήμο Καραβά ετήσια γιορτή της «Ημέρας του Απόδημου Καραβιώτη». Τίμησαν με την παρουσία τους τη γιορτή ο υφυπουργός κ. Πάτροκλος Σταύρου, ο έπαρχος Κερύνειας Κ. Κλεάν-

‘Εορτασμοί’ Έτους Παλιγγενεσίας

Εἰς Καραβᾶ

Ἦρχισαν εἰς τὴν κωμόπολιν Καραβᾶ οἱ ἑορτασμοὶ μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῆς 150ετηρίδος τῆς Ἑθνικῆς Παλιγγενεσίας, ὁργανωθέντες ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ συσταθείσης Συντονιστικῆς Ἐπιτροπείας.

Κατὰ τὸν ἑσπερινὸν εορτασμόν τῆς παραμονῆς τῆς 25ης Μαρτίου ἐξετελέσθη καλλιτεχνικὸν πρόγραμμα περιλαμβάνον εἰσαγωγικὴν ὁμιλίαν ὑπὸ τοῦ Διευθυντοῦ Α΄ Δημοτικοῦ Σχολείου κ. Γρ. Ὁρφανίδη, ἀπαγγελίας ὑπὸ μαθητῶν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων καὶ μελῶν τοῦ Συλλόγου Ἑλληνίδων καὶ σκηνὰς ἀπὸ τὸ θεατρικὸν ἔργον Σπύρου Μελά.

Ὁ Παπαφλέσας, εἰς τὸ Δημοτικὸν θέατρον ὑπὸ μελῶν τῆς ΑΕΚ καὶ τοῦ Νυκτερινοῦ Ἐπιμορφωτικοῦ Κέντρου, κατὰ διδασκαλίαν τοῦ μέλους τῆς Συντονιστικῆς κ. Ἀνδρέα Μαραγκοῦ, καθηγητοῦ Τεχνικῆς Σχολῆς Λευκωσίας. Τὰ σκηνικά τοῦ ἔργου ἐφιλοτεχνήθησαν ἐπίσης ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἐκπαιδευτικοῦ.

Τὸν ἑορτασμόν ἐτίμησαν διὰ τῆς παρουσίας των ὁ Διοικητὴς τοῦ Γ΄ Τακτικοῦ Συγκροτήματος κ. Δρίτσας, ὁ Διοικητὴς τῆς 190 Μοίρας Πυροβολικοῦ κ. Ζιωτόπουλος, ὁ Δήμαρχος κ. Φ. Χατζηδामιανού μετὰ τῶν μελῶν τῆς Δημοτικῆς Ἐπιτροπῆς, ὁ Πρόεδρος τῆς Σχ. Ἐφορείας καὶ πλῆθος κόσμου.

Λαμπαδηφορία ὑπὸ διμοιρίας τῆς Μοίρας Πυροβολικοῦ καὶ ὁμάδος μαθητῶν τῶν Δημοτικῶν Σχολείων προηγῆθη τῆς ἐνάρξεως τοῦ καλλιτεχνικοῦ προγράμματος.

Τὴν ἐπομένη ἡμέραν, Ἐπέτειον τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 21 ἐτελέσθη πάνδημος Δοξολογία εἰς τὸν ναὸν Εὐαγγελιστρίας, καθ’ ἣν ἐξεφώνησε τὸν πανηγυρικὸν τῆς Ἡμέρας ὁ εὐπαιδευτος ὑποδιευθυντὴς τοῦ Γυμνασίου Καραβᾶ — Λαπτήθου κ. Π. Χατζημιχαήλ προκαλέσας ρίγη ἐνθουσιασμοῦ, πού ἦτο πραγματικὸν ἔθνικόν ἀναβάπτισμα.

Ἦκολούθησε παρέλασις μαθητῶν τῶν Δημ. Σχολείων, τῆς Ἰδιωτικῆς Σχολῆς Κ. Καραβία, μελῶν τῶν Συλλόγων καὶ Διμοιρίας Πυροβολικοῦ τῆς ὁποίας τὸν χαιρετισμὸν ἔδεχθησαν ὁ Δήμαρχος Καραβᾶ καὶ ὁ Διοικητὴς τῆς Μοίρας Πυροβολικοῦ.

Ἡ παρέλασις κατέληξεν εἰς τὸ Α΄ Δημοτικὸν Σχολεῖον, ὅπου ἐψάλλη δέησις ὑπὲρ τῶν πεσόντων καὶ κατετέθησαν στέφανοι εἰς τὴν ἐντειχισμένην Πλάκα Πεσόντων Καραβιωτῶν εἰς τοὺς Βαλκανικοὺς Πολέμους.

Κατὰ τὸ ἀπόγευμα μέσα εἰς τὰ πλαίσια τῶν «Ἑορτῶν Παλιγγενεσίας» διωργανώθη ποδοσφαιρικὸς ἀγὼν μεταξύ τῆς ΠΑΕΚ Κυρηνείας καὶ Μεικτῆς Ὀμάδος τῆς Ἑθνικῆς Ποδοσφαιρικῆς Ὁμοσπονδίας Ἐπ. Κυρηνείας κατόπιν εἰσηγητικῆς Ὀμιλίας ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς Λάρνακα Λαπτήθου κ. Σ. Κοτζαμάνη.

Ὁ ἀγὼν διεξαχθεὶς μέ ὑποδειγματικὴν ἀθλητοπρέπειαν ἔληξε μέ 1-0 ὑπὲρ τῆς ΠΑΕΚ.

θους, ο στρατιωτικός διοικητής Δρίτσας, οι δήμαρχοι Καραβά και Λαπή-
θου, πολλοί απόδημοι και πλήθος κόσμου. Το πρόγραμμα περιελάμβανε
χαιρετισμούς από τον υφυπουργό κ. Πάτροκλο Σταύρου και το δήμαρχο
Καραβά κ. Φιλόθεο Χ΄ Δαμιανού και προσφώνηση από τον κ. Ι. Χαρ-
μαντά. Εκ μέρους των αποδήμων μίλησε ο Δρ. Α. Τέγερης. Η ΑΕΚ Κα-
ραβά ανακήρυξε το Δρ. Α. Τέγερη επίτιμο πρόεδρό της και του απέ-
νειμε χρυσό μετάλλιο. Ακολούθησε καλλιτεχνικό πρόγραμμα με απαγγε-
λίες, κυπριακούς και ελληνικούς χορούς από το χορευτικό συγκρότημα

Το χορευτικό συγκρότημα της «Α.Ε.Κ.» Καραβά σε μια αναμνηστική φωτογραφία μετά από εκδήλωση στο Θέατρο Ηρώδου του Αττικού στην Ελλάδα το 1970.

Από αριστερά: Γιώργος Στασής, Ανδρέας Πατσαλίδης, Ανδρέας Κούντουρος, Κατερίνα, Σωτήρης Πατσαλίδης, Γιώργος Πουρεκάρης, Ανδρέας Σιδεράς και Κρητικός χορευτής.

- Η παραγωγή λεμονιών το 1970/71 ήταν 32 εκατομμύρια λεμόνια και οι Καραβιώτες λεμονοπαραγωγοί εισέπραξαν £185,000. Η πρώτη εκκοπή λεμονιών άρχισε το πρώτο δεκαήμερο του Σεπτέμβρη και η παραγωγή ήταν σχετικά χαμηλή. Οι παραγωγοί πληρώθηκαν από τη ΣΕΛΕΚ £15.00 τη χιλιάδα την πρώτη εκκοπή και τη δεύτερη £14.00 τη χιλιάδα. Το πρώτο δεκαήμερο του Οκτώβρη άρχισε τη λειτουργία του το νέο ιδιό-
κτητο συσκευαστήριο λεμονιών της ΣΕΛΕΚ στην Αμμόχωστο.
- Κάθε χρόνο οι Καραβιώτες γιόρταζαν το λεμόνι με χορούς και διασκε-
δάσεις. Το Αθλητικό σωματείο ΑΕΚ Καραβά διοργάνωσε και φέτος το
δικό του χορό, το Σάββατο 14 Αυγούστου. Το Αθλητικό σωματείο
ΑΡΗΣ διοργάνωσε το 16ο ετήσιο χορό του λεμονιού το Σάββατο 21
Αυγούστου στο μαγευτικό παραθαλάσσιο κέντρο Χρυσός Βράχος.

- Με εξαιρετική επιτυχία και λαμπρότητα γιορτάστηκε και φέτος ο καθιερωμένος διήμερος γιορτασμός του Κατακλυσμού στις 6 και 7 Ιουνίου. Την οργάνωση της γιορτής αυτής είχε η ΑΕΚ κάτω από την αιγίδα του Δήμου Καραβά. Χιλιάδες λαού απ' όλη την επαρχία και τη Λευκωσία παρακολούθησαν το γιορταστικό πρόγραμμα, το οποίο έγινε και μέσα στα πλαίσια των πανηγυρικών εκδηλώσεων του Έτους Εθνικής Παλιγγενεσίας. Τη γιορτή τίμησαν με την παρουσία τους ο Μητροπολίτης Κυρηνείας, οι δήμαρχοι Μόρφου και Καραβά Ιακωβίδης και Φ. Χ'΄ Δαμιανού, οι στρατιωτικές και αστυνομικές αρχές της επαρχίας, ο πρόεδρος της Σχολικής Εφορείας Καραβά Ι. Χαρμαντάς, ο Γυμνασιάρχης του Γυμνασίου Λαπήθου Γ. Προδρόμου, οι διευθυντές της Σχολής Λαμπούσης και Σχολής Αγγλικών και Εμπορικών Σπουδών Δ. Παπαδόπουλος και Κ. Καραβίας, οι διευθυντές των Δημοτικών Σχολείων, ο διευθυντής του Αμερικανικού Ραδιοσταθμού και πλήθος κόσμου.

Το πρόγραμμα περιλάμβανε περιφερειακούς αγώνες στίβου και θαλάσσης, στρατιωτικές επιδείξεις, ελληνικούς χορούς, διαγωνισμούς κυπριακών χορών, δρεπανιού, τατσίας, διστίχων, τσιαπτισμάτων, αυλού κ.α.

Τα τελικά αποτελέσματα των αγώνων και των διαγωνισμών έχουν ως εξής:

Δρόμος 60 μ. μαθητών Δημ. Σχολείων

1) Μιχαλάκης Καραϊσκάκης, 2) Γιαννάκης Νεοφύτου, 3) Αντρέας Τυρίμου.

Δρόμος 800 μ.

1) Νεόφυτος Νεοφύτου, 2) Φιλόθεος Χ'΄ Γιαννάκης, 3) Γεώργιος Χ'΄ Παναγή.

Άλμα Απλούν

1) Λεύκος Πάσιος, 2) Κώστας Κοσιάρης, 3) Ιωάννης Δρίτσας.

Δρόμος 200 μ.

1) Νεόφυτος Νεοφύτου, 2) Ρένος Πατσαλίδης, 3) Σοφοκλής Νεοφύτου.

Δρόμος 1500 μ.

1) Γεώργιος Χ'΄ Παναγή, 2) Κώστας Τσάκαλος, 3) Φιλόθεος Χ'΄ Γιαννάκη.

Σακκουλοδρομία

1) Άγγελος Λεάνδρου, 2) Παναγιώτης Πολυχρονίου, 3) Κωστάκης Κωνσταντίνου.

Σκυταλοδρομία

1) Ομάδα 251, Τ. Πεζικού, 2) Ομάδα ΑΕΚ.

Κολύμβησης 100 μ.

1) Κωστάκης Δημητρίου, 2) Κυριάκος Κωμοδρόμος, 3) Αλέκος Τσιακκούρης.

Εύρεσις μήλων

Γεώργιος Π. Τσιακκούρης.

Ύψια κολύμβησις 100 μ.

1) Παύλος Παύλου, 2) Λέας Κούντουρος, 3) Κυριάκος Κωμοδρόμος.

Ολισθηρός ιστός

Ξενής Τσιακούρης.

Καταδίωξις νήσσης.

Ξενής Τσιακούρης.

Κολύμβησις 200 μ.

1) Κωστάκης Περικλέους, 2) Κυριάκος Κωμοδρόμος, 3) Αχιλλέας Κούντουρος.

Κυπριακοί χοροί

1ο ζευγάρι Λάκης Σαββίδης και Αντρέας Πετρίδης, 2ο ζευγάρι Αντρέας Χρίστου και Αντρέας Κούντουρος, 3ο ζευγάρι Γεώργιος Κουλουμπής και Σάββας Παпанεοκλέους.

Χορός τασιάς

1) Λάκης Σαββίδης, 2) Αντρέας Πετρίδης.

Χορός δρεπανιού

1) Αντρέας Κούντουρος και Λάκης Σαββίδης, 2) Σάββας Παπανεοκλέους.

Αυλός:

1) Σωκράτης Κυριάκου, 2) Αγαθοκλής Λόντος και Γεώργιος Κουλουμπής, 3) Χριστοφής Τσαγγαρίδης.

Δίστιχα

1) Κυριάκος Τίγγιρος, 2) Χάρης Φιλίππου και Χριστοφής Τσαγγαρίδης, 3) Αγαθοκλής Λόντος.

Τσιαττίσματα

1) Κυριάκος Τίγγιρος, 2) Χάρης Φιλίππου, 3) Αγαθοκλής Λόντος.

Την κριτική επιτροπή για τους διαγωνισμούς των χορών και τσιαττισμάτων αποτελούσαν οι Γρηγόριος Ορφανίδης, Γεώργιος Κυριακίδης, Μιχαήλ Τσιάλης, Σωτηρία Πετρίδου και Σωτήρης Πατσαλίδης.

- Την Κυριακή 22 Οκτωβρίου έγινε η ετήσια γενική συνέλευση του Συλλόγου Γονέων και Δασκάλων των δημοτικών σχολείων Καραβά. Εκλέγηκε νέο διοικητικό συμβούλιο που απαρτιζόταν από τους Κ. Κύρκο πρόεδρο, Σταύρο Καψαμπέλη αντιπρόεδρο, Παναγιώτη Καλαβά ταμία, Ρίτα Γ. Κυριακίδου γραμματέα, Ι. Χαρμαντά, Φιλ. Αργυρίδη, Ηρακλή Χ'΄ Δαμιανού, Γρηγόρη Μαούρη, Πολυξένη Χ'΄ Λούκα, Δήμητρα Δαμιανού και Θεοδώρα Ασπρή, μέλη.

Σωτήρης Κονομής

Πηγές

- 1) Cyprus blue books
- 2) Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια
- 3) Census 1891, 1901, 1911, 1931

- 4) Επίσημος Εφημερίδα της Κύπρου
- 5) Εφημερίδες - Περιοδικά
- 6) Προφορικές μαρτυρίες

Η ΤΡΥΠΑ ΤΗΣ ΚΟΥΦΗΣ ΤΟΥ ΑΗ ΓΙΩΡΚΟΥ

Στη νοτιανατολική άκρη του Καραβά, στο δρόμο που οδηγεί στον Παλιό-σοφο, πέρα από τα τελευταία σπίτια του χωριού, είναι κτισμένη από τα τέλη του δέκατου όγδοου αιώνα, μέσα στους ελαιώνες, μοναχική, ταπεινή και απέριττη η μικρή εκκλησία του "Αη Γιώρκη". Από το ύψωμα στα δυτικά της, από την "Ανεφανή", αγναντεύει κανείς την "Πάνω Γειτονιά" ως το βουνό και τη "Μάνα του Νερού", μακριά. Κάτω, σε ελάχιστη απόσταση, στο ρίγωμα του λόφου, που βρίσκεται η εκκλησία, κοιμάται η δροσόλουστη "Κοιλάδα των Μύλων". Το νερό της "Παλιάβρουσης" τη δροσίζει και, ακολουθώντας μέσα στο αυλάκι του την άκρη του δρόμου, κατηφορίζει προς το χωριό σκορπίζοντας παντού στο διάβα του ζωή, πλούτο και ομορφιά απερίγραπτη.

Τούτο το ανεκτίμητο υγρό, που αιώνια ποτίζει ανθρώπους, ζώα και δέντρα και δημιούργησε τον παράδεισο που λέγεται "ΚΑΡΑΒΑΣ", οι γονιοί μας από φόβο μήπως το στερηθούν, όρισαν διαφεντευτή και υπερασπιστή του το λεβέντη Άγιο Γεώργιο, που έχει την κατοικία του στο εκκλησάκι του λόφου. Καβαλλάρης στο άλογό του, με το κοντάρι στο χέρι, τις νύκτες, που οι άλλοι κοιμούνται και ο εχθρός επιβουλεύεται, αυτός τριγυρίζει, αγρυπνά και προστατεύει.

Λίγα μέτρα από τους Μύλους, δίπλα στο αυλάκι που φέρνει το νερό στο χωριό, είναι μια μεγάλη φυσική τρύπα, σαν μικρή σπηλιά. Το μεγάλο από τα δυο στόμια της χωρεί άνθρωπο σκυφτό ή έρποντα να προχωρήσει σε βάθος στο κοίλωμα της, έτσι που να μη φαίνεται απέξω..

Η παράδοση λέει ότι στην τρύπα αυτή κατοικούσε ένα τεράστιο φίδι "Κουφή" που σαν άλλος Δράκοντας εμποδίζε το νερό να κατεβεί στο χωριό, με κίνδυνο αυτό να αφανιστεί από τη λειψυδρία. Από την απειλούμενη καταστροφή έσωσε τον Καραβά ο Άησ Γιώρκης, που με το κοντάρι σκότωσε την Κουφή και απάλλαξε τους κατοίκους από τον εφιάλτη. Από τότε η τρύπα έμεινε άδεια και είναι γνωστή σαν «Η ΤΡΥΠΑ ΤΗΣ ΚΟΥΦΗΣ ΤΟΥ ΑΗ-ΓΙΩΡΚΟΥ». Θυμούμαι ακόμη το μεγάλο φόβο που με κρατούσε, όταν μικρό παιδί είχα να περάσω μόνος μου, προπάντων νύκτα, από το δρόμο εκεί.

Το τσιμεντένιο αυλάκι που φέρνει το νερό από την Παλιάβρουση ως το Ζύγι, "Ζίν", κατασκευάστηκε το 1933 με έξοδα του Συνδέσμου Ιδιοκτητών του Νερού Παλιάβρουσης. Το Ζύγι είναι ο τόπος που το αυλάκι με "δησιά" διοχετεύει το νερό πότε ανατολικά στους κάμπους και τα περιβόλια μέχρι το "Μάρε

Μόντε" και το "Ζέφυρο" και πότε βόρεια στις Κάτω Γειτονιές μέχρι το Μοναστήρι της Αχειροποιήτου. Βρίσκεται δίπλα στο αρχοντικό του μακαρίτη δασκάλου Γεώργιου Σπουρδής, που αργότερα κατεδαφίστηκε για να κτιστεί στη θέση του κατοικία από τον Κώστα Σπαθιά. Ο νεροφόρος ρύθμιζε τη ροή του νερού, το ζύγιζε, πότε στη μια, πότε στην άλλη κατεύθυνση ανάλογα με τις μέρες και τις ώρες που ο κάθε ιδιοκτήτης όριζε.

Παλαιότερα το νερό κυλούσε μέσα σε χωματένιο αulάκι. Στο μέρος της Τρύπας της Κουφής το αulάκι ήταν ξέβαθο και πλατύ. Εύκολα ένας μπορούσε να "κόψει" το νερό και να το οδηγήσει στην "Τρύπα της Κουφής" ή απέναντι στο δρόμο και από το "Κτίσμα" να το ρίξει στη ρεματιά, το "Αρκάτζι". Αυτό μπορούσε να γίνει κακόβουλα ή σε βαρυχειμωνιές από κατολισθήσεις χωμάτων.

Λιτή και απέριτη η γραφική εκκλησία του Αγίου Γεωργίου με ανοικτή την είσοδο της να μας περιμένει...

Η μακαρίτισσα η μάνα μου έλεγε ότι κάποτε το νερό διοχετεύτηκε για άγνωστους λόγους μέσα στην "Τρύπα της Κουφής". Ύστερα από μέρες ανά-

βλυσε πολύ νερό μακριά, στις “Δεξαμενές των Κουντούρων”. Η τοποθεσία αυτή βρίσκεται ανατολικά από το “Γκαράζ του Καλλή” κάτω από τον κύριο δρόμο. Εκεί είναι και ένα γεφυράκι.

Σύμφωνα με την ιστορία αυτή μπορούμε να υποθέσουμε ότι η “Τρύπα της Κουφής του Άη Γιώρκη” συγκοινωνεί υπόγεια, με κάποιο τρόπο, με το μέρος αυτό. Η λέξη “Δοξαμένες” σημαίνει αποθήκες νερού “δεξαμενές”. Από την άλλη η λέξη “Κουντούρες” συμπληρωμένη με το “Κουφάδες” υποδηλώνει ότι στο μέρος αυτό υπήρχαν πολλά και επικίνδυνα φίδια. (Οι κουντούρες κουφάδες είναι φίδια σχεδόν χωρίς ουρά, χοντρά, με μεγάλο κεφάλι και πολύ επικίνδυνα). Η ύπαρξη της “Κουφής του Άη Γιώρκη” συνδέεται έτσι λογικά με τα επικίνδυνα φίδια των “Δοξαμένων των Κουντούρων”.

Μερικές διαπιστώσεις των προγόνων μας, η λογική τους, η απλότητα και η πίστη τους μαζί, θεμέλιωσαν την αγάπη στον τόπο τους και ρίζωσαν βαθιά μέσα τους την ευγνωμοσύνη σ' έναν από τους μεγάλους Άγιους προστάτες τους, τον Άγιο Γεώργιο.

Μια άλλη ιστορία, που άκουσα πάλι από τη μάνα μου, λέει ότι η “Τρύπα της Κουφής” χρησιμοποιόταν, την εποχή της Τουρκοκρατίας ως κρησφύγετο, από τα γυναικόπαιδα και τους αμάχους σε “Μέρες Οργής” του κατακτητή. Έτσι, σύμφωνα με την ιστορία, κάποτε μέσα στην “Τρύπα” κρυβόταν μαζί με άλλους μια μάνα με το βρέφος της στην αγκαλιά. Από το δρόμο περνούσε, με συνοδεία μουσικής προς τους Μύλους και την Πάνω Γειτονιά, μανιασμένο το Τουρκολόι. Ο επικεφαλής της πορείας μουσικός, χριστιανός επιστρατευμένος, περνώντας πρώτος δίπλα από την Τρύπα άκουσε κλάματα βρέφους και αντιλήφθηκε!... Κι όπως τραγουδούσε, γύρισε το τραγούδι λέγοντας με τον ίδιο σκοπό. “Σώπα μάνα το παιδί, να γλυτώσεις τη ζωή”. Η μάνα βούλωσε με το χέρι της το στόμα του παιδιού!... Και η συνοδεία του τρόμου ακολούθησε το δρόμο της!...

Χρίστος Γεττίμης

Α Π Ο Τ Α Ε Θ Ι Μ Α Τ Ω Ν Κ Α Ρ Α Β Ι Ω Τ Ω Ν Τ Η Ν Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ο Τ Ω Ν Χ Ρ Ι Σ Τ Ο Υ Γ Ε Ν Ν Ω Ν

Εισαγωγή:

Το κείμενο που ακολουθεί δίνει μερικές πληροφορίες για τα έθιμα που τηρούσαν οι Καραβιώτες κατά τη διάρκεια των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς και των Φώτων.

Από τα έθιμα των Χριστουγέννων

Στα παλιά χρόνια υπήρχε στον Καραβά μια μεγάλη θρησκευτικότητα

μεταξύ των κατοίκων. Την περίοδο πριν από τα Χριστούγεννα, οι περισσότεροι κάτοικοι ακολουθούσαν πιστά τη νηστεία και προετοιμάζονταν πνευματικά για τη μεγάλη γιορτή της Χριστιανοσύνης. Όταν πλησίαζαν τα Χριστούγεννα συνηθιζόταν να γίνεται γενική καθαριότητα του σπιτιού. Την παραμονή των Χριστουγέννων ο κόσμος ετοιμαζόταν για το Άγιο Ευχέλαιο. Την ημέρα των Χριστουγέννων όλοι οι χωριανοί παρακολουθούσαν τη Θεία λειτουργία, η οποία άρχιζε η ώρα 3.00 το πρωί. Όταν τελείωνε ο εκκλησιασμός, όλοι επέστρεφαν στα σπίτια τους όπου ακολουθούσε γεύμα με «όρνιθα» βραστή και σούπα αυγολέμονο.

Το μεσημέρι γινόταν συνάθροιση συγγενών και όλοι μαζί απολάμβαναν το πλούσιο χριστουγεννιάτικο «τραπέζι». Η υπόλοιπη μέρα των Χριστουγέννων περνούσε με επισκέψεις σε φιλικά σπίτια και σε πολλές περιπτώσεις με διάφορα παιχνίδια που διοργανώνονταν στις γραφικές γειτονίες του Καραβά.

Από τα έθιμα της Πρωτοχρονιάς

Την παραμονή της Πρωτοχρονιάς οι Καραβιώτες συνήθιζαν να φτιάχνουν ένα δίσκο με «κόλλυφα», τα οποία στόλιζαν με κούννες αμυγδάλου, σταφίδες, ρόδι κ.λ.π. Πάνω στο δίσκο τοποθετούσαν την πίττα του Αγίου Βασιλείου, η οποία ήταν χριστόψωμο στο οποίο σχημάτιζαν ένα σταυρό με ζυμάρι. Μέσα στο χριστόψωμο τοποθετούσαν ένα νόμισμα για τον τυχερό του χρόνου.

Δίπλα από το δίσκο με τα «κόλλυφα» και το χριστόψωμο, άναβαν μια λαμπάδα (από κερί) και έβαζαν επίσης ένα μπουκάλι κρασί με ένα ποτήρι. Με το έθιμο αυτό ήθελαν να δείξουν τη φιλοξενία τους προς τον Αη-Βασίλη, ο οποίος με την επίσκεψή του μπορούσε να κεραστεί με ένα ποτήρι κρασί. Επίσης στο ίδιο τραπέζι με το χριστόψωμο τοποθετούσαν δίπλα το πορτοφόλι της οικογένειας, για να το ευλογήσει ο Αης Βασίλης. Τα «κόλλυφα» είχαν συμβολική σημασία, η οποία είχε σχέση με το γεγονός του αποχαιρετισμού του παλιού χρόνου που έφευγε.

Μετά το δείπνο της παραμονής της Πρωτοχρονιάς όλη η οικογένεια μαζευτόταν γύρω από τη φωτιά όπου έριχναν φύλλα ελιάς. Πρώτα σχημάτιζαν το σημείο του σταυρού και μετά, αφού έριχναν το φύλλο ελιάς στη φωτιά, έλεγαν: «'Αη-Βασίλη Βασιλιά, που περπατάς τζαι καλαντάς, δείξε τζαι φανέρωσε αν με αγαπά ο τάδε ή η τάδε...». Εάν το φύλλο χοροπηδούσε (ήταν φυσικό να χοροπηδά αφού ήταν φρέσκο και η υγρασία που περιείχε βοηθούσε για το σκοπό αυτό), τότε η απάντηση στην ερώτηση ήταν θετική. Η απάντηση ήταν αρνητική όταν το φύλλο δε χοροπηδούσε.

Από τα έθιμα των Φώτων

Την παραμονή των Φώτων πολύ πρωί γινόταν η Θεία Λειτουργία. Μετά την εκκλησία οι ιερείς του Καραβά έπαιρναν από ένα μικρό δοχείο με αγιασμό, ένα φαναράκι με το Άγιο Φως και επισκέπτονταν από νωρίς τα σπίτια ψάλλοντας το «Εν Ιορδάνη βαπτιζομένου σου Κύριε...». Αφού πρώτα ράντιζαν τα σπίτια των χωριανών, στη συνέχεια οι οικοδεσπότες έπαιρναν

αγιασμό και Άγιο Φως. Με τον αγιασμό οι οικοδεσπότες ράντιζαν τα ζώα και τα δέντρα τους. Οι Καραβιώτες κερνούσαν τους ιερείς και τα μικρά παιδιά που μετέφεραν το Άγιο Φως με γλυκίσματα και λοκμάδες. Επειδή ο αριθμός των σπιτιών του Καραβά ήταν αρκετά μεγάλος, οι επισκέψεις των ιερέων συνήθως συνεχίζονταν και την επόμενη ημέρα των Φώτων.

Την παραμονή των Φώτων σε όλα τα σπίτια έφτιαχναν «λοκμάδες». Τους έψηναν πολύ πρωί και έριχναν μερικούς πάνω στις στέγες των σπιτιών. Η ενέργεια αυτή έχει σχέση με την πίστη που διατηρήθηκε ότι οι Καλικάντζαροι θα φάνε τους λοκμάδες και θα φύγουν, φοβούμενοι το σταυρό που θα περνούσε σε λίγο με τον ιερέα, ο οποίος «καλάντιζε» τα σπίτια.

Την ημέρα των Φώτων γινόταν η Θεία Λειτουργία και ο μεγάλος αγιασμός. Όλοι οι Χριστιανοί έπρεπε να κρατούν ένα κεριά αναμμένο. Την ημέρα των Φώτων εγίνετο επίσης η κατάδυση του Τιμίου Σταυρού.

Στη μονή Αχειροποιήτου η κατάδυση γινόταν στη θάλασσα, ο δε αγιασμός γινόταν στη βρύση κοντά στην παραλία, η οποία είχε το όνομα «Παππούς». Στην εκκλησία του Αγίου Γεωργίου η κατάδυση του σταυρού γινόταν στους «Μύλους». Στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης η κατάδυση γινόταν στο «Βρυσί» και στην Ευαγγελίστρια στην κολυμβήθρα.

Στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου, εκείνος που έπαιρνε το σταυρό στεκόταν έξω στην είσοδο του περιβόλου της μονής και ο κόσμος, αφού προσκυνούσε το σταυρό, έδινε ένα συμβολικό «χαρτζιλίκι» (νόμισμα) για τον κολυμβητή. Υπήρχε πάντα σκληρός συναγωνισμός ποιος θα πάρει το σταυρό. Τις περισσότερες φορές ο τυχερός κολυμβητής ήταν ο Νικόλας Ζατράκκης.

Οι κάτοικοι του Καραβά την ημέρα των Φώτων έπαιρναν μαζί τους πορτοκάλια, μανταρίνια και άλλα εποχιακά φρούτα, τα οποία, αφού τα έδεσαν σε ένα άσπρο μαντήλι, τα κρεμούσαν με ένα κλωνί ελιάς και στη συνέχεια τα βάπτιζαν στον αγιασμό. Στους «Μύλους» του Καραβά το βάπτισμα γινόταν στο νερό του κεφαλόβρυσου, αφού προηγείτο ο αγιασμός των νερών από τον ιερέα της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου. Επίσης οι κάτοικοι συνήθιζαν να βαπτίζουν και τα κεριά τους. Σε δύσκολες στιγμές, όπως π.χ. αρρώστιες των παιδιών κ.λ.π., οι χωριανοί συνήθιζαν να σταυρώνουν τα παιδιά τους με το αγιασμένο κεριά των Φώτων.

Επίλογος

Με αυτά τα λίγα λόγια έγινε μια σύντομη αναφορά στα έθιμα που ακολουθούσαν οι Καραβιώτες την περίοδο των Χριστουγέννων. Από τα βάθη της καρδιάς μου εύχομαι σύντομα να αξιωθούμε να επαναλάβουμε αυτά τα παραδοσιακά έθιμα στον αξέχαστο Καραβά μας.

*Αφήγηση: Κώστας Κύρκος
Καταγραφή: Γιάννης Παπαϊωάννου*

ΑΣΧΟΛΙΕΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Εισαγωγή

Αν ρωτήσεις τυχαία κάποιο Καραβιώτη να σου πει κάτι για το χωριό του, θα βρεθείς αντιμέτωπος με ένα συναίσθημα παράξενο, το οποίο θα σου μεταδώσει με την αντίδρασή του. Θα διακρίνεις πρώτα έκδηλα ένα βαθύ αναστεναγμό να βγαίνει από τα βάθη της ψυχής του, που θα προδίδει τον αβάσταχτο πόνο της προσφυγιάς και τον άδικο αποχωρισμό από την πατρική γη. Στη συνέχεια αυτή η θλίψη θα εξαφανιστεί στιγμιαία και θα προσέξεις στα μάτια του μια πρωτόγνωρη έκφραση αγάπης και μια περηφάνια ξεχωριστή, η οποία θα ολοκληρωθεί με μια ανεξάντλητη περιγραφή της γραφικότητας και της ομορφιάς του χωριού του.

Είναι γεγονός ότι κάθε άνθρωπος είναι περήφανος για την καταγωγή του και νιώθει ιδιαίτερη αγάπη και συγκίνηση για τον τόπο που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Πιστεύω όμως ότι αυτό το συναίσθημα είναι υπερβολικά αναπτυγμένο στους Καραβιώτες για πολλούς λόγους. Οι κυριότεροι απ' αυτούς είναι η πλούσια θρησκευτική και ιστορική παράδοση της περιοχής Καραβά, η οποία μέσα από τους αιώνες κράτησε αμόλυντη την ελληνικότητά της, και στη συνέχεια η εξαιρετη φυσική ομορφιά της περιοχής.

Επειδή το θέμα στο οποίο θα αναφερθώ στη συνέχεια έχει σχέση με την τουριστική ανάπτυξη της κωμόπολης του Καραβά, θεωρώ αναγκαίο να αναφέρω μερικά μόνο χαρίσματα της περιοχής, τα οποία ήταν ένα ξεχωριστό συμπλήρωμα της γραφικότητας και της ομορφιάς που συναντούσες σε ολόκληρη την επαρχία Κερύνειας.

Η κωμόπολη του Καραβά είναι κτισμένη μεταξύ βουνού και θάλασσας, σ' έναν όμορφο καταπράσινο κάμπο στον οποίο ξεχωρίζει το άρωμα των λεμονανθών. Η αλμύρα της θάλασσας σμίγει με το θυμάρι και τα κυκλάμινα του Πενταδακτύλου και όλα μαζί γίνονται ένα απάνεμο καταφύγιο ηρεμίας και γαλήνης.

Το νερό του κεφαλόβρυσου γλυκομουρμουρίζει στα αυλάκια του Καραβά ποτίζοντας ταυτόχρονα τα περισσότερα περιβόλια των Καραβιωτών. Τα σπίτια βρίσκονται κρυμμένα μέσα στο πράσινο φύλλωμα των λεμονοδέντρων και η θέα που αντικρύζεις από τις βουνοπλαγιάς του Πενταδάκτυλου προς τη θάλασσα είναι ανεπανάληπτη. Συμπλήρωμα της ομορφιάς οι δαντελωτές ακρογιαλίες, οι οποίες φιλοξενούσαν κάθε χρόνο πολλούς ντόπιους και ξένους.

Με τα δεδομένα αυτά οι Καραβιώτες ανέπτυξαν από πολύ νωρίς σημαντική τουριστική κίνηση στην περιοχή. Οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες, η ομορφιά του τοπίου, το πολύ καλό οδικό δίκτυο που συνδέει τον Καραβά με την Κερύνεια και τη Λευκωσία ήταν οι βασικοί παράγοντες που εξασφάλιζαν την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Επίσης ο αρχαιολογικός χώρος της Λάμπουσας, το μοναστήρι της Αχειροποιήτου, η εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου,

καθώς επίσης και οι άλλες εκκλησίες και παρεκκλήσια του Καραβά προσέλκυαν κάθε χρόνο αρκετούς Κυπρίους και ξένους επισκέπτες.

Ιστορία του τουρισμού στον Καραβά

Η ιστορία του τουρισμού στον Καραβά ξεκινά από τα παλιά χρόνια. Από δημοσιεύματα στις εφημερίδες της εποχής, φαίνεται ότι ο τουρισμός στον Καραβά ήταν ήδη ανεπτυγμένος πολύ πριν το 1930. Συγκεκριμένα η εφημερίδα "ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ" με ημερομηνία 28/5/1931 αναφέρει:

"Φαίνεται ότι εφέτος θα είναι πάμπολλοι εκείνοι, οι οποίοι θα απολαύσουν τα μαγευτικά τοπία του Καραβά. Από μηνός και πλέον ήρχισαν να ενοικιάζονται δωμάτια· τα της Μονής Αχειροποιήτου είναι σχεδόν όλα κατειλημμένα".

Από το δημοσίευμα αυτό φαίνεται ότι στον Καραβά υπήρχε μια σημαντική τουριστική κίνηση την περίοδο του 1930. Επίσης το μοναστήρι της Αχειροποιήτου φιλοξενούσε κάθε καλοκαίρι αρκετές οικογένειες από όλα τα μέρη της Κύπρου. Πολλές δε οικογένειες ενοικίαζαν δωμάτια ή σπίτια στον Καραβά. Μερικές οικογένειες οι οποίες παραθέριζαν στον Καραβά κάθε καλοκαίρι ήταν οι "Τσεριώτηδες", οι "Παρτελλίδηδες", οι "Μητσίδηδες" κ.ά.

Το 1931 λειτουργεί το πρώτο ξενοδοχείο, "του Μελά", όπως ήταν γνωστό, με την ονομασία "Παράδεισος" και ιδιοκτήτη το Χρίστο Φρακάλα. Το ξενοδοχείο βρισκόταν στο δρόμο που οδηγεί προς τη Λάμπουσα.

Ο Χρίστος Φρακάλας ιδιοκτήτης του πρώτου ξενοδοχείου του Καραβά «ο Παράδεισος».

Σε μια άλλη έκδοση της εφημερίδας "ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ" με ημερομηνία 6 Ιουνίου 1931, αναφέρονται τα πιο κάτω.

"Άρχισαν οι εκδρομές προς τον ωραίο Καραβά και κεφαλόβρυσο Λαπήθου. Καθ' εκάστη Κυριακή γέμει ο παρά την θάλασσαν χώρος ευθύμων νέων απολαυόντων των την φύσιν και την ζωήν. Η άφθαστος περιποίησης των κ.κ. Σ. Επιφανίου και Σταύρου, ενοικιαστών του παρά την Αρχαίαν Λάμπουσαν Κέντρου καταγοητεύει τους επισκέπτας. Άνοιξε τας πύλας του και άλλο κέντρο, το του Πιρίλλα".

Με το δημοσίευμα αυτό πληροφορούμαστε ότι πολλοί Καραβιώτες διατηρούσαν την καλοκαιρινή περίοδο τουριστικά κέντρα, όπως αυτά του Σ. Επιφανίου και Σταύρου κοντά στη Λάμπουσα και του Σ. Πιρίλλα στη "Μούττη του Πηάνου". Στη συνέχεια και άλλοι Καραβιώτες δημιούργησαν πρόχειρα τουριστικά υποστατικά σε άλλες παραθαλάσσιες περιοχές, όπως στο "Ζέφυρο", "Εξι Μίλι" και "Πέντε Μίλι". Σιγά - σιγά όμως τη θέση όλων αυτών των υποστατικών παίρνουν πολυτελή ξενοδοχεία και εξοχικά κέντρα, τα οποία έδωσαν μια άλλη όψη στην περιοχή.

Ξενοδοχειακές μονάδες του Καραβά

Στον Καραβά πριν την εισβολή του 1974 υπήρχαν 6 ξενοδοχειακές μονάδες συνολικής δυναμικότητας 768 κλινών. Ο αριθμός των ξενοδοχειακών μονάδων στον Καραβά αντιπροσώπευε το 33% της ολικής δυναμικότητας που υπήρχε στην επαρχία Κερύνειας πριν το 1974.

Το μεγαλύτερο ξενοδοχείο της επαρχίας Κερύνειας «Ζέφυρος» κτισμένο σε μια γραφική παραλία του Καραβά.

Το μεγαλύτερο ξενοδοχείο της επαρχίας Κερύνειας, τεσσάρων αστέρων, συνολικής δυναμικότητας 400 κλινών, ήταν ο Ζέφυρος. Κτίστηκε σε μια γραφική παραλία του Καραβά, από την εταιρεία Ιωάννου και Παρασκευαΐδη, και άρχισε τη λειτουργία του το 1974. Δυστυχώς η εισβολή σημάδεψε καίρια τις δραστηριότητες του ξενοδοχείου, το οποίο την περίοδο της λειτουργίας του υπήρξε μοναδικό στολίδι σ' ολόκληρη τη Μέση Ανατολή. Τις ημέρες της τουρκικής εισβολής είχε βομβαρδιστεί επανειλημμένα και είχε υποστεί σοβαρές ζημιές. Πριν την ανέγερση του ξενοδοχείου υπήρχε στην περιοχή το γνωστό εξοχικό κέντρο Ζέφυρος και μερικά τουριστικά σπίτια. Στο Ζέφυρο πραγματοποιήθηκαν πολλές καλλιτεχνικές και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις του Καραβά, μεταξύ των οποίων και ο Χορός του Λεμονιού, ο οποίος διοργανώθηκε για πρώτη φορά το Σεπτέμβριο του 1951.

Αρκετά κοντά στο Ζέφυρο βρίσκεται το Μάρε Μόντε, με σύγχρονες εγκαταστάσεις και μικρά διαμερίσματα δίπλα στη θάλασσα. Το Μάρε Μόντε, με συνολικό αριθμό 152 κλίνες, φιλοξενούσε τουρίστες από ευρωπαϊκές χώρες.

Η παραλία του «Μάρε Μόντε» και το ομώνυμο ξενοδοχείο.

Στην περιοχή Έξι Μίλι, ανατολικά του Καραβά, βρίσκουμε τρία μικρά ξενοδοχεία των δύο αστέρων. Αυτά είναι η Νεράιδα με συνολικό αριθμό 109 κλίνες και Κλέαρχος με δυναμικότητα 48 κλινών. Στην περιοχή κτίστηκε ένα άλλο μικρό ξενοδοχείο, το οποίο θα άρχιζε λειτουργία το 1974 με την ονομασία Σάντα Ρόζα, δυναμικότητας 34 κλινών. Η γραφική παραλία Έξι Μίλι συγκέντρωνε το γέλιο, τη χαρά και την ήσυχη ανέμελη ζωή μέχρι εκείνο το πρωινό του Ιούλη του 1974, όταν όλα μεταμορφώθηκαν σε μια κόλαση πυρός. Στην πε-

ριοχή αυτή σκοτώθηκαν από τους εισβολείς και οι περισσότεροι Καραβιώτες. Αρκετοί άλλοι εξακολουθούν μέχρι σήμερα να είναι αγνοούμενοι.

Στο κέντρο της κωμόπολης, στη λεωφόρο Λουκή Ακρίτα, συναντούμε το μικρό ξενοδοχείο του Νικόλα Τσιάμουρου με την ονομασία ΠΑΝΘΕΟ, 25 κλινών. Κτίστηκε το 1960 και φιλοξενούσε πολλούς φίλους του Καραβά, ιδιαίτερα την καλοκαιρινή περίοδο. Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, από το Σεπτέμβριο μέχρι και το Φεβρουάριο, το ξενοδοχείο φιλοξενούσε τους παραλήπτες των λεμονιών από την Αμμόχωστο. Επίσης στο ξενοδοχείο διέμεναν σε πολλές περιπτώσεις καθηγητές του Γυμνασίου Λαπήθου, καθώς και άλλοι επισκέπτες που για διάφορους λόγους έπρεπε να παραμείνουν στον Καραβά για λίγο χρονικό διάστημα.

Το ξενοδοχείο «Πάνθεο» σήμερα...

Εξοχικά κέντρα του Καραβά

Στον Καραβά λειτουργούσαν, πριν την εισβολή του 1974, εννέα συνολικά κέντρα αναψυχής. Ξεκινώντας από ανατολικά βρίσκουμε πρώτα τα κέντρα Χρυσός Βράχος και Πέντε Μίλι. Κτισμένα δίπλα στο κύμα, ήταν τους καλοκαιρινούς μήνες τόποι ξεγνοιασιάς και ξεκούρασης. Ο Γιάννης Κυριάκου Αλεξάνδρου, ιδιοκτήτης του κέντρου Χρυσός Βράχος, και ο Πορφύριος Οικονομίδης, ιδιοκτήτης του Πέντε Μίλι, ήταν πάντοτε πρόθυμοι για να αφήσουν όλους τους επισκέπτες ικανοποιημένους. Δυστυχώς όμως η όμορφη αυτή παραλία δέχτηκε πρώτα τις ορδές του Αττίλα. Ο Πορφύριος Οικονομίδης, η γυναίκα του Παγώνα και η κόρη τους Ξένια, συγκαταλέγονται στους αγνοούμενους.

Η ακρογιαλιά του «Πέντε Μίλι» όπως τη ζούσαμε πριν το 1974.

Δίπλα στο Πέντε Μίλι συναντούμε τα εξοχικά κέντρα Πλατάνια και Ανεμόμυλος. Και στην περιοχή αυτή οι Τούρκοι εισβολείς ξεπέρασαν κάθε σημείο βαρβαρότητας. Οι ιδιοκτήτες το κέντρου Πλατάνια, Κώστας και Δέσποινα Κοζάκου, συγκαταλέγονται μεταξύ άλλων συγχωριανών μας στα τραγικά θύματα των Τούρκων κατακτητών.

Ο Ανεμόμυλος, ιδιοκτησία του Ανδρέα Τσαούση, βρίσκεται στον κύριο δρόμο Καραβά - Κερύνειας. Ήταν ένα καινούριο οικοδόμημα και πρόσφερε τη φιλοξενία του σε ντόπιους και ξένους.

Συνεχίζοντας προς το κέντρο του Καραβά συναντούμε, κοντά στο δρόμο που οδηγεί στο ξενοδοχείο Ζέφυρος, άλλα δύο καινούρια εξοχικά κέντρα.

Το Φοντάνα Αμορόζα με ιδιοκτήτη το Νίκο Στυλιανού (Παφίτη) και το Churchill Gardens, ιδιοκτησία του Δημήτρη Δημητρίου. Κτισμένα και τα δύο ανάμεσα στους κάμπους με τα λεμονόδεντρα, συνέβαλλαν στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Το Churchill Gardens βομβαρδίστηκε κατά τις μέρες της εισβολής με αποτέλεσμα να υποστεί αρκετα σοβαρές ζημιές.

Στο δρόμο που οδηγεί στο Μάρε Μόντε, συναντούμε την Πράσινη Κοιλιάδα, ιδιοκτησία του Γιαννάκη Ευτυχίου. Συγκέντρωνε τις προτιμήσεις αρκετών ντόπιων και ξένων.

Νότια του χωριού, στους πρόποδες του Πενταδακτύλου, βρίσκεται το εξοχικό κέντρο οι Μύλοι, ανάμεσα στα πελώρια πλατάνια, συντροφιά με το δυνατό μурμουρητό του αστεϊρευτου κεφαλόβρυσου. Ένας τόπος μαγευτικός,

Το εξοχικό Κέντρο «Οι Μύλοι» του Καραβά.

πάντα αγαπητός σε Καραβιώτες και ξένους. Ο ιδιοκτήτης του κέντρου Γιακουμής Λούτσιος ήταν πάντοτε εξυπηρετικός, πρόθυμος, με το χαμόγελο στα χείλη και άφηνε ικανοποιημένους, με τα εύγευστα φαγητά και τους μεζέδες του, όλους τους επισκέπτες.

Ένα άλλο τουριστικό καταφύγιο ήταν το κέντρο του Οδυσσέα Χατζηδამιανού στην περιοχή της Λάμπουσας. Ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες υπήρχε εδώ πολύ καλή τουριστική κίνηση και ο κάθε επισκέπτης μπορούσε να απολαύσει φρέσκο ψάρι, το οποίο προμήθευαν οι ψαράδες του Καραβά από το γειτονικό λιμανάκι της Λάμπουσας.

Εξοχικά σπίτια και συνοικίες

Ο Καραβάς με την ανεπανάληπτη ομορφιά μάγευε τον καθένα και ήταν πολλοί που διάλεγαν την περιοχή αυτή για να περνούν τις διακοπές τους.

Εξοχικά σπίτια συναντούμε στην περιοχή Πέντε Μίλι. Δεξιά και αριστερά από τον ανηφορικό δρόμο που ξεκινούσε από την παραλία και έφτανε μέχρι τον κύριο δρόμο Καραβά - Κερύνειας, βλέπουμε κτισμένα όμορφα σπίτια, τα οποία τα Σαββατοκύριακα έδιναν την εικόνα μιας μικρής τουριστικής συνοικίας. Οι πιο πολλοί από τους ιδιοκτήτες ήταν μόνιμοι κάτοικοι Λευκωσίας. Στην περιοχή Έξι Μίλι ξεκίνησε τα τελευταία χρόνια πριν το 1974 η ανέγερση σπιτιών και διαμερισμάτων για τουριστικούς σκοπούς. Αναφέρω ενδεικτικά τα τουριστικά διαμερίσματα του Θεόδωρου Θεοδώρου από τη Λάπηθο. Στην περιοχή του Αη - Αντριά, δίπλα στο ξενοδοχείο Ζέφυρος, κτίστηκε μια μικρή συνοικία με ιδιοκτήτες συγγενείς και φίλους της οικογένειας Παρασκευαΐδη.

Σε μια άλλη περιοχή, κοντά στο σταυροδρόμι που οδηγεί στη Λάμπουσα και κατά μήκος της οδού Κωνσταντίνου Κανάρη, κτίστηκε μέσα στο κτήμα του Τάκη Ιορδάνου ένα τουριστικό χωριό με την ονομασία Λεμονοχώρι. Ήταν μια όμορφη συνοικία με τριάντα διώροφα σπίτια παραδοσιακής αρχιτεκτονικής χτισμένα μέσα στις λεμονιές.

Οι προοπτικές του τουρισμού στον Καραβά

Η τουριστική ανάπτυξη της κωμόπολης του Καραβά, σύμφωνα με όλα τα στοιχεία τα οποία ήδη έχω αναφέρει, ήταν πλατειά διαδεδομένα και οι προοπτικές που υπήρχαν για περαιτέρω ανάπτυξη ήταν μεγάλες. Πριν το 1974, εκκρεμούσαν αιτήσεις για άδειες ανέγερσης άλλων τριών ξενοδοχειακών μονάδων και τουριστικών διαμερισμάτων δυναμικότητας 1500 κλινών. Η ώθηση που δινόταν για ανάπτυξη του τουρισμού στην περιοχή οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι ο Καραβάς θα εξελισσόταν σε ένα μεγάλο τουριστικό κέντρο.

Επίλογος

Η ομορφιά του Καραβά ήταν ο σημαντικότερος παράγοντας που βοήθησε στην ανάπτυξη του τουρισμού. Όσοι γνώρισαν τον Καραβά, τον θυμούνται με νοσταλγία και έχουν να πουν πάντα τα καλύτερα λόγια.

Πάντα θα είναι “ο ωραίος Καραβάς” ένα στολίδι στο γαλαζοπράσινο τοπίο της Κερύνειας.

Οι φιλοπρόοδοι κάτοικοί του φρόντιζαν και επεδίωκαν πάντοτε το καλύτερο για τον τόπο τους. Δυστυχώς όμως η τουρκική εισβολή ανέκοψε την ανοδική πορεία των Καραβιωτών και κάθε σχέδιο για ανάπτυξη και πρόοδο.

Σήμερα, δεκαεπτά χρόνια μετά την τουρκική εισβολή του 1974, οι Καραβιώτες βρίσκονται σκορπισμένοι σ' όλα τα μέρη του κόσμου, πρόσφυγες, μακριά από τη γη που αγάπησαν.

Στη σκέψη τους στριφογυρίζουν έντονα αναμνήσεις και θύμησες από αγαπημένα αλησμόνητα μέρη, που συντηρούν την πίστη και την ελπίδα πως κάποια μέρα πολύ σύντομα θα ξαναγυρίσουμε κοντά τους.

Γιάννης Παπαϊωάννου

Πηγές:

1. Οδηγός Ξενοδοχείων. Έκδοση Κυπριακού Οργανισμού Τουρισμού.
2. Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια. Άντρου Παυλίδη.
3. Προφορικές μαρτυρίες από διάφορους Καραβιώτες.
4. Εφημερίδα “Ελευθερία”, έκδοση 1931.

ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΥΦΑΝΤΩΝ ΚΑΙ ΚΕΝΤΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

(Από τη ζωή της Μαρίτσας Μανώλη - Πλουσίου)

«Ποιος είσαι συ που απαγορεύεις σε μας να γυρίσουμε στα σπίτια μας, στο χωριό μας, στον Καραβά; Ποιος σου έδωσε το δικαίωμα να ορίζεις την τύχη μας;... Εμείς δεν πάμε στο Νότο, στους «δικούς» μας, όπως μας διατάσσεις! Οι δικοί μας θα 'ρχονται να μας βλέπουν στα σπίτια μας στον Καραβά, εκεί που δεν είχε κανένα Τούρκο προηγούμενως... Ο Καραβάς ήταν αμιγές ελληνικό χωριό· η Παναγία η Αχειροποίητος δε θέλησε ποτέ τους αλλόθρησκους στα ιερά χώματα του Καραβά... Εκεί θα μείνουμε και να ταφούμε όπως οι πρόγονοί μας».

Η Μαρίτσα Μανώλη Πλουσίου.

Αυτά είπε η Μαρίτσα Κωστή Μανώλη, το γένος Βασίλη Πλουσίου, στον Ντενκτάς, όταν ο ίδιος επισκέφτηκε τους εγκλωβισμένους στο Dome της Κερύνειας μαζί με τον τότε πρόεδρο της Βουλής Γλαύκο Κληρίδη. Ήταν ένα ράπισμα στον εκπρόσωπο των Τούρκων κατακτητών. Επέμενε να επιστρέψει στο χωριό της, έστω κι αν πέρασε είκοσι μήνες εγκλωβισμένη με τον ανάπηρο σύζυγό της. Ποτέ δε λύγισε και δεν έπαψε να επιμένει για Επιστροφή.

Οι κατακτητές όμως λογάριαζαν διαφορετικά. Δε σεβάστηκαν ούτε την ηλικία του ζεύγους Κωστή Μανώλη, μα ούτε και την τόση τους λαχτάρα κι επιθυμία που 'χαν να ζήσουν στο δικό τους σπίτι, στ' αγαπημένο τους χωριό. Τους φόρτωσαν χωρίς τη θέλησή τους στ' αυτοκίνητο του Ερυθρού Σταυρού και τους μετέφεραν στις ελεύθερες περιοχές. Ασήκωτος ο πόνος του ξεριζωμού, μα ο πόθος για την Επιστροφή τούς έδινε κουράγιο ν' αντέξουν. «Δεν είναι δυνατό», έλεγε η μάνα, «να επικρατήσει η αδικία —στο τέλος θα δικαιωθούμε». Αισιόδοξη, όπως ήταν σε όλη της τη ζωή, αντίκριζε το καθετί με το πνεύμα του σωστού και του δίκαιου· γι' αυτό δεν παραδέχτηκε το ξεριζωμά μας ως μόνιμη κατάσταση.

Μικρή ορφάνεψε οκτώ χρόνων και μπήκε στη σκληρή βιοπάλη των προπολεμικών χρόνων. Με την επιμέλειά της κατόρθωσε να γίνει η πρώτη γυναίκα στεφανοποιός της επαρχίας μας κι έφτιαχνε τα ωραιότατα στέφανα, που μοσχοπωλούσε την εποχή εκείνη. Έμαθε την τέχνη από τη Θεονί-

τσα Ιωαννίδου, που έμενε στον Άγιο Αντώνιο στη Λευκωσία, μα η καταγωγή της ήταν από τον Άγιο Μηνά Λαπήθου. Η μάνα καλυτέρευε πολύ τα σχέδια. Έφτιαχνε και τεχνητά λουλούδια· βιολέττες, τριαντάφυλλα, γλαδιόλους, που πουλούσε για στόλισμα στα σπίτια· μα εκεί που ήτανε άφθαστη ήταν τα στέφανα που έφτιαχνε για τους νεκρούς. Όλοι οι χωριανοί τα προτιμούσαν και τ' αγόραζαν. Αν δει κανείς το τελευταίο φιλμ που γυρίστηκε στον Καραβά, όλα τα τεχνητά λουλούδια αυτή τα έφτιαξε. Όλα τα πρόφταινε. Όλα. Πουθενά δεν υστερούσε. Μάνα, αξιαγάπητη βοηθός στο σύντροφο, πατριώτισσα όσο λίγες. Τη θαύμαζα· θα 'θελα πολύ να της μοιάσω, μα υστερώ.

Τη θυμάμαι κάθε Παρασκευή με μια βαλίτσα στο χέρι κι ένα μωρό στην αγκαλιά να έρχεται στη Λευκωσία, στο Γυναικοπάζαρο, και να εκθέτει όλων των ειδών τα χειροτεχνήματα για πώληση. Την έμαθαν όλοι οι έμποροι εκείνη την εποχή και τους προμήθευε τα καραβιώτικα πιπιλένια και φερβολιτέ πετσετάκια. Ο πιο καλός της αγοραστής ήταν ο Mafuta από το Βαρώσι, που αγόραζε τις ιταρέτινες μπλούζες κεντημένες με ωραιότατα σχέδια σταυροβελονιάς που τις έφτιαχναν οι Τουρκάλες του Προδρόμου της Λαπήθου, τις δε ξεφτητές οι Αη Θεοδωρίτισσες της Λαπήθου. Τα μετλωτά της δε τα υφαντά ήταν περίφημα και όλοι οι έμποροι της Λευκωσίας της παράγγελλαν για τις φορεσιές τους. Θυμούμαι πολύ καλά τον κ. Λυκούργο Κυπριανού ν' αγοράζει συχνά και τον Κώστα Χριστοδούλου. Προμήθευε επίσης το κατάστημα της κυρίας Ιωαννίδου, που ήταν συνεταιριστικό με την τότε σύζυγο του αρμοστή της Κύπρου.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου εργοδοτούσε πολλές υφάντριες από όλα τα χωριά της επαρχίας Κερύνειας που της ύφαιναν «παντελονίκια» και τα πουλούσε στο τότε γραφείο του Σάριτζ. Ως έμπορος ειδών λαϊκής τέχνης υπήρξε πολύ πετυχημένη. Θυμάμαι σαν να 'ναι τώρα γυναίκες από όλα τα γύρω χωριά, το Κάρμι, το Καζάφани, τα Φτέρυχα, τους Μότιδες, τον Παλιόσοφο, να έρχονται στο σπίτι μας, με τα γαϊδουράκια οι περισσότερες, φορτωμένες δαντέλες, ωραιότατα κομψοτεχνήματα και να τους δίνει διαρκώς καινούριες παραγγελίες. Μικρή εγώ να μετράω την τρίπουντη πιπίλλα 60, 80, 100 πήχες. Η τρίπουντη πιπίλλα ένα γρόσι τον πήχυ, η δεκάπουντη ενάμισυ γρόσι τον πήχυ, οι δαντελλένοι γιακάδες μισό σελίνι ο ένας. Σαν θυμηθώ τους θαυμάσιους γιακάδες των αδελφών Πολύμνιας και Στασούς Κουτσοκκύμνη, νιώθω μιαν αβάστακτη πίκρα, γιατί δεν έχουμε ούτε ένα δείγμα. Ήταν έργα τέχνης· μεγάλοι σαν μπέρτες με μαργαρίτες και γιασεμιά. Τους έστελλε στη Βιέννη και τους έβαζαν πάνω από τη μαύρο τήβεννο οι καθηγητές του Πανεπιστημίου. Η τιμή τους τότε ήταν μια λίρα ο ένας. Δυστυχώς δεν έχουμε ούτε δείγμα σήμερα για να το βάλουμε στο μουσείο λαϊκής τέχνης που θ' ανοίξουμε στον Καραβά, όταν, με τη βοήθεια του θεού, γυρίσουμε πίσω. Ο θεός να δώσει να 'ναι μια ώρα γρηγορότερα ο γυρισμός στο μοσχομυρωδάτο Καραβά κι όλα όσα υποφέραμε στην προσφυγιά να 'ναι μια πικρή ανάμνηση.

Έλλη Σταύρου

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΑ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΔΙΑΣΠΟΡΑ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΚΩΜΟΠΟΛΗΣ ΚΑΡΑΒΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα μεγάλο κεφάλαιο με τραγικές συνέπειες από την τουρκική εισβολή του 1974 είναι η διασπορά του πληθυσμού του κατεχόμενου τμήματος της Κύπρου. Διακόσιες χιλιάδες πρόσφυγες βρίσκονται για δεκαεπτά χρόνια μακριά από τα σπίτια τους με άσβεστη την ελπίδα και την πίστη για επιστροφή στα πατρογονικά τους εδάφη. Μεταξύ αυτών και η δική μου οικογένεια, η οποία ζει στην προσφυγιά μακριά από το αγαπημένο μας χωριό, τον όμορφο Καραβά.

Το θέμα της μελέτης που θα παρουσιάσω πιο κάτω, μου έδωσε την ευκαιρία να συγκεντρώσω στοιχεία και πληροφορίες για τη γεωγραφική διασπορά των κατοίκων της κωμόπολης Καραβά.

Η έρευνα βασίζεται σε αρκετά επίσημα κυβερνητικά στοιχεία, καθώς επίσης σε πληροφορίες που πήρα από το προσφυγικό σωματείο "ο Καραβάς" και το Δήμο Καραβά.

Θέωρησα σκόπιμο να αναφερθώ στο πρώτο μέρος σε στοιχεία για τη γεωγραφική διασπορά των Καραβιωτών και στο δεύτερο μέρος να αναφέρω τους λόγους οι οποίοι κατά τη γνώμη μου τους οδήγησαν στην εγκατάσταση αυτή.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ:

Γεωγραφική διασπορά των κατοίκων της κωμόπολης Καραβά

Ιστορικό της κωμόπολης του Καραβά

Η κωμόπολη του Καραβά ήταν μια από τις ωραιότερες και πλουσιότερες κωμοπόλεις της επαρχίας Κερύνειας. Σ' αυτό συντελούσαν οι ιδανικές κλιματολογικές συνθήκες και η σπάνια ομορφιά της περιοχής.

Οι κάτοικοι του Καραβά, σύμφωνα με στοιχεία της απογραφής του πληθυσμού το 1973, ήταν 2251. Σύμφωνα επίσης με στοιχεία της απογραφής επιχειρήσεων του 1972, ο αριθμός επιχειρήσεων που υπήρχε στον Καραβά ήταν 203 και σ' αυτές είχαν απασχόληση 495 άτομα. Η κυριότερη ασχολία των Καραβιωτών, η οποία μπορεί σε πολλές περιπτώσεις να ήταν επιπρόσθετη από το κανονικό τους επάγγελμα, ήταν η λεμονοκαλλιέργεια. Αρκετοί άλλοι ασχολούνταν με τη γεωργία, κτηνοτροφία και την αλιεία. Τα τελευταία χρόνια πριν το 1974 αρκετοί Καραβιώτες ανέπτυξαν μια τουριστική κίνηση στην κωμόπολη, αφού η φυσική ομορφιά του Καραβά έδινε τις ιδανικότερες προϋποθέσεις για την ανάπτυξη αυτή.

Διασπορά των Καραβιωτών μετά την τουρκική εισβολή

Η κωμόπολη του Καραβά υπήρξε το πρώτο θύμα των επεκτατικών σχεδίων της Τουρκίας. Οι Τούρκοι εισβολείς ολοκλήρωσαν την πρώτη απόβασή τους στην παραλία του "Πέντε Μίλι" στον Καραβά στις 20 Ιουλίου 1974 και κατ'άφεραν την 6η Αυγούστου σε μια περίοδο εκεχειρίας να καταλάβουν ολόκληρη την περιοχή Καραβά - Λαπήθου.

Η διασπορά των κατοίκων του Καραβά στα πρώτα χρόνια της εισβολής δημιούργησε πολλά προβλήματα, βασικότερα των οποίων ήταν το στεγαστικό, η επαγγελματική αποκατάσταση και η μόρφωση των νέων Καραβιωτών.

Σήμερα, δεκαεπτά χρόνια μετά την εισβολή του 1974, οι εκτοπισμένοι Καραβιώτες βρίσκονται διασκορπισμένοι σε διάφορα μέρη της Κύπρου και του εξωτερικού. Από στοιχεία που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια της απογραφής του πληθυσμού το 1982, ο αριθμός των προσώπων που είχαν πριν την εισβολή τη διαμονή τους στον Καραβά ήταν χίλιοι εννιακόσιοι εξήντα (1960). Στον αριθμό αυτό δε συμπεριλαμβάνονται πρόσωπα που μετανάστευσαν μετά την εισβολή, καθώς επίσης και παιδιά Καραβιωτών που γεννήθηκαν μετά την εισβολή. Σύμφωνα δε με πιο πρόσφατες εκτιμήσεις του 1987, ο αριθμός των Καραβιωτών υπολογίστηκε γύρω στις δυο χιλιάδες πεντακόσιους (2500).

Ο αριθμός των δυο χιλιάδων πεντακόσιων κατοίκων μπορεί επίσης να επιβεβαιωθεί με στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών από τον εκλογικό κατάλογο του Δήμου Καραβά. Σύμφωνα με τα τελευταία στοιχεία του καταλόγου αυτού οι Καραβιώτες ψηφοφόροι άνω των εικοσιενός (21) χρόνων είναι χίλιοι εξακόσιοι έξι (1606). Αν θεωρήσουμε ότι ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα του ολικού αριθμού Καραβιωτών και το ένα τρίτο είναι Καραβιώτες ηλικίας από ένα (1) μέχρι εικοσιένα (21) χρόνων, τότε ο ολικός αριθμός Καραβιωτών είναι περίπου δυο χιλιάδες εκατό σαράντα πέντε (2145) κάτοικοι.

Για σκοπούς έρευνας για τη γεωγραφική διασπορά των κατοίκων του Καραβά θα χρησιμοποιήσω τα στοιχεία που φαίνονται στον εκλογικό κατάλογο του Υπουργείου Εσωτερικών, στον οποίο δίνονται πληροφορίες για τον τόπο προσωρινής διαμονής των Καραβιωτών στην Κύπρο.

Σύμφωνα με τα στοιχεία αυτά η πλειοψηφία των Καραβιωτών διαμένει στην επαρχία Λευκωσίας. Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται αριθμοί και ποσοστά για τον τόπο διαμονής κατά επαρχία.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Συγκριτικός πίνακας εκλογέων Καραβά με βάση τον τόπο (επαρχία) προσωρινής διαμονής τους.

Επαρχία	Αριθμός εκλογέων	Ποσοστό %
Λευκωσία	965	60
Λεμεσός	532	33
Πάφος	76	5
Λάρνακα	35	-
Ελεύθερη Αμμόχωστος	1	
Σύνολο	1609	100%

Επίσης, σύμφωνα με στοιχεία που διαθέτει ο Σύνδεσμος Γονέων Δημοτικής Εκπαίδευσης επαρχίας Κερύνειας, τα Καραβιωτόπουλα ηλικίας 6 - 12 χρόνων είναι διασκορπισμένα σύμφωνα με τις πληροφορίες που δίνονται στον πίνακα 2 πιο κάτω.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

Συγκριτικός πίνακας μαθητών δημοτικής εκπαίδευσης με καταγωγή τον Καραβά σε σχέση με τον τόπο προσωρινής διαμονής τους.

Επαρχία	Αριθμός μαθητών	Ποσοστό %
Λευκωσία	136	60
Λεμεσός	64	28
Πάφος	17	7.5
Λάρνακα	10	4.5
Ελεύθερη Αμμόχωστος	-	-
Σύνολο	227	100%

Με βάση τους δυο πιο πάνω πίνακες, οι οποίοι έχουν σχεδόν τα ίδια αποτελέσματα, φαίνεται ότι η πλειοψηφία των Καραβιωτών (60%) διαμένουν προσωρινά στην επαρχία Λευκωσίας.

Μια αναλυτικότερη παρουσίαση των πληροφοριών αυτών δίνεται στη συνέχεια με βάση τα στοιχεία των εκλογέων του Δήμου Καραβά σε σχέση με τον τόπο της προσωρινής διαμονής τους σήμερα.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Επαρχία Λευκωσίας

Τόπος Διαμονής	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό %
Στρόβολος	236	14.7
Λευκωσία	88	5.5
Αγλαντζιά	68	4.2
Έγκωμη	33	2.05
Άγιος Δομέτιος	33	2.05
Λακατάμια/Ανθούπολη	230	14.3
Λατσία	45	2.8
Χωριά επαρχίας Λευκωσίας	233	14.5

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Επαρχία Λεμεσού

Τόπος Διαμονής	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό %
Λεμεσός	163	10.1
Μέσα Γειτονιά	22	1.37
Άγιος Αθανάσιος	125	7.81
Πολεμίδα	48	3
Χωριά επαρχίας Λεμεσού	174	10.8

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Επαρχία Πάφου

Τόπος Διαμονής	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό %
Πάφος	25	1.56
Πόλη Χρυσοχούς	5	0.3
Χωριά επαρχίας Πάφου	46	2.9

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Επαρχία Λάρνακας

Τόπος Διαμονής	Αριθμός ατόμων	Ποσοστό %
Λάρνακα	18	1.1
Αθηαίνου	1	0.06
Αραδίππου	2	0.12
Χωριά επαρχίας Λάρνακας	15	0.93

Στοιχεία για Καραβιώτες που διαμένουν σε χώρες του εξωτερικού

Δυστυχώς δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για τους Καραβιώτες που διαμένουν σε χώρες του εξωτερικού. Από προφορικές πληροφορίες που πήρα από διάφορες πηγές, Καραβιώτες διαμένουν σε διάφορες χώρες του εξωτερικού, όπως στις Η.Π.Α, Αγγλία, Αυστραλία, Νότιο Αφρική, Καναδά, Ελλάδα κι άλλες.

Οργανωμένα σύνολα Καραβιωτών υπάρχουν στην Αμερική, Αγγλία και Αυστραλία, όπου οι απόδημοι Καραβιώτες έχουν δικούς τους συνδέσμους.

Ο συνολικός αριθμός Καραβιωτών που μετανάστευσαν στις χώρες του εξωτερικού μετά την τουρκική εισβολή είναι περίπου 250 - 300 άτομα. Οι περισσότεροι απόδημοι Καραβιώτες βρίσκονται στην Αμερική και μετά ακολουθούν η Αγγλία και Αυστραλία.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Λόγοι για την εγκατάσταση και την επαγγελματική αποκατάσταση των Καραβιωτών μετά την τουρκική εισβολή.

Στη συνέχεια αναφέρω τις δικές μου απόψεις σχετικά με τους λόγους για την επιλογή του τωρινού τόπου διαμονής των Καραβιωτών μετά την τουρκική εισβολή του 1974. Επίσης θέλω να αναφέρω ότι η σημερινή διαμονή των Καραβιωτών σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την επαγγελματική τους απασχόληση.

(Α) Καραβιώτες που διαμένουν στην Κύπρο.

(i) Καραβιώτες με διαμονή στην πόλη και επαρχία Λευκωσίας.

Οι κυριότεροι λόγοι για την εγκατάσταση των Καραβιωτών στην επαρχία Λευκωσίας είναι οι ακόλουθοι:

(α) Ο Καραβάς πριν την εισβολή είχε συχνή επικοινωνία με την πόλη της Λευκωσίας. Υπήρχε καθημερινά υπηρεσία λεωφορείων από τον Καραβά προς τη Λευκωσία και αρκετοί Καραβιώτες είχαν συναλλαγές με διάφορα πρόσωπα και επιχειρήσεις από τη Λευκωσία. Οι σχέσεις αυτές σε πολλές περιπτώσεις συνεχίστηκαν και μετά την εισβολή.

(β) Η Λευκωσία, ως πρωτεύουσα και μεγαλύτερη πόλη της Κύπρου, είχε τις καλύτερες προοπτικές εργοδότησης, επαγγελματικής αποκατάστασης και μόρφωσης των νέων Καραβιωτών.

(γ) Στην περιοχή Λευκωσίας κτίστηκαν οι περισσότεροι προσφυγικοί συνοικισμοί και ένας μεγάλος αριθμός εγκαταστάθηκε σ' αυτούς. Αναφέρουμε μερικούς συνοικισμούς όπου διαμένουν Καραβιώτες, όπως στο Στρόβολο (110 Καραβιώτες), Αγλαντζιά (36 Καραβιώτες), Λατσία (30), Λακατάμια (41), Ανθούπολη (77).

(δ) Σε μερικές περιοχές δόθηκαν σχέδια αυτοστέγασης από την κυβέρνηση, για να ικανοποιήσουν το στεγαστικό πρόβλημα των προσφύγων. Τέτοια σχέδια αφορούν και αρκετούς Καραβιώτες που διαμένουν στα χωριά Γέρι, Τσέρι, Αρεδιού.

(ii) Καραβιώτες με διαμονή στην πόλη και επαρχία Λεμεσού.

Οι κυριότεροι λόγοι για την εγκατάσταση των Καραβιωτών στην επαρχία Λεμεσού είναι οι ακόλουθοι:

Από την εκδήλωση προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών που διοργανώνει το προσφυγικό σωματείο «ο Καραβάς» μαζί με το Δήμο Καραβά. Μια εκδήλωση που προσφέρει πάρα πολλά στους σκορπισμένους Καραβιώτες της τρίτης ηλικίας.

(α) Στην επαρχία Λεμεσού κτίστηκαν αρκετοί κυβερνητικοί οικισμοί για να επιλύσουν το στεγαστικό πρόβλημα των προσφύγων. Ένας από τους πρώτους οικισμούς θεωρείται ο οικισμός του Αγίου Αθανασίου, στον οποίο είχαν προτεραιότητα συγγενείς πεσόντων, αγνοουμένων και παθόντων. Στην κατηγορία αυτή των προσφύγων συγκαταλέγονται και αρκετοί Καραβιώτες, γι' αυτό και διαπιστώνουμε ότι στον οικισμό αυτό διαμένουν σήμερα 125 κάτοικοι Καραβά. Επίσης Καραβιώτες διαμένουν και σ' άλλους κυβερνητικούς οικισμούς σε περιοχές της πόλης Λεμεσού (περίπου 120 άτομα).

(β) Σε μερικές περιοχές της Λεμεσού δόθηκαν σχέδια αυτοστέγασης στα οποία περιελήφθησαν αρκετοί Καραβιώτες. Αναφέρουμε την περιοχή Αγίας Φύλας, Μουτταγιάκας και Τραχωνιού.

(γ) Στην επαρχία Λεμεσού υπάρχουν αρκετά τούρκικα χωριά στα οποία οι Καραβιώτες εγκαταστάθηκαν και ασχολήθηκαν με τη λεμονοκαλλιέργεια. Τέτοια χωριά είναι η Επισκοπή και το Καντού.

(δ) Η παραθαλάσσια πόλη της Λεμεσού έχει κλίμα το οποίο είναι παρόμοιο με τις κλιματολογικές συνθήκες της κωμόπολης Καραβά.

(iii) Καραβιώτες με διαμονή στις πόλεις και επαρχίες Πάφου και Λάρνακας.

Οι Καραβιώτες που διαμένουν στις επαρχίες Πάφου και Λάρνακας αντιπροσωπεύουν το 7% του συνολικού αριθμού Καραβιωτών. Οι λόγοι που οδήγησαν τα άτομα αυτά να εγκατασταθούν στις πιο πάνω περιοχές βασίζονται, κατά τη γνώμη μου, στα πιο κάτω:

(α) Στην περιοχή Πάφου υπάρχουν αρκετά τούρκικα χωριά στα οποία εγκαταστάθηκαν Καραβιώτες. Αναφέρω τα χωριά Άγιος Γεώργιος, Κολώνι, Λέμπα, Μακούντα.

(β) Στην περιοχή Πάφου ένας μικρός αριθμός Καραβιωτών ασχολείται με το ψάρεμα, επάγγελμα το οποίο εξασκούσαν και πριν την εισβολή.

(γ) Στην περιοχή Λάρνακας οι Καραβιώτες εγκαταστάθηκαν για προσωπικούς κυρίως λόγους, είτε γιατί είχαν μερικούς συγγενείς που τους φιλοξενούσαν στα πρώτα στάδια της εισβολής είτε γιατί παντρεύτηκαν στην περιοχή αυτή. Εξαίρεση αποτελούν τα χωριά Μαρί και Ζύγι, στα οποία παραχωρήθηκαν στους Καραβιώτες που διαμένουν εκεί τουρκοκυπριακές περιουσίες.

(B) Καραβιώτες με διαμονή σε χώρες του εξωτερικού.

Οι κυριότεροι λόγοι για τη μετανάστευση των Καραβιωτών στο εξωτερικό είναι κατά τη γνώμη μου οι ακόλουθοι:

(α) Η αβεβαιότητα και τα πολλαπλά προβλήματα της προσφυγιάς ιδιαίτερα στα πρώτα χρόνια μετά την εισβολή.

(β) Η επιδίωξη σταθερής επαγγελματικής και οικονομικής αποκατάστασης.

(γ) Η πλειοψηφία των Καραβιωτών που μετανάστευσαν σε χώρες του

εξωτερικού είχαν εκεί συγγενείς, οι οποίοι τους βοήθησαν στα πρώτα στάδια της εγκατάστασής τους.

Συμπεράσματα:

Από την έρευνα που αναφέρεται στη μελέτη αυτή φαίνεται ότι οι Καραβιώτες βρίσκονται διασκορπισμένοι σε διάφορα μέρη της Κύπρου και του εξωτερικού. Ο μεγαλύτερος αριθμός Καραβιωτών διαμένει στην επαρχία Λευκωσίας. Ένα βασικό σημείο το οποίο θα ήθελα να αναφέρω είναι το γεγονός ότι οι Καραβιώτες είχαν πριν την εισβολή κύρια ασχολία τους τη λεμονοκαλλιέργεια, μια ασχολία την οποία δεν επεδίωξαν να συνεχίσουν μετά την εισβολή.

Μερικές διαπιστώσεις για την απόφασή τους αυτή δίνω πιο κάτω:

(α) Ο ψυχολογικός παράγοντας της προσφυγιάς εμποδίζει τους Καραβιώτες να ασχοληθούν ξανά με το επάγγελμα αυτό, το οποίο χρειάζεται πολλούς κόπους και θυσίες. Η άρνησή τους αυτή να ασχοληθούν με τη λεμονοκαλλιέργεια ήταν μια ένδειξη διαμαρτυρίας ότι τα δικά τους λεμονόδεντρα βρίσκονται στον Καραβά και ότι μόνο αυτά μπορούν να τους δώσουν τη χαρά και την ικανοποίηση της επίμονης απασχόλησης με τη λεμονοκαλλιέργεια. Επίσης η ιδέα της επιστροφής τους βασανίζει συνέχεια και δεν επιθυμούν να ξαναφτιάξουν κάτι μόνιμο στις ελεύθερες περιοχές.

(β) Σχεδόν όλοι οι Καραβιώτες που διαμένουν σε ισόγεια κατοικία έχουν φυτέψει έστω και μια λεμονιά για να τους θυμίζει τον Καραβά και τον άσβεστο πόθο της επιστροφής στους λεμονόκηπούς τους.

Λεωφόρος Μουσών στον Καραβά. Δεξιά η είσοδος της Α΄ Αστικής σχολής Καραβά.

(γ) Οι Καραβιώτες που ασχολούνται σήμερα με τη λεμονοκαλλιέργεια αντιπροσωπεύουν ένα ποσοστό γύρω στο 4 - 8% του συνόλου των Καραβιωτών.

Αρκετοί Καραβιώτες συνεχίζουν τις ασχολίες που είχαν πριν από την εισβολή. Σε διάφορα χωριά ένας μικρός αριθμός Καραβιωτών ασχολείται με τη γεωργία, κτηνοτροφία και την αλιεία.

Επίσης Καραβιώτες έχουν δημιουργήσει δικές τους μικρές επιχειρήσεις στον τόπο της προσωρινής διαμονής τους, καθώς επίσης μια μεγάλη ομάδα Καραβιωτών είναι μισθωτοί υπάλληλοι σε κυβερνητικές υπηρεσίες ή σε άλλες ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Επίλογος

Το μεγάλο πρόβλημα της διασποράς είναι για τους Καραβιώτες και γενικά για όλους τους πρόσφυγες μια ανοικτή πληγή. Η επαφή μεταξύ τους δεν είναι δυνατό να γίνεται τόσο συχνά και αυτός ο άδικος χωρισμός παραμένει ένα βάρος στην καρδιά που ταυτίζεται με τον ασήκωτο πόνο της προσφυγιάς. Από τα βάθη της ψυχής μου εύχομαι σύντομα οι Καραβιώτες και γενικά όλοι οι πρόσφυγες να ξαναγυρίσουμε στα πατρογονικά μας εδάφη, εκεί που βρίσκονται τα δικά μας σπίτια, οι περιουσίες μας, οι εκκλησίες μας, τάφοι γονιών και προγόνων.

Σωτηρούλα Παπαϊωάννου

Πηγές:

- (1) Εκλογικός κατάλογος Δήμου Καραβά - έκδοση Υπουργείου Εσωτερικών.
- (2) Στατιστικά στοιχεία απογραφής πληθυσμού - Υπουργείο Οικονομικών
- (3) Στοιχεία και πληροφορίες από τις πιο κάτω πηγές:
 - (α) Σωματείο "Καραβάς"
 - (β) Δήμος Καραβά
 - (γ) Σύνδεσμος γονέων Δημοτικής εκπαίδευσης επαρχίας Κερύνειας
 - (δ) Προφορικές μαρτυρίες από διάφορους Καραβιώτες

Σημείωση: Η πιο πάνω μελέτη πήρε τρίτο βραβείο σε παγκύπριο διαγωνισμό που προκήρυξε ο γεωγραφικός όμιλος Κύπρου το 1990 για φοιτητές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με θέμα "Γεωγραφική διασπορά του πληθυσμού μιας συγκεκριμένης κατεχόμενης κοινότητας της Κύπρου. Λόγοι για την εγκατάσταση και την επαγγελματική τους αποκατάσταση μετά την τουρκική εισβολή".

ΙΔΙΑΖΟΝΤΑ ΕΠΩΝΥΜΑ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΤΟΥ ΚΑΡΑΒΑ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΕΡΙΧΩΡΩΝ

Από την προσφυγιά μου, μέσα από τη θλίψη και τον πόνο, ανάμεσα στα πολλά που σκέφτομαι, συχνά φέρνω το νου μου γύρω στις γειτονιές και τα δρομάκια του αξέχαστου χωριού μου και στα περίχωρα. Συνομιλώ με ανθρώπους, δικούς μου συγγενείς και ξένους. Τους ακούω να μιλούν, να σοβαρολογούν και να αστειεύονται, να κουτσομπολεύουν. Τους βλέπω να δημιουργούν με κόπο και ιδρώτα. Να χαίρονται στις χαρές και να λυπούνται στις στενοχώριες τους. Να απολαμβάνουν τη ζωή τους.

Όλοι τους καλοί. Το όνομα του Καραβά στέκει ψηλά χάρη στα παιδιά του, από παλιά ως τώρα. Η κληρονομιά τους βαριά, ασήκωτη.

Σημειώνω, όσα μπορώ, ιδιότυπα επώνυμα χωριανών, εκείνα που ηχούν παράξενα στο αυτί. Τέτοια, κοντά στα άλλα συνηθισμένα, είναι δυνατό να βρίσκονται και σ' άλλα μέρη. Μερικά σκωπτικά, χωρίς κακία, υπολογίζω, κάποιος τα κόλλησε και στάθηκαν απαράδεκτα στους ενδιαφερόμενους.

Με τα ίδια, φαντάζομαι, συναισθήματα, μα ίσως και κάποια άλλη διάθεση, κατάγραψαν επώνυμα Καραβιωτών η Μαρία Ιωάννου Γεμέττα - πρώην Σπαθιά - και η Σταυρούλα Ιωαννίδου. Με τη βοήθεια των καταλόγων που έκαναν συμπλήρωσα, όσο ήταν δυνατό, τον πιο κάτω κατάλογο. Τα επώνυμα αναγράφονται με αλφαβητική σειρά.

Πιστεύω πως με την έκδοση του καταλόγου αυτού οι Καραβιώτες βοηθούνται να γνωρίσουν ένα μεγάλο αριθμό παλιών και νέων χωριανών τους και να ξαναζήσουν, έστω και νοερά, στην προσφυγιά, παλιές νοσταλγικές μέρες στο ονειρεμένο χωριό μας.

Ο ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

A. Αβράμης	Αρότης
Αγγουρίδης	Ασιήκης
Αζαπαναής	Ασπρής
Αλετράς	Ασφάλειας
Αλουπός	Ασιγγανος
Αμπάλατος	
Ανάμισης	B. Βακής
Αντάρτης	Βασιλέας
Αντζουλής	Βελήττοφης
Ανυόλητος	Βιολάρης
Αραούζος	Βλάχος
Αρκονικολής	Βλόκκος
Αρναούτης	Βορκάς

- Γ. Γαδουράς
Γαϊτάνος
Γαουρόκωστας
Γεμενής
Γεμέπτας
Γεναικωτός
Γερμανός
Γέρος
Γεπτίμης
Γιάλι-άλης
Γιαλλούρης
Γιάλλουρος
Γιαννήτης
Γιολλαρής
Γιουτανής
Γιωρκατοής
- Δ. Δακτυλιάρης
Δάσκαλος
Διάκος
Διγενής
Διπλοβάφτιστος
- Ε. Εγγλεζάκης
Εξαδάκτυλος
Ελιώτης
- Ζ. Ζαβηλός
Ζαλιστής
Ζαμπάς
Ζαόκολος
Ζαόστομος
Ζαρόκωστας
Ζερταλής
- Η.
- Θ. Θαλασσινός
Θεοτικός
Θκυλλοΐτης
Θούπος
- Ι.
- Κ. Καβραζώνης
Καημένος
Καϊμάκης
Κακαής
Κακαρώνας
Κακόπιερος
Καλαβάς
Καλιάς
Καλλής
Καλουρκώτης
Καμένος
Κάμηλος
Καμπανέλλα
Καμπούρης
Κανάκας
Κκανιός
Κανουρόδανος
Κάουρος
Καπάτης
Καπετάνιος
Καπιτάνος
Καραβιάς
Καράγιαννης
Καράγιωρκης
Καρακιόζης
Καράμανος
Καραπάττακος
Καραπέττης
Καριολής
Καρκάνιας
Καρκαούτσις
Καρκώτης
Καρλέττης
Κάρμιος
Καρτάσις
Καρτσιαυλής
Κασάπης
Κάσενος
Κασιαής
Καταστροφάς
Κατραγκύλας
Κατσαντώνης
Κατσελλής
Κατσελλοζήνιχος
Κάτσις
Κατσιινόρος

Κατσιόλας
Κατσόσιοιρος
Κατσούναρος
Κατσούνας
Κάπτος
Καυκαλιάς
Καψούρης
Κκέλης
Κκελογρηγόρης
Κκελοματθαίος
Κεμιτζής
Κεραυνός
Κέσις
Κεστίγιαννης
Κεφάλας
Κκεψής
Κίζιρος
Κίκιμες
Κίσις
Κισιρής
Κιτρομήλης
Κίταιος
Κίττος
Κλαμένος
Κλαταιάς
Κληρίδης
Κλωστρής
Κοζάκος
Κοιλαράς
Κκόλας
Κόκκινος
Κοκκινίδης
Κοκότας
Κολάς
Κολιαντρής
Κολλιτήρης
Κόλοκος
Κολοκάσης
Κολοκοτρώνης
Κονιαρής
Κοντεμενιώτης
Κορτζιής
Κορτώκολος
Κοσιάρης
Κοτζιαμάνης
Κοτζιάπασις

Κούβακας
Κουβαλητός
Κουζάρης
Κουκκουπάρης
Κούκουρος
Κουλέρμος
Κουλλές
Κουλούταιος
Κουνιάος
Κουνναμάς
Κοντύλης
Κουντουρής
Κούντουρος
Κουπής
Κουρέας
Κουρνέσις
Κούρτακας
Κουρουντζιής
Κουρραπής
Κούστρουππος
Κουτελός
Κουτσιές
Κουτσιουφής
Κουτσογιακουμής
Κουτσοκούμνης
Κουτσοπετρής
Κουτσός
Κουτσοούδι
Κουφοφωτής
Κρεμμός
Κρίτσος
Κρομμύδικας
Κρυός
Κυριελέησον
Κύρκος
Κύρρης
Κωμοδρόμος

Λ. Λάππατας
Λαχανάρης
Λεβέντης
Λευκαρίτης
Λιονταρής
Λιποτάχτης
Λόττας
Λούταιος

Λύκος

Μ. Μάγγος
 Μάγος
 Μακενίστρης
 Μακρύγιαννης
 Μακρύγιωρκης
 Μακρύνικολας
 Μάντης
 Μάντολες
 Μαούρης
 Μαραγκός
 Μαρκαντώνης
 Μάρρος
 Μαστραππάς
 Ματταντάς
 Ματσούκας
 Μαυραδάς
 Μαυρομμάτης
 Μαύρος
 Μελάς
 Μέλισσος
 Μερκεζάς
 Μέτριος
 Μιζαρολής
 Μικρόβιο
 Μίρμιλος
 Μονογιός
 Μονός
 Μόρτης
 Μοτίτης
 Μούγης
 Μουζωμένος
 Μούρεττος
 Μουρτουβάνης
 Μουσκής
 Μούγκος
 Μούσουλος
 Μουστάκας
 Μούστρας
 Μουττάς
 Μουχταρούδι
 Μπακκής
 Μπλάκκης
 Μπούκας
 Μπριάμ

Μπρουέττης
 Μυλωνάς

Ν. Νηματάρης
 Νιόνιος
 Νικήτας
 Νικορίλλας
 Νυκτερίδα

 Ξ. Ξιουρής

 Ο. Ορκάτης
 Ουράνιος

 Π. Παγδατής
 Παλιόβουρκας
 Παλιοσοφίτης
 Παντέχης
 Παξιαβάνης
 Παπαισάκκας
 Παπούλιας
 Πάπουτσος
 Παρούκκος
 Πάρπας
 Παρπέρης
 Ππασιάς
 Παστρικός
 Πατάς
 Πατάτσος
 Πατέρας
 Πατίνιος
 Πατούνας
 Πάτσαλος
 Πατσαλοσαββής
 Πατσιακλαρής
 Πατσιαουράρης
 Παττιχοκέφαλος
 Παφίτης
 Πεζούνιας
 Πελαβάρης
 Πελεκάνος
 Πελλόγιωρκος
 Πελλοδήμητρος
 Πελλοστυλλής
 Πέπης
 Περαιτικός

Περτίκης
Περτικούδι
Πετάσης
Πετεινός
Πετρολαδός
Πηγάσιος
Πηλακούτας
Πηλάλης
Πικραλλιδής
Πίπιλλος
Πιρίλλας
Πιριλλής
Πισιαλής
Πίσσας
Πιτζιένης
Πιτσιαής
Πιταιλίδης
Πίτσιλλος
Πιτσιολής
Πίτος
Πιτούδι
Πίπτας
Πλούσιος
Πογιατζιής
Ποϊνός
Ποστεκκής
Ππάναρρος
Ππυρής
Πράτσος
Προεστός
Πουκαμισάρης
Πούμπουρος
Πουρκούρης

Ρ. Ράφτης
Ροτσέπτης
Ρουβιθός
Ρούσος

Σ. Σαμμούτας
Σαρδάνης
Σατράκκης
Σεκκίδης
Σελλενωτός
Σιαξιάς
Σιακόλας

Σιακουρής
Σιαμπής
Σιάρης
Σιδεράς
Σιεγκαρής
Σιεγκάς
Σιειλός
Σιεϊτάνης
Σιεκκέρης
Σιήσιης
Σικκιμές
Σιοιριάρης
Σιοίρος
Σιούτας
Σιυλλουρκώτης
Σίφουνας
Σκόρδος
Σκούλος
Σούπαιης
Σοφός
Σπαθικός
Σπανός
Σπανούδης
Σπουρδής
Σταφ
Στρατής
Στρατουράς
Στρούθος
Συγγνώμης
Συμιανός
Συρίμης

Τ. Ταγκρής
Τάηλος
Ταντής
Ταραπιλλόκος
Τάρρος
Τελάρτας
Τενεκές
Τενεκετσιής
Τιγρούδι
Τσιανής
Τζιήντζιας
Τιμοσέγκος
Τιράνης
Τυρίμος

Τίτσιρος
Τουμπής
Τόφας
Τοφάτσης
Τραμπούκος
Τράππελος
Τριφούρτζης
Τσαγγάρης
Τσαεράς
Τσακροκολής
Τσέντας
Τσιάκκας
Τσιακκούρης
Τσιακλής
Τσιάλης
Τσιάμουρος
Τζιάμπος
Τσιαούσις
Τσιαπαηλαρής
Τσιεγκινάρης
Τσιέμπερλης
Τζιερκονούρης
Τσιήζης
Τσιητής
Τσιμιντρής
Τσιομούνης
Τσιούλος
Τσιοτσιούκης
Τσιουρούτης
Τσιούρτος
Τσιρίπιλλος
Τσιώρταιλ

Υ.

Φ. Φακαλάς
Φάρτος
Φελεμέγκης
Φελλάς
Φεσάς
Φιούρης
Φονιάς
Φρακάλας
Φρυδάς
Φτυαρής
Φυλακτής

Χ. Χαρβατζιούνης
Χαρμαντάς
Χαρτζιώτης
Χατζιής
Χατζιούδι (το)
Χειμώνας
Χιριπής
Χότζιας

Ψ. Ψάθας
Ψαράς
Ψύλλος
Ψωμάς

Σημείωση: 1) Ο κατάλογος πιθανό να είναι ελλιπής.
2) Για τα σκωπτικά επώνυμα απολογούμαι.

Χρ. Γεπτίμης

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

ΟΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Τον Καραβά δεν τον γνώρισα ούτε τον έζησα, μπορώ όμως κάτι να αναφέρω, τόσο από τις φευγαλέες μου εντυπώσεις για την ωραία κωμόπολη του Καραβά, όσο και από διηγήσεις του μακαρίτη του πατέρα μου.

Έχω επισκεφτεί τον Καραβά αρκετές φορές πριν το 1974 ως τουρίστας, ιδιαίτερα δε θυμάμαι το πέρασμά μου από τον Καραβά το 1972, όταν με μια ομάδα Ελλαδιτών δημοσιογράφων είχαμε μια ξενάγηση για τις οχυρώσεις του Πενταδακτύλου. Από τις επισκέψεις μου αυτές θυμάμαι το πανοραμικό τοπίο από τις υπώρειες του Πενταδακτύλου προς τη θάλασσα. Μια περιοχή πραγματικά προνομιούχος.

Είχα επίσης μια μικρή εμπειρία από την περιοχή του Καραβά, όταν τον Απρίλιο του 1945 είχα ζήσει δέκα μέρες “καραντίνα” στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου στη Λάμπουσα μαζί με τους πρώτους τριακόσιους επαναπατριζόμενους από την Ελλάδα. Εγώ, μαζί με άλλα μέλη της επιτροπής επαναπατριζόμενων, διατηρώ τις ωραιότερες αναμνήσεις από την υποδοχή που μας επεφύλαξαν οι συμπατριώτες μας της περιοχής, ανάμεσα στους οποίους ήταν οι πρόκριτοι της Κερύνειας, του Καραβά και της Λαπήθου. Θα μου μείνει δε αξέχαστη η αντιπροσωπεία από τον Καραβά με επικεφαλής μια δασκάλα του χωριού, η οποία μας επεφύλαξε μια θερμή υποδοχή.

Εκείνα όμως που θα μείνουν ανεξίτηλα στη μνήμη μου είναι όσα μου έλεγε ο πατέρας μου Αγαθοκλής Α. Χριστοφίδης, ο οποίος κατείχε θέση ανώτερου Κυβερνητικού υπαλλήλου (γραμματέας διοικήσεως και πρωτοκολλητής) μέχρι το 1926 που συνταξιοδοτήθηκε. Υπηρέτησε σε όλες τις πρωτεύουσες των έξι επαρχιών της Κύπρου και επισκεπτόταν συχνά τον Καραβά, παρά τις τότε δυσκολίες των συγκοινωνιακών μέσων. Ιδιαίτερα οι επισκέψεις αυτές γίνονταν πιο συχνές όταν υπηρετούσε στην Κερύνεια μέχρι το 1919. Θυμάμαι ότι οι επισκέψεις αυτές συνεχίστηκαν και μετά μέχρι την αναχώρησή μας από την Κύπρο το 1933, οπότε εγκατασταθήκαμε στην Ελλάδα. Μέχρι την εποχή του θανάτου του το 1937, ο πατέρας μου ποτέ δεν έπαψε να μιλά για τον “αγαπημένο του Καραβά”, όπως τον αποκαλούσε. Ήταν τόσο συγκινημένος όταν μου μιλούσε για τον Καραβά, που διατήρησα κι εγώ ένα συναισθηματικό δεσμό με τον “αγαπημένο Καραβά”. Το αίσθημα αυτό ήταν τόσο έντονο, που κάθε φορά που άκουγα να γίνεται λόγος για τον Καραβά, δάκρυζα από συγκίνηση. Αυτή τη συγκίνηση τη νιώθω σήμερα σαν ένα μικρό μνημόσυνο στη μνήμη του αξέχαστου πατέρα μου, που οι παλαιότεροι ίσως θα θυμούνται.

Το καλύτερο όμως μνημόσυνο στη μνήμη του είναι να γιορτάσουμε όλοι μαζί στον ελεύθερο Καραβά, μια επιθυμία που εύχομαι ολόψυχα να πραγματοποιηθεί πολύ σύντομα, αγαπητοί μου Καραβιώτες.

Αισθάνομαι την ανάγκη να συγχαρώ όλους όσους εργάστηκαν για την παρουσίαση των δύο προηγούμενων εκδόσεων του σωματείου σας και να σας διαβεβαιώσω ότι η ανάγνωση των βιβλίων αυτών, στα οποία υπάρχει πλούσιο πληροφοριακό υλικό για την κωμόπολη του Καραβά, μου έδωσε μια σπάνια ηθική και πνευματική χαρά.

Μαζί με τα συγχαρητήρια και την αγάπη μου.

Δ. Χριστοφίδης

(δημοσιογράφος)

Αθήνα - Ελλάδα

ΟΙ ΚΑΡΑΒΙΩΤΕΣ ΔΕΝ ΞΕΧΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΑΝ ΣΤΟΝ ΚΑΡΑΒΑ

Ένας άνθρωπος που έχει γράψει δική του ιστορία στον τομέα της ορθοπαιδικής είναι ο Αρτέμης Βλάχος, ένα ταλέντο που λες και γεννήθηκε γι αυτή την εργασία, πρακτικός. Ξεκινά από ένα οικογενειακό περιστατικό και γίνεται γνωστός σε όλη την επαρχία ως ο γιατρός ο Αρτεμής. Έχει προσφέρει τις υπηρεσίες του σε εκατοντάδες άτομα και μάλιστα δεν άφησε κανένα με πρόβλημα.

Να δούμε παρακάτω ποιος είναι ο Αρτέμης Γ. Βλάχος. Γεννήθηκε στον Καραβά το 1890 κι απεβίωσε το 1962. Είχε το ατύχημα να ορφανευτεί από μητέρα πολύ μικρός και να μεταναστεύσει στα εννιά του χρόνια στην Αλεξάνδρεια, όπου εργαζόταν ως γκαρσόνι. Όταν επέστρεψε στην Κύπρο, το 1915 περίπου, σε ένα γάμο που έτυχε να μπει κουμπάρος στους Μότιδες, στο Βελή Ττοφή, γνώρισε τη γυναίκα του Μαρίτσα Χατζηστυλλή, μια και ήταν κι αυτή κουμέρα στον ίδιο γάμο. Παντρεύονται και αποκτούν πέντε κόρες. Το μεγάλο του παιδί, η Καλλιστένη, όταν ήταν έντεκα χρόνων έπεσε από τη συκιά κι έσπασε και τα δυό της χέρια. Για έξι μέρες έμεινε με σπασμένα τα χέρια και φοβερούς πόνους. Τότε ήταν στον Καραβά ο Νικόλας Καπάτας, που "έσαζε" χέρια και πόδια με πρακτικό τρόπο. Ο Αρτέμης για διάφορους λόγους δεν πήρε την κόρη του στον Καπάτα κι αποφάσισε ο ίδιος να κάμει επέμβαση στα χέρια της. Με διάφορα βότανα έκαμε «θερμό», τοποθέτησε τα χέρια της κόρης του μέσα και μετά με εντριβές βάζει τα σπασμένα χέρια στον τόπο τους. Από εκείνη τη στιγμή η κόρη νιώθει καλύτερα και οι πόνοι λιγοστεύουν. Από εκεί ξεκίνησε και η σταδιοδρομία του ως ορθοπαιδικού.

Τα περιστατικά που θεράπευσε είναι πολλά και από την επαρχία της Κερύνειας και από τη Λευκωσία. Θ' αναφέρουμε μερικά για να παρουσιάσουμε τη μεγάλη του επιτυχία.

Ένας από την Κερύνεια φτάνει στον Καραβά στο γιατρό τον Αρτέμη, όπως τον αποκαλούσε, και ζητά να του «σάσει» το χέρι. Πράγματι του προσφέρει ο Αρτεμής τις σωστές υπηρεσίες και παίρνει αμοιβή £1.50. Ο Κερυνειώτης, θεωρώντας το ποσό πολύ μεγάλο, καταγγέλλει την υπόθεση στην Αστυ-

Ο Αρτέμης Βλάχος (δεξιά), σε μια οικογενειακή φωτογραφία.

νομία. Στενοχωρημένος ο Αρτεμής πηγαίνει στη δίκη λέγοντας ότι αν του κόψουν πρόστιμο θα το πληρώσει· μα αν του κόψουν φυλακή, θα είναι πολύ δύσκολο. Ο δικαστής ζητά από τους γιατρούς να μαρτυρήσουν ότι έκαμε πράγματι επέμβαση στο χέρι του παραπονουμένου. Οι γιατροί παρουσιάζονται και λέγουν στο δικαστή ότι αυτοί δεν μπορούσαν να προσφέρουν αυτό που προσφέρει ο Αρτεμής· στη συνέχεια υπογράφουν χαρτί ότι δικαιούται ο Αρτεμής να «σάζει» χέρια και πόδια χωρίς να φοβάται. Με χαρά παρουσίασε ο Αρτεμής το χαρτί στην οικογένειά του.

Ένα άλλο περιστατικό παρόμοιο έγινε και με το Νεοκλή Κωμοδρόμο από τη Λάπηθο. Ενώ προσπαθούσε η γυναίκα του να κλείσει την πόρτα, βγήκε το κλειδί και την κτύπησε στη λεκάνη. Την παίρνει στον Αρτεμή, που διαπιστώνει ότι έχει σπάσει η λεκάνη· την ταχτοποιεί και μέσα σε λίγες μέρες περπατά η γυναίκα. Ο άντρας της, για να είναι σίγουρος, παίρνει τη γυναίκα του στο γιατρό Ρόουζ στην Πεντάγυια. Ο γιατρός επέμενε να του πουν ποιος έκαμε επέμβαση στη γυναίκα. Ο Νεοκλής φοβόταν να ομολογήσει τον Αρτεμή, μήπως του κάμει κανένα κακό, τελικά όμως ανέφερε το όνομα. Ο γιατρός γράφει στον Αρτεμή να πάει στην Πεντάγυια, πράγμα που τρομοκράτησε τον Αρτεμή, γιατί δεν ήξερε τι τον ήθελε. Όταν πήγε στην Πεντάγυια, ο Ρόουζ του έδωσε συγχαρητήρια και του έδωσε κι ένα χαρτί να εξασκεί το επάγγελμα χωρίς να τον ενοχλεί κανένας. Ελαφρό το χώμα που τον σκεπάζει.

ΑΠΟ ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΕΝΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΥ ΠΕΡΙΟΔΟΣ 1955 - 1959

Τα σχολεία δεν παύουν να δίνουν παντού την παρουσία τους. Ήταν, είναι και συνεχίζουν να 'ναι ο πυρήνας διαφώτισης και έμπνευσης. Μεταλαμπαδεύουν από γενιά σε γενιά τις μεγάλες του έθνους αξίες.

Κι ο μαθητόκοσμος από μόνος του δεν παύει να συμμετέχει ενεργά και δυναμικά και τώρα και πριν και για πάντα.

Αγγλοκρατία ήταν τότες. Δεν μπορούμε να πούμε πως περνούσαμε κι άσχημα μαζί τους. Πρόοδος ήρθε στον τόπο. Όλα ήταν καλύτερα παρά πριν. Καλύτερα και όσο αφορά στη λειτουργία των σχολείων για τα χρόνια που προηγήθηκαν αυτών που μιλάμε.

Είχαμε βιβλία, γραφική ύλη, δασκάλους, κανονικό αριθμό παιδιών στο κάθε τμήμα. Φτάσαμε μεταξύ του εικοσιδύο και του τριανταπέντε και σπά-νια είχαμε συνδιδασκόμενα τμήματα. Είχαμε Αναλυτικά Προγράμματα.

Γινόταν η διδασκαλία όλων των θεμάτων: Θρησκευτικά, Ελληνικά, Μαθηματικά, Ιστορία, Γεωγραφία, Επιστήμη, Μουσική, Γυμναστική, Τέχνη, Κέντρα Ενδιαφέροντος, σ' όλες τις τάξεις. Προστέθηκαν και τα Αγγλικά στην Πέμπτη και Έκτη τάξη πρώτα κι ύστερα στην Τετάρτη. Η φοίτηση ήταν πρωινή και απογευματινή. Είχαμε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παρακολούθηση των επιδημιών από ιατρικές υπηρεσίες και προσφορά στους μαθητές των απαραίτητων φαρμάκων σε κάθε περίπτωση. Δοκιμάζονταν μέθοδοι διδασκαλίας, παρακολουθούσαμε διαλέξεις, προσφέρονταν μετεκπαιδεύσεις για δασκάλους, δημιουργήθηκαν νυχτερινά επιμορφωτικά κέντρα για ενήλικες κι ανάλογα κέντρα για νέους.

Είχαν χαλαρώσει τα μέτρα και οι απαγορεύσεις που η δικτατορία εφάρμοσε μετά τα Οχτωβριανά. Ακριβώς μετά τον πόλεμο του 40 και μετά τις νίκες που η Ελλάδα έφερε στους συμμάχους, είχαμε πια ταυτότητα. Μπορούσαμε κι είχαμε το δικαίωμα να τιμούμε τα ιερά μας σύμβολα. Ψάλλαμε τον Εθνικό μας Ύμνο προς την Ελευθερία στις εθνικές μας επετείους. Είχαμε το δικαίωμα να θεωρούμαστε Έλληνες.

Παρ' όλα αυτά όμως ήμαστε σκλάβοι των Άγγλων. Και «του Έλληνα ο τράχηλος ζυγό δεν υπομένει». Φτάνει το πλήρωμα του χρόνου. Όλοι ενεργοποιούνται. Ο μαθητόκοσμος το ίδιο. Σμίγεται μ' όλους τους άλλους οραματιστές της Ελευθερίας.

Ωριμάζει ο πόθος για την αποτίναξη του Αγγλικού ζυγού και την απαλλαγή από τη σκλαβιά. Ο απελευθερωτικός αγώνας του 55-59 αρχίζει.

**Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών της Β΄ τάξης του Δημοτικού Σχολείου Καραβά (1967).
Στο κέντρο η δασκάλα Βασιλική Χριστοδουλίδου.**

Τα μηνύματα διασκορπίζονται παντού. Πρώτη τ' Απρίλη 1955. Το ξεκίνημα. Εκρήξεις. Φυλλάδια στους δρόμους, στις εκκλησίες, στις πλατείες.

Οι εφημερίδες γράφουν καθημερινά. «Η δράση των παλικάριών». «Ο θρυλικός γέρος». «Ανατινάξεις». Κι αρχίζουν οι προκηρύξεις, τα αυστηρά μέτρα, οι περιορισμοί, οι έρευνες, τα μπλοκαρίσματα, τα κέρφια, οι συλλήψεις, οι φυλακίσεις και τα βασανιστήρια στα κρατητήρια, οι απαγχονισμοί. Όλα τούτα δεν άφησαν απαθείς τους μικρούς του δημοτικού. Συμμετέχουν σ' όλα. Είναι ψυχικά πανέτοιμοι για αγώνα. Συμπαραστέκονται και παρακολουθούν όλες τις καθημερινές εξελίξεις. Επινοούν τρόπους αντίδρασης στις απαγορεύσεις των αποικιοκρατών. Γίνονται μεμιάς οι μικροί μας ήρωες. Σήμερα τους βλέπεις να παίρνουν μόνοι τους την πρωτοβουλία, να στήνουν σωρό τα αγγλικά βιβλία που τους πρόσφεραν για δωρεάν εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας και να τα καίνε. Να μαζεύονται γύρω από τις φωτιές και να νιώθουν την ικανοποίηση της εκδίκησης. «Δε θέλουμε τα Αγγλικά τους», να φωνάζουν.

Μπαίνει ο δάσκαλος στην τάξη για μάθημα. Κάποιο μήνυμα όμως που έφτασε στ' αυτιά τους δεν τους αφήνει ήσυχους, αμέτοχους, ασυγκλόνιστους. Κι αρχίζουν το τραγούδι τους: - «Πάμε λυγίζοντας...» Και το τραγούδι δεν τελειώνει. Το ένα διαδέχεται το άλλο. Μάθημα δε γίνεται σήμερα. Μα κι ο δάσκαλος συγκινημένος τ' αφήνει να ξεθυμάνουν μέσα από το τραγούδι τους, πες μοιρολόι, αν θες. Αυτό συνέβαινε συχνά. Ήταν πολλά κι αμέτρητα τα μηνύματα που κάθε λίγο τάραζαν την παιδική τους ψυχή.

Άλλοτε πάλι να τους βλέπεις αποφασιστικούς, ακλόνητους να παίρνουν ύψος, να υψώνουν το παράστημα, να βγαίνουν από την τάξη και... «αποχή», να φωνάζουν, «από τα μαθήματα». Να παίρνουν και να υψώνουν για λάβαρο την ελληνική σημαία, να κατεβαίνουν στους δρόμους να σμίγουν με τα γυμνασιόπαιδα, για να εκφράσουν μ' αυτόν τους τον τρόπο την πικρία, την αγανάκτηση ή απογοήτευσή τους.

Απερίγραπτη όμως ήταν η χαρά τους όταν κατέφθαναν στ' αυτιά τους επιτυχίες των ανταρτών ενάντια στους αποικιοκράτες. Τίποτα δεν τους συγκρατούσε. Έπρεπε να εκδηλώσουν και πάλι τη χαρά, την ικανοποίησή τους μέσα από το τραγούδι τους. Ούτε σήμερα μάθημα. Λες κι ήταν ανίκανος ο δάσκαλος ν' αντισταθεί στις αποφάσεις τους ή θεληματικά υποχωρούσε κι υποκλινόταν μπροστά τους. Τους θαύμαζε για το θάρρος τους. Τη δύναμη της ψυχής τους. Τη μεγαλοσύνη τους. Και ν' ακούεις να ξετυλίγονται όμορφα, αλάνθαστα ειπωμένα, αυτοδίδακτα, πότε μελαγχολικά πότε χαρούμενα ή πατριωτικά τραγούδια της εκλογής τους. Συμμετείχαν όλοι τους. Μ' όλη τη δύναμη της ψυχής και του είναι τους. Αυτή είναι η μέλουσα νέα γενιά μας.

Στο μάθημα της μουσικής; Ήταν λίγες οι περιπτώσεις, αν όχι ελάχιστες, τις δύσκολες εκείνες μέρες, που δινόταν η ευκαιρία να γίνει ο προγραμματισμός κι η πορεία του μαθήματος, όπως ο δάσκαλος τα καθόριζε. Τα παιδιά είχαν το δικό τους πρόγραμμα. Είχαν τις επιλογές τους. Είχαν στα χέρια τους την εξέλιξη του μαθήματος. Κι ο δάσκαλος διδασκόταν απ' αυτούς τις καινούριες τους επιτυχίες. Είχαν τις συλλογές τους. Τις αντάλλασαν μεταξύ τους. Ετοίμαζαν μια ιερή «Βίβλο». Ποιοι κινούσαν τα νήματα και ποιοι έφερναν τα μηνύματα κανένας δεν ήξερε. Η ατμόσφαιρα ηλεκτριζόταν μεριάς.

Κάθε λίγο νέες απαγορεύσεις. Νέα διατάγματα από τους αποικιοκράτες. Ανάμεσα στ' άλλα ήταν πως από δω και μπρος απαγορεύεται να υψώνεται η ελληνική σημαία στα σχολεία. Όσα σχολεία θα τύχει να έχουν υψωμένη την ελληνική σημαία, θα παραμένουν κλειστά. Νέα αντίδραση πάλι. Υψώνεται και στα δυο σχολεία του Καραβά η ελληνική σημαία. Το σχολείο κλείνει για τους μαθητές. Οι δάσκαλοι όμως να προσέρχονται (1958). Ήταν πρόσταγμα. Αλλοίμονο απ' την άλλη αν μαθητές έμπαιναν σ' αυτό για μαθήματα. Τότε είναι που αρχίζει το «Κρυφό Σχολειό» στις γειτονιές, τα απογεύματα και τα βράδια. Δεν έπρεπε να παραμεληθεί η μόρφωση των παιδιών μας. Την αποικιοκρατία δεν τη έγνοιαζε αν έμεναν κλειστά τα σχολεία. Το επεδίωκε.

Αυτή ήταν η εξέλιξη των πραγμάτων τότες. Έτσι ένιωθαν πως έπρεπε να ανταποκριθούν οι μαθητές του δημοτικού σχολείου, για να νιώσουν κοινωνοί κι αυτοί στον αγώνα γι' απελευθέρωση. Πρόσφεραν κι αυτοί κάτι με το δικό τους τρόπο. Πρόσφεραν την ψυχή και το είναι τους. Πρόσφεραν ολόκληρο τον εαυτό τους.

Βασιλική Χριστοδουλίδου - Παπακωνσταντίνου

ΚΑΡΑΒΙΩΤΙΚΕΣ ΣΤΙΓΜΕΣ

Είναι κάτι παλιές γειτονιές του Καραβά που με τραβούν πάντα και κάτι ανεπανάληπτες στιγμές στο όμορφο χωριό που περνούν σαν ταινία μπροστά στα μάτια μου, στον ύπνο και στο ξύπνιο μου. Είναι κάτι γειτονιές χωμένες στο πράσινο που έχουν για προσβάσεις μικρές χωματόστρατες ή μονοπάτια που μόνο πεζός τις διαβαίνεις και που στο διάβα σου περνάς κάτω από μαραπελιές, ροδιές, μηλιές και που γεμίζουν τα πνευμόνια σου την άνοιξη με χίλιες μυρωδιές από τους ανθούς. Δίπλα στα μονοπάτια και τις χωματόστρατες, στα πετραύλακα τις Κυριακές περνά το πολυμερισμένο νερό της «Παλιάβρυσης».

Μια τέτοια γειτονιά και ο τόπος που γεννήθηκα, με τέσσερις προσβάσεις: από το σπίτι της Κολυμπούς από τα νότια, το σπίτι του Γεννάδιου από τα ανατολικά, από το σπίτι της Αρμολούς από τα δυτικά και από το σπίτι του Αρτέμη από τα βόρεια. Όλες οι προσβάσεις κατέληγαν στο μικρό ξέφωτο «πλατεία», στην αυλή της Σαουλλούς και της Βασιλούς. Αναφέρω τα ονόματα όπως τα προφέραμε τότε, γιατί όλα τα γυναικεία ονόματα κατέληγαν στο «ου». Η Σαουλλού, η Βασιλού, η Τταλού, η Παντελού, η Ικκού (Θεοδώρα), η Μαμμού κ.τ.λ. Σε τούτη την ξεμοναχιασμένη και χωμένη στο πράσινο γειτονιά ζούσαμε όλοι σαν μια οικογένεια. Στο φούρνο του Καρλέττη και πιο ύστερα στο φούρνο στην αυλή του σπιτιού μας κάθε που κάποια φούρνιζε — και τούτο γινόταν σχεδόν τακτικά — έπρεπε να μοιραστεί «βραστό ψωμί» σ' όλη τη γειτονιά. Όταν δε τύχαινε να υπάρχει καμιά έγκυος, έπρεπε έστω και μια μπουκιά να της σταλεί για «μυρωδιά» από οποιοδήποτε μυρωδάτο φαγητό μαγειρευόταν. Αν πάλι γινόταν κανένα συνοικέσιο, όλοι και προπαντός οι γυναίκες, ήταν ενήμεροι για κάθε λεπτομέρεια. Όταν δε υπήρχε αρραβώνας, γάμος, βάφτιση, έτρεχε όλη η γειτονιά και βοηθούσε σαν να 'ταν κοινή υπόθεση. Τις «σήκωσες» τα γλέντια γίνονταν διαδοχικά στα διάφορα σπίτια και τις νύχτες του καλοκαιριού έξω στις αυλές η κουβέντα και το κουτσομπολιό κρατούσε ως αργά τα μεσάνυχτα.

Στο μικρό ξέφωτο, στη μικρή πλατεία της γειτονιάς μας, ήταν και το κέντρο διανομής του νερού της «Παλιάβρυσης» τις Κυριακές. Εδώ θα πρέπει να κάνω μια παρένθεση για το καθεστώς και τη διανομή του νερού του Κεφαλόβρυσου. Υπήρχε ένα σύστημα πανάρχαιο και άγραφο, παρόλο που αποτελούσε ακίνητη περιουσία το νερό και χωριζόταν σε δυο κατηγορίες διανομής: Τα «ρούπια» και τα «μούρτζια», ονομασίες που επικράτησαν προφανώς από την Τουρκοκρατία με κάποια σουλτανικά φερμάνια. Τα «ρούπια» αντιπροσωπεύουν ολόκληρο τον «ποταμό» από τα μεσάνυχτα — ξημερώματα προς τη Δευτέρα μέχρι την Κυριακή γέννημα ήλιου. Εδώ το νερό μετρίεται και κατανέμεται με την ώρα ή τα λεπτά της ώρας βάσει εβδομαδιαίου ή δεκαπενθήμερου προγράμματος και ανάλογα με το «κοτσάνι», τίτλο ιδιοκτησίας του κατόχου. Η αφετηρία ήταν από το «Μύλο της Παναγίας». Την όλη εποπτεία της κατανομής και διανομής στα διάφορα περβόλια,

Αναμνηστική φωτογραφία νέων του Καραβά γύρω στο 1950.

καθώς και την ώρα του «ποτού», κανόνιζε ειδικός, έμπειρος «νεροφόρος» με ακρίβεια ηλεκτρονικού υπολογιστή, ο οποίος ήξερε από μνήμης όλους τους κατόχους και τη σειρά τους στο εικοσιτετράωρο κατ'αρχήν και στην εβδομάδα και το δεκαπενθήμερο μετά. Επίσης κανόνιζε την αγορά ή ενοικίαση των μερισμάτων των ιδιοκτητών σε άλλους που είχαν ανάγκη. Υπήρξαν εποχές που η Μητρόπολη Κερύνειας είχε 12 ώρες την εβδομάδα ή και περισσότερο και άλλες τόσες ώρες είχε η οικογένεια Σεβέρη. Τούτο απαλλοτριώθηκε από το Δημαρχείο και δόθηκε στους κατοίκους για ύδρευση. Θυμάμαι «νεροφόρον» για τα «ρούπια» το Γ. Συρίμη, έναν έμπειρο και εντιμότατο ήσυχο άνθρωπο, που στα πολλά χρόνια της θητείας του (Θεός συγχωρέσει τον) δεν προέκυψε καμιά παρεξήγηση και ήταν πάντα σεβαστός και αγαπητός από όλους. Τον έβλεπες πάντα με ένα φυτάρι στο 'να χέρι και το βράδυ με ένα φορητό φανάρι στο άλλο να κάνει τη διδρομή από τα κάτω καφενεία μέχρι το «Μεζερέ», να κόφκει τις «δισιές» και να κατανέμει το νερό. Ρωτούσες τον εαυτό σου πότε κοιμόταν αυτός ο άνθρωπος ή πότε ξεκουραζόταν, αφού ο ποταμός ποτέ δε σταματούσε. Κάποτε τις καλοχρονιές ξεκουραζόταν ο μακαρίτης ο Συρίμης από το Δεκέμβρη ως το τέλος του Φεβράρη, οπότε ο ποταμός ριχνόταν στο αρκάτζι από το «Μύλο της Παναγίας» και πήγαινε στη θάλασσα.

Για τα «μούρτζια» όμως υπήρχε ένα παράξενο και πρωτόγονο καθεστώς που διατηρείτο εκ παραδόσεως και γινόταν και αφορμή μικρο-

καβγάδων στη μικρή πλατεία της γειτονιάς μας, που προαναφέραμε, μεταξύ του σπιτιού της Βασιλούς του Γεμέττα και της Σαουλλούς, όπου υπήρχαν οι «δισιές» διανομής. Τα «μούρτζια» ξεκινούσαν με το γέννημα του ήλιου κάθε Κυριακή και διαρκούσαν μέχρι τα μεσάνυχτα της ίδιας μέρας με πολυμερισμό του νερού από τις «δισιές» στις διάφορες γειτονιές όπου υπήρχαν οι μικροϊδιοκτήτες νερού. Κάθε δεκαπενθήμερο διατίθετο ολόκληρος ο ποταμός από τα μεσάνυχτα της Κυριακής μέχρι το γέννημα ήλιου της Δευτέρας. Η διανομή γινόταν πρωτόγονα με αναλλοίωτα, αλάνθαστα με «μιζαρολί» ή με «μιζαρόλλα» (μικρή και μεγάλη κλεψύδρα) 30 και 15 λεπτών αντιστοίχως. Ακόμη μετά από μερικά μιζαρολιάσματα και αφού φαινόταν ο ήλιος στηνόταν ένα ακόντιο κάθετο ύψους 5 ποδών (ήταν ένα εργαλείο που οπωσδήποτε θα ήταν καμιά εκατοστή χρονών και φυλασσόταν ως ιερό κειμήλιο μια και δεν μπορούσε να αντικατασταθεί με οποιοδήποτε άλλο). Ο φύλακας του «ιερού» αυτού αντικειμένου ήταν η Αντρονίκη του Φάρτου (συγγενής του προύχοντα Χ' Νικόλα που απαγχονίστηκε από τους Τούρκους στο Σαράγιο την 9η Ιουλίου 1821). Μετά το θάνατο της Αντρονίκης, το κοντάρι περιήλθε στην κατοχή του Ευτύχιου Παγδατή, απ'ό,τι θυμούμαι, που το χειριζόταν. Ο χειρισμός στη διανομή ήταν ο εξής: Όταν ψήλωνε ο ήλιος και μετά από μερικά μιζαρολιάσματα, στηνόταν το κοντάρι αντίκρυ στον ήλιο και μετρούσαν το χρόνο μείωσης της σκιάς με ξυπόλυτο πόδι. Και εδώ ακριβώς πρόεκυπταν οι διαφορές και οι μικροκαβγάδες γιατί υπήρχαν πόδια και ποδάρες. Μόνο με την επέμβαση του Γιάννη του Κόκκινου (Θεός συγχωρέσει τον), ενός εξαίρετου και έντιμου ανθρώπου, που εκτελούσε αμισθί χρέη νεροφόρου, που τότε με τα αστεία του και το χιούμορ του και κάποτε με τις άκακες φωνάρες του διευθετούσε όλες τες διαφορές.

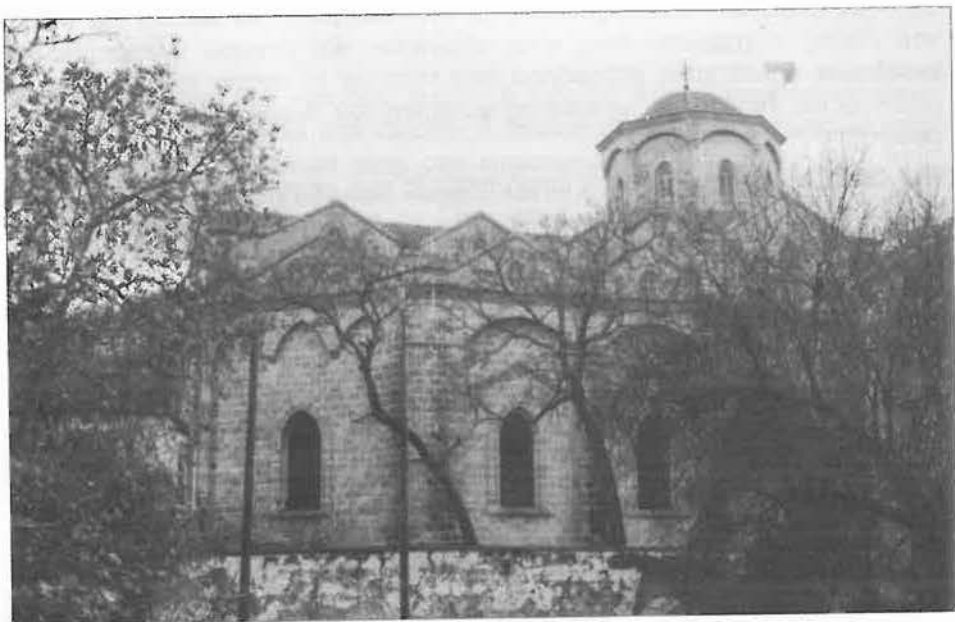
Πόσα να θυμηθώ από τη μικρή πλατεία της γειτονιάς μας; Τους μικροκαβγάδες τις Κυριακές; Τα μεσάνυχτα της καλοκαιριάτικης Κυριακής που περιμέναμε το μεγάλο ποταμό να γεμίσουμε τα πιθάκια και τους τσίγγους μας με νερό για τες ανάγκες της εβδομάδας, για το πλύσιμο των ρούχων; Μπορεί να μην απέδωσα ακριβώς τες διαδικασίες της διανομής του ποταμού, μα τις γράφω όπως τις θυμάμαι από τα παιδικά μου χρόνια στη μικρή μας γειτονιά, κάτι αναμνήσεις σαν παραμύθι ανεπανάληπτο. Πρόθεσή μου ήταν να ξαναπάω στα χρόνια του παλιού όμορφου χωριού μου, στους απλούς και αγνούς ανθρώπους του, στις όμορφες γειτονιές, που όλες λίγο πολύ μοιάζανε και να αποδώσω μερικές ανεπανάληπτες στιγμές του Καραβά μέσα από τις τόσες πολλές.

Για το καθεστώς του νερού της «Παλιάβρυσης», αν δεν το απέδωσα σωστά, ας με συγχωρέσουν οι εμπειρογνώμονες του νερού, όμως ο πειρασμός να μιλήσω για τον παραδεισένιο Καραβά με τους απλούς ανθρώπους του, τα καταπράσινα περιβόλια του, που πιτσιρικάδες και ξυπόλητοι μεγάλωσαμε τρυγώντας τα φρούτα από τις προσβάσεις προς την όμορφη γειτονιά μας, μένουν πάντα νοσταλγικές μνήμες στην άχαρη και ανούσια ζωή της πόλης μακριά απ'τον όμορφο Καραβά μας.

Ανδρέας Βλάχος

ΤΟ ΚΤΙΣΙΜΟ ΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ

Όταν αγαπήσεις κάτι είναι πολύ δύσκολο να το ξεχάσεις. Και σαν ένας Καραβιώτης που έζησα όλα τα χρόνια μου στον Καραβά, είναι πολύ δύσκολο να τον ξεχάσω. Το τακτικό μου δρομολόγιο από το σπίτι, το δρόμο από την Ευαγγελίστρια, τον έκαμνα ανελλιπώς τρεις - τέσσερις φορές την ημέρα. Μετά από την προσφυγιά υπήρξε μια διαφορά· αντί να κάμνω το δρομολόγιο με τα πόδια, το κάμνω με τη σκέψη. Περνώ, σταματώ απ' έξω από την εκκλησία και σκέφτομαι και θαυμάζω τους τολμηρούς εκείνους ανθρώπους που συνέλαβαν την ιδέα να οικοδομήσουν αυτό το κτίριο, σε μια εποχή μάλιστα που δεν υπήρχε οικονομική ευρωστία, αλλ' αντιθέτως οικονομική κρίση. Δεν υπήρχε τεχνική που θα βοηθούσε· όλα θα γίνονταν με τα χέρια. Και σήμερα ακόμη, που υπάρχει η τεχνική πρόοδος, θα βρίσκονταν πάρα πολλοί αρχιτέκτονες που δε θα αναλάμβαναν τέτοια ευθύνη, πάρα πολλοί εργολάβοι δε θα αναλάμβαναν την οικοδόμηση αυτού του τεράστιου εκκλησιαστικού οικοδομήματος. Και όμως το ανάλαβαν οι τολμηροί Καραβιώτες. Οι άνθρωποι που η ιστορία τους μαρτυρά την προοδευτικότητά τους. Πράγματι με προβληματίζει η απόφασή τους· κι ερωτώ τον εαυτό μου, αν του ζητούσα ν' αποφασίσει, θα αποφάσιζε; Και, ομολογώ, θα έλεγα όχι. Και όμως πήραν τη μεγάλη απόφαση και το έργο εκτελέστηκε. Έτσι μπορούμε να πάρουμε μαθήματα από τους προγόνους μας και να πούμε ότι, όταν υπάρχει θέληση, όλα κατορθώνονται.

Η εκκλησία της Ευαγγελίστριας.

Θα ήθελα ν' αναφερθώ σε ορισμένα άτομα που συνέβαλαν σ' αυτή την επιτυχία. Θα στηρίξω τα πιο κάτω σε παλιές αφηγήσεις Καραβιωτών, όπως εκείνη του Ιωάννη Κανάκα. Ο Κανάκας μιλά για κάποιο εργολάβο από το Καϊμακλί, με το όνομα Ιωσήφ Κουρσουμπάς.

Τα θεμέλια είναι βάθους περίπου τεσσάρων μέτρων. Η πέτρα που χρησιμοποιήθηκε είναι από τη Μούττη του Πηάνου αργότερα Μάρε Μόντε. Ολόκληρα συνεργεία έκοβαν για πολύν καιρό αυτή την πέτρα. Πράγματι στη Μούττη του Πηάνου φαίνονται τα λαξεύματα της πέτρας που έχουν μείνει· επίσης κάποιος μπορεί να δει την ομοιότητα της πέτρας που χρησιμοποιήθηκε στην εκκλησία. Άλλα συνεργεία εργάζονταν στα δάση κόβοντας πεύκα και κυπαρίσσια και άλλοι έκαιαν ασβέστη στα καμίνια. Αυτά μου τα είπε ο Γιάννης Πίττας. Όλα αυτά τα συνεργεία εργάζονταν πολλές φορές δωρεάν ή με ελάχιστα χρήματα. Θα ήταν αδύνατο να αναφέρουμε όλα τα άτομα που εργάστηκαν για την αποπεράτωση αυτού του κτιρίου. Το μόνο που γνωρίζω είναι ότι όλοι οι Καραβιώτες συνέβαλαν, ακόμη και οι Καραβιώτες μετανάστες. Πρωτεύοντα ρόλο έπαιξε ο Γρηγόρης Χ" Λάμπρου, ο οποίος ήταν δήμαρχος Καραβά την περίοδο που κτίστηκε η εκκλησία. Τεχνίτες που εργάστηκαν είναι οι Ν. Πιπής, Ι. Κανάκας, Κυριάκος Σιακόλας, Κύπρος Σιακόλας. Στις σκληρές εργασίες για τις μεγάλες πέτρες, τις λεγόμενες «σκινέτες», εργάστηκαν οι Χρίστος Ττοφάτζης, Αλέξανδρος Κωνσταντίνου, Σπύρος Ασπρή, Ιωάννης Πίττας.

Ο Αλέξανδρος Κωνσταντίνου αριστερά και Σπύρος Ασπρή δεξιά οι οποίοι μαζί με άλλους Καραβιώτες εργάστηκαν σκληρά για να αποπερατωθεί η επιβλητική εκκλησία της Ευαγγελίστριας.

Μεταγενέστερα έγινε δωρεά από τον Κωστή Βακή για την ανέγερση του κωδωνοστασίου (1957). Επίσης ο Φραντζέσκος Χ" Φραντζέσκου έδωσε δωρεά για τα κατηχούμενα. Θυμούμαι επιθυμία του Σπύρου Ασπρή όταν πεθάνει, η κηδεία του να γίνει στην Ευαγγελίστρια, γιατί εκεί είχε κάνει μεγάλους κόπους. Δυστυχώς η επιθυμία του δεν πραγματοποιήθηκε και η κηδεία του έγινε στην ενορία του, στην εκκλησία της Αγίας Ειρήνης.

Μεταξύ των χτιστών ήταν ο Χριστόδουλος Μαυραδάς. Από τους ανθρώπους που εργάστηκαν για την εκκοπή της πέτρας ήταν και ο Όθωνας από τον Παλιόσοφο. Ασφαλώς υπάρχουν κι άλλοι πολλοί που δεν αναφέρονται τα ονόματά τους.

Με τα λίγα λόγια που έχω αναφέρει θέλω να εκφράσω το θαυμασμό και την εκτίμησή μου προς όλους όσους συνέβαλαν με το δικό τους τρόπο για να πραγματοποιηθεί η ανέγερση της επιβλητικής εκκλησίας της Ευαγγελίστριας. "Ας είναι ελαφρύ το χόμα που σας σκεπάζει, συγχωριανοί".

Δημητράκης Ασπρής

Α Π Ο Η Χ Ο Ι

Κάθε μέρα νέος ήλιος, νέο φως, νέα προσδοκία. Η ανατολή του ήλιου είναι σαν μια δύναμη που ξυπνά όλες μας τις αισθήσεις. Τις κάνει να μας κινούν και να μας καθοδηγούν. Σχεδόν αφήνουμε παράμερη την ψυχή ν' ακολουθεί τα πράγματα. Λίγοι από μας αφήνουν τις αισθήσεις να συμπορεύονται με την ψυχή ή τουλάχιστον πολύ λίγες ώρες μπορούν να το κάνουν αυτό. Τότε που αρχίζει να δύει ο ήλιος, τότε που ημερεύει η ευτυχία και γίνεται πιο ταπεινή· κοντά στα όμορφα δειλινά και τα χρυσά ηλιοβασιλέματα.

Αυτές τις ώρες εγγίζω τα πράγματα χωρίς αισθήσεις! Τα βλέπω, τα ακούω και αισθάνομαι μέσα μου όλα τα κατάλοιπα των πιο δυνατών αισθημάτων να με κυριεύουν, να με καθοδηγούν, να με χαροποιούν ή να με θλίβουν. Κι ύστερα ξυπνώ αλυσοδεμένη από μια έννοια! «ΠΡΕΠΕΙ». Έτσι πρέπει γιατί έτσι έτυχε, έτσι πρέπει γιατί γίναμε σκλάβοι. Έτσι πρέπει, γιατί δε βλέπουμε πια τα κόκκινα ηλιοβασιλέματα, τις γαλάζιες θάλασσες, τα μενεξεδένια δειλινά, τους ροδαλούς ανθούς. Δε βλέπουμε εκείνο το ουράνιο τόξο των χρωμάτων να ζωγραφίζει αγάπες κι όνειρα στην ψυχή μας. Δε μαζεύουμε πια ροδοπέταλα για να στολίσουμε τον Επιτάφιο και ν' αναστηθούν την άλλη μέρα τραγουδώντας πέρα ως πέρα τη ζωή. Δεν ακούμε πια τα κύματα να μας ραίνουν με τα νάματα των προγόνων μας. Πότε κύματα πικρά πόγιναν πικροθάλασσα από τους διωγμούς, τους κόπους, τους αγώνες για Λευτεριά και επιβίωση και πότε κύματα γαλήνια, καλοκαιριάτικα, που παιγνιδιάρικα χάιρονταν με τα κορμιά μας ή κουβαλούσαν καράβια όμορφα με προϊόντα καλοπέρασης. Όλα αυτά έχουν γίνει απόηχοι, που δεν τους νιώθουν πια οι αισθήσεις.

Αν δεν ήμουν από τη φύση μου αισιόδοξη, θα επαναλάμβανα κάθε μέρα το «Μακάριοι οι νεκροί που λησμονάνε την πίκρα της ζωής». Όμως πιστεύω στη ζωή, στον άνθρωπο και στην ελπίδα!

Χίλια δυο πράγματα καταλήγουν στην «Ιθάκη» μου. Τα κεντημένα σεντόνια της γιαγιάς, το μπαούλο (σεντούκι) του Πύρκουθκιού, που ήταν ο καλύτερος μάστρος της περιοχής, το βάζο το λαπηθκιώτικο του Αριστοφάνη του αγγειοπλάστη. Τα ζουμπούλια που κάθε άνοιξη ανθίζουν στην αυλή μου· τώρα τα βλέπω σαν προσφυγόπουλα. Το αρχαίο χεράκι από βάζο εκκλησιάς που βρήκε ο πατέρας μου στα Καταλύματα... Αυτά, μα προπαντός οι πέτρες κι οι λαξευτές κολώνες που κουβάλησα στο σπίτι μου για να

Κιονόκρανα τα οποία προέρχονται από την αρχαία Λάμπουσα.

στολίσω τον κήπο. Εκείνο τον καιρό ένωθα τύψεις που τις ξερίζωνα από το σπίτι μου στον Καραβά, για να τις φέρω στη Λευκωσία. Τώρα σκέφτομαι πως ήταν θέλημα Θεού να μην τουρκέψουν.

Ο Καραβάς ήταν διάσπαρτος από κολώνες (κίονες) και κιονόκρανα μεταφερμένα από την αρχαία Λάμπουσα για να στολίσουν τα σπίτια του χωριού ή για να χρησιμοποιηθούν ως υποστυλώματα. Άλλα ρωμαϊκά, συνήθως από πωρόλιθο (πουρί) και άλλα από ελληνικό μάρμαρο, μεταφερμένα από την Ελλάδα πριν χιλιάδες χρόνια, και που σέρνουν μαζί τους μια ιστορία, έναν πολιτισμό, που δεν αφήνει ασυγκίνητο κανέναν πολιτισμένο άνθρωπο.

Η Λάμπουσα, που πήρε τ' όνομά της από τη λάμψη του πλούτου της, ήταν πρωτεύουσα μιας των δεκαπέντε επαρχιών που ήταν χωρισμένη η Κύπρος κατά τους βυζαντινούς χρόνους. Στη θέση της, η αρχαιότερη πόλη ονομαζόταν Λάπηθος.

Την πιο μεγάλη της ακμή γνώρισε η Λάμπουσα κατά το 2ο αι. έως τον 7ο αι. μ.Χ. Κατά τον 7ο αι. μ.Χ. καταστράφηκε από τις αραβικές επιδρομές.

Οι κάτοικοι τότε σκαρφάλωσαν στις περιοχές του Πενταδάκτυλου, από όπου αργότερα μετακινήθηκαν για να σχηματίσουν τις γνωστές κωμοπόλεις Λαπήθου, Καραβά, καθώς και άλλους μικρότερους συνοικισμούς, όπως τον Παλιόσοφο, τα Φτέρυχα κ.λ.π. Τα ερείπια της Λάμπουσας βρίσκονται στην παραλία του Καραβά, γνωστά ως Καταλύματα. Εκεί βρίσκεται και το εκκλη-

σάκι του Αγ. Ευλαλίου, αφιερωμένο στον πρώτο επίσκοπο Λαμπούσης, καθώς και η μονή της Αχειροποιήτου που κτίστηκε τον 6ο ή 7ο αι. μ.Χ. Καταστράφηκε κατά τις αραβικές επιδρομές και ξανακτίστηκε τον 11ο αι. Η μονή της Αχειροποιήτου στυλώνεται σε πολλά σημεία από κίονες της Λάμπουσας. Η Ιστορία, περνώντας από το πολύπαθο νησί μας, άφησε πίσω της ένα μπλέξιμο των καιρών και των πραγμάτων. Οι αρχαίοι κίονες των ελληνικών ειδώλων στυλώνουν την Αγία Τράπεζα στην Αχειροποίητο. Από μικρή κοιτούσα με σκέψη, απορία, θαυμασμό, αν θέλετε, αυτό το σύμπλεγμα. Προσπαθούσα να βρω μια ιστορική τομή, που να ορίζει ένα τέλος και μια αρχή, και δεν μπορούσα. Αυτό το σύμπλεγμα, όπως το έβλεπα, όπως το ήξερα, μου φαινόταν πάντα αδιαχώριστο, εξελισσόμενο. Κι είναι αυτό το σύμπλεγμα του αρχαίου πνεύματος και του χριστιανισμού που κράτησε ανόθευτη την καταγωγή μας και που είναι η ιερή παρακαταθήκη του νεοελληνισμού, η πηγή των αγώνων του και της ύπαρξής του!

Περιδιαβάζοντας τα Καταλύματα ένιωθα πάντα ένα ρίγος, ένα δέος για την ομορφιά του τοπίου και το θρίαμβο της ιστορίας. Έβλεπα γύρω μου τα χαλάσματα και τις κολώνες να αναπολούν και να ξανακτίζονται. Έβλεπα μια παραδεισένια ομορφιά ζηλεμένη. Μια ζωή να συνεχίζεται, να θυμίζει και να υπόσχεται. Απόηχοι από καιρούς αρχαίους, από προγόνους Λάκωνες και Αθηναίους, από βυζαντινούς βασιλιάδες, από Κανάρηδες που αγωνίζονταν, που άπλωναν τα χέρια για να γράψουν στις κολώνες τη σοφία τους, τα βυζαντινά άσματα και το πάθος τους για Λευτεριά.

Έβλεπα πάντα μια Ιθάκη ζωγραφισμένη στις πέτρες και τις λάτρευα, τις ένιωθα απλησίαστες, πάντα αγωνιστικές ν' αγγίζουν την ψυχή μου. Στο άσπρο τους χρώμα έβλεπα την αγνότητα και την αγωνία του πρώτου ανθρώπου, που ξεκλείδωνε τις πόρτες του πολιτισμού με πέτρινα κλειδιά για να περάσει μέσα από τη φωτιά και το ατσάλι και να κυριεύσει την ύλη πέρα από τη γη! Έβλεπα ακόμη τις άσπρες κολώνες να στυλώνουν τις στοές της σοφίας! Μιας σοφίας που βεβηλώθηκε τόσο, που δεν μπόρεσε να δαμάσει την απληστία του δημιουργού της και να τον οδηγήσει στην πραγματική ευτυχία, την απλή, την ωραία!

Όμως εκεί στη Λάμπουσα όλα ήταν ξεκάθαρα, ήσυχα, απλά απομεινάρια, που λες και ζούσαν και μιλούσαν...

Κι όταν ανηφόριζα προς το χωριό, μια γαλήνια ομορφιά σκέπαζε τα σπίτια. Μια αγάπη για τη ζωή που συνεχιζόταν και πλημμυρούσε. Λένε πως οι άνθρωποι της Λάμπουσας αγαπούν πολύ τη ζωή. Το πιστεύω αυτό, γιατί ανασκαλεύοντας την ύπαρξή τους, βλέπω πως τη ζωή την έσυραν μαζί τους με κόπο και αγάπη για να την αράξουν σ' ένα όμορφο μέρος της γης, το μέρος του θρύλου και της ιστορίας. Ανέβηκαν βουνά και κατέβηκαν πεδιάδες, καταδιώχτηκαν, βασανίστηκαν, μα δε λύγισαν, πάντα αγωνίστηκαν, όπως και τώρα που τραβιούνται εδώ κι εκεί κουβαλώντας μαζί τους λαπηθιώτικα κεντήματα, караβιώτισσες κολώνες και θύμισες.

Ανυπότακτοι οι άνθρωποι της Λάμπουσας στο «πρέπει», γιατί είμαστε λίγοι. Υποταγμένοι στον αγώνα τον καλό! Δύσκολη, ανηφορική η ζωή στη Λάμπουσα. Χιλιάδες χρόνια χρειάστηκαν για να σκαλιστούν οι κολώνες, να

Ψηφιδωτό δάπεδο από την αρχαία Λάμπουσα.

ζωντανέψουν, να ζεσταθούν με το νόημα της πίστης και να πάρουν ψυχή. Όμως αυτή η ψυχή δεν πεθαίνει. Αγωνίζεται σαν τη ψυχή του Οδυσσέα της Ιθάκης, του Προμηθέα της φωτιάς, του Ιησού του Σταυρού, του Έλληνα του Αλβανικού έπους, σαν την ψυχή του Αυξεντίου του κρησφύγετου και γίνεται τότε ατρόμητη αντρίκεια ψυχή για τους χρόνους τους δύσκολους και τότε γλυκειά, γαληνεμένη, πολυτραγουδημένη ψυχή της Αφροδίτης, φωτεινή και έξυπνη σαν την ομορφιά της Αροδαφνούσας!

Βλέπω τους ανθρώπους τους Βορινούς με μάτια μελιά, βουρκωμένα, αγναντεύω τον Πενταδάκτυλο κι ακούω το κρυφό παράπονό του! Ένα παράπονο σαν ανθρώπου αγαπημένου. «Γιατί τότε δε μου το 'δειχνες, τότε, πως τόσο πολύ μ' αγαπούσες». Τα λόγια δεν μπορούν να εξηγήσουν, είναι πολύ πεζά.

Χίλιες φωνές ακούω μέσα μου, τις νιώθω με την ψυχή μου, φωνές γέρικες μα και παιδικές, να μουρμουρούν παράπονα ή να τραγουδούν αγάπες. Απόηχοι όλα, που μας θυμίζουν πως βρισκόμαστε πίσω από το βουνό, πίσω από το χώρισμα, και πως η αλήθεια είναι μπροστά, στο βορρά. Μας θυμίζουν ακόμα πως ο δρόμος για την Ιθάκη είναι δύσκολος, όμως θα φτάσουμε στο τέρμα. Είναι κι αυτό ένα «πρέπει», που το προστάζει ο αμείλικτος θεός της Δικαιοσύνης.

Πόλη Πασχαλίδου

ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΣ

Φωτογραφίες που συντηρούν τη μνήμη, ξυπνούν τη συνείδηση και δίνουν δύναμη στην πορεία της ανθρώπινης πίστης για επιστροφή στα πατρογονικά μας εδάφη.

Από επίσκεψη του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' στον Καραβά μετά το 1960.

Βαφτίσια στην εκκλησία Ευαγγελίστρια στον Καραβά.

Αναμνηστική φωτογραφία της Β' τάξης του Α' Δημοτικού Σχολείου Καραβά το 1972, με τη δασκάλα τους Νάνια Αντωνιάδου.

Αναμνηστική φωτογραφία της Στ' τάξης του Α' Δημοτικού Σχολείου Καραβά, το 1968.

Καραβιωτόπουλα κατά τη διάρκεια μιας εθνικής επετείου.

Αναμνηστική φωτογραφία μαθητών της Α' τάξης του Δημοτικού Σχολείου Καραβά (1962).

**Γάμος Ανδρέα - Νάνιας Αντωνιάδου.
Διακρίνεται το παγκάρι και το προσκυνητάρι της Ευαγγελίστριας.**

**Γάμος Ανδρέα και Νάνιας Αντωνιάδης στην Ευαγγελίστρια (Αύγουστος 1967).
Διακρίνονται, οι Χάρις Σπανούδη, Ιωάννα Σπανούδη, Πίτσα Χαρμαντά, Πόπη Χατζηλούκα,
Στασούλα Γεωργίου και τελευταία η Μαρούλα Λοΐζου Κεμιτζή.**

Ο γάμος της Θέλμας και του Κύπρου Κουτσοκούμνη το 1955 στον Καραβά.

Στιγμιότυπο από το γάμο του Ανδρέα και της Δέσπως Ευτυχίου στην Ευαγγελίστρια το 1968.

Στιγμιότυπο από την ημέρα του γάμου του Αντρέα και της Ελένης Χριστοδούλου.

Στιγμιότυπο από τα βαφτίσια του Πέτρου Α. Ευτυχίου στην εκκλησία της Ευαγγελίστριας το 1970.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΦΕΥΓΟΥΝ

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΜΑΣ ΕΦΥΓΑΝ

Ως συνέχεια της προσπάθειας που αρχίσαμε με το δεύτερο τόμο της έκδοσής μας, θεωρούμε σκόπιμο να καταγράφουμε κάθε χρόνο τα ονόματα όλων των συγχωριανών μας οι οποίοι δεν άντεξαν στη δοκιμασία της προσφυγιάς και άφησαν την τελευταία τους πνοή μακριά από το αγαπημένο τους χωριό.

Θεωρούμε την αναφορά μας αυτή ως ένα ελάχιστο δείγμα αγάπης και εκτίμησης για το έργο και την προσφορά τους και ταυτόχρονα θέλουμε να δώσουμε ξανά την υπόσχεση ότι θα μεταφέρουμε μια μέρα τα οστά τους στους τάφους την προγόνων μας, στο κοιμητήριο του Άη-Πέτρου, στον Καραβά.

Τα στοιχεία που παρατίθενται πιο κάτω έχουν συλλεγεί από διάφορους Καραβιώτες, καθώς επίσης από τον καθημερινό εγχώριο τύπο. Μερικές ελλείψεις που ίσως παρουσιαστούν, θα συμπληρωθούν μόλις εντοπιστούν σε επόμενες εκδόσεις μας.

**Ο κατάλογος για τους Καραβιώτες που μας έφυγαν
τη χρονιά που πέρασε (Ιούνιος 90 - Ιούνιος 91).**

A/A	Ονοματεπώνυμο	Ημερομηνία θανάτου	Ηλικία
1	Ξένια Βακή	7/ 8/90	69
2	Παντελίτσα Τσιάλη	16/ 8/90	83
3	Αριστοφάνης Χ΄΄Χαραλάμπους	30/ 8/90	81
4	Πανίκος Λάμπρου Χριστοδούλου	24/10/90	27
5	Αναστασία Καρλέττη Χατζηλάμπρου	17/10/90	88
6	Κυριακού Τ. Σεργίδου	16/11/90	80
7	Ελένη Λοιζου	26/11/90	90
8	Βασίλης Τσαγγάρης (Μπίλης)	27/11/90	88
9	Μαρία Πέτρου	20/12/90	73
10	Μαρίτσα Πλουσίου Παξιαβάνη	25/12/90	80
11	Βασίλης Κ. Κατούρη (Εληά)	29/ 1/91	
12	Κυριάκος Κύρκος	4/12/91	93
13	Σάββας Φιλίππου	7/ 2/91	67
14	Παντελής Αρότης	16/ 2/91	67
15	Παύλος Θρασυβούλου	21/ 2/91	74
16	Χριστόδουλος Νεοφύτου	5/ 3/91	71
17	Χριστόδουλος Μονός	12/ 3/91	70
18	Ιωάννης Κοζάκος	1/ 4/91	87
19	Κώστας Α. Χιριπής	4/ 4/91	28
20	Χρίστος Κυριάκου (Πίτσιλλος)	5/ 4/91	70
21	Πέτρος Τσιακκούρης	15/ 5/91	67

22	Ελένη Χρ. Χατζηστυλλή	14/ 6/91	81
23	Αννα Γεωργίου Δημ. Χατζηκωνσταντή	26/6/91	85
24	Πάμπος Φιλιππίδη	28/6/91	45
25	Χρίστος Σάββα (Εγγλεζάκης)		75
26	Γιάννης Σπανούδης		65
27	Χριστόδουλος Σπύρου		
28	Μαρίτσα Μέτριου (Τσαγγάρη)		
29	Ξενού Χατζηγιάννη (Παπαδοπούλου)		
30	Αννού Χρυστοδούλου (Λύκου)		
31	Ελένη Αρτέμη		
32	Φωτεινή Παπαϊακώβου (Κλωστή)		
33	Ανδρέας Παλιοσοφίτης		

Το κείμενο για τους Καραβιώτες που μας έφυγαν τη χρονιά που πέρασε συμπληρώνεται με μια σύντομη αναφορά με πληροφορίες για ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα χαρακτήρων και προσωπικοτήτων του Καραβά. Στο σημείο αυτό θέλουμε να διευκρινίσουμε ότι ενθαρρύνουμε κάθε Καραβιώτη να μας στέλνει σχετικά κείμενα, τα οποία μπορούν να δημοσιευτούν στο κεφάλαιο αυτό στις επόμενες εκδόσεις μας.

Ο Κυριάκος Κύρκος.

Ο **Κυριάκος Κύρκος**, ο «καλός Σαμαρείτης» του Καραβά, άφησε την τελευταία του πνοή στις 5 Φεβρουαρίου του 1991 σε ηλικία 93 χρόνων. Ο αξέχαστος Κυριάκος ήταν ένας ακούραστος υπηρέτης της εκκλησίας, της πατρίδας και ταυτόχρονα καλός οικογενειάρχης. Υπηρέτησε την πατρίδα με ζηλευτό τρόπο, ιδιαίτερα την περίοδο του 55-59. Στο σπίτι του, το γνωστό «φτωχικό», φιλοξένησε πολλούς αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. Το Νοέμβριο του 1958 οι Άγγλοι ανατίναξαν το σπίτι του και κατέληξε στη συνέχεια, μετά από βασανιστήρια, στα κρατητήρια μέχρι τη λήξη του αγώνα της Ε.Ο.Κ.Α. Η πλούσια προσφορά του σ' όλους τους τομείς συνεχίστηκε και στα δύσκολα χρόνια της προσφυγιάς. Οι αρετές του, οι συμβουλές και τα πιστεύω του αποτελούν για μας τους

νεότερους εφόδια ανεκτίμητα, τα οποία θα πρέπει να μας καθοδηγούν σε κάθε μας βήμα.

Ο **Χριστόδουλος Νεοφύτου** ήταν ένας από τους μεγαλύτερους λεμονοκαλλιεργητές του Καραβά. Υπηρέτησε με αγάπη και ζήλο την καραβιώτικη γη και ήταν μεταξύ των πρωτοπόρων Καραβιωτών, οι οποίοι εξήγαγαν με δικές τους διευθετήσεις τα προϊόντα τους στο εξωτερικό. Διετέλεσε για σειρά ετών μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου Καραβά και η συμβολή του ήταν θετική στην κοινωνική και πολιτιστική ζωή του Καραβά. Ευτύχησε

να δει και τα οκτώ παιδιά του αποκατεστημένα, αλλά έφυγε με τον πόνο της προσφυγιάς να συντροφεύει τις σκέψεις του. Πέθανε από καρδιακή προσβολή στο χωριό Κούκλια της Πάφου, όπου διέμενε τα τελευταία χρόνια, στις 5 Μαρτίου του 1991, σε ηλικία 71 χρονών. Η κηδεία του έγινε στη Λευκωσία και σ' αυτή παρευρέθησαν πολλοί συγχωριανοί και φίλοι του εκλιπόντος.

Ο Πανίκκος Χατζηχριστοδούλου.

χρονών, άφησε την τελευταία του πνοή στην Αμερική, στις 24 Οκτωβρίου 1990. Η κηδεία του έγινε στη Λευκωσία και τάφηκε δίπλα από τον αδελφό του Στέλιο, ο οποίος έφυγε κι αυτός πολύ πρόωρα, τον Αύγουστο του 1983.

Ο Παντελής Αρότης.

Ο **Πανίκος Λάμπρου Χριστοδούλου** είναι ο μικρότερος γιος του Λάμπρου Χατζηχριστοδούλου και της Ελπίδας, το γένος Ανδρονίκης Κοζάκου. Ο Πανίκος γεννήθηκε στο χωριό Παλιόσοφος και μετά την εισβολή, σε ηλικία 10 χρονών, μετανάστευσε στην Αμερική μαζί με την οικογένειά του. Οι παιδικές αναμνήσεις είχαν ριζώσει μέσα του την αγάπη προς το αγαπημένο του χωριό, η οποία εκφραζόταν με κάθε ευκαιρία. Διέκρινες μέσα από τις σκέψεις του την πίστη του ότι μια μέρα θα γυρνούσε στο αγαπημένο του χωριό, για να ξαναδεί τα μέρη όπου έπαιξε μικρός. Δυστυχώς όμως η μοίρα επιφύλαξε μια πολύ δύσκολη δοκιμασία στον Πανίκο και την οικογένειά του. Η αρρώστεια έδωσε και στην περίπτωση αυτή το θλιβερό παρόν της και ο Πανίκος, σε ηλικία 27

Ο **Παντελής Αρότης** άφησε την τελευταία του πνοή στην προσφυγιά στις 16 Φεβρουαρίου 1991, σε ηλικία 67 χρονών. Ο μ. Παντελής συγκαταλέγεται μεταξύ των καλών τεχνιτών για οικοδομικές εργασίες της περιοχής Καραβά - Λαπήθου. Γνώριζε πολύ καλά την τέχνη της επεξεργασίας και τοποθέτησης της πέτρας, η οποία βρήκε την εφαρμογή της σε πολλά καραβιώτικα σπίτια. Ο μ. Παντελής Αρότης διετέλεσε για αρκετά χρόνια τοπικός επίτροπος της συντεχνίας ΠΕΟ στον Καραβά. Για πολλά χρόνια και ιδιαίτερα μετά την εισβολή εργάστηκε στο εξωτερικό σε οικοδομικές εργασίες ως επιστάτης. Η αγάπη του προς το σωματείο μας ήταν έμπρακτη και ειλικρινής.

Ο Γιάννης Κοζάκος.

Ο **Γιάννης Κοζάκος**, απεβίωσε την 1η Απριλίου 1991 σε ηλικία 87 χρονών. Ο γνωστός και αγαπητός σ' όλους μας «Κότσινος» είχε από πολύ νωρίς ανεπτυγμένο το αίσθημα της αγάπης και της προσφοράς προς το συνάνθρωπό του και υπηρέτησε τους Καραβιώτες, και ιδιαίτερα τους λεμονοκαλλιεργητές, για 30 περίπου χρόνια. Διετέλεσε νεροφόρος του νερού της «Παλιάβρυσης» για τις δυτικές γειτονιές του Καραβά, το οποίο κατένειμε πάντοτε ακριβοδίκαια.

Κατά τη διάρκεια του αγώνα του 55-59 φιλοξένησε στο σπίτι του πολλούς αγωνιστές της Ε.Ο.Κ.Α. Ως οικογενειάρχης ευτύχησε να δει αποκατεστημένα και τα δέκα παιδιά του.

Η προσφορά του αείμνηστου Κοζάκου προς το χωριό του, τον Καραβά, ήταν πολύ μεγάλη και νιώθουμε πραγματικά ένα μεγάλο κενό που μας αφήνει η απουσία του.

Ο **Αριστοφάνης Χ' Χαραλάμπους** γεννήθηκε στη Λάπηθο, παντρεύτηκε στον Καραβά και ήταν ένας από τους καλύτερους τεχνίτες της αγγειοπλαστικής πάνω σε παγκύπρια βάση. Δημοσιεύουμε πιο κάτω κείμενο που πήραμε και αναφέρεται στη ζωή και το έργο του εκλιπόντος.

Η ενότητα για της Καραβιώτες που μας έφυγαν θα καθειρωθεί σ' όλες τις προσεχείς μας εκδοτικές. Ευχή μας ο επόμενος κατάλογος να είναι πολύ πιο μικρός από το φετινό με στόχο πάντα το δρόμο της επιστροφής να τον περπατήσουμε σύντομα όσο το δυνατό περισσότεροι Καραβιώτες.

Γιάννης Παπαϊωάννου

Ο Αριστοφάνης Χατζηχαράλαμπους

Γεννήθηκε στη Λάπηθο το 1909.

Διδάχτηκε την τέχνη της αγγειοπλαστικής από το μεγαλύτερο αδελφό του, Κύπρο, ο οποίος, αφού είχε μαθητεύσει κοντά στον αγγειοπλάστη Χριστοδουλάκη, είχε αρχίσει να ασκεί μόνος του την τέχνη του σε δικό του εργαστήριο στη Λάπηθο.

Όταν, το 1930, ο αδελφός του μετανάστευσε στην Αμερική, ανέλαβε μόνος του το αγγειοπλαστικό και εργάστηκε σ' αυτό με αφοσίωση για 44 ολόκληρα χρόνια

επεκτείνοντας σιγά-σιγά τον κύκλο των σχετικών δραστηριοτήτων του και εμπλουτίζοντας την παραγωγή του με νέα είδη.

Εκτός από τα παραδοσιακά προϊόντα, που αγοράζονταν από τους ντόπιους για οικιακή χρήση, άρχισε από το 1950 την κατασκευή διακοσμητικών «τουριστικών» ειδών, που έγιναν πολύ δημοφιλή μεταξύ των ξένων, οι οποίοι δεν παρέλειπαν, πριν φύγουν για την πατρίδα τους, να επισκέπτονται το εργαστήριό του και να τα προμηθεύονται.

Κοντά του μαθήτεψαν κι άλλοι νέοι της περιοχής, μερικοί από τους οποίους εργάζονται ως σήμερα, διασκορπισμένοι σε διάφορες επαρχίες της ελεύθερης Κύπρου και συνεχίζουν την παράδοση της λαπηθιώτικης αγγειοπλαστικής.

Όταν, μετά την εισβολή του 1974, ο Αριστοφάνης βρέθηκε εκτοπισμένος στη Λευκωσία, άρχισε αμέσως προσπάθειες για επαναδραστηριοποίηση. Τον Οκτώβριο του 1974, παρά τη συνεχιζόμενη ρευστότητα της πολιτικής κατάστασης και την αβεβαιότητα γύρω από τα οικονομικά πράγματα αλλά και παρά την προχωρημένη ηλικία του, αγόρασε το αγγειοπλαστείο των Α. Μακρίδη και Γ. Σφήκα στη Λευκωσία και άρχισε αμέσως να εργάζεται. Με πολλές προσπάθειες στερώσε τη δουλειά του μεταφυτεύοντας εδώ τη λαπηθιώτικη παράδοση.

Λίγα χρόνια αργότερα μετέφερε τη βιοτεχνία του σε νέο οίκημα, που έχτισε στη Βιομηχανική Περιοχή Στροβόλου, όπου συνέχισε να εργάζεται με τον ίδιο ζήλο, ως την προηγούμενη του θανάτου του, που συνέβη στις 30 Αυγούστου 1990.

Τη δουλειά και την τέχνη του συνεχίζουν τώρα οι δύο γιοι του, Σωκράτης και Χαράλαμπος. Ο τελευταίος έχει παρακολουθήσει και σχετικές σπουδές.

Α.Α.Φ.

Στη μνήμη του αγαπημένου γέροντα Κυριάκου.

Ήξερα βέβαια, όπως όλοι οι Καραβιώτες, το σεβάσμιο γερο-Κυριάκο. Δε μου είχε δοθεί όμως η ευκαιρία να τον γνωρίσω από κοντά. Θεωρώ τυχερό τον εαυτό μου που πρόλαβα και γνώρισα, μίλησα, συνδέθηκα κι εκτίμησα τη σπάνια αυτή ψυχή. Ευτυχία θεωρώ τη γνωριμία μ' αυτόν.

Στα πλαίσια κάποιας εργασίας επισκέφτηκα μερικές φορές το γερο-Κυριάκο και μιλήσαμε για πολλή ώρα. «Πλούτος» η καρδιά του. «Διαμάντι» τα καθαρά λαμπερά μάτια του. «Θησαυρός» οι συμβουλές του.

Στα λόγια του, η αγάπη. Αγάπη για την οικογένεια, αγάπη για τον άνθρωπο, αγάπη για την εκκλησία, αγάπη για την πατρίδα. Στην κάθε κουβέντα του, η απλότητα, η ειλικρίνεια, το αγνό χαμόγελο. Στο στόμα του, πάντα ο καλός λόγος, η «παραγγελιά».

Παραθέτω το χειρόγραφο που μας έδωσε στην τελευταία μας συνομιλία (ήμουν με τη συνάδελφο Πίτσα Πρωτοπαπά) λίγες μέρες πριν μας αφήσει για πάντα. Οι γεμάτες αγάπη συμβουλές του, γραμμένες απ' το χέρι του. Κι επέμενε ο γερο-Κυριάκος: «Να μην τις ξεχάσετε, να τις λέτε στους μαθητές σας, να τις λέτε σ' όλους».

Ὁ θελὼν εἶσε αὐτόν· αἶσα κεντὴν μέσχηται
τὰ πόδια υἱοῦ υἱὸν τῆς υἱίας

Ἐστὶ τὴν ἀτῶν τὰ ἀλυσία καὶ τὴν τῶν ἀντιπῶν

Μὴ κρύψετε λόγον Θεοῦ κατὰ γὰρ τὰ θεαυρία αὐτοῦ
ἐν αἰετῇ εἰς τὴν χάριν τοῦ Κυρίου εἶναι

Λέγει τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀντιπῶν

Ὁ νεοφύλακας ἐπὶ τέλος σὺν ἑστὶ (ἐν ἀγγέλιον)
ἐν εὐνέσει καὶ ἐναρετῶν ζωῆς

Ὁ δὲ καὶ εὐνέσει καὶ ἀντιπῶν καὶ ἀντιπῶν
λέγει τὸ ἐν ἀγγέλιον
ὅτι ἐπὶ τῶν καὶ ἐπὶ τῶν καὶ ἐπὶ τῶν

Μὴ εὐνέσει τὴν ἀρχὴν καὶ ἀντιπῶν τὸ τέλος
λέγει ἀντιπῶν εἰς τὸν ἀντιπῶν τὸν ἀντιπῶν

Ὁ δὲ καὶ εὐνέσει καὶ ἀντιπῶν τὰ πάντα κατὰ τὴν

Ὁ δὲ καὶ εὐνέσει καὶ ἀντιπῶν τὰ πάντα κατὰ τὴν

Ἀντιπῶν καὶ ἀντιπῶν ὁ δὲ καὶ εὐνέσει τὴν
κατὰ τὴν ἀντιπῶν καὶ ἀντιπῶν τὴν ἀντιπῶν
τῆς ἀντιπῶν καὶ ἀντιπῶν κατὰ τὴν ἀντιπῶν

Στο καλό,
αγαπημένε γέροντα με την αγνή ψυχή
και τις όμορφες ιστορίες στα χείλια.
Το γαλάζιο βάθος των ματιών σου μιλούσε
για τη ζωή, την ελπίδα,
για την πατρίδα, το Θεό.
Το γελαστό σου στόμα
έλυνε απλά τα δύσκολα
προβλήματα του κόσμου.
Η μεγάλη καρδιά σου
χωρούσε μέσα όλο τον κόσμο.
Η λεβέντικη ψυχή σου
ήταν πάντα έτοιμη
για το μεγάλο ταξίδι.
Στο καλό.
Η αγάπη μας θα σε συντροφεύει.

Χρυστάλλα Χαλαάμπους

Η ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΜΟΥ

Όταν άρχισε το πραξικόπημα, ήμουν ήδη με άδεια στον Καραβά. Λόγω του ότι απολυόμουν στις 20 του μηνός, είχα να παίρνω άδεια κανονική, καθώς επίσης και άδειες από τους πανστρατιωτικούς και τους αγώνες κα-ταδρομών. Την ημέρα του πραξικοπήματος, στις 15 του Ιούλη, μεταδόθηκε από το ραδιόφωνο ότι έπρεπε να γίνει γενική επιστράτευση. Όσοι στρατεύ-σιμοι ήταν εκτός μονάδος έπρεπε να παρουσιαστούν στις μονάδες. Υπήρχε όμως σύγχυση και πανικός και δεν μπορούσα να εξασφαλίσω μεταφορά στη μοίρα μου, την 33η, στο Πέλλαπαϊς. Γι' αυτό πήγα κάτω στην 190, στη μο-νάδα του πυροβολικού, που ήταν στην Αχειροποιήτου. Πολλοί στρατιώτες της μοίρας έλειπαν, ήταν στα διάφορα σημεία που γίνονταν οι εχθροπραξί-ες. Έτσι αναγκάστηκα να μείνω τη νύχτα μέσα στο στρατόπεδο, απ' όπου την επομένη κάποιο λαντ-ρόβερ με μετέφερε στην Κερύνεια και στη συνέ-χεια στο Πέλλαπαϊς. Απ' ό,τι αντιλήφθηκα, η μοίρα ήταν σχεδόν άδεια, διό-τι οι περισσότεροι στρατιώτες ήταν στη Λευκωσία, στα σημεία που γίνονταν οι μάχες, είτε στο Ρ.Ι.Κ. είτε στο αεροδρόμιο. Στρατιώτες που ήταν μέσα στη μοίρα ήταν μόνο τόσοι, όσοι για να βγάζουν τις σκοπιές και τις πιο επείγουσες υπηρεσίες.

Από τη 16η Ιουλίου μέχρι την 20ή ήμουν στη μοίρα. Ήμαστε πολύ λί-γοι κι έτσι αναγκαστικά κάναμε εμείς τις διάφορες υπηρεσίες, καθώς και την τροφοδότηση του στρατοπέδου από την Κερύνεια. Τη 19η Ιουλίου ήμουν υπηρεσία γύρω στα ξημερώματα, 2-3 το πρωί. Όταν έβγαζα έφοδο στο στρατόπεδο, μου έκανε εντύπωση ένας θόρυβος αεροπλάνου. Δεν μπορούσα όμως να διακρίνω ούτε φώτα ούτε το σημείο που πετούσε. Ήταν αρκετά ψηλά, αλλά δεν υποψιάστηκα ότι θα ήταν τίποτε το σημαντι-κό. Εκ των υστέρων όμως αντιλήφθηκα ότι ήταν αναγνωριστικό αεροπλάνο που πετούσε σε μεγάλο ύψος. Πρέπει να ήταν τουρκικό.

Το πρωί της 20ής Ιουλίου τα ξημερώματα ακούστηκαν οι πρώτες εκρή-ξεις κάτω στην Κερύνεια και με το φως της ημέρας, όταν βγήκαμε από τους θαλάμους, είδαμε να βγαίνουν καπνοί από διάφορα σημεία της. Είδα-με τ' αεροπλάνα που κατέβαιναν και βομβάρδιζαν σ' ένα συγκεκριμένο σημείο του Κάστρου της Κερύνειας. Έπεσε μια οβίδα στο πυροβολείο του ναυτικού που ήταν εκεί. Είδα από το Πέλλαπαϊς - ήταν τόσο καθαρός ο καιρός - ότι είχε φύγει ένα κομμάτι από το Κάστρο, από το πολυβολείο. Μετά συνεχίστηκαν οι βομβαρδισμοί και σε μισή-μια ώρα έβγαιναν καπνοί από διάφορα σημεία της πόλης. Ήταν ένα τρομακτικό θέαμα να βλέπεις από ψηλά τους βομβαρδισμούς. Από εκεί που ήμαστε, φαινόταν η παραλία μέχρι τον Άγιο Γεώργιο και ακόμα μέχρι τον Καραβά. Στο βάθος φαίνο-νταν τα πλοία πολύ κοντά στις ακτές. Ταυτόχρονα περνούσαν μεταγωγικά αεροπλάνα που μετέφεραν αλεξιπτωτιστές στην επαρχία Λευκωσίας πολύ κοντά στο βουνό, σχεδόν ξιστά πάνω από τα δέντρα.

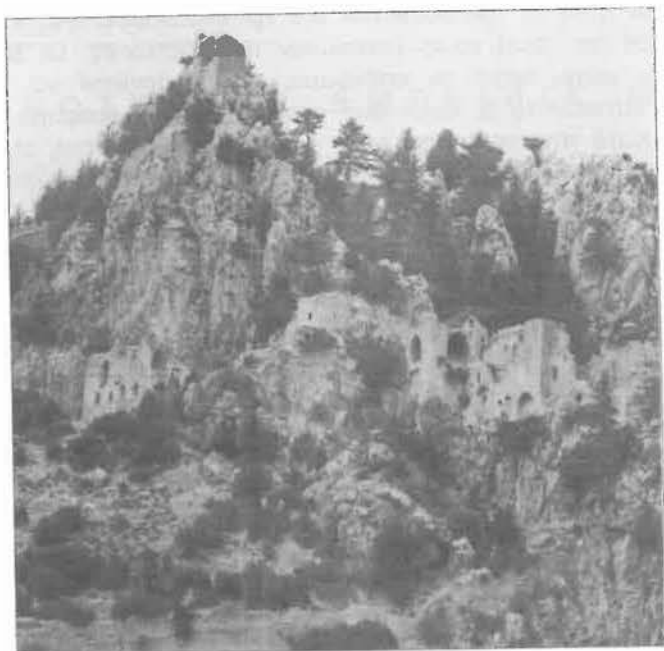
Οι τοποθεσίες όπου γίνονταν οι εκρήξεις ήταν στρατηγικά σημεία· το

στρατόπεδο της Γλυκιώτισσας, ορισμένες οδικές αρτηρίες και κυρίως το Κάστρο, όπου ήταν οι τορπιλλάκατοι και τα πολυβολεία που τα εντόπισαν γρήγορα, γιατί απ' εκεί τους χτυπούσαν οι στρατιώτες. Οι βομβαρδισμοί συνεχίστηκαν μέχρι αργά το απόγευμα, οπότε άρχισαν να φτάνουν με στρατιωτικά αυτοκίνητα οι δικοί μας στρατιώτες από διάφορα σημεία που βρίσκονταν. Κατά την επιστροφή τους στο στρατόπεδο, τους είχαν βομβαρδίσει τα τουρκικά αεροπλάνα. Αρκετοί απ' αυτούς είχαν τραυματιστεί. Αργά το απόγευμα έγινε ανασυγκρότηση της μοίρας. Εκτός από τους κληρωτούς, άρχισαν να καταφθάνουν οι έφεδροι που είχαν υπηρετήσει στη μοίρα και που ήταν ήδη σε επιστράτευση. Έρχονταν να καταταγούν και να πάρουν όπλα. Αργά τη νύχτα, αφού ήρθαν και οι αξιωματικοί, χωριστήκαμε σε λόχους. Μας είπαν ότι υπήρχε μια αποστολή, την οποία έπρεπε να εκτελέσουμε την επομένη. Μας έδωσαν τον οπλισμό και κάποιες γενικές πληροφορίες για το τι θα κάναμε. Ακριβή στοιχεία δε μας έδωσαν. Θα κάναμε τη νύχτα μια πορεία, θα φτάναμε στο στόχο τα ξημερώματα και θα χτυπούσαμε τις εχθρικές θέσεις.

Ξεκινήσαμε αργά τη νύχτα της 20ής Ιουλίου με κατεύθυνση τον Άγιο Ιλαρίωνα. Είχαμε χωριστεί σε ομάδες. Μπροστά ήταν οι τρεις λόχοι και πίσω ο λόχος υποστήριξης. Προχωρούσαμε κατά μήκος του δρόμου που περνά από τη φάρμα του Πέλλαπαϊς και πάει προς το δρόμο που ένωνε την Κερύνεια με το Κιόνελλι. Περπατούσαμε δεξιά κι αριστερά του δρόμου, ο ένας πίσω από τον άλλο. Αργά τη νύχτα είδαμε φώτα να έρχονται από την Κερύνεια. Ήταν ένα λαντ-ρόβερ, το οποίο μετά από ένα τέταρτο περίπου μπήκε στο δρόμο που κατέβαινε προς το Πέλλαπαϊς. Όταν πλησίασε, καταλάβαμε πως ήταν των Ηνωμένων Εθνών. Κρυφτήκαμε δεξιά κι αριστερά του δρόμου, αφήσαμε το αυτοκίνητο να περάσει και, όπως μάθαμε αργότερα, το κράτησαν οι τελευταίοι στρατιώτες, για να μην προδοθεί το σχέδιο στον Άγιο Ιλαρίωνα.

Οι στρατιώτες της μοίρας ήταν απ' όλα τα μέρη. Από τον Καραβά ήταν ο Σάββας Γεωργίου (ο γιος του Πολλίκα) και ο Πατσαλοσαββής. Από τη Λάπηθο ήταν κάποιοι έφεδροι, ο Νίκος Καλαμαράς και ο Τσιμούρης. Ήταν κι άλλοι, αλλά τώρα δε θυμάμαι τα ονόματα.

Όταν προχωρήσαμε προς τον Άγιο Ιλαρίωνα, μόλις περάσαμε το δρόμο που ενώνει την Κερύνεια με το Κιόνελλι, αρχίσαμε να χωριζόμαστε σε ομάδες και πιάσαμε ορισμένα μονοπάτια, τα οποία μας είχαν υποδείξει. Εμείς φυσικά δεν ξέραμε τα μέρη. Προχωρούσαμε αργά-αργά προς τα υψώματα. Ήταν μια δύσκολη πορεία, διότι έπρεπε να μην προδοθεί καθόλου το σχέδιο για την επίθεση του Αγίου Ιλαρίωνα κι έτσι δεν έπρεπε να μας πάρει κανένας είδηση. Όλη τη νύχτα περπατούσαμε στο βουνό και πολύ νωρίς το πρωί φτάσαμε στα πρώτα φυλάκια των Τούρκων. Με το πρώτο φως δόθηκε το σήμα για επίθεση, η οποία ήταν ταυτόχρονη από τρία σημεία. Η μοίρα μας, η 33η, θα χτυπούσε στο ύψωμα του Κοτζιάκαγια, ένα ύψωμα απέναντι από τον Άγιο Ιλαρίωνα, και η 31η μοίρα θα χτυπούσε πάλι υψώματα του Αγίου Ιλαρίωνα αλλά από την πλευρά της Λευκωσίας. Η κρούση ήταν ταυτόχρονη. Είχαμε ήδη μπει στα πρώτα φυλάκια και προχωρούσαμε αργά προς την πλατεία του Κάστρου. Απ' ό,τι αντιληφθήκαμε, η 32η

Ο Άγιος Ιλαρίωνας.

μοίρα είχε αρκετές απώλειες, γιατί με το φως της ημέρας χτύπησαν ακριβώς τις θέσεις τους τα πρώτα αεροπλάνα. Δυστυχώς η επίθεση στο ύψωμα του Κοτζιάκαγια απέτυχε. Έτσι έκαμε ανασυγκρότηση η 32η μοίρα και έφυγε από εκεί. Εμείς είχαμε μπει μέσα στον Άγιο Ιλαρίωνα, μέσα στο Κάστρο. Θυμάμαι, χαρακτηριστικά, που σε διάφορες τοποθεσίες Τούρκοι στρατιώτες ήταν δεμένοι πάνω στα τριπόδια των πολυβόλων, για να μην μπορεί κανένας να φύγει. Πάνω σ' ένα από τα πολυβολεία του Κάστρου υπήρχε μια θυρίδα, απ' όπου «έβαλλε» στις θέσεις μας ένα πολυβόλο. Οι δικοί μας της υποστήριξης εντόπισαν τη θέση και το χτύπησαν με το ΠΑΟ, αλλά δυστυχώς δεν το πέτυχαν. Χτύπησαν μέρος του πύργου, στον οποίο στεγαζόταν. Στη δεύτερη όμως βολή ο χειριστής του ΠΑΟ ήταν εύστοχος. Το πολυβολείο καταστράφηκε. Μετά είχαμε σήμα ότι υπήρχε μια σύγχιση: Τούρκοι στρατιώτες ήταν ντυμένοι με στολές καταδρομών και πράσινα μπερέ και μας φώναζαν από διάφορα σημεία του Κάστρου «Σταματάτε να πυροβολείτε και καταλάβαμε το Κάστρο. Δεν υπάρχει λόγος να συνεχίσετε να πυροβολείτε». Μιλούσαν άπταιστα τα ελληνικά. Αρκετοί από μας σταμάτησαν. Ταυτόχρονα χτυπούσε και η τουρκική αεροπορία τις δικές μας θέσεις. Μετά από μισή-μια ώρα ήρθε το σήμα της οπισθοχώρησης. Μας είπαν να κατεβούμε κάτω και να επιστρέψουμε στη μοίρα.

Στο σημείο των μαχών πάνω στον Άγιο Ιλαρίωνα σκοτώθηκε ο ταγματάρχης Γεώργιος Κατσάνης, από την Ελλάδα, που ήταν ο διοικητής της μοίρας μας. Απ' ό,τι μάθαμε αργότερα, χτυπήθηκε από ακροβολιστή, ο οποίος τον φώναξε με τ' όνομά του και ο διοικητής νόμισε πως ήταν δικός μας. Στον Άγιο Ιλαρίωνα σκοτώθηκε ακόμα ο ανθυπολοχαγός Χριστο-

φίδης από τη Μόρφου. Σκοτώθηκαν επίσης ο Χατζηκύρου από τον Άγιο Αμβρόσιο και ο Χατζηλούκας από το Δίκωμο, αλλά δε θυμάμαι αν ήταν στις μάχες του Αγίου Ιλαρίωνα ή σ' εκείνες του Αγίου Γεωργίου. Ο πατέρας του Χατζηκύρου, όταν έμαθε ότι ο γιος του χάθηκε στις μάχες, ενώ είχαν φύγει από το χωριό τους, επέστρεψε για να δει τι έγινε ο γιος του και δυστυχώς χάθηκε κι ο ίδιος.

Όταν μάθαμε ότι δόθηκε σήμα για οπισθοχώρηση, δημιουργήθηκε σύγχυση. Ενώ ήμαστε ήδη μέσα στο Κάστρο και πάνω στα υψώματα του Αγίου Ιλαρίωνα, δεν καταλάβαμε για ποιο λόγο έπρεπε να κάνουμε οπισθοχώρηση. Ήταν διαταγή όμως κι έτσι αναγκαστήκαμε να το κάνουμε. Αρκετές από τις απώλειες που είχαμε στον Άγιο Ιλαρίωνα, τις είχαμε κατά την οπισθοχώρηση, διότι τρέχαμε προς τα κάτω μεταφέροντας άλλοι τραυματίες κι άλλοι όπλα ή πυρομαχικά. Ταυτόχρονα άρχισαν οι Τούρκοι την ανασυγκρότησή τους απ' όλα τα σημεία, οπότε αναπλήρωσαν ό,τι απώλειες είχαν, οχυρώθηκαν ξανά και μας χτυπούσαν συνέχεια. Ένας απ' τους τραυματίες που μετέφερα ήταν ο χωριανός μας Σάββας Γεωργίου, που χτυπήθηκε με μια ριπή στην κοιλιά. Τον κατέβασα μέχρι ενός ορισμένου σημείου όπου ήταν ασφαλισμένος και μετά επέστρεψα. Κατέβασα έναν άλλο στρατιώτη από τη Λευκωσία, ο οποίος είχε χτυπηθεί με σφαίρα στο πόδι. Δεν ήταν σοβαρό το τραύμα. Όταν το αντιλήφθηκα, τον άφησα να συνεχίσει μόνος, επέστρεψα και έφερα τον Τσιμούρη από τη Λάπηθο, ο οποίος ήταν αρκετά σοβαρά, με ριπή στην κοιλιά. Τον κατέβασα με μεγαλύτερη δυσκολία, γιατί τον είχα φορτωθεί. Τον άφησα σ' έναν ποταμό μαζί με κάποιους άλλους. Απ' εκεί μετά η υγειονομική μονάδα του στρατοπέδου τον πήρε κάτω στη μοίρα για περίθαλψη. Πρέπει να υπήρχαν κι άλλες απώλειες, νεκροί-αγνοούμενοι, αλλά δεν ξέρω πόσοι.

Θυμάμαι μια χαρακτηριστική περίπτωση κατά την υποχώρηση. Ήμαστε πάρα πολύ διψασμένοι. Περάσαμε από το φυλάκιο των Ηνωμένων Εθνών και τους ζητήσαμε να μας δώσουν νερό από τη βρύση που ήταν έξω από τους θαλάμους τους, αλλά δε μας άφησαν να μπούμε στο χώρο του φυλακίου της μονάδας τους, η οποία ήταν περιφραγμένη με συρματοπλέγμα. Μας πρόταξαν τα όπλα κι αναγκαστήκαμε να φύγουμε. Κατεβαίνοντας φτάσαμε στη φάρμα του Πέλλαπαϊς, που ήταν εγκαταλειμμένη. Είχαμε τόση δίψα, που πέσαμε μέσα στα τάγκια που έπλεναν τα κοτόπουλα. Καθαρίσαμε από πάνω το νερό από τα φτερά και ήπιαμε όσο πιο λίγο μπορούσαμε, για να μην πάθουμε καμιά αρρώστια. Μετά όμως, όταν μπήκαμε μέσα στη φάρμα, βρήκαμε την κουζίνα και τα ψυγεία τους, όπου είχε νερό και αναψυκτικά. Όταν ξεκουραστήκαμε, προχωρήσαμε πάλι πίσω προς τη μοίρα. Δεν μπήκαμε όμως μέσα, απλώς κάναμε ανασυγκρότηση 300-400 μέτρα δυτικά της μοίρας, κάτω από τα δέντρα, μέχρι να συγκεντρωθούν όλοι, να δοθεί κάποια περίθαλψη στους τραυματίες και να πάρουμε νέες οδηγίες για το τι θα κάναμε. Ήμαστε 150-200 άτομα συν κάποιοι έφεδροι που είχαν φτάσει την προηγούμενη νύχτα. Κοιμηθήκαμε κάτω από τα δέντρα. Δεν ξέραμε ποιοι ήταν αγνοούμενοι, υπήρχε σύγχυση, δεν ξέραμε και πόσοι ακριβώς είχαν πάει αρχικά στον Άγιο Ιλαρίωνα.

Μας ξύπνησαν νωρίς το πρωί και μας είπαν ότι έπρεπε να εκτελέσουμε μια άλλη αποστολή. Μας είπαν ότι βγήκαν δυο άρματα στον Άγιο Γεώργιο και έπρεπε να πάμε να τα καταστρέψουμε. Μπήκαμε στα φορτηγά χωρίς καμιά άλλη λεπτομέρεια και ξεκινήσαμε για τον Άγιο Γεώργιο. Εμένα, επειδή ήμουν μπαζουκιστής, μου είχαν δώσει μια μπαζούκα, την οποία είχαν πάρει από το πραξικόπημα. Δεν ήξερα το χειρισμό της, διότι η εκπαίδευση που είχα κάμει σε μπαζούκα ήταν διαφορετική. Είχα μαζί μου και δυο νεοσύλλεκτους, οι οποίοι ήταν βοηθοί μου, με δυο κιβώτια ρουκέττες της μπαζούκας. Μπήκαμε μέσα στα αυτοκίνητα και ξεκινήσαμε από το Πέλλαπαις προς την Κερύνεια. Εκεί σταματήσαμε σ' ένα σημείο, όπου υπήρχαν κι άλλοι στρατιώτες που ήταν διασκορπισμένοι, και προχωρήσαμε κατά τις οκτώ το πρωί προς τον Άγιο Γεώργιο. Ο Άγιος Γεώργιος ήταν εκκενωμένος. Προχωρήσαμε και φτάσαμε σ' ένα σημείο, όπου ήταν μια βιομηχανία μαρμελάδων, νομίζω του Μορφάκη. Εκεί κατεβήκαμε, ανασυγκροτηθήκαμε σε λόχους, σε διμοιρίες και ξεκινήσαμε σιγά-σιγά για το δρόμο έξω από τον Άγιο Γεώργιο, απέναντι από το δρόμο που πάει στις Καμάρες, δηλαδή μόλις μπαίνεις στον Άγιο Γεώργιο όταν έρχεσαι από τον Καραβά. Πήραμε όλοι τις θέσεις μας κι εγώ τοποθέτησα την μπαζούκα δίπλα από το δρόμο, πάνω στον όχτο, και περιμέναμε τα άρματα. Ήταν τόσο μεγάλος ο θόρυβος που ακουόταν από μακριά, που άρχισα ν' αμφιβάλλω αν πράγματι τα άρματα ήταν δύο, όπως μας είχαν πει στην αρχή. Ακούαμε συνέχεια το βουητό των αρμάτων, αλλά δεν τα βλέπαμε. Από το θόρυβο υπολόγισα ότι θα ήταν σε απόσταση ενός περίπου χιλιομέτρου. Μετά από μισή ώρα ακούστηκε μια έκρηξη. Απ' ό,τι κατάλαβα, οι δικοί μας χτύπησαν από τον Άγιο Γεώργιο με ΠΑΟ το πρώτο άρμα που φάνηκε. Αμέσως μετά οι Τούρκοι εντόπισαν τις θέσεις μας κι άρχισαν να μας χτυπούν. Χτυπούσαν ταυτόχρονα τα πλοία από τη θάλασσα και τα άρματα που κατευθύνονταν προς τον Άγιο Γεώργιο. Όπως ήμουν οχυρωμένος δίπλα στο δρόμο, είδα να 'ρχεται το πρώτο άρμα. Μ' εντυπωσίασε τόσο πολύ, που έμεινα και το έβλεπα. Ήταν πολύ μεγάλο. Σαν ένα κινούμενο σπίτι. Σκεφτόμουν πού να σημαδέψω, στις ερπύστριες ή στο πυροβόλο. Τελικά σημάδεψα στις ερπύστριες. Το άρμα ακινητοποιήθηκε. Μετά, όμως, άρχισε από τον πυργίσκο το πυροβόλο του άρματος να «βάλλει» εναντίον μας. Όταν γύρισα να δω τους βοηθούς μου, είχαν φύγει κι οι δυο. Πήρα ένα βλήμα ακόμα και σημάδεψα το πυροβόλο του τανκ. Το βλήμα όμως δεν έφυγε. Ή έπαθε αφλογιστία η μπαζούκα ή ήταν που δεν ήξερα το χειρισμό της (δεν είχα κάνει εκπαίδευση πάνω σ' εκείνο το όπλο). Ξαναδοκίμασα, αλλά πάλι δεν έφυγε το βλήμα. Πήρα τότε το σακκίδιο με τις σφαίρες και το όπλο μου, ένα καλασνίκωφ, κι έτρεξα και κρύφτηκα πίσω από μια δεξαμενή.

Τα υπόλοιπα τουρκικά άρματα σκορπίστηκαν με τις πρώτες εκρήξεις κι έρχονταν προς τις δικές μας θέσεις. Το πυροβόλο του πρώτου τανκ συνέχισε να «βάλλει». Δεν μπορούσα να μείνω στη θέση που ήμουν. Έτρεξα να φύγω. Όπως έτρεχα μέσα στα περιβόλια, είδα σε μια στιγμή στην κουφάλα κάποιου δέντρου ακουμπισμένο το Χρίστο Καρεφυλλίδη από την Κερύνεια, ο οποίος μέχρι σήμερα είναι αγνοούμενος. Τη στιγμή που τον είδα ήταν εντάξει, απλώς καθόταν κάτω από το δέντρο. Κοίταζε μ' ένα απλανές

βλέμμα. Τον ρώτησα γιατί καθόταν εκεί, μέσα στο πανδαιμόνιο και το χαλασμό, και τον παρότρυνα να 'ρθει να φύγουμε, γιατί τα άρματα «άνοιξαν» κι έρχονταν προς την κατεύθυνσή μας. Αμέσως ξεκίνησα κι ενώθηκα με τους άλλους που οπισθοχωρούσαν.

Η οπισθοχώρηση ήταν πολύ δύσκολη. Περνούσαμε μέσ' απ' τα περβόλια, πέφταμε μέσα σε συρματοπλέγματα. Καθ' οδό βλέπαμε πολλούς τραυματίες. Φτάσαμε σ' ένα σημείο στον Άγιο Γεώργιο. Περάσαμε μέσα από τον ποταμό, κάπου στο κέντρο του χωριού, κι ανασυγκροτηθήκαμε σ' ένα σημείο όπου βρεθήκαμε αρκετοί στρατιώτες. Στο σημείο εκείνο μας είπαν ότι έπρεπε να κάνουμε οπισθοχώρηση και να πάμε όσο πιο σύντομα μπορούμε στην Κερύνεια, για να κρατήσουμε άμυνα σ' ένα σημείο στην πόλη.

Ξεκινήσαμε χωρίς κανένα μεταφορικό μέσο, με τα πόδια. Οι δρόμοι ήταν ήδη κλειστοί, γιατί είχαν χτυπηθεί από τα άρματα που δεν ξέραμε μέχρι ποίου σημείου είχαν φτάσει. Προχωρήσαμε προς την Κερύνεια μέσα από τα χωράφια. Περάσαμε από το Τέμπλος, όπου υπήρχαν τουρκικά φυλάκια. Άρχισαν και από εκεί να μας χτυπούν, εκτός από τα πλοία στη θάλασσα, τα τανκς και το στρατό από πίσω, όπως προχωρούσαν προς την Κερύνεια. Όπως τρέχαμε, θυμούμαι ότι αρκετοί στρατιώτες είχαν εγκαταλείψει στημένα όπλα, συγκεκριμένα όλμους, και απ' ό,τι μάθαμε αργότερα ήταν στρατιώτες του πεζικού της Γλυκιώτισσας, που ήταν πίσω από τις θέσεις μας για υποστήριξη. Επειδή γνώριζα κάπως την περιοχή, κατάλαβα ότι είχαμε περάσει και από το περιβόλι του Πέτρου Φιούρη από τον Καραβά.

Το γραφικό λιμάνι της Κερύνειας με φρουρό της το επιβλητικό Κάστρο της.

Γύρω στο μεσημέρι φτάσαμε στο γήπεδο του Γ.Σ.Πράξανδρος, στην Κερύνεια. Εκεί μας είπαν να οχυρωθούμε σε μια ανεγειρόμενη πολυκατοικία. Ήταν μόνο οι κολώνες και οι όροφοι. Οι τοίχοι ήταν άχτιστοι και πάνω στις πλάκες ήταν τα τούβλα και τα τσιμέντα. Καμιά κάλυψη δεν είχαμε εκεί. Σε κάθε όροφο ανέβηκαν αρκετοί στρατιώτες. Εγώ ήμουν στο δεύτερο με καμιά τριανταριά άλλους. Ο λοχαγός Βασίλειος Ροκάς, από την Ελλάδα, μας είπε να κρατήσουμε άμυνα εδώ στην πολυκατοικία μέχρι να μας στείλουν ενισχύσεις. Τα μόνα όπλα που είχαμε ήταν ελαφρά αυτόματα. Γι' αυτό ήταν μεγάλη βλακεία να μείνουμε εκεί. Ξέραμε ότι οι Τούρκοι στρατιώτες ήταν τόσο κοντά μας, που δεν υπήρχε περίπτωση να τα βγάλουμε πέρα με τέτοιο οπλισμό. Ακολουθήσαμε όμως την εντολή του λοχαγού. Μετά από μια-μιάμιση ώρα, όταν εντόπισαν τη θέση μας οι Τούρκοι, περικύκλωσαν την πολυκατοικία κι άρχισαν να μας χτυπούν συνέχεια μέχρι που σκοτείνιασε. Κάθε βλήμα που έπεφτε πάνω στην πολυκατοικία σκοτείνιαζε, γιατί ήταν τα διάφορα οικοδομικά υλικά. Η μόνη οχύρωσή μας ήταν πίσω από τις κολώνες και γύρω από τα τούβλα που ήταν στημένα. Οι απώλειες ήταν αρκετές. Εμείς τους χτυπούσαμε με τα αυτόματα, αυτοί με πυροβόλα των τανκς, με οπλοπολυβόλα, με ΠΑΟ και με άλλα είδη βαριού οπλισμού.

Σε κάποια στιγμή, όπως ήμουν οχυρωμένος, είδα στο βάθος, γύρω στα 100-150 μέτρα, Τούρκους που έμπαιναν μέσα στα σπίτια προφανώς για να κάμουν εκκαθαρίσεις ή να κλέψουν ό,τι έβρισκαν. Μπροστά στην είσοδο ενός σπιτιού ήταν ένα αυτοκίνητο. Ένας Τούρκος έμπαινε μέσα στο σπίτι. Τον σημάδεψα, τράβηξα τη σκανδάλη, τον είδα να πέφτει και ξαναοχυρώθηκα.

Οι απώλειές μας όσο προχωρούσε η ώρα ήταν τρομερές. Δεν είχαμε παρά ελάχιστα πυρομαχικά. Περιμέναμε να κάμουν επίθεση να μας «καθαρίσουν». Καμιά ελπίδα δεν είχαμε να γλιτώσουμε.

Ο λοχαγός διέταξε επίθεση για να φύγουμε από την πολυκατοικία. Εμείς όμως που ήμαστε στους πάνω ορόφους δεν πήραμε είδηση, γιατί δεν υπήρχε μεταξύ μας καμιά επικοινωνία. Οι στρατιώτες που ήταν στον πρώτο όροφο, γύρω στα 15-20 άτομα, έκαμαν έφοδο κάτω από τα σκαλιά της πολυκατοικίας κι έτρεξαν προς ένα σημείο του δρόμου που είχε κάποια κάλυψη από δέντρα, για να μπορέσουν να φύγουν. Αυτά βέβαια τα έμαθα πιο ύστερα, εμείς τότε δεν ξέραμε τίποτε.

Στην επίθεσή τους προς τα έξω, οι μισοί σχεδόν σκοτώθηκαν. Ο υπολοχαγός τραυματίστηκε και τον συνάντησα στο νοσοκομείο αργότερα, μετά την πρώτη εισβολή, μετά την εκκευρία, οπότε και μου τα διηγήθηκε.

Εν τω μεταξύ ήμαστε ακόμα στην πολυκατοικία. Οι Τούρκοι χτυπούσαν συνεχώς. Θυμάμαι που μας φώναζαν στα ελληνικά «Κοιμάντος, παραδοθείτε, ξέρουμε ότι είσαστε πάνω στην πολυκατοικία». Φανήκαμε τυχεροί που ήξεραν ότι ήμαστε μόνο λοκατζήδες, γιατί μας φοβόντουσαν και δεν έβγαιναν πάνω, απλώς χτυπούσαν συνέχεια. Εμείς, χωρίς καμιά πιθανότητα να γλιτώσουμε, χτυπούσαμε με τα ελάχιστα πυρομαχικά που είχαμε. Σε μια στιγμή κάποιος που ήταν δίπλα μου χτυπήθηκε με μια ριπή στην κοιλιά. Ήταν ο δεκανέας Νίκος Παπαχριστοδούλου από τον Κοντεμένο. Όπως

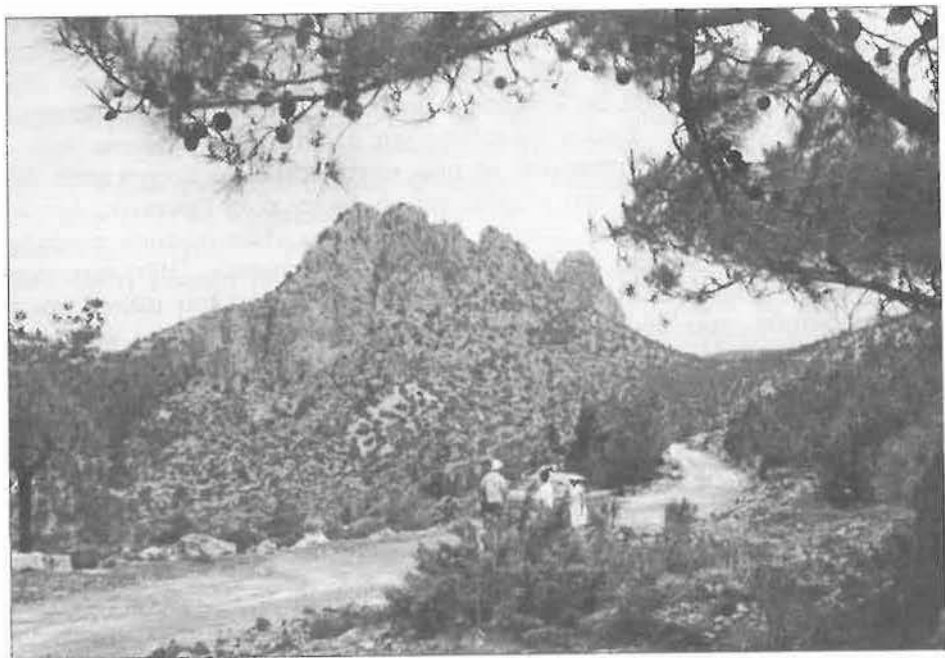
έπεσε κάτω, ήταν σε απόσταση δυο-τριών μέτρων από μένα. Θυμάμαι ακριβώς τα λόγια του· «Αν είσαι φίλος, έλα το όπλο και παίξε με. Δεν μπορώ να υποφέρω άλλο τον πόνο». Εγώ προσπαθούσα να τον παρηγορήσω· «Περίμενε, μόλις φύγουν θα σε κατεβάσω, θα ζητήσουμε πρώτες βοήθειες και θα σε περιθάψουν». Έμεινε πεσμένος για ένα τέταρτο περίπου. Από το σημείο που ήμουν δεν μπορούσα να πάω κοντά του. Του έριχνα κάθε λίγο πάνω στα πόδια κομμάτια από τούβλο, για να δω αν είναι ζωντανός. Με κάθε κομμάτι που του έριχνα, έβλεπα ότι κουνιόταν. Του μιλούσα συνέχεια· «Άντεξε ακόμα λίγο. Θα σε πάρω κάτω μόλις νυχτώσει». Ήδη είχε αρχίσει να σουρουπώνει. Μετά από μισή ώρα περίπου, όταν του μίλησα και δε μου απάντησε, του έριξα πάλι ένα τούβλο και είδα ότι δεν κουνιόταν. Ίσως να είχε πεθάνει, διότι αιμορραγούσε συνεχώς.

Εκείνη τη στιγμή, όπως ήμουν ακουμπισμένος με την πλάτη πάνω στην κολώνα, δοκίμασα να πάω κοντά του. Όπως έσπρωξα με τα χέρια μου για να τον πλησιάσω, δέχτηκα μια σφαίρα στο γόνατο. Η πρώτη μου αντίδραση ήταν να σφίξω το πόδι μου λίγο πιο πάνω από το γόνατό μου, για να σταματήσει η αιμορραγία. Μόλις δέχτηκα τη σφαίρα δεν κατάλαβα τίποτε. Πέρασαν 2-3 δευτερόλεπτα για να νιώσω τον πόνο. Έκοψα ένα κομμάτι ρούχο από το πουκάμισο και έδεσα το πόδι μου. Όπως ήμουν τώρα δίπλα στο Νίκο, είδα ότι ήταν πεθαμένος. Έπλεε στο αίμα. Σύρθηκα αργά-αργά πίσω στην κολώνα που ήμουν πριν κρυμμένος. Είχε ήδη νυχτώσει. Σταμάτησαν οι πυροβολισμοί. Για καλή μας τύχη, οι Τούρκοι υπέθεσαν ότι δεν έμεινε κανένας ζωντανός μετά από τόσο πολυβολισμό και τόσο κακό πάνω στην πολυκατοικία κι έτσι άρχισαν να προχωρούν προς την Κερύνεια.

Δίπλα μου ήταν δυο νεκροί στρατιώτες, δεν τους ήξερα όμως ποιοι ήταν. Αρχισα κι εγώ να χάνω αίμα. Δοκίμασα να σηκωθώ, αλλά σκοτείνιασαν τα μάτια μου κι έπεσα κάτω. Εκεί που έπεσα, όπως είχα απλωμένα τα χέρια μου, ένιωσα το κορμί κάποιου που πρέπει να ήταν σκοτωμένος. Τραβήχτηκα ένα μέτρο πιο πέρα. Ήταν ησυχία. Δεν υπολόγιζα ότι ήταν ζωντανός κανένας άλλος πάνω στην πολυκατοικία. Πίστευα ότι ήμουν ο μόνος που έμεινα, αλλά ευτυχώς ήταν και δυο άλλοι, των οποίων δε θυμούμαι τα ονόματα. Δεν πρέπει να ήταν τραυματισμένοι, διότι με βοήθησαν και κατέβηκα από τις σκάλες. Προσπάθησαν να με μεταφέρουν μαζί τους προς το βουνό, μέσω του Πέλλαπαϊς, για να βγούμε πάνω στον Πενταδάκτυλο κι απ' εκεί να πάμε στη Λευκωσία. Δε δέχτηκα όμως. «Παρά να με μεταφέρετε εμένα, τους είπα, και να χαθούμε όλοι, αν συμβεί ο,τιδήποτε, καλύτερα εσείς, που είστε εντάξει και μπορείτε να περπατήσετε, να προχωρήσετε. Αφήστε με εμένα και θα τα καταφέρω».

Μόλις έφυγαν, δίπλωσα το καλασνίκωφ, το έκαμα σαν μπαστούνι και προχώρησα. Απομακρύνθηκα από την πολυκατοικία, μπήκα σ' ένα σπίτι, αφού πέρασα από την αυλή του, και ξάπλωσα σ' έναν καναπέ. Αμέσως αποκοιμήθηκα. Σε λίγη ώρα όμως ξύπνησα, γιατί άκουσα ομιλίες που δεν ήξερα αν ήταν μέσα στο σπίτι ή σε διπλανό. Αμέσως βγήκα έξω. Ήταν ξημερώματα, γύρω στις 5 το πρωί.

Η μέρα που έγινε η μάχη στον Άγιο Γεώργιο και μετά στην πολυκα-

Ο μαρτυρικός Πενταδάκτυλος έζησε και αυτός μια πρωτόγνωρη εμπειρία κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής του 1974.

τοικία ήταν Δευτέρα, 22 Ιουλίου. Μετά, όταν βγήκα να φύγω από το σπίτι, ήταν 23 Ιουλίου. Είδα τα αίματα που είχα αφήσει στη βεράντα κατά την είσοδό μου στο σπίτι. Έριξα χώμα πάνω στα αίματα μήπως τα δουν οι Τούρκοι. Πήγα σ' ένα χωράφι δίπλα και μπήκα στην κουφάλα μιας μεγάλης ελιάς. Έμεινα εκεί μέχρι να σκεφτώ τι θα έκανα, πού θα πήγαινα. Επικρατούσε τόση ησυχία, τόση ηρεμία, που η Κερύνεια έμοιαζε με έρημη πόλη. Δεν ήξερα ούτε μέχρι πού είχαν φτάσει οι Τούρκοι ούτε πού ήταν οι δικοί μας.

Εκεί στην κουφάλα έμεινα μισή με μια ώρα. Σε κάποια στιγμή κοίταξα το πόδι μου. Είχε γεμίσει μυρμήγκια από το αίμα που στέγνωσε πάνω. Η κάλτσα κόλλησε πάνω στο πόδι μου, μέσα στα άρβυλα. Προχώρησα και είδα ένα σπίτι με χαμηλά παράθυρα. Για καλή μου τύχη, ήταν τα φυλλαράκια ανοιχτά κι έτσι μπόρεσα να μπω μέσα. Βρέθηκα στην κρεβατοκάμαρα κι έπεσα πάνω στο στρώμα. Η πρώτη μου δουλειά ήταν να πλύνω το πόδι μου. Έκανα μπάνιο, έβγαλα τα στρατιωτικά μου ρούχα και τα έβαλα στο ερμαράκι του μπάνιου μαζί με τα άρβυλα, αφού τα τύλιξα όλα σε μια μεγάλη πετσέττα. Το όπλο, που το είχα ήδη διπλώσει, το έβαλα μέσα στο ερμάρι, στο κάτω μέρος, και πάνω απ' αυτό έβαλα μια τσάντα γυναικεία κι ένα-δυο ζευγάρια παπούτσια. Φόρεσα ρούχα πολιτικά που ευτυχώς βρήκα στο μέγεθός μου μέσα στο ερμάρι. Μετά πήγα στην κουζίνα. Το μόνο που βρήκα στο ψυγείο ήταν μισό καρπούζι που κι αυτό ήταν χαλασμένο, αφού το ρεύμα είχε κοπεί μερικές μέρες. Έφαγα όμως λίγο, αφού έκοψα το χαλασμένο.

Αργότερα — ήταν ήδη απόγευμα — χτύπησε το τηλέφωνο, δεν το απάντησα όμως. Σκέφτηκα, εφόσο δούλευε, να δοκιμάσω να τηλεφωνήσω κάπου, για να δω τι γίνεται. Ο μόνος αριθμός που θυμόμουνα ήταν της ξαδέρφης μου της Λήδας Φιούρη, στη Λευκωσία. Απάντησε ο γιος της ο Δώρος και μιλήσαμε για λίγη ώρα. Τους εξήγησα τι συνέβηκε, τους είπα σε ποιο σπίτι ήμουν, τους το περιέγραψα και η Λήδα μου είπε ότι ήταν κάποιου γνωστού τους, του κ. Σιαμούκη, που τον γνώρισα αργότερα στη Λευκωσία. Έχει δυο παιδιά στο δικό μου ανάστημα, γι' αυτό και είχα βρει ρούχα στο μέγεθός μου. Τους εξήγησα ότι ήθελα να ξέρουν ότι είμαι ζωντανός, να ξέρουν που είμαι κι ότι προσπαθώ να βρω τρόπο για να τα καταφέρω να φύγω. Δεν μπορούσα να μιλήσω πιο πολλή ώρα, ήταν επικίνδυνο. Τους είπα ότι θα τους ξανατηλεφωνήσω.

Η Λήδα ειδοποίησε αμέσως τον αδερφό της Ερρίκο Φρακάλα και τον ξαδερφό μας Γιαννάκη Κολοκασίδη. Κι αυτοί ειδοποίησαν την Αμερικανική Πρεσβεία, επειδή έχω αμερικανική υπηκοότητα. Μίλησαν με τον πρέσβη, για να δουν αν ήταν δυνατό μέσω των Ηνωμένων Εθνών να εντοπίσουν το σπίτι και να έρθουν να με πάρουν.

Την επομένη το πρωί χτύπησε το τηλέφωνο. Ήταν ο πρέσβης ή κάποιος ακόλουθος της Πρεσβείας. Μου είπε ότι οι Τούρκοι είχαν ρητή διαταγή να μη χτυπούν ξένους υπηκόους και, μόλις δω Τούρκο στρατιώτη, να υψώσω ένα ρούχο άσπρο και να παραδοθώ. Κατά σύμπτωση, ενώ μιλούσαμε ξανάρχισαν οι πυροβολισμοί, γιατί είχε αρχίσει η εκκαθάριση των σπιτιών στην Κερύνεια, για να δουν οι Τούρκοι αν υπήρχαν στρατιώτες ή πολεμικό υλικό μέσα στα σπίτια ή στα φυλάκια. Ταυτόχρονα άρχισαν τις κλοπές και τις λεηλασίες. Έβλεπα από το παράθυρο τα φορτηγά γεμάτα ψυγεία, πλυντήρια, τηλεοράσεις και άλλα πράγματα, ακόμα και ζώα, να περνούν από το δρόμο και να κατευθύνονται προς την Πάνω Κερύνεια.

Εξήγησα στον πρέσβη, παρόλο που εκείνος επέμενε πολύ, ότι αποκλείεται να έκανα αυτό το πράγμα, να παραδοθώ στους Τούρκους, γιατί θα με σκότωναν αμέσως. Προτιμούσα, του είπα, να έμενα στο σπίτι και να βρισκα τρόπο να φύγω πιο ύστερα, όταν θα ησύχαζαν τα πράγματα. Αφού έκλεισα το τηλέφωνο, πήγα στην κρεβατοκάμαρα και ξάπλωσα στο κρεβάτι. Άλλαξα το ρούχο με το οποίο είχα τυλιγμένο το πόδι μου. Μετά, δεν ξέρω πώς το σκέφτηκα, έγραψα πάνω στην τσέπη του πουκαμίσου με μια πέννα U.S.A. Είχα και ένα χαρτί με δυο τηλέφωνα της Πρεσβείας, που μου είχε δώσει ο πρέσβης για να τον ενημερώσω για το τι θα έκανα.

Σε μια-μιάμιση ώρα άκουσα να σπάζουν τα τζάμια της μπροστινής πόρτας. Άκουσα την πόρτα ν' ανοίγει. Μόλις μπήκαν οι πρώτοι Τούρκοι στρατιώτες και πρόταξαν τα όπλα τους καταπάνω μου, τους φώναξα στ' αγγλικά «Μην πυροβολείτε, είμαι τουρίστας και είμαι τραυματισμένος». Οι δυο αυτοί Τούρκοι είχαν τα κεφάλια τους τελείως κουρεμένα και δε μιλούσαν καθόλου αγγλικά. Ο ένας απ' αυτούς άρχισε να ερευνά. Στα συρτάρια του κομοδίνου βρήκε ρολόγια κι ένα πορτοφόλι και τα πήρε. Μέσα στο συρτάρι είχε κι ένα αγγλικό διαβατήριο, διότι - όπως έμαθα μετά - οι ιδιοκτήτες του σπιτιού είχαν ξένη υπηκοότητα.

Αυτή τη στιγμή εμφανίστηκε ένας άλλος στρατιώτης, ο οποίος ήταν διαφορετικά ντυμένος. Δεν ήταν με στολή παραλλαγής, είχε διακριτικά στον ώμο και μου μίλησε στ' αγγλικά. Υποψιάστηκα ότι ήταν Τουρκοκύπριος και ίσως με κάποιο αξίωμα, δόκιμος ή ανθυπολοχαγός. Με ρώτησε αν ήμουν στρατεύσιμος κι εγώ απάντησα αρνητικά. Του είπα ότι ήμουν τουρίστας, ότι έμενα στο διπλανό σπίτι, ότι δοκίμασα να φύγω απ' εκεί, αφού έπεσε βόμβα, και ότι ένα θραύσμα με χτύπησε στο πόδι. Του έδωσα το τηλέφωνο της Αμερικανικής Πρεσβείας, για να επιβεβαιώσει αυτά που του είπα. 'Ολ' αυτά τα λέγαμε στ' αγγλικά. 'Ημουν τυχερός που μιλούσα πιο καλά τ' αγγλικά από εκείνο κι έτσι δεν κατάλαβε πως δεν ήμουν ξένος.

'Ηταν η μόνη στιγμή που ένωσα μέσα μου το φόβο, διότι καταλάβαινα καλά ότι είχα πιθανότητα να γλιτώσω. Ενώ στις άλλες περιπτώσεις, στον 'Αγιο Ιλαρίωνα και στον 'Αγιο Γεώργιο, δεν ένωσα το φόβο, διότι δεν υπήρχε πιθανότητα να γλιτώσουμε. Οι μάχες ήταν τόσο φοβερές, που ήμασταν σίγουροι πως εκεί θα τέλειωνε η ζωή μας. Αυτό το συναίσθημα πιο έντονα το είχα στην πολυκατοικία, όταν μας είχαν περικυκλώσει οι Τούρκοι. 'Όταν δεν έχεις καμιά πιθανότητα να γλιτώσεις, τότε δε νιώθεις τίποτα, ούτε φόβο. Το ίδιο ένωσαν και οι άλλοι που σώθηκαν και μίλησα αργότερα μαζί τους.

Ο Τούρκος αξιωματικός με ρώτησε αν είχα όπλο. Εγώ έκανα τον ανήξερο κι επανέλαβα ότι ήμουν τουρίστας. Του είπα να φέρουν Οηέδες να με πάρουν στο στρατόπεδό τους ή σε ιατρική μονάδα για περίθαλψη. Ο Τούρκος με κοίταζε με παράξενο ύφος. Εξακολουθούσα να αισθάνομαι φόβο κι αγωνία μήπως το υποψιαστεί ότι δεν είμαι ξένος. Τον είδα να στρέφεται προς το ερμάρι. Εν τω μεταξύ οι άλλοι δυο συνέχιζαν να ερευνούν παντού. Αυτός έκαμε με το όπλο του τα ρούχα που κρέμονταν στο ερμάρι δεξιά κι αριστερά και κοίταξε κάτω, στο πάτωμα του ερμαριού. Αυτή η στιγμή ήταν η πιο σημαντική απ' όλη την τρομερή περιπέτειά μου. Αυτή η στιγμή έκρινε πραγματικά τη ζωή μου. Περίμενα από στιγμή σε στιγμή να γυρίσει το όπλο του να με σκοτώσει. Αν έβρισκε το καλασνίκωφ, αυτό θα έκαμνε αμέσως. Ευτυχώς δεν το πρόσεξε. Στράφηκε προς το μέρος μου και μου είπε: «Εντάξει, θα φύγω τώρα με τους στρατιώτες μου και θα φέρω τους πρώτους Οηέδες που θα βρω να σε πάρουν». 'Όπως είχα τα χέρια μου στο κεφάλι, που με διέταξαν απ' την αρχή, θυμούμαι ότι είδε το δαχτυλίδι που φορούσα ο ένας στρατιώτης και μου έγγνεψε να το βγάλω. Του το 'δωσα και, όταν έφευγαν, τους είπα με χαμογελαστό ύφος να μου αφήσουν, αν ήθελαν, τσιγάρα, γιατί μπορεί ν' αργούσαν να ρθουν οι Οηέδες. Ο ένας απ' αυτούς μου έδωσε ένα κουτί Dunhill. Ο αξιωματικός μου επανέλαβε ότι θα έφερνε Οηέδες να με πάρουν. Κι έφευγαν.

Αφού πέρασε μια-μιάμιση ώρα, πράγματι ήρθαν στο σπίτι δυο άντρες των Ηνωμένων Εθνών μαζί με τον Τουρκοκύπριο αξιωματικό, με έβαλαν σ' ένα λαντ-ρόβερ και με μετέφεραν πάνω στο στρατόπεδό τους, που ήταν κοντά στο δρόμο που πήγαινε στο Κιόνελι, αρκετά πάνω από την Κερύνεια. Στο στρατόπεδο εκείνο ήταν αρκετοί ξένοι, που τους είχαν μαζέψει από

την Κερύνεια. Ήταν εκεί στο γήπεδο του στρατοπέδου και περίμεναν να τους μεταφέρουν σε πιο ασφαλισμένο μέρος.

Έρχεται στο μυαλό μου μια χαρακτηριστική σκηνή. Όπως ήμουν ξαπλωμένος στο φορείο που με έβαλαν, ήρθε μια Αμερικανίδα κι άρχισε να με ρωτά πού βρέθηκα και διάφορα άλλα. Εγώ δε μίλησα, διότι θα καταλάβαινε από την προφορά μου ότι δεν ήμουν ξένος. Όταν με ρώτησε από ποια πολιτεία ήμουν και πώς βρέθηκα εκεί, έγειρα δεξιά το κεφάλι μου και προσποιήθηκα ότι λιποθύμησα. Αμέσως η κοπέλα σταμάτησε να μου μιλά και μου σκούπιζε τον ιδρώτα από το μέτωπο. Άκουα που ήθελαν να βρουν μέσο να με μεταφέρουν εσπευσμένα στο πιο κοντινό στρατιωτικό νοσοκομείο. Άκουα που μιλούσαν για ελικόπτερο. Μετά όμως μ' έβαλαν σ' ένα ασθενοφόρο και πήραν το δρόμο που οδηγεί στη Λευκωσία μέσω του Κιόνελι.

Στα πρώτα φυλάκια οι Τούρκοι σταμάτησαν το ασθενοφόρο, για να κάμουν έρευνα. Ο Τούρκος ρώτησε τον ειρηνευτή ποιο μετέφερε, εκείνος του εξήγησε, αλλά ο Τούρκος επέμενε ότι χωρίς στοιχεία δεν μπορούσε να τον αφήσει να με περάσει. Άνοιξε την πόρτα να ελέγξει κι εγώ προσποιήθηκα ότι ήμουν αναίσθητος. Ο ειρηνευτής του είπε ότι επιβεβαιώνουν εκείνοι ότι είμαι ξένος. Υπέκυψε τελικά ο Τούρκος και μας άφησε να περάσουμε. Πέρασαμε μέσα από το Κιόνελι. Μας σταμάτησαν σε δυο ακόμα σημεία, ένα μέσα στο Κιόνελι κι ένα προς τα έξω. Στο τελευταίο σημείο πάλι άνοιξαν την πόρτα για να δουν ποιος είναι. Πάλι προσποιήθηκα τον αναίσθητο. Και, επιτέλους, μας άφησαν και περάσαμε.

Με μετέφεραν σ' ένα στρατιωτικό νοσοκομείο, μάλλον αγγλικό, κάπου στην περιοχή της Κοκκινοτριμιθιάς. Εκεί περιποιήθηκα το πόδι μου και μ'έβαλαν σ' ένα θάλαμο μόνο μου. Στο διπλανό είχε δυο τραυματισμένους, οι οποίοι ήταν του εφεδρικού. Τους άκουα που μιλούσαν για τα γεγονότα του πραξικοπήματος και της εισβολής. Δεν τόλμησα να τους μιλήσω λόγω του ότι, αν μάθαιναν πως ήμουν στα Λ.Ο.Κ., ίσως ν' αντιδρούσαν με τρόπο που να γινόταν γνωστό και στους άλλους ότι ήμουν στρατιώτης. Γι' αυτό δυο μέρες που ήμουν εκεί δε μίλησα καθόλου μαζί τους. Μόνο με το γιατρό, με τον οποίο μιλούσαμε στ' αγγλικά. Του είπα ότι ήθελα να φύγω από το νοσοκομείο κι αυτό τον έκανε ν' απορήσει πολύ. «Αφού είσαι σε ασφαλισμένο μέρος, γιατί θέλεις να φύγεις; Πού θα βρεις πιο καλά;», μου είπε. Απάντησα ότι απλώς ήθελα να φύγω και να πάω στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας. Τοῦ έδωσα το τηλέφωνο του πρέσβη, για να του πει αυτή την επιθυμία μου.

Την άλλη μέρα ο γιατρός μπήκε στο θάλαμο χαμογελαστός. Θα έμαθε, όπως φαίνεται, την ιστορία που είπα στους Τούρκους για να γλιτώσω. Θα του είπαν από την Πρεσβεία ότι ναι μεν είχα ξένη υπηκοότητα, αλλά ήμουν στρατεύσιμος. «Είσαι τυχερός», μου είπε, «θα σε μεταφέρουμε στο Γενικό Νοσοκομείο Λευκωσίας».

Με μετέφεραν πράγματι με ασθενοφόρο και περιποιήθηκαν το τραύμα μου. Ήταν 26 Ιουλίου. Εκεί στο νοσοκομείο συνάντησα άλλους στρατιώτες που ήμαστε μαζί πάνω στη μοίρα και πληγώθηκαν κι αυτοί. Συνάντησα και

τον υπολοχαγό που ήμασταν μαζί στην πολυκατοικία στην Κερύνεια. Ήταν τραυματισμένος στο κεφάλι. Κουβεντιάσαμε γι' αρκετή ώρα. Έμαθα έτσι και για ορισμένους άλλους. Ήταν και ο Τσιμούρης εκεί - που τον είχα κατεβάσει από τον Άγιο Ιλαρίωνα -, αλλά δεν μπορούσαν να του κάνουν εγχείρηση, γιατί είχε πάθει μόλυνση. Η πληγή του ήταν ανοιχτή, σε πολύ κακή κατάσταση. Συνάντησα κι άλλους ακόμα, άκουσα κι απ' αυτούς πολλά κι έτσι μπορέσαμε να συνδέσουμε τα γεγονότα των μαχών.

Οι δικοί μου πίστευαν πως ήμουν σκοτωμένος, γιατί έτσι είχε διαδοθεί στον Καραβά πριν ακόμα φύγει ο κόσμος. Τους ειδοποίησα - δεν ήταν στη Λευκωσία - ότι ήμουν ζωντανός κι ότι ήμουν στο νοσοκομείο. Όταν είδα ότι η περιθαλψη των τραυματιών ήταν πρόχειρη κι επιπόλαιη με επακόλουθα μολύνσεις και άλλα, ζήτησα να φύγω. Με τη βοήθεια συγγενών μεταφέρθηκα στις 27 Ιουλίου στην κλινική του Παπασάββα, στη Λευκωσία. Υπήρχαν εκεί κι άλλοι τραυματισμένοι στρατιώτες, γιατί η κλινική, όπως κι όλες οι άλλες, ήταν υπό επίταξη. Με περιποιήθηκαν, αλλά δεν μπορούσαν να εγχειρήσουν το πόδι μου, γιατί υπήρχε μόλυνση.

Τις μέρες αυτές ήταν ήρεμα τα πράγματα. Είχε τελειώσει η πρώτη φάση της εισβολής και δεν είχε αρχίσει ακόμα η δεύτερη. Στην κλινική του Παπασάββα έκαμα μια-δυο βδομάδες. Κατά το τέλος του Ιούλη μ' επισκέφτηκε ο ξάδερφός μου Πανίκος Χατζηλούκας για μια ώρα περίπου. Ήταν η τελευταία φορά που τον είχα δει. Τώρα είναι αγνοούμενος.

Όταν υποχώρησε η μόλυνση στο πόδι μου, ο γιατρός Παπασάββας μου έκαμε εγχείρηση. Μου αφαίρεσε το βλήμα από το γόνατο και είχα το πόδι μου στο γύψο γι' αρκετό καιρό. Όταν όμως άρχισε η δεύτερη εισβολή κι ο κόσμος άρχισε να φεύγει από τη Λευκωσία, ο γιατρός μάς είπε να εξηγηθούμε με τους δικούς μας για να μας πάρουν. Εγώ δεν ήξερα πού ήταν οι δικοί μου. Ένας τραυματίας που ήταν στο θάλαμό μου μου είπε να πάω μαζί του στο Τρόοδος. Εκεί συνάντησα κάποιους συγγενείς και γνωστούς. Στην Κυπερούντα που πήγα να μ' αλλάξουν την πληγή, συνάντησα τον Πάμπο Στυλιανού από τον Καραβά, που ήταν κι εκείνος τραυματισμένος. Και μετά από δυο-τρεις μέρες κατάφερα να βρω την οικογένειά μου. Έμεινα μαζί τους στο Τρόοδος μέχρι που τέλειωσαν οι φασαρίες. Τότε κατεβήκαμε στη Λευκωσία και μείναμε στο σπίτι μιας ξαδέλφης μου, της Λούλας Θεοδούλου, στους Άγιους Ομολογητές.

Πήγαίνα στο νοσοκομείο κι έκαμνα φυσιοθεραπεία για το πόδι μου, διότι ήταν αρκετό καιρό στο γύψο κι είχα χάσει βάρος. Αυτό συνεχίστηκε μέχρι τις 15 του Νιόβρη, οπότε πήγα στην Αγγλία. Μέσω ενός Κυπρίου γιατρού που έκαμνε ειδικέυση σ' ένα νοσοκομείο του Λονδίνου, κατάφερα να κάμνω καθημερινά φυσιοθεραπεία για να δυναμώσω το πόδι μου. Δεν μπορούσα να το λυγίσω, διότι το τραύμα ήταν πάνω στο γόνατο. Έμεινα στο Λονδίνο πέντε χρόνια. Το καλοκαίρι του '78 επέστρεψα στην Κύπρο.

*Πιερής Χατζηλούκας
Καταγραφή: Χρυστάλλα Χαραλάμπους*

ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΣΒΟΛΗ ΤΟΥ 1974

Εισαγωγή

Η αφήγηση που ακολουθεί είναι οι προσωπικές εμπειρίες του συγχωριανού μας Κυριάκου Δ. Χατζηστυλλή, ο οποίος την περίοδο της εισβολής υπηρετούσε τη στρατιωτική του θητεία με το βαθμό του Λοχία στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου. Η περιγραφή που δίνεται πιο κάτω είναι μια αφήγηση των εμπειριών που έζησε ο Κυριάκος κατά τη διάρκεια της περιόδου από τις 20 Ιουλίου μέχρι τις 6 Αυγούστου 1974 που κατελήφθη ο Καραβάς. Την αφήγηση έχει καταγράψει ο Γιάννης Παπαϊωάννου.

Οι πρώτες μέρες της εισβολής

«Υπηρετούσα στην 190ή μοίρα πυροβολικού από το Δεκέμβριο του 1973 μέχρι τον Αύγουστο του 1974, οπότε αναγκαστήκαμε να εγκαταλείψουμε τη μονάδα μας μετά την προέλαση του τουρκικού στρατού κατοχής.

Στις 20 Ιουλίου τα χαράματα ήμουν σκοπός μαζί με έναν άλλο νεοσύλλεκτο στρατιώτη σε μια από τις παραλιακές σκοπιές του στρατοπέδου. Γύρω στις 4.25' το πρωί ήχησε συναγερμός στρατοπέδου. Στη θάλασσα μπορούσες να διακρίνεις μερικά αντιτορπιλικά πλοία, τα οποία κατευθύνονταν προς την παραλία. Επίσης κατά τη διάρκεια της νύχτας, γύρω στις 3-4 το πρωί, ακούσαμε θόρυβο αεροπλάνων, τα οποία υπολογίζω θα εκτελούσαν αναγνωριστικές πτήσεις στην περιοχή.

Μετά την ήχηση του συναγερμού όλοι οι οπλίτες της μοίρας εφοδιαστήκαμε με πυρομαχικά, πήραμε τους πυροδοτικούς μηχανισμούς και τις διόπτρες των πυροβόλων και στη συνέχεια ξεκίνησε η εκκένωση του στρατοπέδου. Αναχωρήσαμε γύρω στις 5.00 το πρωί και η φάλαγγα κατευθύνθηκε προς το δρόμο που οδηγεί στην Κερύνεια. Η δική μου ομάδα, μετά από οδηγίες, πήρε το δρόμο προς το Ζέφυρο. Ανθυπολοχαγός μας ήταν ένας Ελλαδίτης αξιωματικός.

Σε κάποιο σημείο μας εντόπισε η αεροπορία και αναγκαστικά κρυφτήκαμε μέσα στα λεμονόδενδρα. Στη συνέχεια ξαναμπήκαμε στα αυτοκίνητα και συνεχίσαμε την αποστολή μας, η οποία ήταν η τοποθέτηση του πυροβόλου της ομάδας σε ένα πυροβολείο που βρισκόταν στην περιοχή Ζέφυρος. Δυστυχώς δεν πήραμε συγκεκριμένες οδηγίες για το σημείο όπου βρισκόταν το πυροβολείο και ούτε ξέραμε από προηγουμένως τις θέσεις των πυροβολείων της περιοχής.

Μαζί μου στην ομάδα ήταν ο πυροβολητής Καρατζής Πανίκος από τον Ασώματο και ο μακαρίτης Σάββας Κανιός από τον Καραβά. Προσπαθήσαμε για λίγη ώρα να εντοπίσουμε το πυροβολείο, το οποίο μας αναφέρθηκε ότι υπήρχε στην περιοχή. Επειδή ο χρόνος μάς πίεζε, τοποθετήσαμε το πυροβόλο σε μια πρόχειρη θέση, κοντά στη συνοικία των εξοχικών σπιτιών του Παρασκευαΐδη.

Βλέπαμε ανοικτά στη θάλασσα πολλά αντιτορπιλλικά και αποβατικά σκάφη, τα οποία ολοένα και πλησίαζαν προς την ακτή. Προσέξαμε δε ένα αποβατικό σκάφος να ξεκινά με μεγάλη ταχύτητα προς την ακτή του Άη-Αντριά, δίπλα ακριβώς από το σημείο που ήταν τοποθετημένο το πυροβόλο μας. Χωρίς άλλη καθυστέρηση έπρεπε να θέσουμε το πυροβόλο μας σε δράση. Τοποθετήσαμε τη διόπτρα και τον πυροδοτικό μηχανισμό και ετοιμαστήκαμε για την πρώτη βολή. Δοκιμάσαμε 5-6 φορές για να σκοπεύσουμε αλλά δεν τα καταφέραμε, αφού η θέση του αποβατικού σκάφους δεν ήταν σταθερή. Όταν το σκάφος έφτασε για καλά κοντά στην ακτή, φαίνεται ότι μας εντόπισαν και έριξαν προς το μέρος μας μερικούς πυροβολισμούς. Θυμάμαι χαρακτηριστικά ότι βλέπαμε τις κάννες των όπλων με γυμνό μάτι. Μετά τους πυροβολισμούς το σκάφος εγκατέλειψε την περιοχή και επέστρεψε κοντά στον τουρκικό αποβατικό στόλο, ο οποίος απείχε περίπου 3-4 χιλιόμετρα από την παραλία.

Η εξήγηση που δίνω για την αντίδραση του σκάφους, το οποίο προσέγγισε την ακτή του Άη-Αντριά, ήταν ότι μάλλον ήρθε για αναγνώριση και εντόπισε ότι θα υπήρχε κάποια αντίσταση στην περιοχή. Αξίζει εδώ να αναφέρω ότι μια ομάδα συναδέλφων, η οποία βρισκόταν σε πυροβολείο της περιοχής 150 περίπου μέτρα από τη δική μας θέση, έριξε μια βολή εναντίον του σκάφους αυτού.

Μαζί με την ομάδα μου παραμείναμε στην περιοχή δίπλα από το Ζέφυρο και αναμέναμε τις εξελίξεις για να αποφασίσουμε πώς θα αντιδρούσαμε. Μετά από 20 λεπτά περίπου είδαμε τα αποβατικά πλοία που βρίσκονταν εκεί να κινούνται προς την περιοχή Πέντε και Έξι Μίλι, όπου πρόθεσή τους ήταν να επιχειρήσουν την απόβαση. Διαπιστώσαμε από τις κινήσεις των σκαφών ότι η απόβαση βρισκόταν σε εξέλιξη και ήταν θέμα ωρών για τα τουρκικά στρατεύματα να αποβιβαστούν στην ακτή. Χωρίς να έχουμε καμιά επαφή με τους ανωτέρους μας, αποφασίσαμε να εγκαταλείψουμε την περιοχή, αφού υπήρχε περίπτωση να βρεθούμε περικυκλωμένοι από τους Τούρκους. Πήραμε τη διόπτρα και τον πυροδοτικό μηχανισμό του πυροβόλου και εγκαταλείψαμε την περιοχή. Στο σημείο αυτό θέλω να αναφέρω ότι, επειδή δεν μπορέσαμε να εντοπίσουμε το πυροβολείο που υπήρχε στην περιοχή, οι βολές που θα επιχειρούσαμε δε θα ήταν αποτελεσματικές για να πλήξουν τους τουρκικούς στόχους. Πιστεύω ακράδαντα ότι, αν γνωρίζαμε τις θέσεις των πυροβολείων, σίγουρα το αποτέλεσμα της απόβασης θα ήταν πολύ διαφορετικό.

Γύρω στις 10.00 π.μ. προχωρήσαμε προς το κέντρο του Καραβά. Πέρασαμε από το Κέντρο «Πράσινη Κοιλάδα» και στη συνέχεια φτάσαμε στους «Μύλους». Εκεί συναντήσαμε και άλλα άτομα μεταξύ των οποίων και τον ανθυπολοχαγό Σοφοκλή Νεοφύτου, ο οποίος υπηρετούσε στην 190ή μοίρα Πυροβολικού.

Αποφασίσαμε να ανεβούμε στους πρόποδες του βουνού και μαζεuthήκαμε μια μεγάλη ομάδα σε ένα μισογκρεμμισμένο σπίτι που υπήρχε εκεί. Ανταλλάξαμε μερικές σκέψεις πώς θα αντιμετωπίζαμε μια τουρκική επίθεση προς την περιοχή. Γύρω στις 4.00 το απόγευμα ακούσαμε ανταλλαγή

πυροβολισμών και αποφασίσαμε να κατέβουμε σε πιο ασφαλή περιοχή κοντά στους «Μύλους», σ' ένα περιβόλι από λεμονιές. Μείναμε εκεί όλη τη νύχτα και την επομένη ξαναπαρουσιάστηκαμε στους «Μύλους». Εκεί ενταχτήκαμε στο τάγμα, του οποίου την ευθύνη και οργάνωση είχε ο Γιάννης Κίτσιος.

Αποστολή του τάγματος ήταν η πραγματοποίηση μιας αμυντικής γραμμής από τη θάλασσα μέχρι το βουνό. Μαζί με άλλα άτομα μας δόθηκαν οδηγίες για επιτήρηση μιας περιοχής κοντά στο χωριό Μότιδες. Θυμάμαι, τις δυο πρώτες μέρες δεν καταφέραμε να κλείσουμε μάτι και ήμασταν υπερβολικά ταλαιπωρημένοι και εξαντλημένοι. Στη συνέχεια το τάγμα ενισχύθηκε και με άλλα άτομα και έτσι μπορέσαμε να ξεκουραστούμε λίγο από τη συνεχή σκοπιά των πρώτων ημερών. Ο οπλισμός μας ήταν μερικά μαρτίνια και στεν και ένα μπρεν. Κατά τη διάρκεια της αποστολής αυτής βρέθηκα αντιμέτωπος με τρεις Τούρκους, οι οποίοι εκτελούσαν αναγνωριστική αποστολή. Τους κάλεσα να σταματήσουν και, αφού δεν πήρα καμιά απάντηση, πυροβόλησα εναντίον τους, παρ' όλο που οι οδηγίες που είχαμε ήταν να μην πυροβολούμε λόγω της «εκεχειρίας» που είχε επιτευχθεί την 22α Ιουλίου.

Η επανένωση με τη μονάδα

Λόγω των καταστάσεων που δημιουργήθηκαν με την απόβαση των Τούρκων στο Πέντε Μίλι, χάσαμε κάθε επαφή με τη μονάδα μας. Στο τάγμα του Γιάννη Κίτσιου υπηρετούσαμε γύρω στα 15 άτομα της 190ής μοίρας πυροβολικού. Η διοίκηση της μονάδας μας είχε εγκατασταθεί στα Πάναγρα, ένα χωριό δυτικά της Βασιλείας. Η διοίκηση της μονάδας προσπαθούσε να εντοπίσει όλους τους στρατιώτες, οι οποίοι έπρεπε να στελεχώσουν ξανά τη μονάδα αυτή. Αφού λήφθηκε το σήμα που μας καλούσε να ενταχτούμε στη μονάδα μας, εγκαταλείψαμε το τάγμα που οργανώθηκε στον Καραβά και καταλήξαμε στα Πάναγρα.

Στις 31 Ιουλίου 1974, ο διοικητής του τάγματος αποφάσισε να δώσει οδηγίες σε μια ομάδα από 15 άτομα να επιστρέψουν στον Καραβά, για να καθαρίσουν το στρατόπεδο της μονάδας στην Αχειροποίητο και να δίνουν αναφορά για τις εξελίξεις. Η ομάδα αυτή αποτελείτο από στρατιώτες της περιοχής Καραβά - Λαπήθου, με επικεφαλής τον ανθυπολοχαγό Σοφοκλή Νεοφύτου. Στην ομάδα αυτή συμπεριλήφθηκα κι εγώ, ως λοχίας της ομάδας. Φτάσαμε στην περιοχή του στρατοπέδου, όπου εκτελέσαμε τις οδηγίες της αποστολής που μας δόθηκαν. Στο σημείο αυτό θεωρώ χρήσιμο να αναφέρω ότι εντοπίσαμε δυο μεγάλους λάκκους, οι οποίοι σχηματίστηκαν από τους βομβαρδισμούς που υπέστη το στρατόπεδο την περίοδο από τις 20 μέχρι τις 22 Ιουλίου. Ο καθένας από αυτούς χωρούσε μέσα ένα μεγάλο φορτηγό αυτοκίνητο. Οι βόμβες που σχημάτισαν τους λάκκους αυτούς έπεσαν πάρα πολύ κοντά, σε απόσταση μόνο λίγων μέτρων, από την αποθήκη πυρομαχικών της μονάδας. Γενική διαπίστωση ήταν ότι, εάν οι βόμβες κτυπούσαν το στόχο τους, σίγουρα το μοναστήρι της Αχειροποιήτου θα καταστρεφόταν ολοσχερώς και πολλές ζημιές θα δημιουργούνταν στη γύρω περιοχή. Πολλοί απέδωσαν το γεγονός σε θαύμα της Παναγίας, η οποία

Η ιερά μονή της Αχειροποιήτου.

δεν επέτρεψε να γίνει ένα τέτοιο μεγάλο κακό.

Οι πρώτες ενδείξεις για κατάληψη της περιοχής Καραβά - Λαπήθου.

Στις 6 Αυγούστου ξυπνήσαμε από εκρήξεις και κανονιοβολισμούς από τα πλοία. Προσέξαμε ότι κοντά στο κεφαλόβρυσο της Λαπήθου υπήρχαν πολλοί Τούρκοι στρατιώτες και είχαν ξεκινήσει οι πρώτες μάχες.

Πληροφορήσαμε με τον ασύρματο τη διοίκηση του τάγματός μας ότι είχε ξεκινήσει επίθεση και προέλαση των Τούρκων και οι ενδείξεις που είχαμε ήταν ότι οι Τούρκοι επιδίωκαν τον εγκλωβισμό της περιοχής Καραβά - Λαπήθου. Η απάντηση του Διοικητή ήταν ότι έπρεπε να παραμείνουμε στο στρατόπεδο και να δίνουμε αναφορά για τις εξελίξεις των επιχειρήσεων.

Η προέλαση των Τούρκων και οι πρώτες μας αντιδράσεις

Γύρω στις 8-9 το πρωί μερικοί στρατιώτες του πεζικού, οι οποίοι περνούσαν από την περιοχή, μας πληροφόρησαν ότι η αμυντική γραμμή που υπήρχε στο Έξι Μίλι είχε «σπάσει» και οι Τούρκοι στρατιώτες μαζί με άρματα μάχης ξεκίνησαν την προέλασή τους προς τον Καραβά και τη Λάπηθο.

Ήταν πλέον σίγουρο ότι το σχέδιο των Τούρκων αποσκοπούσε στον εγκλωβισμό των δύο κωμοπόλεων Καραβά και Λαπήθου στο πρώτο στάδιο και στη συνέχεια στην κατάληψή τους. Ξαναεπικοινωνήσαμε με το διοικητή

της μονάδας στον οποίο αναφέραμε τις νέες εξελίξεις. Πήραμε στη συνέχεια την άδεια για να εγκαταλείψουμε το στρατόπεδο και να προσπαθήσουμε να διαφύγουμε. Ξεκινήσαμε την έξοδό μας, ολόκληρη η ομάδα, περνώντας από την Αναμορφωτική Σχολή Λαπήθου και στη συνέχεια, αφού φτάσαμε στην περιοχή της Ασπρόβρυσης, αντιληφθήκαμε μια ομάδα από στρατιώτες κοντά σ' ένα περίπτερο παρά την Αϊρκώτισσα. Κάποιος από εμάς φώναξε κάτι στα ελληνικά απευθυνόμενος στους στρατιώτες, αλλά η απάντηση που πήραμε ήταν ριπές από σφαίρες. Αμέσως σκεφτήκαμε ότι πρέπει να ήταν Τούρκοι στρατιώτες. Χωρίς να ανταποδώσουμε τους πυροβολισμούς, προχωρήσαμε με πολλές προφυλάξεις προς την Αϊρκώτισσα. Πάνω από τον κύριο δρόμο, κοντά σε ένα μικρό δάσος, εντοπίσαμε μια μεγάλη ομάδα από στρατιώτες. Είχαν μαζί τους 4 τεθωρακισμένα οχήματα και 2 ΠΑΟ 106 χιλιοστών. Μόλις είδαμε όλο αυτό τον κόσμο αναπτερώθηκε το ηθικό μας. Μαζί συζητήσαμε τον τρόπο που θα έπρεπε να αντιδράσουμε σε περίπτωση επίθεσης των Τούρκων. Πολλοί βρίσκονταν σε μεγάλη αμηχανία, γιατί οι πληροφορίες που υπήρχαν ήταν ότι είχαμε αποκοπεί και κάθε απόπειρα διαφυγής θα ήταν υπερβολικά επικίνδυνη. Έγινε εισήγηση να προχωρήσουν τα 4 τεθωρακισμένα οχήματα με τα ΠΑΟ 106 χιλ. για να σπάσουν τη γραμμή «εγκλωβισμού» -εάν τελικά υπήρχε- και να ακολουθήσουμε εμείς στη συνέχεια. Ο υπεύθυνος αξιωματικός ήταν ανένδοτος ότι για μια τέτοια ενέργεια χρειαζόταν τις οδηγίες των ανωτέρων του. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες έντασης και απόγνωσης, ένας λοχίας της ομάδας μαζί με τον οδηγό του πήρε ένα λαντ-ρόβερ με απώτερο στόχο να διαφύγει. Ξεκίνησαν το αυτοκίνητο και με ιλιγγιώδη ταχύτητα κατευθύνθηκαν προς τη Βασιλεία. Δεν κατάφεραν να διανύσουν μεγάλη απόσταση και ακούσαμε τρομακτικές ριπές αυτομάτων όπλων, οι οποίες είχαν στόχο το αυτοκίνητο. Το αποτέλεσμα της εξόδου αυτής δεν το ξέρω, η πιο μεγάλη πιθανότητα όμως είναι ότι δεν κατάφεραν να διαφύγουν.

Μετά από αυτή την εμπειρία, οι δεκαέξι στρατιώτες της 190ής μοίρας πυροβολικού αποφασίσαμε να εγκαταλείψουμε τη μεγάλη ομάδα των στρατιωτών καταστρώνοντας το δικό μας σχέδιο διαφυγής. Προχωρήσαμε προς το υπό ανέγερση ξενοδοχείο «CELEBRITY» που βρισκόταν στην Αϊρκώτισσα και καταφέραμε να επικοινωνήσουμε ξανά με το διοικητή της μονάδας. Η απάντηση που πήραμε ήταν να ενεργήσουμε όπως εμείς θα κρίναμε καλύτερα, για να διαφύγουμε από την περιοχή.

Η πρώτη απόφαση που πήραμε σαν ομάδα, ήταν να προχωρήσουμε προς τον κύριο δρόμο, να οχυρωθούμε και να δώσουμε μάχη. Ήταν γύρω στις 9-10 το πρωί. Ενώ μελετούσαμε τις λεπτομέρειες της απόφασής μας αυτής, ακούσαμε τρομακτικές εκρήξεις όλμων να πέφτουν στη θάλασσα. Οι όλμοι συνέχιζαν να πέφτουν σε τακτά χρονικά διαστήματα και δημιουργήθηκε σε όλους κάποιος πανικός.

Η δική μου αντίδραση ήταν να τρέξω προς τα λεμονόδενδρα κοντά σε ένα σπίτι, όπου συνάντησα άλλα τρία άτομα της ομάδας. Στη συνέχεια αποφασίσαμε όλοι μαζί να προχωρήσουμε προς την Αναμορφωτική Σχολή. Φτάσαμε εκεί και κρυφτήκαμε μέσα στους θαλάμους περιμένοντας μέχρι

να νυχτώσει, για να αποφασίσουμε το τελικό σχέδιο διαφυγής.

Σε κάποια στιγμή ακούσαμε ομιλίες στα ελληνικά και μεταξύ τους διέκρινα τη φωνή του συγχωριανού μου Ηλία Παντέχη. Πήραμε θάρρος και αμέσως η ομάδα συμπληρώθηκε με άλλα έξι άτομα. Όλοι μας κατευθυνθήκαμε στο εστιατόριο της σχολής. Εκεί βρήκαμε μερικές κονσέρβες, αλλά πολύ λίγοι είχαν όρεξη για φαγητό.

Η διαφυγή μας από τη θάλασσα

Ένας από την ομάδα εκτελούσε χρέη φρουρού πάνω στη στέγη της Σχολής. Σε κάποιο σημείο μέτρησε 16 άρματα να κατευθύνονται προς τη Λάπηθο. Στη συνέχεια μέτρησα κι εγώ με τη σειρά μου άλλα τέσσερα. Φάνηκε αμέσως ότι είχαμε εγκλωβιστεί και η μόνη μας διέξοδος ήταν να φύγουμε κολυμπώντας κατά τη διάρκεια της νύχτας. Ψάξαμε και βρήκαμε μερικά σωσίβια τα οποία θα μας βοηθούσαν στην προσπάθειά μας αυτή. Εκεί που είχαμε σχεδόν ολοκληρώσει το σχέδιο διαφυγής, δύο από τα δέκα μέλη της ομάδας μου ανέφεραν ότι δεν ήξεραν κολύμπι. Μας ξάφνιασε η νέα αυτή εξέλιξη, η οποία ουσιαστικά απέκλειε την εφαρμογή του σχεδίου που είχαμε ετοιμάσει.

Η μόνη επιλογή που μας είχε απομείνει ήταν να επιδιώξουμε να διαφύγουμε από τη θάλασσα αλλά με βάρκα. Βάρκα μπορούσαμε να βρούμε από το λιμανάκι της Λάμπουσας. Ευτυχώς μαζί μας ήταν ο Ηλίας Παντέχη, που γνώριζε το χειρισμό της βάρκας, αφού ο πατέρας του ήταν ψαράς. Χωρίς

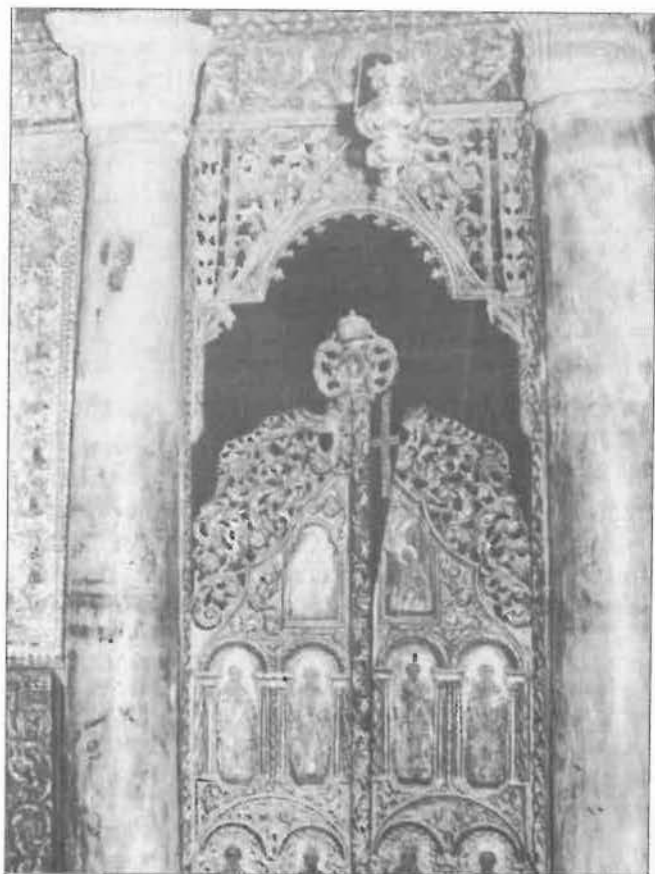

Το γραφικό λιμανάκι της Λάμπουσας.

δεύτερη σκέψη αποφασίσαμε ότι ήταν το μοναδικό σχέδιο διαφυγής που μας είχε απομείνει.

Από την Αναμορφωτική Σχολή φτάσαμε στο στρατόπεδο της Αχειροποιήτου. Εκεί προσέξαμε ότι η σημαία είχε κατέβει από τον ιστό του στρατοπέδου. Αυτό μας έβαλε σε υποψίες. Μαζί με τον Ηλία προχωρήσαμε σε αναγνώριση για να βεβαιωθούμε ότι δεν είχε καταληφθεί το στρατόπεδο από τους Τούρκους. Με πολλές προφυλάξεις μπήκαμε στους θαλάμους του στρατοπέδου, όπου διαπιστώσαμε ότι δεν υπήρχε κανένας μέσα στο στρατόπεδο. Ειδοποιήθηκαν και οι άλλοι της ομάδας για να μας ακολουθήσουν και προχωρήσαμε προς το λιμάνι της Λάμπουσας.

Εδώ θέλω επίσης να αναφέρω ότι δεν πέρασε καθόλου από τη σκέψη μας να πάρουμε την ιστορική εικόνα της Παναγίας από το μοναστήρι. Ήταν για μας μια μοναδική ευκαιρία για να διασωθεί η ιστορική εικόνα με το Άγιο Μανδήλιο, αλλά οι συγκλονιστικές στιγμές που περνούσαμε δε μας επέτρεψαν να σκεφτούμε κάτι τέτοιο.

Η Ωραία Πύλη στο μοναστήρι της Αχειροποιήτου.

Αφού φτάσαμε στο λιμανάκι της Λάμπουσας, μπήκαμε σε μια βάρκα και προσπαθήσαμε να την ξεκινήσουμε. Δυστυχώς η πρώτη μας προσπάθεια απέτυχε και αναγκαστήκαμε να πάρουμε δεύτερη βάρκα, η οποία, απ' ό,τι μάθαμε εκ των υστέρων, ήταν ιδιοκτησία του Σπαθιά. Το ταξίδι που θα ξεκινούσαμε ήταν αβέβαιο και επικίνδυνο, αφού δεν μπορούσαμε να προβλέψουμε το αποτέλεσμα του. Επειδή κατά τη διάρκεια της νύχτας υπήρχε φεγγάρι, όλοι οι στρατιώτες αναγκαστήκαμε να πέσουμε μέσα στη βάρκα για να μην είμαστε εκτεθειμένοι στο φως του φεγγαριού. Ο Ηλίας ήταν οδηγός της βάρκας και εγώ δίπλα του προσπαθούσα να εντοπίσω οποιαδήποτε κίνηση μπορούσε να εμφανιστεί. Στην προσπάθειά μου αυτή άφησα τον εαυτό μου να κοιτάζει με πόνο και απόγνωση το τοπίο του Καραβά και της Λαπήθου και μέσα μου πέρασαν συγκλονιστικές σκέψεις. Δεν μπορούσα να φανταστώ ότι αυτός ο τόπος στον οποίο γεννήθηκα, μεγάλωσα κι έζησα μαζί του τόσες όμορφες στιγμές, θα ήταν για μένα μια πικρή ανάμνηση. Δεν ήθελα να πιστέψω ότι οι στιγμές που περνούσαμε μπορούσαν να περικλείουν τον αποχωρισμό από την πατρική γη που τόσο αγάπησα και ένιωθα τόσο δεμένος μαζί της. Διερωτήθηκα γιατί να βρίσκομαι σε μια τόσο δύσκολη θέση και να μην μπορώ να υπερασπιστώ την πατρική γη που τόσο αγαπούσα. Ήταν πραγματικά ένα παράξενο συναίσθημα, το οποίο οι λέξεις είναι πολύ φτωχές να περιγράψουν.

Ο φίλος Ηλίας που ήταν ο οδηγός της βάρκας δεν άφησε τις σκέψεις μου να πάρουν μεγαλύτερη έκταση και με πληροφόρησε ότι είχαμε πλησιάσει τη Βασιλεία. Δε θελήσαμε να διακινδυνεύσουμε την απόβασή μας στην περιοχή αυτή, γι' αυτό προχωρήσαμε για την Όρκα. Εδώ θεωρώ σημαντικό να αναφέρω ότι κατά τη διάρκεια του ταξιδιού μας επικρατούσε τρικυμία, σε σύγκριση με την προηγούμενη νύχτα που η θάλασσα ήταν γαλήνια. Η τρικυμία ήταν για μας ένα επιπρόσθετο βοήθημα, αφού σε συνθήκες τρικυμίας ο θόρυβος της μηχανής δεν ακούγεται τόσο έντονα στην παραλία.

Η ασφαλής απόβασή μας

Γύρω στις 1.00 τα μεσάνυχτα, μετά από τρεις ώρες ταξίδι, φτάσαμε στην Όρκα. Η νέα μας ανησυχία ήταν μήπως στην περιοχή υπήρχαν δικοί μας στρατιώτες και επιχειρούσαν να πυροβολήσουν εναντίον μας. Το ναυτικό της Εθνικής Φρουράς ήταν ανύπαρκτο και υπήρχε πιθανότητα να θεωρηθούμε Τούρκοι στρατιώτες. Αφαιρέσαμε τα ρούχα μας και προσεγγίσαμε με αρκετές προφυλάξεις προς την παραλία. Επικρατούσε ανήσυχη ηρεμία και όλα έδειχναν ότι η διαφυγή μας είχε αίσιο τέλος.

Προχωρήσαμε σε ένα εξοχικό σπίτι που βρισκόταν στην περιοχή και εκεί ξεκουραστήκαμε λίγο μέχρι να ξημερώσει. Το πρωί επεδίωξα να βρω λίγο γάλα και τρόφιμα από το χωριό. Μετά την ανακούφιση που νιώσαμε γιατί επιτέλους καταφέραμε να ξεφύγουμε, ξεκινήσαμε για να εντοπίσουμε τη μονάδα μας.

*Αφήγηση: Κυριάκος Δ. Χατζηστυλλή
Καταγραφή: Γιάννης Παπαϊωάννου*

Ε Κ Ε Ι Ο Π Ο Υ Ο Ι Ο Υ Ρ Α Ν Ο Ι Λ Ε Η Λ Α Τ Ο Υ Ν Τ Α Ι

Ταξίδι στην Κύπρο το φθινόπωρο του 1989· ύστερα η τρομερή ανακάλυψη ότι υπάρχει ολοκληρωτική καταστροφή της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς· ούτε ένα μνημείο από όσα επισκέφτηκα δεν έμεινε άθικτο· όλες οι ελληνορθόδοξες εκκλησίες και τα χριστιανικά κοιμητήρια έχουν βεβηλωθεί και λεηλατηθεί. Τίποτε τέτοιο δε συμβαίνει στο νότιο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας. Εκεί οι Ελληνοκύπριοι όχι μόνο προστατεύουν τα μουσουλμανικά τεμένη αλλά και τα επιδιορθώνουν. Τα κοιμητήρια βρίσκονται σχεδόν στην ίδια κατάσταση που ήταν όταν οι Τουρκοκύπριοι εγκατέλειψαν τα χωριά τους το 1974 και έτσι πολλά μνήματα έχουν καλυφθεί από χόρτα.

Η μετακίνηση στη βόρεια Κύπρο είναι εξαιρετικά δύσκολη εξαιτίας της έντονης παρουσίας του τουρκικού στρατού. Ο επισκέπτης συνεχώς παρεμποδίζεται από το να επισκεφτεί τα πολυπληθή μνημεία με πινακίδες σε έντονο κόκκινο χρώμα σε τέσσερις γλώσσες που εικονίζουν ένα στρατιώτη και την ακόλουθη προειδοποίηση «Στρατιωτική ζώνη ασφαλείας. Απαγορεύεται η είσοδος». Εκπλήττεσαι όταν ανακαλύπτεις ότι κανένα χωριό δεν έχει πια το αρχικό ελληνικό του όνομα. Όλες οι πινακίδες στους δρόμους έχουν αντικατασταθεί με νέες που έχουν τουρκικά τοπωνύμια. Μόνο ιστορικές τοποθεσίες με πολύ γνωστά ονόματα που κερδίζουν ξένο συνάλλαγμα, όπως η Σαλαμίνα, η Έγκωμη, οι Σόλοι και το Βουνί έχουν παραμείνει αναλλοίωτα και προωθούνται ως τουριστικά αξιοθέατα.

Αξιόλογο αξιοθέατο αποτελεί το μοναστήρι της Αχειροποιήτου στην ακτή. Κτίστηκε τον 11ο αιώνα πάνω στα ερείπια επισκοπικής βασιλικής του 7ου αιώνα. Αυτό το μοναστήρι έγινε ξακουστό ανάμεσα στους ιστορικούς της τέχνης, όταν στα τέλη του 19ου αιώνα χωρικοί έκαναν δυο εντυπωσιακές ανακαλύψεις τη μια μετά την άλλη· τους «ασημένιους θησαυρούς της Λάμπουσας» ασημένια ιερά σκεύη από την πρωτοχριστιανική εποχή με λεπτά χριστιανικά μοτίβα. Μερικοί από αυτούς τους θησαυρούς περιλαμβάνονται σήμερα ανάμεσα στα πολυτιμότερα εκθέματα του Μητροπολιτικού Μουσείου της Ν. Υόρκης και του Κυπριακού Μουσείου στη Λευκωσία. Ως την τουρκική εισβολή το μοναστήρι ήταν πλούσιο σε βυζαντινούς θησαυρούς. Τι συνέβη σ' αυτή τη συλλογή; Οι «αρχές της ΤΚΔΒΚ» δημοσίευσαν το 1981 ότι 225 εικόνες από την αρχαία επισκοπή του Μόρφου είχαν εξαφανιστεί. Ως εκ τούτου δικαιολογημένοι φόβοι εκφράζονται τώρα ότι το μοναστήρι έχει ξεγυμνωθεί από όλους τους θησαυρούς του.

Μια επί τόπου επίσκεψη φαίνεται να είναι αδύνατη. Το μοναστήρι βρίσκεται σε «τουρκική (στρατιωτική περιοχή)» και τα κτίριά του χρησιμοποιούνται ως στρατόπεδο. Ύστερα από επανειλημμένες προσπάθειες να πετύχω

Μερική άποψη της μονής Αχειροποιήτου.

μια άδεια εισόδου, αξιωματούχοι του στρατού και στρατιώτες φάνηκαν πρόθυμοι να βοηθήσουν. Παρουσιάστηκαν προβλήματα λόγω της γλώσσας. Ευτυχώς ανευρέθηκε ένας μεταφραστής και οι διαπραγματεύσεις έγιναν ευκολότερες. Τελικά δόθηκε ειδική άδεια από έναν υψηλά ιστάμενο αξιωματούχο. Αλλά όχι για την ίδια μέρα. Αναμονή γεμάτη ανυπομονησία και ένταση. Τρεις μέρες αργότερα είσοδος στο μοναστήρι. Τους φιλικούς χαιρετισμούς των μοναχών αντικαθιστούν στρατιωτικοί χαιρετισμοί. Αντί της μοναστικής ησυχίας και ειρήνης, στρατιωτικές εντολές και θόρυβος όπλων. Στο τέλος μια στρατιωτική εντολή λέει ότι όλα είναι έτοιμα! Οι πόρτες της εκκλησίας του μοναστηριού είναι ανοικτές. Το μαρμάρινο πάτωμα από το πρωτοχριστιανικό κτίριο είναι ακόμα βρεγμένο. Την ίδια στιγμή ένα συνεργείο καθαρισμού εγκαταλείπει την εκκλησία. Είσοδος σε ένα εντελώς γυμνό ιερό χώρο. Κρύα και γυμνή αρχιτεκτονική. Σου λείπει η μυρωδιά από το λιβάνι και τα κεριά. Οποσδήποτε, ο χώρος έχει τη δική του ατμόσφαιρα και σου φέρνει στο νου την ιερότητα και το μυστήριο των χριστιανικών διδαγμάτων. Μόνο ο πλούσια διακοσμημένος ξυλόγλυπτος άμβωνας, χρονολογημένος από το 1819, και απομεινάρια από το πολύτιμο εικονοστάσι, δίνουν μια ιδέα από το παλιό μεγαλείο αυτής της εκκλησίας. Όλες οι εικόνες, όπως το είχα προβλέψει, έχουν κλαπεί...

Σημείωση:

Το κείμενο είναι του Γερμανού δημοσιογράφου Klaus Gallas ο οποίος επισκέφτηκε τα κατεχόμενα το 1989. Δημοσιεύτηκε από το Γραφείο Δημοσίων Πληροφοριών.

Μετάφραση: Π. Πρωτοπαπά.

Ο Δ Ο Ι Π Ο Ρ Ι Κ Ο Σ Τ Η Ν Ε Π Α Ρ Χ Ι Α Κ Ε Ρ Υ Ν Ε Ι Α Σ

Εισαγωγή

Δημοσιεύεται πιο κάτω ένα κείμενο του συνεπαρχιώτη μας Σάββα Σαββίδη, ο οποίος στις 4 Ιανουαρίου 1991 είχε την ευκαιρία, μετά από 17 χρόνια, να ξαναπερπατήσει σε αλησμόνητα αγαπημένα μέρη της επαρχίας Κερύνειας. Η επίσκεψή του αυτή ήταν μια δυνατή εμπειρία, η οποία ήταν φορτισμένη με ανάμικτα συναισθήματα συγκίνησης, αγάπης, πικρίας και αγανάκτησης για την αδικία που επικρατεί στον τόπο μας. Ο Σάββας επισκέφτηκε μεταξύ άλλων και τον αξέχαστο Καραβά μας, για τον οποίο γράφει περιληπτικά τις εντυπώσεις του. Οι φωτογραφίες του Καραβά που συνοδεύουν το κείμενο δίνουν μια αντιπροσωπευτική εικόνα της κωμόπολης, όπως είναι σήμερα.

Ο Σάββας Σαββίδης κατάγεται από το Πέλλαπαϊς Κερύνειας και είναι συνδικαλιστής της συντεχνίας ΣΕΚ. Από τον Οκτώβριο του 1970 εκτελούσε καθήκοντα επαρχιακού γραμματέα των Ελεύθερων Εργατικών Συνδικάτων ΣΕΚ Κερύνειας. Σήμερα είναι γενικός γραμματέας του γυμναστικού συλλόγου «Πράξανδρος» Κερύνειας και είναι ενεργό μέλος σε διάφορα άλλα σωματεία και οργανισμούς της επαρχίας Κερύνειας.

Οι εμπειρίες του για την επίσκεψη στην επαρχία Κερύνειας δίνονται στη συνέχεια.

Η επαρχία Κερύνειας όπως την έζησα μόνο για μια μέρα.

«Στις 9 Ιανουαρίου 1991 Συνδικαλιστική αποστολή της ΣΕΚ είχε επαφές με τις Συντεχνίες της Τουρκσέν στη Νεάπολη Λευκωσίας. Χωρίς να το ξέρω οι συνάδελφοί μου 8 μέρες προηγουμένως έδωσαν και το δικό μου όνομα στον κατάλογο της αποστολής. Όταν μου το ανέφεραν μου ζήτησαν να το κρατήσω μυστικό, γιατί δεν ε γνώριζαν εάν το καθεστώς του Ντενκτάς θα επέτρεπε να πραγματοποιηθεί η επίσκεψή μας στα κατεχόμενα. Εγώ το είχα πάρει απόφαση πως εμένα προσωπικά δε θα μου επέτρεπαν να περάσω τα σύνορα του ψευδοκράτους, έτσι πήγα στο Λήδρα Πάλας με το δικό μου αυτοκίνητο ώστε να μου δοθεί η ευκαιρία να επιστρέψω. Το όνειρο όμως της επίσκεψης στα κατεχόμενα μέρη μας έγινε πραγματικότητα.

Στις 10 η ώρα το πρωί, μετά από μερικές διατυπώσεις, περάσαμε τα σύνορα και φτάσαμε στα γραφεία των Συντεχνιών της Τουρκσέν. Εκεί οι συνάδελφοι Τουρκοκύπριοι μας κέρασαν καφέδες και, αφού έγινε κοινή δήλωση, στην οποία τονίζαμε ότι τα θέματα που θα μας απασχολούσαν θα ήταν μόνο τα Συνδικαλιστικά, αρχίσαμε τις επαφές. Η σύσκεψη κράτησε μέχρι τις 11.30 π.μ. Στην αποστολή ήμαστε 6 άτομα, από τα οποία τα τρία προτίμησαν και επισκέφτηκαν την Αμμόχωστο, ενώ οι υπόλοιποι τρεις, με-

Η λεωφόρος Λουκή Ακρίτα στον Καραβά.

ταξύ αυτών κι εγώ, επιλέξαμε την Κερύνεια. Μαζί μου ήταν οι συνάδελφοι Ανδρέας Κλείτου, Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας Οικοδόμων Μεταλλωρύχων της ΣΕΚ και Πέτρος Θεοφάνους, Γενικός Γραμματέας της Ομοσπονδίας Κυβερνητικών και Στρατιωτικών Εργατοϋπαλλήλων της ΣΕΚ.

Δεν μπορώ να περιγράψω την αγωνία μου μέχρι που ν' αρχίσει το ταξίδι όνειρο. Δεν μπορούσα να πιστέψω πως μετά από 17 ολόκληρα χρόνια θα πήγαινα σαν «τουρίστας» να δω τους τόπους που γεννήθηκα και έζησα τα καλύτερα χρόνια της ζωής μου. Επιτέλους το αυτοκίνητο που θα μας έπαιρνε έφθασε και ξεκινήσαμε για την ΚΕΡΥΝΕΙΑ ΜΑΣ μέσω του νέου δρόμου διασχίζοντας το Μπογάζι και τον Πενταδάκτυλο. Πέρασαμε δια μέσου των χαρουπιών όπου οι Τούρκοι το καλοκαίρι χρησιμοποιούν τους χώρους αυτούς για εκδρομές. Στο βάθος πρόβαλε η σκλαβωμένη γλυκιά Κερύνεια. Δεξιά και αριστερά του δρόμου κτίστηκαν και κτίζονται επαύλεις. Η συγκίνησή μου ήταν μεγάλη. Δεν πίστευα ότι έβλεπα και ζούσα κάτι πραγματικό... ήταν νόμιζα όνειρο... ένα όνειρο άπιαστο κι απατηλό.

Πρώτος μας σταθμός ήταν το Ελληνικό Γυμνάσιο Κερύνειας, από το οποίο αποφοίτησα το 1966. Δεξιά του δρόμου υπάρχουν πολλά καταστήματα με αποτέλεσμα να δημιουργείται μεγάλη κίνηση. Τόσο το Γυμνάσιο, όσο και το Δημοτικό Σχολείο, λειτουργούν κανονικά και είναι κατάμεστα από μαθητές. Σαν δεύτερο σταθμό, ζήτησα να επισκεφτώ το σπίτι μου. Αυτό βρίσκεται πίσω από το Δημοτικό Σχολείο της Κερύνειας και όταν εκδιωχτή-

**Κεντρικός δρόμος του Καραβά σήμερα... Διακρίνεται το καφενείο του Σάββα Γεμεττα.
Δεξιά ο αθλητικός σύλλογος «ΑΡΗΣ» και το συνεργατικό παντοπωλείο.**

Ο γραφικός κόλπος του Πέντε Μίλι στον Καραβά.

καμε από τους Τούρκους το αφήσαμε ατέλειωτο... Εκεί ήταν που αντίκρισα την πρώτη μεγάλη μου έκπληξη. Το σπίτι μου, το δικό μου σπίτι, όχι μόνο το τέλειωσαν αλλά το μετέτρεψαν σε τριώροφο κτίζοντας ακόμη δυο ορόφους.

Στη συνέχεια περάσαμε μπροστά από το Γυμνάσιο, την Εμπορική Σχολή, τη Μητρόπολη Κερύνειας, που τώρα είναι αποκλεισμένη από το Στρατό κατοχής, φτάσαμε μπροστά από τα ξενοδοχεία Κατοσελλή και περνώντας από τον παραλιακό δρόμο φτάσαμε στο όμορφο λιμανάκι της Κερύνειας. Εκεί ό,τι βλέπεις σου θυμίζει τις εποχές της ελεύθερης Κερύνειας, τις δικές μας εποχές. Όλα είναι ακριβώς όπως πρώτα. Τα κέντρα είναι τα ίδια, μέχρι τις καρέκλες και τα τραπεζάκια. Το μόνο που άλλαξε είναι οι ιδιοκτήτες και οι επιγραφές που δυστυχώς θυμίζουν κατοχή με τις τουρκικές επιγραφές. Εδώ δεν κάναμε σταθμό και προχωρώντας περάσαμε από τον αστυνομικό σταθμό, που βρίσκεται μπροστά από το Φρούριο της Κερύνειας, το Δημαρχείο, το ταχυδρομείο, το κτηματολόγιο, τα Δικαστήρια, την Πυροσβεστική, τη ΣΥΤΑ, το Νοσοκομείο. Όλα αυτά λειτουργούν όπως τα αφήσαμε...

Πήραμε το δρόμο προς το χωριό μου, το Πέλλαπαϊς. Βλέπεις συνεχώς πολλές επαύλεις δεξιά και αριστερά του δρόμου. Οι επαύλεις και κυρίως η περιοχή αυτή ανήκει στους τουρίστες και τους πλούσιους, όπως μας ανέφεραν οι ίδιοι. Δε χορταίνει το μάτι σου να βλέπεις. Βλέπεις συνέχεια και ακούραστα.

Ανηφορίζοντας φτάσαμε στα αλώνια του Πέλλαπαϊς. Αντικρίσαμε το πατρικό μας ξενοδοχείο, που τώρα βρίσκονται οι οικογένειες και η λέσχη των Τούρκων Αξιωματικών. Δυστυχώς δεν μπορέσαμε να σταματήσουμε, γιατί το απαγόρευε ο στρατός. Ό,τι είδαμε ήταν από κάποια απόσταση.

Στο Δημοτικό σχολείο, στο ελληνικό σχολείο που έμαθα τα πρώτα μου γράμματα, τώρα διδάσκονται τα Τουρκόπαιδα... Το χωριό μου είναι όπως το αφήσαμε. Το ΑΒΒΑΕΙΟ, υπάρχει εκεί μεγάλοπρεπο και καρτερεί. Το τεμπελόδενδρο, τα καφενεία, τα τουριστικά περίπτερα λειτουργούν κανονικά. Είναι εκεί τα ίδια, τόσο γνώριμα για μένα. Άλλαξαν όμως τα αφεντικά και συνεπώς και οι επιγραφές τους. Στο Πέλλαπαϊς, αυτό που κάνει αμέσως εντύπωση είναι ότι η άλλοτε ολοπράσινη φύση είναι τώρα κατάξερη. Εκεί που η ευωδιά από τα λεμονόδενδρα σε μεθούσε, τώρα ξεραμένα στέκουν εκεί, όπως και οι κήποι των σπιτιών και τα περιβόλια.

Στο χωριό μου, στο δικό μου χωριό, το ρεζέχαστο Πέλλαπαϊς μου 'παν τάχα ότι με κέρασαν καφέ. Εγώ δε θυμάμαι απολύτως τίποτα...

Εδώ αλλάζει το σκηνικό. Μετά το Πέλλαπαϊς, μέσω της Δράμιας, φτάσαμε στον Άγιο Επίκτητο. Τα καφενεία και η πλατεία που περάσαμε ήταν γεμάτα Τουρκοκύπριους. Τα σπίτια φαινόταν βαμμένα. Το σπίτι των πεθερικών μου, οικογένεια Χρίστου Νεοφύτου, ήταν σε άριστη κατάσταση εν αντιθέσει με το σπίτι του συγάμπρου μου Κώστα Σταυρόπουλου που ήταν σε κακά χάλια. Στο σπίτι του Σπύρου του Παπαδάμου έκτισαν τούβλα για δεύτερο όροφο.

Η οδός Ερμού στον Καραβά σήμερα...

Ο Σάββας Σαββίδης μπροστά από το Ελληνικό Γυμνάσιο Λαπήθου...

Φεύγοντας από τον Άγιο Επίκτητο πήραμε τον παραλιακό δρόμο. Περάσαμε από το Βόσπορο, το Καράκουμι και δια μέσου της Κερύνειας φθάσαμε στον Άγιο Γεώργιο και καταλήξαμε στο Πέντε Μίλι, όπου μας πρόσφεραν γεύμα. Όλα τα κέντρα ήταν γεμάτα από ξένους τουρίστες και λειτούργουν κανονικότητα. Στο μέρος αυτό έγινε η απόβαση, γι' αυτό υπάρχει και το μνημείο τους.

Μετά το γεύμα προχωρήσαμε διασχίζοντας τον Καραβά και φθάσαμε στο Γυμνάσιο Λαπήθου. Εκεί σταματήσαμε και περπατώντας πήγαμε στο σπίτι του συνάδελφου Ανδρέα Κλείτου. Επόμενος σταθμός ήταν ο ωραίος Καραβάς με τις λεμονιές του, το Δημαρχείο και τα αρχοντικά σπίτια. Η εκκλησία της Ευαγγελίστριας χωρίς το έμβλημα της χριστιανοσύνης λειτουργεί σαν τζαμί. Φεύγοντας από τον Καραβά επισκεφτήκαμε το Στάδιο του Γυμναστικού Συλλόγου Πράξανδρος Κερύνειας. Το στάδιο με την τουρκική ονομασία ήταν γεμάτο από αθλούμενους. Εδώ έκαναν προπόνηση δύο ομάδες ποδοσφαίρου της Λεμεσού. Μιλήσαμε με αρκετούς Τουρκοκύπριους που ήταν από τη Λεμεσό. Γενική διαπίστωση είναι ότι επιθυμία όλων είναι να επιστρέψουν πίσω στα σπίτια τους. Οι κερκίδες του Σταδίου έχουν στεγαστεί. Γύρω από τον Πράξανδρο ξεφυτρώνουν πολυκατοικίες και επαύλεις.

Φεύγοντας από το στάδιο του Πραξάνδρου περάσαμε μέσω του παραλιακού δρόμου και φτάσαμε με το ηλιοβασίλεμα στο λιμανάκι της Κερύνειας. Εδώ περπατώντας άφησα τις σκέψεις μου να τριγυρνούν στις τόσες και τόσες ευχάριστες και δυσάρεστες αναμνήσεις. Το ρολόι δυστυχώς έτρεχε ασταμάτητα. Έτσι έπρεπε να πάρουμε το δρόμο της επιστροφής.

Αν και ο χρόνος ήταν πιο πολύ από περιορισμένος, δεν ξέχασα να επισκεφτώ τα γραφεία μας — της ΣΕΚ που βρίσκονταν πίσω από τα δικηγορικά γραφεία και Δικαστήρια. Τα γραφεία μας που εξυπηρετήθηκαν τόσες χιλιάδες εργαζόμενοι κατάντησαν αποθήκες και είναι σε άθλια κατάσταση.

Μετά τον τελευταίο σταθμό που κάναμε στην Κερύνεια, πήραμε το δρόμο της επιστροφής... Βουβοί και σκεπτικοί, γεμάτοι ανάμικτα συναισθήματα φτάσαμε, μέσω του παλαιού δρόμου Κιόνελη, στα γραφεία της Συντεχνίας στη Νεάπολη. Εκεί μας περίμεναν και οι άλλοι συνάδελφοι που μόλις είχαν φθάσει από την πόλη φάντασμα, την άλλοτε κοσμοπολίτικη Αμμόχωστο. Επισκέφτηκαν, όπως μας είχαν πει, τα αξιοθέατα της Σαλαμίνας και του Αποστόλου Βαρνάβα. Στα χωριά της Αμμοχώστου κατοικούν Τούρκοι έποικοι, ενώ στα χωριά της Κερύνειας κατοικούν Τουρκοκύπριοι. Η διαπίστωση είναι μια. Τα μέρη μας τα πατούν και τα χαίρονται άλλοι. Τι κι αν στην Αμμόχωστο είναι Τούρκοι έποικοι και στην Κερύνεια είναι Τουρκοκύπριοι; Το όνειρο της επιστροφής στις ρίζες μας θα με συντροφεύει τώρα πιο έντονα κάνοντας τον πόνο της νοσταλγίας πιο δυνατό και την καρτερία κι υπομονή συνύπαρξη κι ένα με μένα...

Αποχαιρετώντας μας οι Συνδικαλιστές της Τουρκσέν μας δώρισαν λοκούμια, ρακί και έτσι τέλειωσε το ταξίδι όνειρο...

Σάββας Σαββίδης

Η ΜΕΤΑΞΟΥΡΓΙΑ ΣΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΛΑΠΗΘΟΥ ΚΑΙ ΚΑΡΑΒΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

**ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΤΗΣ ΕΛΕΝΗΣ Κ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
ΠΟΥ ΕΓΚΡΙΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 1990**

Ανάλυση των περιεχομένων

Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται η μεταξουργία και η ύφανση του μεταξιού στην περιοχή Λαπήθου-Καραβά, που ήταν σημαντικό αγροτικό πολυτεχνικό κέντρο από τα μέσα του 19ου αιώνα μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα. Κατά την περίοδο αυτή η μεταξουργία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην οικονομική και οικογενειακή ζωή των κατοίκων και ήταν σταθερό στοιχείο στη ζωή, τα ήθη, τα έθιμα και τις προλήψεις τους. Για τον καλύτερο διαφωτισμό του θέματος δίνεται η ιστορική τοπογραφία και η σχέση της με την ιστορία, με αφετηρία τη σύγχρονη τοπογραφία. Διαγράφονται οι ιστορικές τομές του μεταξιού της Κύπρου και από τα μέσα του 18ου αιώνα τοποθετείται σε πρώτο πλάνο η μεταξουργία της περιοχής Λαπήθου Καραβά, μέσα στα πλαίσια της κυπριακής μεταξουργίας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στις διαφοροποιήσεις στην εκμετάλλευση του μεταξιού και στις προσπάθειες των Άγγλων για εκσυγχρονισμό της μεταξουργίας. Επίσης αναλύονται οι λόγοι και οι παράγοντες που συνέτειναν στην ακμή του μεταξιού τον 20ό αιώνα στην περιοχή Λαπήθου-Καραβά και η υποκατάστασή του με άλλες μορφές παραγωγής μετά το 1950. Στο πρώτο μέρος περιλαμβάνεται η περιγραφή της παραγωγής και της κατεργασίας του μεταξιού, οι τύποι αργαλειών που χρησιμοποιήθηκαν και η τοποθέτηση του στημονιού στον αργαλειό. Στα κεφάλαια αυτά στόχος είναι να δοθεί τόσο η τεχνική όσο και η λαογραφική άποψη του θέματος.

Στο δεύτερο μέρος αναλύεται η τεχνολογία των μεταξωτών υφαντών σαν τεχνική και σαν καλλιτεχνική έκφραση του λαού μιας περιοχής. Επιχειρείται η ερμηνεία τους μέσα στα πλαίσια της λαογραφίας και προβάλλονται οι ιδιομορφίες έναντι των άλλων μεταξοπαραγωγών περιοχών της Κύπρου.

Βασικό μέρος της μελέτης αποτελεί η ανάλυση αντιπροσωπευτικών δειγμάτων μεταξωτών της περιοχής. Τα μεταξωτά αυτά συνέλεξα κατά τη διάρκεια επιτόπιας έρευνας από το 1966 μέχρι το 1974, όταν η εισβολή των τουρκικών στρατευμάτων ανάγκασε τους κατοίκους της περιοχής να εκτοπιστούν από την περιοχή Λαπήθου-Καραβά. Μια από τις πιο σοβαρές επιπτώσεις του εκτοπισμού των κατοίκων και της κατοχής της περιοχής ήταν η απώλεια του παραδοσιακού χειροτεχνικού πολιτισμού και των μεταξωτών που ήταν από τα βασικά είδη προίκας του σπιτιού.

Στο δεύτερο μέρος παρουσιάζονται βιογραφίες αντιπροσωπευτικών οικογενειών υφαντριών, μεταξάδων και εμπόρων μεταξιού από την περιοχή με πρόθεση να δοθούν πορτραίτα των ανθρώπων του μεταξιού.

Τέλος μετά το Γλωσσάριο των Υφαντικών Όρων δίνονται Πίνακες για τη χρήση γης, τον πληθυσμό, την παραγωγή και το εμπόριο του μεταξιού. Περιλαμβάνεται ακόμη κατάλογος σχεδίων των εργαλείων του μεταξιού και αργαλειών, σχεδίων υφαντών και κατάλογος φωτογραφιών που συμπληρώνουν το κείμενο.

Αποσπάσματα από την κριτική του ιστορικού και εθνολόγου κ. Θεόδωρου Παπαδόπουλου για το έργο:

Η πραγμάτευση εντοπίζεται σε μια περιοχή της Κύπρου που διακρίνεται για την παραδοσιακή της τεχνολογία όχι μόνο στη μεταξουργία, μα και σε άλλους κλάδους, όπως η αγγειοπλαστική, η παράδοση της οποίας ανάγεται στην αρχαιότητα. Στην πραγματικότητα οι κωμοπόλεις Καραβά και Λαπήθου συνιστούν σύμπλεγμα κοινοτήτων ευνοημένο από το φυσικό περιβάλλον και τους υδάτινους πόρους, μέσα στο οποίο διεμορφώθη αξιοσημείωτος παραδοσιακός πολιτισμός και κοινωνικοοικονομική οργάνωση προσαρμοσμένη στους φυσικούς πόρους με αντίστοιχες μεθόδους εκμετάλλευσής των. Ορθά η συγγραφέας εντοπίζει την πραγμάτευση του θέματος στην περιοχή αυτή, αρκούμενη σε συγκριτικές υποδείξεις όσον αφορά άλλες περιοχές της Νήσου. Θα ήταν ευχής έργο οι συγκριτικές αυτές υποδείξεις να προεκτείνονταν σε ευρύτερους κυπριακούς χώρους, ούτως ώστε να αναδεικνύουν μια συνθετικότερη φυσιογνωμία της υπό πραγμάτευση παραδοσιακής τεχνολογίας, ικανή να ενταχθεί στα ευρύτερα δεδομένα του ελληνικού παραδοσιακού χώρου.

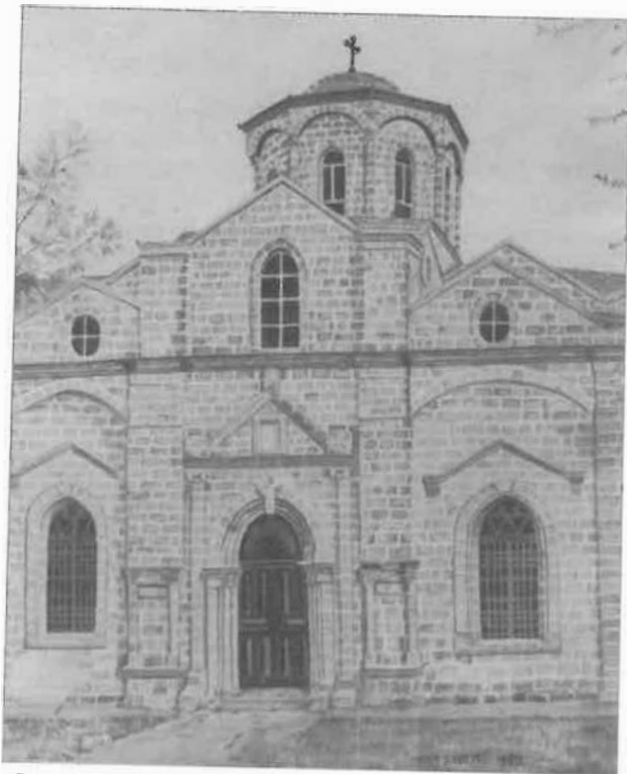
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Η συγγραφέας απεθσαύρισε μια από τις σημαντικότερες παραδοσιακές τεχνολογίες σε περιοχή με μεγάλη και μακροχρόνια άνθηση του λαϊκού πολιτισμού της Κύπρου. Η εργασία της αποτελεί άρτια και αυθεντική απόδοση της τεχνολογικής παράδοσης στον τομέα της μεταξουργίας, πάνω στα δεδομένα της οποίας μπορούν να στηριχθούν βάσιμες κοινωνικοανθρωπολογικές αναλύσεις.

Η εργασία προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία από το γεγονός ότι η αποθησαυρισθείσα παράδοση εκριζώθηκε αúτανδρη με το ολικό ξερίζωμα και την προσφυγοποίηση του ελληνικού πληθυσμού της περιοχής. Αποτελεί, ως εκ τούτου, διάσωση σημαντικού πολιτιστικού υλικού, του οποίου η οργανική σύνδεση με τον πατροπαράδοτο ιστορικό χώρο διεκόπη με το βίαιο εκτοπισμό των φορέων της παραδόσεως. Η ανάκτηση από την επιστήμη του περιεχομένου της παραδόσεως αυτής επέχει θέση ιστορικής τεκμηριώσεως.

ΕΚΘΕΣΗ ΜΑΡΙΑΣ ΧΑΤΖΗΛΟΥΚΑ ΣΕΒΕΡΗ

Τον Οκτώβρη του 1990 έγινε στην γκαλερύ Ρωγμή της Λεμεσού η πέμπτη ατομική έκθεση ζωγραφικής της Μαρίας Χατζηλούκα - Σεβέρη από τον Καραβά. Η Μαρία σπούδασε στη Σχολή Καλών Τεχνών Aix - en - Provence της Γαλλίας κι εργάζεται ως καθηγήτρια τέχνης σε Σχολές Μέσης Παιδείας. Τα πρώτα της έργα που έγιναν πριν το 1974 χάθηκαν στην τουρκική εισβολή. Η Μαρία Χατζηλούκα - Σεβέρη πειραματίζεται παρουσιάζοντας διάφορα είδη δουλειάς.

Η εκκλησία Ευαγγελίστρια (πίνακας ζωγραφικής της Μαρίας Σεβέρη Χατζηλούκα).

Τα έργα που ζωγράφισε αμέσως μετά το 1974 είναι βαθιά επηρεασμένα από τα τραγικά γεγονότα.

Τοπία γυμνά κι αγνοούμενοι συνθέτουν εικόνες μελαγχολίας και αγωνίας για το μέλλον· τοπία και λουλούδια του Καραβά επανέρχονται σε όλα σχεδόν τα έργα της. Σε μια άλλη προσπάθεια η ευαισθησία της συγκεντρώνεται στην απόδοση της φύσης και ειδικότερα των λουλουδιών· ανεμώνες και κυκλάμινα συνδέουν παλιές αναμνήσεις από την πατρική γη με την ελπίδα που έρχεται στη ζωή της. Στην τέταρτη ατομική της έκθεση παρουσιάζει έργα που ήταν συνεργασία με μικρά παιδιά· ένας κόσμος αθωότητας και ξεγνοιασιάς.

Στην πέμπτη ατομική της έκθεση παρουσίασε την καινούργια της δουλειά με 68 έργα που ζωγράφισε το 1990. Ξεκινά με πορτραίτα ρεαλιστικά· στη συνέχεια ζωγραφίζει αλλόκοτα πορτραίτα χρησιμοποιώντας για κολλάζ χαρτί και κομμάτια ρούχα. Εκκλησίες, γλάροι, σταυροί, η χελώνα, λουλούδια, κοχύλια και πεταλούδες είναι παλιά θέματα που επανέρχονται διαφορετικά. Για πρώτη φορά επιχειρεί επίσης τη ζωγραφική με σπάτουλα αντί με πινέλο.

Η τέχνη της δεν είναι στατική. Συνέχεια προβληματίζεται κι αγωνίζεται να εκφράσει τον πλούσιο ψυχικό της κόσμο.

Πίτσα Πρωτοπαπά

ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΤΟΥ Κ. ΤΑΚΗ Γ. ΦΥΛΑΚΤΟΥ

Πραγματοποιήθηκε στην γκαλερύ «OPUS 39» στη Λευκωσία, από τις 23 Μαΐου μέχρι τις 5 Ιουνίου 1991, η πρώτη έκθεση ζωγραφικής του κ. Τάκη Γ. Φυλακτού. Η έκθεση είχε τον τίτλο «Περιδιάβαση στην Κερύνεια» και τα εγκαίνιά της έγιναν από τον Υπουργό Παιδείας κ. Χριστόφορο Χριστοφίδη. Το μεγαλύτερο μέρος των εσόδων της έκθεσης δόθηκε εξ ίσου στον «Αντικαρκινικό Σύνδεσμο Κύπρου» και στο «Σύνδεσμο Καρκινοπαθών και Φίλων» εις μνήμη της συζύγου του καλλιτέχνη Ανθούλας.

Ο Τάκης Γ. Φυλακτού γεννήθηκε στον Καραβά τον Απρίλιο του 1919.

Μετά το Παγκύπριο Γυμνάσιο εργάστηκε ως Αντιπρόσωπος Ασφαλιστικών Εταιρειών. Κατόπιν σπούδασε Ασφαλιστικά και Οικονομικά στο Λονδίνο.

Διετέλεσε Διευθυντής των Γενικών Ασφαλειών Κύπρου κι αργότερα ίδρυσε την Παγκυπριακή Ασφαλιστική Εταιρεία, της οποίας υπήρξε Πρόεδρος για 22 χρόνια. Διετέλεσε κατά καιρούς πρόεδρος και μέλος Διοικητικών Συμβουλίων, Επαγγελματικών Συνδέσμων, του Θεατρικού Οργανισμού Κύπρου και διαφόρων Εταιρειών.

Τώρα είναι Γενικός Διευθυντής της Αμερικανικής Ασφαλιστικής Εταιρείας BRITISH-AMERICAN.

Αυτοδίδακτος, ζωγραφίζει από νεαρή ηλικία και έλαβε μέρος σε ομαδικές εκθέσεις ζωγραφικής. Αυτή είναι η πρώτη του ατομική, αναδρομική έκθεση.

Περ' απ' τη ζωγραφική ασχολείται με την ποίηση κι ήδη εξέδωσε την Ποιητική συλλογή «Παρένθεση».

Επίσης είναι μελετητής της Αρχαίας Ιστορίας, καθώς και της Τέχνης και Φιλοσοφίας.

Η δουλειά του κ. Τάκη Φυλακτού είναι πολύ αξιοπρόσεκτη και σ' αυτή διακρίνεις την αγάπη του για την πατρική γη του Καραβά και ολόκληρη την επαρχία Κερύνειας. Πολύ εύστοχα ο κ. Τηλέμαχος Κάνθος περιγράφει τη δουλειά του κ. Φυλακτού ως εξής.

«Ο Κος Τάκης Φυλακτου, πλάι στην καλλιέργεια του λόγου, το ίδιο στοχαστικός, παρουσιάζεται σεμνά με πολύ αξιοπρόσεκτη, όπως πολλοί επισημαίνουν, ζωγραφική παρουσία, νοσταλγία του πατρίου χώρου.

Νηφάλια οικοδομεί τα οράματά του, με λιτότητα αλλά και διαυγή όραση, με ευλαβική προσέγγιση αγαπημένες μνήμες οικοδομικών τοπίων, του σπιτιού του, της θέας ακρογιαλιών και σχηματισμών.

Χρωματικός πλούτος, πλούσιο συναίσθημα, γλυκές μελωδικές αρμονίες, λυρισμός.

Συγκινητική περιδιάβαση στο χώρο από τον Καραβά ως το γαλανό αιθέρα πέρα από τη θάλασσα.»

Οι επισκέπτες της έκθεσης έμειναν ιδιαίτερα ικανοποιημένοι και συγκινημένοι από την εξαιρετική δουλειά του καλλιτέχνη. Οι πίνακες ήταν

Ο Υπουργός Παιδείας κ. Χριστόφορος Χριστοφίδης εγκαινιάζει την έκθεση ζωγραφικής του κ. Τάκη Φυλακτού.

πραγματικά μια νοερή περιδιάβαση στον Καραβά και στις όμορφες περιοχές της Κερύνειας. Ο ίδιος ο καλλιτέχνης παραδέχεται ότι ο Καραβάς έχει προσφέρει πάρα πολλά στις καλλιτεχνικές του δημιουργίες και αναζητήσεις. Η αγάπη της πατρικής γης παρουσιάζεται με μια άλλη διάσταση, η οποία μεταφέρεται στον επισκέπτη αυτούσια, με δυνατά τα μηνύματα της νοσταγίας και της επιστροφής.

Εγκαινιάζοντας την έκθεση, ο Υπουργός Παιδείας κ. Χριστοφίδης είπε ανάμεσα σ' άλλα:

«Ο καλλιτέχνης ευτύχησε να γεννηθεί σ' ένα χώρο εξαιρετικά προικισμένο με φυσικές ομορφιές. Ο ειδυλλιακός Καραβάς, η γραφική Κερύνεια, η αξέχαστη Λάπηθος ήταν οι περιοχές όπου μεγάλωσε και πρωτόνιωσε τα σκιρτήματα της καρδιάς. Αυτών, τις εικόνες, ένωσε με την ίδια την ψυχή του ο καλλιτέχνης. Σ' αυτές τις εικόνες έδωσε πνοή ζώσαν. Αυτές απαθανάτισε με το χρωστήρα του και μας τις δίνει όπως ο ίδιος της νιώθει στα κατάβαθα του είναι του ξεπερνώντας την εφήμερη, ελπίζουμε, τουρκική κατοχή τους».

Και είναι πραγματικά με πόνο ψυχής που οι επισκέπτες της έκθεσης ξανάζησαν νοερά μερικές όμορφες στιγμές στα γραφικά στενά δρομάκια του Καραβά και στις αξέχαστες περιοχές της επαρχίας Κερύνειας. Ευχόμαστε ολόψυχα πολύ σύντομα να θαυμάσουμε μια νέα δουλειά του κ. Τάκη Φυλακτού στον αξέχαστο Καραβά μας.

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΟΜΙΛΟΥ «ΟΙ ΑΔΟΥΛΩΤΟΙ»

Μέσα στις δύσκολες σημερινές συνθήκες που ζει ο κυπριακός ελληνισμός, η διατήρηση της εθνικής μας ταυτότητας και η συντήρηση της λαϊκής και πολιτιστικής μας κληρονομιάς αποτελούν πρωταρχικούς παράγοντες, οι οποίοι ενδυναμώνουν το φρόνημα και το ηθικό του.

Αξιόλογοι καλλιτέχνες ή άτομα ή συγκροτήματα που με την καλλιτεχνική τους δημιουργία και τις εκδηλώσεις εκφράζουν αυθεντικά τον πολιτισμό και την ψυχή του λαού μας, αποτελούν σήμερα μια σημαντική πηγή πολιτιστικής παράδοσης από την οποία προβάλλονται χωρίς νοθείες και αλλοιώσεις τα χαρακτηριστικά της ιστορικής μας κληρονομιάς. Τέτοιες εκδηλώσεις και δημιουργίες σε μια ημικατεχόμενη πατρίδα αποκτούν ιδιαίτερη σημασία, αφού οι ρίζες και ο πολιτισμός μας είναι απαραίτητα εφόδια στον αγώνα για εθνική επιβίωση, δικαίωση και επιστροφή στα πατρογονικά μας εδάφη. Η συμβολή των λαϊκών μας καλλιτεχνών στην τόνωση του ηθικού του λαού μας και στην προβολή της Κύπρου στο διεθνές χώρο, είναι μια προσφορά ανεκτίμητη, η οποία πρέπει να διατηρηθεί και να ενδυναμωθεί ακόμη περισσότερο.

Μέσα στα πλαίσια αυτά ξεκίνησε την προσφορά του ο Λαογραφικός Όμιλος «Αδούλωτοι». Ο όμιλος ιδρύθηκε με πρωτοβουλία του καθηγητή και χοροδιδάσκου κ. Μίκη Σιακαλλή με τη στενή συνεργασία και βοήθεια της γυναίκας του Μάρως. Είναι με ιδιαίτερη χαρά που παρακολουθούμε όλες τις δραστηριότητες του ομίλου αυτού, ο οποίος τιμά την Κύπρο σε πολλές εκδηλώσεις του εξωτερικού. Ταυτόχρονα νιώθουμε περήφανοι γιατί η δημιουργικότητα και οι δραστηριότητες του ομίλου προβάλλουν αυθεντικά τα ήθη και έθιμά μας και διατηρούν έτσι τα χαρακτηριστικά της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Από το συγκρότημα του ομίλου ερμηνεύονται όλοι οι παραδοσιακοί κυπριακοί χοροί, καθώς και ορισμένες χορογραφίες βασισμένες σε κυπριακά μοτίβα. Γίνεται ακόμα από το συγκρότημα αναπαράσταση των εθίμων του κυπριακού γάμου.

Το συγκρότημα με το πλήθος των παραστάσεων που έδωσε, τόσο στην Κύπρο όσο και στο εξωτερικό, έχει γράψει μια λαμπρή ιστορία και έχει καταξιωθεί με την πολύτιμη καλλιτεχνική και την όλη εθνική προσφορά του.

Οι «Αδούλωτοι» έχουν δώσει επανειλημμένα εξαίρετες αισθητικά και πλούσιες λαογραφικά παραστάσεις σε όλα τα μεγάλα καλλιτεχνικά φεστιβάλ

Ο λαογραφικός όμιλος «Αδούλωτοι» σε μια αναμνηστική φωτογραφία στον Καναδά.

της Κύπρου. Έχουν εμφανιστεί αρκετές φορές στην κυπριακή τηλεόραση με παραστάσεις που αναμεταδόθηκαν μαγνητοσκοπημένες από την τηλεόραση της Ελλάδας και άλλων ευρωπαϊκών χωρών και απέσπασαν τα ευμενή σχόλια των ειδικών και της δημοσιογραφικής κριτικής τόσο στην Κύπρο, όσο και στο εξωτερικό.

Το συγκρότημα «Αδούλωτοι» γνώρισε ακόμη ενθουσιώδη υποδοχή, απέσπασε ευνοϊκές κριτικές και πέτυχε ψηλές διεθνείς τιμητικές διακρίσεις και βραβεύσεις κατά τη διάρκεια των πολλών εμφανίσεών του σε εκδηλώσεις αποδήμων και διεθνή φολκλορικά φεστιβάλ της Ευρώπης.

Για την αξιόλογη δουλειά του ομίλου παραθέτουμε στη συνέχεια μια σύντομη συνέντευξη που μας έδωσε ο ιδρυτής του ομίλου κ. Μίκης Σιακαλλής.

— *Θα θέλαμε πρώτα, κ. Σιακαλλή, να αναφερθείτε στο ιστορικό ίδρυσης και στους βασικούς σκοπούς του ομίλου σας.*

— Ο όμιλος ξεκίνησε να λειτουργεί πάνω σε μόνιμη βάση αφού προηγήθηκαν μερικές εκδηλώσεις, οι οποίες μας βοήθησαν να αποφασίσουμε την ίδρυση του ομίλου μας. Συγκεκριμένα ο πυρήνας του χορευτικού συγκροτήματος του ομίλου έδωσε τις πρώτες του παραστάσεις ένα χρόνο μετά την εισβολή του 1974 με σκοπό να παρουσιάσει μερικές εκδηλώσεις για τον Ερυθρό Σταυρό. Οι εκδηλώσεις αυτές είχαν βασικό σκοπό να τονώσουν το ηθικό του προσφυγικού κόσμου και των εγκλωβισμένων που έφταναν την περίοδο εκείνη από την Καρπασία. Έγιναν δυο παραστάσεις στη

Σχολή Τυφλών και μια στη Διεθνή Έκθεση Λευκωσίας. Χορευτές του πρώτου συγκροτήματος ήταν μαθητές από το Παγκύπριο Γυμνάσιο και την Τεχνική Σχολή Λευκωσίας, καθώς επίσης και παλιοί χορευτές από τον Καραβά και τη Λάπηθο.

Έχοντας υπ' όψη την επιτυχία των εκδηλώσεων αυτών και την αξιόλογη δουλειά που είχε γίνει από όλους τους συντελεστές των παραστάσεων, σκέφτηκα ότι η προσπάθεια αυτή μπορούσε να διατηρηθεί πάνω σε μια μόνη βάση. Έτσι, σε συνεννόηση με τους περισσότερους χορευτές που έλαβαν μέρος στις πρώτες παραστάσεις, ιδρύσαμε τον προσφυγικό λαογραφικό όμιλο «Αδούλωτοι», ο οποίος εγγράφηκε επίσημα ως σωματείο το 1977.

Βασικοί σκοποί του ομίλου είναι η διατήρηση άσβεστης της μνήμης των κατεχομένων εδαφών μας, η συντήρηση και η δημιουργική προβολή της πολιτιστικής και λαογραφικής μας κληρονομιάς και η ενίσχυση του αγώνα του κυπριακού ελληνισμού για επιστροφή και δικαίωση.

— *Πώς αξιολογείτε τη δραστηριότητα και τις εκδηλώσεις του ομίλου σας από τα πρώτα στάδια της ίδρυσής του μέχρι σήμερα;*

— Πρώτα θα 'θελα να αναφέρω ότι τα μέλη του ομίλου μας δεν είναι απαραίτητο να είναι πρόσφυγες, αρκεί μόνο να αγαπούν τον κυπριακό χορό και να νιώθουν την ανάγκη να προσφέρουν για διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής και λαογραφικής μας κληρονομιάς. Το συγκρότημα του ομίλου έχει πραγματοποιήσει πάνω από 700 παραστάσεις, στην Κύπρο και το εξωτερικό, οι περισσότερες από αυτές έχουν δοθεί για φιλανθρωπικούς και άλλους ψυχαγωγικούς σκοπούς.

Έχουμε πραγματοποιήσει πάρα πολλά ταξίδια στο εξωτερικό και έχουμε προβάλει τη λαϊκή μας παράδοση σε διεθνή φεστιβάλ και σε εκδηλώσεις αφιερωμένες στους ομογενείς του εξωτερικού. Έχουμε επισκεφτεί μεταξύ άλλων την Ελλάδα, όπου λάβαμε μέρος σε εκδηλώσεις στη Λευκάδα, στη Ρόδο, στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη, καθώς επίσης και άλλες χώρες του εξωτερικού, όπως τη Βουλγαρία, τη Γιουγκοσλαβία, τη Γαλλία, την Ελβετία, την Αγγλία, την Αμερική, τον Καναδά, τη Νότια Αφρική, τη Λιβύη και τη μακρινή Κίνα. Στις περισσότερες από τις εκδηλώσεις του εξωτερικού είχαμε την οικονομική ενίσχυση της κυβέρνησης, ειδικότερα του Υπουργείου Εξωτερικών, της Μορφωτικής Υπηρεσίας του Υπουργείου Παιδείας και της Υπηρεσίας Αποδήμων.

— *Έχουμε υπ' όψη μας ότι ο όμιλός σας έχει πάρει και αρκετές διακρίσεις σε διοργανώσεις που έχετε λάβει μέρος στο εξωτερικό. Μπορείτε να μας αναφέρετε μερικές;*

— Ανάμεσα στις πολλές διακρίσεις του ομίλου μας, αναφέρω το πρώτο βραβείο για παραδοσιακές στολές στο φεστιβάλ της Disson στη Γαλλία. Στο φεστιβάλ συμμετείχαν 14 χώρες και οι στολές μας είχαν βραβευτεί για την αυθεντικότητά τους. Μια άλλη διάκριση είναι το πρώτο βραβείο για τα ήθη και έθιμα του κυπριακού γάμου, που πήρε το συγκρότημά μας στο διεθνές φεστιβάλ Ραδιούσκας στη Μόσχα το 1987.

Το χορευτικό συγκρότημα του ομίλου «Αδούλωτοι» σε μια αναμνηστική φωτογραφία στην Κίνα. Στο βάθος διακρίνεται το Σινικό τείχος.

— Πώς βλέπετε τη λαϊκή μας παράδοση και ειδικά τον κυπριακό χορό να προβάλλεται πάνω σε μια δημιουργική βάση και ποιές προοπτικές υπάρχουν για το σκοπό αυτό;

— Ο κυπριακός χορός πάει να εκλείψει από τις ρίζες του. Μόνο σε μερικά χωριά της Κύπρου, και ειδικά της Πάφου, μπορείς να δεις τον κυπριακό χορό να χορεύεται αυτούσια μέσα σε παραδοσιακά λαϊκά πλαίσια. Ο κυπριακός χορός αυτή τη στιγμή διατηρείται κυρίως από τα διάφορα συγκροτήματα, τα οποία δημιουργήθηκαν με απώτερο στόχο να προβάλουν αυτό το είδος της πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Η ίδρυση των διαφόρων Κέντρων Νεότητας συμβάλλει θετικά στη διατήρηση του κυπριακού χορού και πιστεύω ότι η κυβέρνηση πρέπει να ενθαρρύνει την ίδρυση και δημιουργία ομίλων ή συγκροτημάτων που σκοπό έχουν να προβάλουν την κυπριακή λαϊκή παράδοση.

Επίσης στο σημείο αυτό θα 'θελα να αναφέρω ότι πρέπει να είμαστε περήφανοι, γιατί η Κύπρος συγκαταλέγεται στις λίγες εκείνες χώρες οι οποίες έχουν γνήσια λαϊκή παράδοση. Με τα δεδομένα αυτά πρέπει με κάθε τρόπο να συμβάλουμε στη διατήρηση της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

— Η αξιόλογη δουλειά σας έχει κάποιες ρίζες. Οι ρίζες αυτές ξεκινούν από τη Λάπηθο για σας και από τον Καραβά για τη γυναίκα σας. Μιλήστε μας για τους χορευτές της περιοχής Καραβά-Λαπήθου και ο,τιδήποτε σχετικό με τη χορευτική παράδοση της περιοχής.

— Ο παππούς της γυναίκας μου, ο Συρίμης, ήταν λαϊκός βιολάρης στον Καραβά. Την ημέρα του γάμου μας ακολουθήσαμε όλα τα παραδοσιακά έθιμα του κυπριακού γάμου, με βιολί, λαούτο, ράψιμο του κρεβατιού και κυπριακό γλέντι. Μαζί με τη γυναίκα μου είχαμε λάβει μέρος σε πολλές εκδηλώσεις πριν το 1974 στον Καραβά, στη Λάπηθο και στην Κερύνεια. Στις εκδηλώσεις αυτές φαινόταν η πλούσια πολιτιστική παράδοση της περιοχής και πραγματικά ένιωθες ιδιαίτερη συγκίνηση για την ανταπόκριση και την αγάπη που σε περιέβαλλαν οι κάτοικοι της περιοχής σε τέτοιες εκδηλώσεις.

Εκτός από τις επετειακές εκδηλώσεις που είχαμε στην επαρχία Κερύνειας, γίνονταν και μερικές άλλες εξίσου αξιόλογες, όπως π.χ. η γιορτή του απόδημου Καραβιώτη, η οποία διοργανώνετο από το Δήμο Καραβά. Θυμάμαι χαρακτηριστικά μεταξύ άλλων και την αναπαράσταση του κυπριακού γάμου, στην οποία είχε ντυθεί νύφη η γυναίκα μου.

— *Η συνεχής απασχόληση και η αγάπη σας για το χορό συνεχίζεται με αμείωτο ρυθμό. Παρατηρούμε σήμερα ότι έχετε δημιουργήσει μια ιδιόκτητη χορευτική λέσχη. Μιλήστε μας περιληπτικά για τη νέα σας δημιουργία.*

— Από το 1977, παράλληλα με τις δραστηριότητες του ομίλου «Αδούλωτοι», δημιουργήθηκε πάνω σε μόνιμη βάση η σχολή χορού της γυναίκας μου Μάρως Σιακαλλή. Φέτος η σχολή απέκτησε ιδιόκτητη στέγη. Στο χώρο της λέσχης, εκτός από την εκμάθηση χορού, θα διοργανώνονται βραδιές με κυπριακούς χορούς, θα μπορεί κάποιος να ακούει κυπριακή μουσική με βιολί και λαούτο. Επίσης θα γίνονται διαλέξεις και συζητήσεις για διάφορα θέματα της λαϊκής μας παράδοσης.

— *Ποιο μήνυμα θέλετε να δώσετε κλείνοντας αυτή τη σύντομη συνομιλία μας;*

— Στα δύσκολα χρόνια που περνούμε, με την πατρίδα μας ημικατεχόμενη, η αναβίωση και η προβολή των στοιχείων της λαϊκής μας παράδοσης μέσα στην καθημερινή μας ζωή είναι ζωντανή συνέχεια της εθνικής μας ύπαρξης που μας ενδυναμώνει στον αγώνα που διεξάγουμε για επιστροφή στα πατρογονικά μας εδάφη. Με αυτές τις σκέψεις θα συνεχίσουμε τις δραστηριότητές μας με την ευχή σύντομα να διοργανώσουμε μια πανηγυρική εκδήλωση στον Καραβά και στη Λάπηθο.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Με αγάπη και ικανοποίηση παρακολουθούμε τις καλλιτεχνικές δραστηριότητες και αναζητήσεις του λαογραφικού ομίλου «Αδούλωτοι», οι οποίες είναι άξιες συγχαρητηρίων. Είμαστε σίγουροι ότι το αδούλωτο φρόνημα και η πίστη των ιδρυτών και των μελών του ομίλου θα τους δίνει δύναμη και κουράγιο να συνεχίσουν από τη δική τους καλλιτεχνική έπαλξη την πλούσια προσφορά τους προς τον πολύπαθο τόπο μας.

Γιάννης Παπαϊωάννου

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Ο ΑΤΣΙΓΓΑΝΟΣ

Σ' όλη την περιοχή της Λαπήθου, του Καραβά και των γύρω μικρών χωριών ήταν γνωστός ο Ατσίγγανος. Ποιος ήταν αυτός; Μα ο πραματευτής μας. Ο πραματευτής που τον περιμέναμε τόσο ανυπόμονα κάθε Παρασκευή. Όχι άλλη μέρα. Μόνο Παρασκευή.

Περνούσε από κοντά μας το πρωί, κατά τις δέκα, στον πηγαμό του στις γειτονιές της Λαπήθου, και το απόγευμα, κατά τις τέσσερις, στην επιστροφή του. Ήτανε από τον Καραβά. Κι επειδή το σπίτι μας βρισκόταν χαμηλά στην άκρη της Λαπήθου προς τον Καραβά, ήμαστε οι πρώτοι που τον βλέπαμε σε τούτη τη διαδρομή του. Και, σαν ήμουνα μικρή, χαιρόμουνα πολύ γι' αυτό, γιατί έλεγα πως πάντα προλαβαίναμε να διαλέγουμε πρώτοι τα καλύτερα.

Ο Ατσίγγανος! Ένας μεσόκοπος ανθρωπάκος, που 'χε στο πρόσωπο τυπωμένη την καλωσύνη, σαν στάμπα, που τίποτε δεν μπορούσε να τη χαλάσει, μήτε στεναχώριες μήτε αναποδιές.

Τραβούσε το φορτωμένο γαϊδούρι με υπομονή πιο μεγάλη κι απ' του ζώου. Κρέμονταν από τα πλευρά του ζώου κομμάτια ύφασμα, κόκκινα, κλαδωτά, κουκκιδωτά, όλα πλεγμένα σ' ένα όμορφο ανακάτωμα. Κάποια κορδέλα ξέφευγε απ' το κουτί της, κυμάτιζε στον αέρα σαν σινιάλο και προμήνυμα τούτης της χαρούμενης παρουσίας.

Φαίνονταν ακόμα βελόνες πλεξίματος, ενώ οι φανέλες και τα εσώρουχα ήταν δεμένα σε δωδεκάδες και κρέμονταν από τα ξύλα του σαμαριού. Εκείνα που δεν έβλεπες ήταν τα βελόνια, οι παραμάνες, τα μασουράκια, τα μουλινέ. Αυτά ήτανε καλά κλεισμένα σε μικρά κουτιά μέσα σε σακούλια. Κι όταν ήταν να αγοράσεις ένα βελόνι ή κλωστή για το κέντημά σου, όσο να τα ξεδέσει, να τα ανοίξει, να σου δείξει, να διαλέξεις, έσκαζες. Κι έλεγες: "Δόξα Σοι ο Θεός" κι αυτός απαντούσε:

- Υπομονή, υπομονή. Εγώ τι να πω, που γυρίζω όλη μέρα και κάνω τούτη τη δουλειά τριάντα χρόνια τώρα;

- Να μην πεις τίποτε. Να πάρεις ακόμα ένα γαϊδούρι, να αραιώσεις την πραμάτεια σου, να μπορείς πιο εύκολα να κάνεις τη δουλειά σου.

- Καλά λέτε, μα με τα βελόνια δε μεγαλώνεις την επιχείρηση.

- Να βάλεις κι άλλη πραμάτεια.

- Σαν τι;

- Να βάλεις μαλλάκια, κεντήματα... (Τα μαλλάκια ήταν τα μαλλιά πλεξίματος).

- Μα ποιος θα αγοράζει τέτοια, που όλοι πάνε στην Κερύνεια, σαν θέλουν, και παίρνουν; Εκεί που μπορούν και διαλέγουν.

**Ο γραφικός «Ατσιγγανός»
(φωτογραφία Αντρέα και Judith Στυλιανού).**

- Εσύ άμα βάλεις τέτοια, θα δεις. Δεν μπορούμε όλοι να πηγαίνουμε στην πόλη.

Έτσι κουβέντιαζαν οι γυναίκες με τονπραματευτή. Κι αυτός έδειχνε πως πολύ λίγο υπολόγιζε τις κουβέντες τους. Ώσπου μια μέρα... Λίγο πριν φτάσει στο σπίτι μας, το καημένο το ζώο κοντοστάθηκε, τρίκλισε, λύγισε και, σιγά - σιγά, σαν να πρόσεχε μην ρίξει τηνπραμάτεια, ξάπλωσε στη μέση του δρόμου, ανήμπορο να συνεχίσει άλλο το δρομολόγιο. Από το πολύ βάρος, από τον πολύ δρόμο, - αυτό έγινε στην επιστροφή.

Ακούσαμε τις φωνές, ουστ... σήκω, ουστ...

Τρέξαμε. Τραβούσε το καημένο το ζώο από την ουρά, τα αυτιά, το έσπρωχνε. Του 'βαλα τις φωνές:

- Δεν βλέπεις πως δεν μπορεί; Τι βασανίζεις το καημένο το ζώο;

Τον βοηθήσαμε και ξεφόρτωσε. Το ζώο ξαλάφρωσε, σηκώθηκε. Κι αμέσως άρχισε πάλι να το φορτώνει.

- Μα τι πας να κάνεις πάλι; Του είπε ο πατέρας, που έτυχε να έρθει κείνη την ώρα. Θα σε αφήσει πάλι στο δρόμο. Κι έρχεται η νύχτα. Τι θα κάνεις τότε;

- Ε, και τώρα τι να κάνω, ρώτησε με φανερή απελπισία στη φωνή του.

- Να τα αφήσεις όλα τούτα κάπου και να συνεχίσεις μόνος με το ζώο. Αύριο, σαν είναι ξεκούραστο, έρχεσαι, φορτώνεις και φεύγεις.

- Καλά λές κύριε Καλόγηρε, μα πού να τα εμπιστευτώ; Μόνο αν...
- Εντάξει, να ταβάλουμε στον ηλιακό. Και μην ανησυχείς για τίποτε.
- Ευχαριστώ, ευχαριστώ πολύ.

Βοηθήσαμε όλοι οι μικροί. Έφυγε πιο κουρασμένος κι από το γαϊδούρι του, τραβώντας το με βαριά βήματα.

Την άλλη μέρα τον περιμέναμε ως το μεσημέρι, μα δεν φάνηκε. Ύστερα τον ξεχάσαμε. Μόνο η μητέρα ακούστηκε να λέει:

- Μην έπαθε τίποτε;

Μα σε λίγο, να σου τον που ξεπρόβαλε στη στροφή του δρόμου καβάλλα στο γαϊδούρι, και πίσω, δεμένο στο πρώτο ζώο, ακολουθούσε ακόμα ένα. Βάλαμε τις φωνές όλοι οι μικροί, τρέξαμε, τον παραλάβαμε και του κάναμε συνοδεία.

- Ήταν καιρός, είπε, το κατάστημα έπρεπε να μεγαλώσει. Εσείς δεν το λέγατε αυτό;

- Ζήτωωω, μεγάλωσε η επιχείρηση. Θες και βοηθό; Διάλεξε και πάρε. Φωνάζαμε όλοι με τόση χαρά, σαν να 'τανε δικά μας.

Φόρτωσε - πάντα με τη βοήθειά μας - όλη τηνπραμάτεια του στα δυο ζώα. Τακτοποιήθηκαν όλα άνετα.

Μου χάρισε τότε μια γαλάζια κορδέλλα για τα μαλλιά μου, σαν ρεγάλο που του φυλάξαμε τα πράματα όλο το βράδυ. Την έδενε για πολύν καιρό στα μαλλιά μου και γω καμάρωνε και αυτή διαλαλούσε:

- Είμαι η πληρωμή, η πληρωμή της καλοσύνης.

Από κείνη τη μέρα, μια και τα ζώα δεν ήταν βαρυφορτωμένα πια, καβαλούσε κι αυτός πότε στο ένα, πότε στο άλλο. Πού και πού στον πηγαϊμό, μα πάντα στην επιστροφή. Γιατί στην επιστροφή ποτέ δεν “άνοιγε” “ήταν”, έλεγε, “κλειστός”.

Σαν ήτανε πανηγύρι στο χωριό, - του Αη - Μηνά, Αη - Λουκά, Αγίου Θεοδώρου, Προδρόμου, Αγίας Αναστασίας, Αγίας Παρασκευής, Αγίου Γεωργίου, τούτοι ήταν οι άγιοί μας και οι εκκλησιές μας - σαν ήτανε λοιπόν πανηγύρι, ο Ατσίγγανος ήτανε το πιο σίγουρο στολίδι του. Δε γινότανε κίνηση χωρίς αυτόν.

Από τα χαράματα ακόμα κατάφτανε με τα φορτωμένα γαϊδούρια για να πιάσει τόπο, να διαλέξει τον καλύτερο. Να, εκεί στην είσοδο, μην τύχει και περάσει μάτι και δεν τον δει. Άπλωνε χαμαί τις πάτανιές του. Και σαν τύχαινε εκεί κοντά και κανένα δέντρο, άπλωνε πάνω τα μεταξωτά του - έτσι λέγαμε όλα τα λεπτά υφάσματα, ας ήταν και ακριλικά - και αυτά ανέμιζαν ένα με τα φυλλώματα και διαλαλούσαν από μόνα τους.

Τελευταία είχε προσθέσει και το... δόλωμα για μας τα παιδιά. Πουρούδες

και χρωματιστά μπαλόνια. Τούτα τα δυο. Μόνο αυτά. Μα για μας πάρα πολλά. Και χίλια δυο να 'χε, πάλι για μας το πρόγραμμα ήτανε το ίδιο· θα παίρναμε ένα, ένα μονάχα. Ή μπαλόνι ή πουρού. Η τιμή ήτανε η ίδια, δυο γρόσια το καθένα. Τα μπαλόνια ήτανε πρωτοφανέρωτα, γι' αυτό ήτανε ακριβά. Κρατούσες λοιπόν τα δυο γρόσια στην παλάμη, τα 'σφιγγες ώσπου τρέχανε υγρά απ' τη χούφτα, νόμιζες πως τα 'χες λιώσει και σπηνόσουνα μπροστά στηνπραμάτεια, το δόλωμα, αναποφάσιτος. Τι να πάρεις απ' τα δυο; Τι ν' αφήσεις απ' τα δυο; Και όποια απόφαση να 'παιρνες, πάλι μετάνιωνες που δεν πήρες το άλλο. Και σαν τύχαινε καμιά φορά το μπαλόνι σου να 'σπαζε γρήγορα, τόσο γρήγορα, έσκαζες κι εσύ κι έλεγες:

- Πάει, δεν πρόκειται να ξαναγοράσω τέτοιο πράμα. Άκου, η πουρού είναι αθάνατη...

Σαν άρχιζε ο κόσμος να αραιώνει, το πανηγύρι να διαλύεται, άρχιζε κι οπραματευτής να μαζεύει, να μαζεύει... να τακτοποιεί, να φορτώνει. Τούτη η δουλειά του 'παίρνε τόση ώρα! Δεν ξέρω αν και στο άπλωμα τηςπραμάτειας γινόταν το ίδιο, γιατί πάντα σαν πηγαίναμε στο πανηγύρι ήταν κιόλας εκεί στημένος και περίμενε έτοιμος. Πάντα όμως τον παρακολουθούσαμε σαν τα μάζευε. Και πάντα έλεγα με θαυμασμό:

- Θεέ μου, υπομονή!

Το πρώτο μου πλεκτό το 'φτιαξα στα έντεκά μου χρόνια. Ήτανε τότε που ο Ατσίγγανος πλούτισε τηνπραμάτεια του με μαλλάκια. Αγοράσαμε, αγοράσαμε και βελόνες. Ήτανε κόκκινο, σαν το αίμα του λαγού, έτσι είπαν οι μεγάλοι. Εγώ δεν είχα δει αίμα του λαγού, πού να δω; Μα τούτο το μαλλάκι είχε το χρώμα του γεμάτο ορμητικά σκιρτήματα.

Η μεγάλη κόρη του παπά της εκκλησιάς μας, που 'μαστε γείτονες και φίλοι, με ορμήνεψε πώς να το κάνω. Δούλεψα πολύ σκληρά για να το φτιάξω.

Κόντευε Λαμπρή κι έπρεπε να το τελειώσω. Έπλεκα, ξήλωνα και πάλι άρχιζα, έσκασα. Τόσο το είχα βία και ανάγκη, που την Αγία Παρασκευή δε βοήθησα στον Επιτάφιο και θυμούμαι τον παπά της εκκλησιάς μας που, παραξενεμένος, μου είπε:

- Αλήθεια, γιατί φέτος δεν ήρθες να βοηθήσεις στον Επιτάφιο; Πώς θέλεις να μπεις απόψε Μυροφόρα;

Μου κακοφάνηκε τόσο, που έκλαια. Με πήρε το παράπονο και τα δάκρυά μου έπεφταν στο πλεκτό, μούσκευαν τους πόντους, κολλούσαν οι βελόνες δεν γλιστρούσαν, αδύνατο να προχωρήσουν.

Έσφιξα τα χέρια μου, τα νεύρα μου, έγινα ολόκληρη ένα σφιχτό τυλιγμένο κουβάρι. Κόντευα. Κόντευα στο τέλος. Μα κόπηκαν όλα μεμιάς και όνειρα και χαρές. Έλειψε η κλωστή, τέλειωσε η κλωστή!

Κι έμενε μόνο ένα τόσο δα κομματάκι για να τελειώσει! Και ξημέρωνε Σάββατο, το Άγιο Σάββατο! Δε γινόταν τίποτε. Χάνονταν όλα.

Μα το βράδυ ο πατέρας είπε:

- Μην κλαις, θα πάω στον Καραβά να σου φέρω. Πόσο χρειάζεσαι ακόμα;

- Πολύ λίγο, μια θηλειά μόνο, όσο να τελειώσω τρία δάκτυλα από το μανίκι και το κορδόνι που θα δένει στο λαιμό.

- Θα πάω απόψε κιόλας, γιατί αύριο είμαι "καθήκον" όλη μέρα.

Άμα έλεγε έτσι ο πατέρας, ξέραμε τι σήμαινε. Έπρεπε να είναι όλη μέρα στον αστυνομικό σταθμό.

Όσπου να επιστρέψει αποκοιμήθηκα. Από την πολλή ένταση της μέρας, από την κούραση της νυχτερινής λειτουργίας του Επιταφίου. Άλλωστε ξέγνοιασα κιόλας. Όλα πήγαιναν καλά. Αύριο, το πολύ ως το μεσημέρι, θα καμάρωνα μ' ένα τρικό ξεχειλισμένο από φως και χρώμα και χαρά, δικό μου, ολόδικό μου, πλεγμένο με παιδική απειρία και αγωνία, βρεγμένο με δάκρυα. Μα προπάντων, τούτο το τρικό θα φώναζε παντού με τόσο καμάρι:

- Να, κοιτάξετέ με τι όμορφο που είμαι! Και ξέρετε από πού βγήκα; Από τούτα τα παιδικά χέρια που με φοράνε, κι ακόμα... το πιο σπουδαίο, ξέρετε πως είμαι το πρώτο, το μοναδικό δημιούργημα;

Πρώτο! Αλήθεια, τι είναι τούτο που σε κάνει και τρελαίνεσαι και σκας από περηφάνια και κορδώνεις και τεντώνεσαι, λες και θέλεις να αγγίξεις τ' άστρα, πιστεύεις πως τα φτάνεις! Και όλα τούτα σαν φτιάχνεις κάτι μοναχή σου!

Με τούτο το ανάλαφρο συναίσθημα κοιμήθηκα ως το πρωί, τυλιγμένη σ' ένα ολοκόκκινο όνειρο.

Μα το πρωί, σαν ξύπνησα... ο πατέρας είπε πως δε βρήκε μαλλάκι. Πάει, του τέλειωσε τουπραματευτή. Πάει και τ' όνειρό μου, κόπηκε ξανά, για καλά τώρα, έσβησε, χάθηκε το χρώμα του. Λες κάποιος να με εκδικιόταν. Και με το παιδικό μου μυαλό βασανιζόμουν.

- Ο Χριστός, αυτός με τιμωρεί, δεν βοήθησα στον Επιτάφιο. Κι η μάνα μου, συνέχεια μου το 'λεγε: "Σταμάτα επί τέλους κι είναι άγιες οι στιγμές". Κι εγώ αντιμιλούσα: "Άσε μάνα, πρέπει να το τελειώσω, ξέρεις πως πρέπει να το τελειώσω. Τι θα φορέσω αύριο στη Λαμπρατζιά";

- Τουλάχιστο κάμε το σταυρό σου τώρα που κτυπά η καμπάνα τόσο λυπητερά. Απέναντί σου είναι, δίπλα μας η εκκλησία.

Αυτό ήταν, η θεία τιμωρία! Έλεγα και ξανάλεγα. Και δεν μπορούσε τίποτε να μου το βγάλει απ' το μυαλό.

Γυρόφερνα στη γειτονιά, σκυθρωπή, απελπισμένη, υποταγμένη. Τόσο βαριά δεν είχα ξανανιώσει τα βήματά μου και μέσα μου κάτι βάραινε τόσο πολύ! Και μπροστά μου ξεδιπλωνόταν ένα τρικό άχρωμο και μουντό και τα σκέπαζε όλα. Μόνο, πάνω πάνω στο μανίκι, άνοιγε ένα τόσο δα παραθυράκι κι από κει, σαν ήθελες, κοίταζες στον έξω κόσμο. Μα εγώ δεν ήθελα, τίποτε δεν ήθελα. Μόνο σκεφτόμουν: "Ένα τόσο δα παραθυράκι. Α, ναι και το κορδόνι..."

Και κει που 'σερνα πέρα δώθε άσκοπα την τόση απογοήτευσή μου, ξαφνι-

Οι δίδυμες κωμοπόλεις της Λαπήθου και του Καραβά συνταιριασμένες μέσα στο αιώνιο πράσινο της λεμονιάς.

κά, να σου από μακριά, σαν μινιατούρα που μόλις ξεχώριζε, ο Ατσίγγανος, ο πρματευτής. Μ' ένα γαϊδούρι. Γιατί; Τι μ' ένοιαζε τώρα εμένα; Ας είχε κι άλλα δέκα. Εγώ ήθελα μια τόση δα κλωστή, τίποτε άλλο, αυτό μόνο. Κι αυτός δεν είχε, του 'λειψε, λέει.

Μα σαν πλησίασε κοντά μου, που 'χα μείνει ακίνητη, δεν ξέρω γιατί, και τον κοιτάζα αφηρημένα που ζύγωνε, άκουσα γλυκιά τη φωνή του.

- Να 'χεις χάρη που σε αγαπάμε όλοι, μασκαρίτσα... Να, είπε, κι έβγαλε από ένα σακούλι το κόκκινο όνειρο. Δε μου βάσταγε η καρδιά μου να σ' αφήσω, Πάσχα μέρα που 'ναι, χωρίς... Πήγα πρωί - πρωί στην Κερύνια και σου 'φερα τη θηλειά το μαλλί που χρειαζεσαι. Λυπήθηκα και κείνο τον καημένο τον πατέρα σου, που ψες, σαν του είπα δεν έχω, λίγο έλειψε να γκρεμιστεί κάτω.

Τέτοια γλυκιά φωνή δεν είχα ξανακούσει ποτέ μου. Και πώς πήρε με μιας τούτος ο κοντός ταλαιπωρημένος ανθρωπάκος τη μορφή των αγγέλων, του Χριστού, του Αγίου! Ναι, του Αη - Μηνά, που με κοιτάζε με τόση αγάπη, καβάλλα σ' ένα γαϊδούρι, όχι σε άλογο, σε γαϊδούρι. Κι είδα που 'χε στα μάτια του δακρύα κι είπα γιατί; Έγειρα, πήρα το μαλλί, του φίλησα τα χέρια.

Έτρεξα και χώθηκα στο σπίτι. Με χέρια σταθερά, παράξενο με τόση συγκίνηση, τέλειωσα το πλεκτό, το όνειρο. Και το βράδυ, τα μεσάνυχτα, σαν χτυπούσε Ανάσταση η καμπάνα στην εκκλησία μας κι έσμιγε με όλες τις άλλες καμπάνες του χωριού και διαλαλούσανε τη μεγάλη χαρά της χριστιανοσύνης, μέσα μου χτυπούσαν αμέτρητες τέτοιες καμπάνες, μικρές, μεγάλες, κάθε λογής, μα όλες στον ίδιο σκοπό. Μιας ανείπωτης παιδιάστικης χαράς γεμάτης

ολοκόκκινα σκιρτήματα. Και δίπλα μου, μπροστά μου, πίσω μου, παντού, μ' ακολουθούσε με άπειρη αγάπη μια μορφή. Του πραγματευτή, που τούτη τη νύχτα είχε πάρει μια άγια μορφή και φωτοστέφανο. Μ' ακολουθούσε, με παρακολουθούσε. Κι εγώ, ευτυχισμένη απόψε, όλο υμνούσα τη μορφή του. Υμνούσα την καλοσύνη, την αγάπη, που 'χε κατέβει απόψε στη γη στη μορφή του για μένα, σε μένα, μακάρι σε όλο τον κόσμο!

Πέρασαν οι καιροί, γέρασε ο πραγματευτής, γεράσανε και τα ζώα, λιγόστεψε η ζήτηση, λιγόστεψε κι ηπραμάτεια. Άκεφος και κουρασμένος εξακολουθούσε να κάνει πάντα το ίδιο δρομολόγιο. Μα τώρα πάντα καβαλλικεμένος σ' ένα από τα γαϊδούρια. Πολλές φορές έκανε όλη τη διαδρομή χωρίς να κατεβεί από το ζώο. Γιατί; Γιατί δεν του ζητούσανε τίποτε, μοντέρνοι καιροί, γίνανε καταστήματα, ανακαλύψαμε πως η Κερύνεια δεν ήτανε για μας η μακρινή και άφθαστη χώρα των ονείρων.

Θυμάμαι, κάποτε, που ο γέρος δεν είχε δέσει καλά τηνπραμάτεια του και του 'πεσε ένα δέμα με φανέλες και κάτω στο Βαθυρκάκα, το γεφύρι που ένωνε ή χώριζε τα δυό χωριά, τη Λάπηθο με τον Καραβά. Δεν το πήρε χαμπάρι. Πίσω του ερχόταν με το ποδήλατο, ο Λευτέρης, ο φίλος του αδερφού μου του Μιχάλη. Τα πήρε και σαν ήρθε στην παρέα μας είπε γελαστός:

- Παιδιά, εγώ βρήκα δουλειά - Όλα τα παιδιά του γυμνασίου κάνανε θελήματα τα καλοκαίρια και βγάζανε το χαρτζιλίκι τους. Άμα πηγαίνω πίσω από τον Ατσίγγανο βγάζω το μεροκάματό μου, και με το παραπάνω. Για κοιτάτε!

Γελάσαμε με την καρδιά μας.

Το απόγευμα τον περίμενε και σαν επέστρεφε τον σταμάτησε.

- Όχι, δε δίνω τίποτε, είπε ο γέρος, δεν είπαμε πως στην επιστροφή είμαι... κλειστός;

- Δε θα δώσεις τώρα, θα πάρεις. Να, είναι δικά σου, πέσανε το πρωί στο γεφύρι.

- Βρε τρελόπαιδο και σαν δε σε είδε κανένας, γιατί δεν τις κρατούσες;

- Μα... γιατί είναι μεγάλες, γι αυτό, αστείεψε το παιδί.

- Έλα, πάρε αυτές, είπε, και του 'δωσε ένα άλλο δέμα με πιο μικρές φανέλες.

Τέτοιος ήταν ο πραγματευτής, ο πραγματευτής μας. Και θα καταλάβατε γιατί τον λέγαμε Ατσίγγανο. Σαν τους γυρολόγους γύφτους κι αυτός. Το σπίτι του δεν τον έβλεπε όσο τον βλέπανε οι γειτονιές. Έτρωγε όπου τον πρόφτανε το μεσημέρι, γνώριζε ανθρώπους, τους εξυπηρετούσε. Και για μένα είχε γίνει κάποτε Χριστός και Άγιος, καλοσύνη και αγάπη. Αυτό δεν είναι να το ξεχάσω ποτέ!

*Από την ανέκδοτη συλλογή διηγημάτων "Τον καιρό της Χοιροκοιτίας"
της Άννας Καλογήρου - Παύλου.*

Βραβείο Συνδέσμου Παιδικού Νεανικού Βιβλίου

ΑΝΤΙ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟΥ

(Γράφτηκε στις 20 Ιουλίου 1990, αντί μνημοσύνου προς τους γονείς μας
Κώστα και Δέσποινα Κοζάκου)

Ένα, δύο τρία... δεκαέξι. Έχουν περάσει δεκαέξι ολόκληρα χρόνια απ' αυτή τη μέρα. Του χρόνου θα γίνουν 17. Ποιος ξέρει για πόσο καιρό θα συνεχιστεί η ψυχρή αυτή αρίθμηση. Ποιος μπορεί να μας πει με σιγουριά, πως αυτή θά 'ναι η τελευταία χρονιά στην προσφυγιά;

Για μένα που 'ζησα τόσο έντονα την πικρή μέρα της εισβολής, ο χρόνος έχει πάψει να μετρά. Τι δεκαέξι, τι δεκαεφτά. Μπορεί κανείς να μετρήσει τον πόνο, την αδικία, το δάκρυ για τους χαμένους γονιούς;

Καλά - καλά δεν προλάβαμε να καταλάβουμε τι γινόταν εκείνο το μαύρο πρωινό κι ο χάρος ήρθε, θέρισε, πήρε μαζί του τις ψυχές κι έφυγε. Κι έμειναν κουβάρια τα όνειρά μας. Έμειναν χωρίς την έγνοια των γονιών μας οι νεανικές μας ψυχές.

Έτσι ξαφνικά και χωρίς λόγο τους χάσαμε. Δεν τους αποχαιρετήσαμε, δεν τους δώσαμε το στερνό φιλί. Δεν είπε ο ιερέας το «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν». Άταφα έμειναν τα σώματά τους, κρύες οι αγκαλιές τους, γεμάτα τόσα ερωτηματικά τα βασανισμένα τους πρόσωπα.

Για χρόνια πολλά κουράστηκαν, πάλεψαν με τη φτώχεια να μας αναστήσουν. Πολλά τα σχέδια του πατέρα μας. Ήθελε να κάμει ένα μικρό ξενοδοχείο. Να το 'χει για τα γεράματα. Της μοίρας όμως τα μελλούμενα κανείς μας δεν τα ξέρει.

Σάββατο, 20 Ιουλίου 1974. Ώρα; Ποιος ξέρει; Ποιος θυμάται; Κανείς δε γύρισε να δει πού βρίσκονταν οι δείκτες του ρολογιού τέτοια ώρα.

Ξέρουμε όμως ότι ήταν χαράματα. Εκεί που γλυκοχαράζει η αυγούλα, διώχνει για άλλη μια φορά νικήτρια τη νύχτα. Χαμογέλασε η αυγή, μα αμέσως πάγωσε το χαμόγελο στα χείλη. Έγινε ένα τεράστιο σιδερένιο πουλί, ύστερα δύο, τρία, πέντε... Αντί για δροσοσταλίδες έριχνε φωτιά και σίδερο, αίμα και θάνατο.

Τυχεροί ή άτυχοι; Τυχερός όταν πεθάνεις γέροντας πια, τριγυρισμένος απ' όσα βλαστάρια κατάφερες ν' αναστήσεις. Κλείνεις τότε τα μάτια και φεύγεις. Δε λυπάσαι. Η αποστολή σου έχει πια τελειώσει. Αυτοί που γέννησες θα συνεχίσουν το δικό σου πάλεμα.

Άτυχοι είναι όσοι φεύγουν διωγμένοι, κατατρεγμένοι. Η δική «τους» η αποστολή δεν έχει τελειώσει. Τα τελευταία τους βλαστάρια, μικρά και αδύναμα, προσπαθούσαν ακόμα να σηκώσουν το κεφαλάκι τους στον ήλιο. Σας χρειάζονταν ακόμα. Σας φώναζαν, αγαπημένοι μου γονείς. Ποιος όμως να μας ακούσει. Οι κροταλισμοί των όπλων, οι άγριες φωνές των αλλόθρησκων έπνιγαν τις δικές μας χαμηλές φωνούλες.

Πυροβόλησαν οι Τούρκοι στρατιώτες. Εσύ, πατέρα, έπεσες κάτω αμέσως. Η μάνα όμως βασανίστηκε. Ποιος ν' ακούσει όμως τις φωνές σου; Τα λαγκάδια και οι βράχοι είναι βουβά.

- Φύγετε, μας είπες. Τρέξετε και έρχομαι και εγώ. Κι έμεινε μαζί σου ο συντροφός σου, πιστός παραστάτης μέχρι το τελευταίο σου λεπτό.

Πίστευες πολύ, γλυκιά μας μάνα. Ολιγόπιστοι εμείς. Γρήγορα ξεχάσαμε τα όσα μας διδάξες. Οι νεανικές μας ψυχές δεν μπορούσαν να χωρέσουν την τόση αδικία που μας έγινε. Γιατί; Γιατί να πληρώσουμε εμείς τα λάθη των άλλων; Γιατί οι Τούρκοι να διαλέξουν το δικό μας γαλάζιο ακρογιάλι να μαγαρίσουν; Και αγαπούσα τόσο εκείνα τα ολογάλανα νερά των Πλατανιών! Αγαπούσα τόσο εκείνη την καθάρια θάλασσα! Για κάμποσα χρόνια η αγάπη αυτή έγινε μίσος. Κόκκινα, ολοκόκκινα έβλεπα στον ύπνο μου τα γαλάζια ακρογιάλια του Καραβά. Και από μέσα να βγαίνει περιπαίκτρα και αιματοβαμμένη η Τουρκιά. Κρίμα, θάλασσα που σ' αγάπησα.

Πέρασαν τα χρόνια, αγαπημένοι μου γονείς. Κι εγώ, που ήμουν τότε 19 χρονών, να'μαι τώρα. Έχω γίνει... Πολλοί χειμώνες πέρασαν από τότε. Ατέλειωτα βράδια. Η μνήμη πικρή και άγρια τρώει σαν άλλος αετός τα σωθικά μου. Και εκεί που νομίζω πως θα λυτρωθώ απ' όλα αυτά, γεννιούνται και διπλασιάζονται αυτά. Μας φωνάζουν τώρα για το δικό μας ατέλειωτο χρέος.

Άταφα έχουν μείνει τα σώματα των γονιών μας. Παγωμένα σε μια βαθιά κοιλάδα να περιμένουν την επιστροφή μας.

Ναι, θα γυρίσουμε αγαπημένοι μας γονείς. Ίσως φέτος. Ίσως... Ποιος μπορεί να ξέρει; Μονάχα Αυτός! Και τότε θ' ανάψουμε άσβεστο καντήλι στον τόπο της θυσίας σας.

Ακόμα λίγο καλοί μας γονείς. Κουράγιο και ερχόμαστε. Προσεύχεστε μαζί μ' εμάς.

Προσευχόμαστε μαζί σας.

Αντί μνημοσύνου. Σας αγαπούμε καλοί μας γονείς.

Αντρούλα Κοζάκου - Φιλίππου

ΠΟΙΗΣΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΠΟΙΗΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ

(ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ)

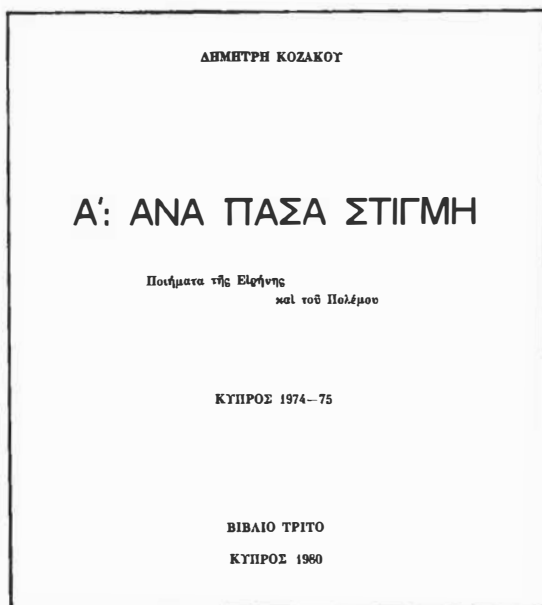
Εισαγωγή

Στον πρώτο τόμο της έκδοσης “ΚΑΡΑΒΑΣ” δημοσιεύτηκε το πρώτο μέρος του κειμένου αυτού, το οποίο αναφέρεται σε τρεις ποιητικές συλλογές που έχουν γραφτεί από Καραβιώτες. Οι συλλογές είναι “Η Πονεμένη Κύπρος” της Μελπομένης Χατζηγηγορίου, “Κυπριώτικοι Παλμοί” του Γιάννη Χαρμαντά και “Μια παρένθεση” του Τάκη Φυλακτού. Στο δεύτερο τόμο δημοσιεύτηκε το κείμενο που αναφέρεται στις ποιητικές συλλογές “Μεταβολές” του Γιάγκου Γιάγκου και “Τόσα Χρόνια 1974 - 1982” του Σάββα Κοσιάρη.

Στο τρίτο και τελευταίο μέρος, το οποίο δημοσιεύεται πιο κάτω, γίνεται αναφορά στις ποιητικές συλλογές “Α’ Ανά Πάσα Στιγμή” του Δημήτρη Κοζάκου και “Ατιτλα” της Μαρίας Σεβέρη Χατζηλούκα.

Ποιητική Συλλογή “Α’ ΑΝΑ ΠΑΣΑ ΣΤΙΓΜΗ”

Συνεχίζω με το “Α’: ΑΝΑ ΠΑΣΑ ΣΤΙΓΜΗ” (Ποιήματα της Ειρήνης και του Πολέμου 1980), του Δημήτρη Κοζάκου που γεννήθηκε στον Καραβά τον Απρίλη του 1949.

Το εξώφυλλο της ποιητικής συλλογής του Δημήτρη Κοζάκου.

Ο Δημήτρης Κοζάκος ασχολήθηκε με την ποίηση από το Γυμνάσιο. Ασχολήθηκε επίσης με το χρονογράφημα και το ευθυμογράφημα.

Εργάστηκε ως ανταποκριτής αρκετών εφημερίδων και ασχολείται με τη δημοσιογραφία. Ποιήματά του εξέδωσε σε τρεις ποιητικές συλλογές: 1. Ανταύγειες (1972), 2. Ελπίδες (1973), 3. Τρίτη Αγάπη (1973).

Τα ποιήματα της νέας συλλογής τα έγραψε μετά την τουρκική εισβολή και τα αφιερώνει στους γονείς του Κώστα και Δέσποινα που αγνοούνται από την πρώτη μέρα της εισβολής.

Ξεκινά με το πρωινό του Σαββάτου, από την ώρα μηδέν. Θάνατος κι ελπίδα κι ακόμα ο φόβος του θανάτου. Σταματώ σ' ένα ποίημα.

Γ' ΕΞΙ ΣΤΕΦΑΝΙΑ ΜΝΗΜΗΣ

(Οι σίχοι που ακολουθούν αφιερώνονται σ' όλους αυτούς που σκοτώθηκαν το πρωί της 20ής Ιουλίου 1974 κοντά στο σπίτι μου, στην περιοχή Πλατάνα, στον Καραβά... και ήταν πάρα πολλοί... θυμάμαι και τώρα δεν τους ξεχνώ).

ΠΡΩΤΟ

Αφιερωμένο στο φίλο μου Σωτήρη Γρηγόρη Μούτσο.

Σωτήρη αδερφέ μου,
πικρό παλικάρι
20 Ιούλη σήμερα
και ο ήλιος πιο βαθιά
μπήκε στην καρδιά σου.
20 Ιούλη και γεννήθηκες
κάτω από τον ήλιο
μέσα στα γιασεμιά.
Παιδί μου που σ' αγάπησα
αγόρι που το αίμα σου
το πήραν οι νυμφάδες
και η Λευτεριά.
Ανασηκωθήκαμε μπροστά σου
σήμερα στις 20 Ιούλη
στο σπίτι που σε γέννησε.
Τότε και τώρα ήσουν αδερφός μου
τότε και τώρα και πάντοτε
θα σε σκέφτομαι
παλικάρι ακριβό.
Λεμόνι στα μαλλιά σου
τώρα για πάντα ανθίζει
γιε μου, αδερφέ και πατέρα
που το χρέος δεν ξέχασες

και πέθανες για την πατρίδα σου.

20 Ιούλη σήμερα

και τα παιδιά σου

κουβαλούν το αίμα σου

από τη βρύση της Λευτεριάς

και η μάνα τους γίνεται στέρνα

γίνεται φωτιά και καίει.

Γειά σου αδερφέ μου Σωτήρη

που τώρα αναπνέεις

του Θεού το άρωμα.

Τώρα ζεις λεύτερος...

κι εμείς στην καρδιά μας

για πάντα σε φυλάμε.

20 Ιούλη σήμερα

και για πάντα

ο ήλιος βγήκε περήφανος

πάνω από τον Καραβά.

Στο καλό αδερφέ μας

20 Ιούλη και ο Αη - Λιας σε φυλάγει...

Θρηνεί για τη ζωή των παιδιών και των φίλων και ξανά για τον πόλεμο που παίρνει τον αρραβωνιαστικό της αγαπημένης, γι' αυτούς που πιάστηκαν αιχμάλωτοι, αναδρομή στα παιδικά χρόνια, οι αναμνήσεις έρχονται απανωτές.

ΔΕΥΤΕΡΗ ΑΝΑΜΝΗΣΗ

"Μιλούσα με μια μαργαρίτα

ένα πρωί που μου χαμογέλασε..."

Θεέ μου, πόση πικρή η μνήμη

πόση αλήθεια η τιμωρία

που με μαστιγώνει ολημερίς.

Κουβέντα με μια μαργαρίτα

που ξέχασε την αδελφή της

μπροστά στην αυλόπορτα του σπιτιού μου

κάπου στην Κύπρο μας

στην όμορφη Κερύνεια...

Μιλούσα κάποτε με την αδερφή της

για τη ζωή μου

για την αγάπη μου.

Τώρα εδώ στην άκρη του κόσμου

μιλώ μαζί της

για τη χαμένη μου πατρίδα

για τη χαμένη μου αγάπη.

Θυμάμαι τότε που γελούσε

τη βλέπω τώρα και κλαίει...

Ω ουρανοί της Κύπρου

πόσο σας αγαπώ...

Δευτέρα της Καθαράς στον Καραβά, Πρωτομαγιά στον Καραβά, ελιές, γάργαρα νερά και το κλάμα για τη Λευτεριά που χάθηκε.

Πικρές αναμνήσεις από τον πόλεμο, ύμνος για τη Λευτεριά, ανάλυση του εσωτερικού του κόσμου και της σκέψης του.

Προχωρεί τώρα δραματικά με “ΠΕΝΤΕ ΠΑΡΑΠΟΝΑ ΑΠΟ ΤΗ ΜΑΝΑ”. Ακολουθεί μετάνοια, απολογία, κατηγορία, ύστερα τα οκτώ τραγούδια του χαμού μετά το “Ε’ ΑΣΜΑ ΘΡΗΝΗΤΙΚΟ ΚΑΙ ΠΕΝΘΙΜΟ”, έξι τραγούδια για την αρραβωνιασμένη κοπελιά, για το θάνατο και τη Λευτεριά, τον ήλιο και τη θάλασσα, τον ήλιο και το φως, το μακρόσυρτο παράπονο των σκυφτών μανάδων. Ύστερα είναι δυο τραγούδια βγαλμένα απ’ τα χείλη των νεκρών και απ’ τις καρδιές τους και το πικρό τραγούδι της μάνας.

Κάμνω ακόμα ένα σταθμό:

Η' ΑΣΜΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΩΝ

1. ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΟ

*Με το όπλο στο χέρι
και την καρδιά στο Θεό δοσμένη,
πολεμούσαμε στην πρώτη γραμμή,
τη ζωή πολεμούσαμε και το θάνατο.
Είμαστε εκεί στο ακροθαλάσσι
που κοκκίνισε από το αίμα
των εχθρών και των αδερφών μας.
Στην κάψα του καλοκαιριού,
σκάβαμε τον αέρα
ανεμίζαμε τη φωνή μας
Λευτεριά και θάνατο.
Πόσο μας κράτησε εκεί η καρδιά,
πόσο μας κράτησε εκεί ο Θεός,
να μετρήσουμε ακόμα δεν μπορούμε
ούτε και να θυμηθούμε.
Τη λάμψη της φωτιάς,
τον καπνό και τη στάκτη,
τις φωνές των κουρσάρων και τα ουρλιαχτά,
και τον παφλασμό των κυμάτων,
σαν πικρό μοιρολόι
τα φυλάξαμε καλά στην καρδιά.*

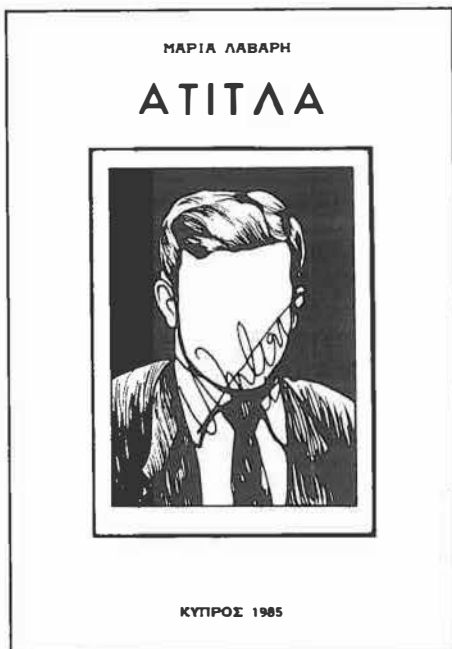
Τελειώνει με το ανάθεμα για τους βαρβάρους, κατάρα για τους βιαστές της χαράς και με την πορεία προς την Ανάσταση και, τέλος, τη συγχώρεση.

Ποιητική συλλογή “ΑΤΙΤΛΑ”

Συνεχίζω με τη συλλογή ποιημάτων “ΑΤΙΤΛΑ” της Μαρίας Λάβαρη (1985), καλλιτεχνικό ψευδώνυμο της Μαρίας Χατζηλούκα - Σεβέρη που γεννήθηκε

στον Καραβά. Σπούδασε σε Σχολή Καλών Τεχνών στη Γαλλία με ειδίκευση στη Ζωγραφική. Ζωγραφίζει και εργάζεται σαν Καθηγήτρια Τέχνης στη Μέση Εκπαίδευση. Η συλλογή ποιημάτων της "ΑΤΙΤΛΑ" πήρε το 1981 το Β' βραβείο στον Παγκύπριο διαγωνισμό Ποίησης που προκήρυξε το Παγκύπριο Κίνημα για Ειρήνη και Αφοπλισμό με θέμα το τρίπτυχο "Η κατοχή, Ελευθερία και η Ειρήνη" και λίγα χρόνια πριν στον ίδιο διαγωνισμό πήρε έπαινο με τη συλλογή της "Χρονικό 74".

Στο εξώφυλλο είναι ζωγραφισμένη η φωτογραφία του αγνοούμενου αδελφού της συμβολικά, χωρίς μάτια και πρόσωπο.

Το εξώφυλλο της ποιητικής συλλογή «Ατίτλα» της Μαρίας Σεβέρη.

Ξεκινά με τους προδομένους καιρούς και το θρήνο για το χαμένο αδελφό, συνεχίζει με απαισιοδοξία, μιλά για την προδοσία. Ο στίχος έχει απλότητα και αμεσότητα.

Κάμνω τον πρώτο σταθμό σ' ένα ποίημα.

ΠΡΟΔΟΜΕΝΟΙ ΚΑΙΡΟΙ

IV

*Βλέπουμε
τη μοίρα να μας κτυπάει
χωρίς να μπορούμε ν' ανασάνουμε.
Βλέπουμε
τα όνειρα να χάνονται*

σε μακρινές ακρογιαλιές,
απλώνουμε τα χέρια
μα δε φτάνουμε,
κλείνουμε τα μάτια
και βλέπουμε αγαπημένες βουνοκορφές
να ζητούν
απεγνωσμένες
βοήθεια...
και μια θάλασσα
να σπάει τα κύματα
στους βράχους
κάθε μέρα
και κάθε νύχτα
και το φεγγάρι
χλωμό και λυπημένο
να φεύγει πίσω απ' τα σύννεφα
κυνηγημένο
από εχθρικές φωνές
μακριά
από τους ανθρώπους
που αγάπησε.
Κάποτε
θ' ανταμώσουν ξανά
εκεί
σε μια ξεχασμένη
ακρογιαλιά.

Συνεχίζει με απαισιοδοξία, ακολουθούν τα "ΓΥΡΙΣΜΑΤΑ" και ξεκινά με τον ήλιο, τον πιο λαμπρό μάρτυρα των γεγονότων, συνεχίζει με θρήνο για τα χρόνια που περνούν, γ'α την ομίχλη του χρόνου και ξανά ο θάνατος. Και αρχίζει ξαφνικά ν' αναφαίνεται η ελπίδα. Μετά το θάνατο και τη ζωή, η ελπίδα και "τ' αχνάρια που μας χάραξαν οι νεκροί μας". Αρχίζει να φαίνεται το χαμόγελο και τα όνειρα που ξαναγυρνούν. Κι ο ουρανός αυτός που μας πρόδωσε και γέμισε καπνούς και φωτιά. Η καρδιά άρχισε να σκληραίνει και προσπαθεί ν' αναπολήσει άλλες μέρες. Βουβή θλίψη και ξαφνικά ένα τραγούδι.

ΕΛΠΙΔΑ

VIII

Δεν τραγουδώ
τη χαμένη πατρίδα
ούτε το μικρό παιδί
που αρχίζει τη ζωή του
ούτε τον ήλιο
που φεύγει
για να ξανάρθει
τ' άλλο πρωί

Τραγουδώ
τον ίσκιο
του παλληκαριού
κάτω απ' το κυπαρίσσι
και τη βουή
τ' ανέμου
το κύμα της θάλασσας
που έρχεται
και ξανάρχεται
ακούραστο
κτυπώντας στα βράχια
και τη φωνή μου
που έχασε
το χρώμα της.

Η ελπίδα αρχίζει να ριζώνει και η αναμονή φουντώνει, χωρίς τραγούδια και χαρά, χωρίς ευτυχία, αλλά πάντα με τον ήλιο στην καρδιά να ξεμουδιάζει όσα σκούριανε ο χρόνος.

Η απέραντη θλίψη, ο ήλιος που χάθηκε και τελειώνει με τον όρκο για εκδί-
κηση για το φονικό, για τα αμούστακα παλληκάρια, για τα παιδιά που έρχονται
και μεγαλώνουν μαζί μας.

Σταματώ στο τελευταίο ποίημα που είναι η επισφράγιση του όρκου.

ΟΡΚΟΣ

Ν

Κι ο αδελφός
βρίσκεται ακόμα πίσω απ' τα δέντρα
οι μαργαρίτες σταμάτησαν
να ρίχνουν τα κιτρινισμένα τους φύλλα
κι η ζωή βαρέθηκε να κυλά
κι όμως
κάθομαι
εδώ στην πέτρα
και περιμένω τον αδελφό που χάθηκε
χρόνια και χρόνια
κι όμως
θα κάθομαι
εδώ στην πέτρα
και θα περιμένω
αυτούς που χάθηκαν
χρόνια και χρόνια.

Μαρία Χατζηλούκα Σεβέρη

Ο ΧΑΡΟΣ ΤΖΑΙ Ο ΔΙΕΝΗΣ

Έμπα μέρα έφκα μέρα ήρτε μια άλλη γιορτή
το παιδί εβκήκε έξω για να τσιεγκινευτεί.
Τραπέζιν εν που στρώσασι τζαι αρκίσασι να φάσι.
Τζιαμαί που στρογγυλοκάτσασι τζαι αρκίσασι να φάσι
τζαι να πιούσι, νάσου τζ' έρκεται ο Χάρος.

Καλώς μας ήρτες χάροντα να φας να πιεις μιτά μας,
να φας άγνην του λαού, να φας οφτόν περτίτζι,
να φας αρκοτζεράμιον που τρων οι αντρειωμένοι,
να πιεις γλυκόποτο κρασί που πίνουν φημισμένοι,
που πίνουν το οι άρρωστοι τζαι βρέθουνται γιαμμένοι.

— Δεν ήρτα εγιώ ο Χάροντας να φάω να πιω μιτά σας
μόν' ήρτα εγιώ ο Χάροντας τον κάλο σας να πάρω.

— Τζαι ποιος είν' ο κάλος μας που ήρτες για να πάρεις;
Έναν κοντόν, κοντούτσικον τζαι χαμηλοβρακάτον
λλίον αναρκοδόντικο τζαι νάκκον μουστακάτο.
Έντα τ' ακούει ο Διενής αρκώθη τζαι λυώθη.
Μεμιάς αρκοτζιοιτάξασι ο ένας με τον άλλο τζ' αρκίσαν να παλεύουν.

Αγκάλια - αγκάλια επιάσασι τζαι πήαν στην παλαίστραν.
Νύκτα τζαι μέρα πάλευκαν χωρίς να ανασάνουν.
Στα τρία μερονύκτια ο Διενής νικά τον.
Τζει που 'πιανεν ο Διενής τα κόκκαλα ελιούσαν,
τζει που 'πιανεν ο Χάροντας τα γαίματα πιτούσαν.
Κακόν μιάλον εγίνηκε τζαι ήρτεν η βουλή του.

Τζαι ήρτεν φωνή που τον Θεό τζαι που τους αρκαντζιέλους,
τζαι ένας αετός εγίνηκε τζ' έκατσε στην τζιεφαλήν του,
τζ' έσκαψε με τα νύσια του να βκάλει την ψυσιήν του.

Καταγράφηκε από τη Μαρία Χ. Ηλιάδου - Οικονόμου, όπως της το αφηγήθηκε η
γιαγιά της (πριν 30 χρόνια περίπου) Αναστασία Χ' Λυσάνδρου από τον Καραβά.

Σ Τ Ο Ν Π Ρ Ο Σ Φ Υ Γ Α Π Α Π Π Ο Υ

Στον τόπο που γεννήθηκες, παππού,
Στην εκκλησιά που πήρες νύφη τη γιαγιά,
Στο σπίτι που γεννήθηκε η μάμμα μου, παντού
Σε κάθε άκρη και γωνιά του Καραβά,

Εκεί γυρνώ με της ψυχής τα μάτια
Τες άγιες τούτες μέρες του Χριστού
και παίρνω βόλτες σε βουνά και μονοπάτια
και σ' όλα όσα μου έμαθες, εσύ, παππού.

Κι αν δεν μπορώ στις εκκλησιές να προσκυνήσω,
Κι αν δεν μπορώ λεμονανθούς να κόψω, να μυρίσω,
Θα καρτερώ, θα πολεμώ και θα νικήσω
Στον Καραβά, μαζί με τον παππού και τη γιαγιά μου θα γυρίσω.

Μιχάλης Κοκκινίδης

Σ Ο Ν Ε Τ Ο Τ Ο Υ Κ Α Ρ Α Β Α

Λεμονανθών Μοιρολόι Επιτάφιο,
Σε Λεμονόκηπο στου Καραβά μιαν Αυλή,
Απευθύνεται σε Δακρυσμένων Νεκρών Κενοτάφιο,
Σαν Πρόσφορο από Δέντρα Αειθαλή.

Της Εκκλησιάς ο Σταυρός Απροσκύνητος,
Στην Άγια-Τράπεζα η Ελπίδα Χλωμή,
Της Καμπάνας ο Ήχος παραμένει Ακοίμητος,
Στο Κοιμητήριο Ανυπόμονοι οι Άχραντοι Βωμοί.

Φέρετρα Στολισμένα με Δακρυσμένα Κυκλάμινα,
Λιτανεία τους κάνει ο Οργισμένος Γιαλός,
πού να 'ναι; Θα 'ρθουν άραγε Καρποφόρα Νέα Εννιάμηνα;

Το Μοιρολόι που φέρνει ο Άνεμος - το κύμα,
Μερονυκτίς το στέλνει ο Απαχθέντας Παράδεισος,
Ο Κλαυθμός κι η οδύνη το Χάραμα στα χείλη μας έγιναν ποίημα.

Κωνσταντίνος Δέλτας

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

Θεέ μου να εγίνουμουν
εν' άσπρο περιστέρι,
να πέταγα, να πήγαινα
στου Καραβά τα μέρη.

Στη θάλασσα τζ' εις το βουνό
είσιεν να σεριανίσω
τζ' εις τα γνωστά μου τα στενά
να σιγοτραγουδήσω.

Θα ήθελα να πήαιννα
πριχού να ξεψυσιήσω
στο σπίτι που γεννήθηκα
να το ποσαιρετήσω.

Το γιασεμί στην πόρτα μου
έγειρεν τζαι μαράθη,
ξεράνασι τες ρίζες του
τζαι το κρατούσιν άλλοι

Στον τάφο σου μανούλα μου
θα 'ρκουμουν για να κλάψω
τζ' έναν τζιερί στη μνήμη σου
είσιε να σου ανάψω.

Εύχομαι τζαι προσεύχομαι
σ ε σέναν Παναΐα
τους Τούρκους που τον τόπο μας
να κάμεις εξορία.

Σταυρούλα Ιωαννίδου

Ο δρόμος για τη σελήνη

Είναι κάτι στιγμές που το θλιβερό βουνό μοιάζει να πλησιάζει πιο κοντά και να συνταράζει την ύπαρξή μας.

Είναι κάτι στιγμές που βλέπω τις ηλιαχτίδες να λούζουν την πλαγιά του και να χαράσσονται μια-μια οι βουνοκορφές και οι κοιλάδες και να με καλούν να τρέξω να τις πιάσω, μα όσο τις πλησιάζω αυτές ξεμακραίνουν σαν ένα ουράνιο τόξο...

Πόσους αιώνες, πόσες χιλιετηρίδες ονειρευόταν ο άνθρωπος να φτάσει στη σελήνη...! Γενιές και γενιές έρχονταν και φεύγαν χτίζοντας προσδοκίες κι όνειρα στο μακρινό πλανήτη περπατώντας νοερά στη φωτεινή-αινιγματική επιφάνειά του, όπου το σκοτάδι της γης δε μόλυνε την ευτυχία τους...

Εικοστός αιώνας... Ατενίζω απέναντί μου τη σελήνη. Κι ο δρόμος είναι τόσο κοντινός, τόσο μικρός και διερωτάται κανείς πώς μπορεί να βρίσκεται τόσο κοντά μας το φεγγάρι. Κι όμως... Τι παράξενη, τι μαγευτική η λάμψη του! Τι απόκοσμο φως! Θαμπώνει τα μάτια μου καθώς αντικρίζω το μεγαλείο. Και τ' όραμα με φέρνει στην άλλη πλαγιά του βουνού, εκεί όπου είναι θαμμένες οι ελπίδες και τα όνειρά μου, εκεί που είμαι βέβαιος πως θα βρω τη μακρινή σελήνη — τη δική μου σελήνη! Κι αν ακόμη δεν είναι όπως την άκουσα, σίγουρα όμως θα είναι μια σπιθαμή γης κάτω από ελεύθερο ουρανό!...

Συνεπαρμένος σεριανίζω στους δρόμους και τα περβόλια του γραφικού Καραβά. Και η φύση, η ολάνθιστη, καταπράσινη φύση το μυρωδάτο Μάη, στο μεγαλείο και τον οργασμό της, λαχταρά θα 'λεγες να μ' εγκλωβίσει για πάντα στο χωριό μου. Πιο κάτω ευωδιάζουν τα λεμονόδεντρα. Και το πλούσιο έδαφος είν' έτοιμο να τα φορτώσει καρπό. Κάποια κυκλάμινα μάρθηκαν.

Κάποια δέντρα έλειπαν από το περιβόλι. Έφυγαν και πήραν τη μοίρα μαζί τους. Άφησαν τον καρπό και το μόχθο τους, ταξίδεψαν μακριά αναζητώντας αλλού ζωή. Δέντρα σε μαρμαρωμένο δάσος, στον άσφαλτο, στα διαμερίσματα... Δέντρα χωρίς ρίζες, πρόσκαιρα και νεκρά. Μια ζωή κενή, μια ζωή χωρίς νόημα...

Όσοι δε σ' έζησαν, Κερύνεια, βρήκαν κι αλλού ομορφιές.

Όμως εμείς... εμείς που ταυτίσαμε τη μοίρα μας με τη δική σου...

Το νοερό ταξίδι έγινε αβάσταχτη πίκρα. Το πονεμένο βουνό δάκρυσε από καημό, έτριξαν οι κλώνες του Βουφαβέντο και του Αγίου Ιλαρίωνα, τραντάχτηκε η Αχειροποίητος, η Ευαγγελίστρια. Ιερή μυσταγωγία. Ένιωσα να βροντούν οι τάφοι και να σκιρτούν οι νεκροί από πόνο, ντροπή, οργή. Άκουσα τη φωνή τους να υψώνεται σαν δέηση προς τον ουρανό, σαν κά-

λεσμα σ' όλους μας, να γίνεται φάρος κι οδηγός ζωής και παντοτινός σκοπός: «Ελευθερία! Ελευθερία!» Το χτυποκάρδι κορυφώθηκε, αυτών που κάποτε έχτισαν μεγαλεία και μάρμαρα σε τούτη τη γη. «Ούτε σπιθαμή γης στους ξένους!»

Η φωνή τους συνέχιζε ν' αντηχεί για πολλή ώρα στη σκέψη μου, καθώς άφηνα τη μακρινή σελήνη κι επέστρεφα στη γη. Βρέθηκα ξανά στην άλλη πλευρά του βουνού, πέρα από το συρματοπλέγμα, έφτανα κιόλας στην ημικατεχόμενη πατρίδα μου και αναρωτιόμουν πόσο ακόμα θα είχα μια δική μου θέση στον ήλιο.

Είναι ν' απορεί κανείς αν η φύση δίδαξε αυτούς τους νόμους στον άνθρωπο: την αλαζονεία, τον εγωισμό, τη βία, την απανθρωπιά. Πώς ο άνθρωπος άφησε τις αδυναμίες του να κυριαρχήσουν;

Εικοστός αιώνας... Και η δική μας σελήνη όλο και ξεμακραίνει από μας.

Σήμερα, το μίσος και η κακία κατακλύζουν την ανθρώπινη ψυχή και απειλούν την ύπαρξή της. Κι ο εγκληματίας δε διώκεται... αλλά είναι κρυμμένος μέσα σ' επίσημα κοστούμια, πίσω από τίτλους και αξιώματα!

Σήμερα η υποκρισία έφτασε στο υπέρτατο σημείο της! Τα ωραία λόγια και τα εύσημα προσχήματα καλύπτουν τις αισχρότερες πράξεις. Η δικαιοσύνη ολοένα τείνει να ταυτιστεί με την υλική δύναμη! Για τον καθένα μας υπάρχει ένα διαφορετικό μέτρο δικαίου και τελικά όλα ρυθμίζονται από τα χέρια των ισχυρών...

Δεκαεφτά χρόνια τώρα καρτερούμε στη χώρα μας ν' ανατείλει ο ήλιος της δικαιοσύνης. Κι όμως - τι ειρωνεία! Βλέπουμε στις οθόνες μας τους ισχυρούς της γης, αυτούς που αρνήθηκαν τη δικαιοσύνη, αυτούς που απέρριψαν και κατάργησαν τη δημοκρατία και κοροϊδεψαν για τόσα χρόνια την προσωπικότητα και αξιοπρέπεία μας, να μας μιλούν για «ανθρώπινα δικαιώματα» και «ασφάλεια των μικρών κρατών». Και ρίχνουν στη θύελλα του πολέμου χιλιάδες ζωές, «με πίστη στην τιμιότητα του αγώνα»!

Είκοσι αιώνες πέρασαν από τότε που ο Χριστός κήρυξε την αγάπη και σταυρώθηκε από τον άνθρωπο. Δύο χιλιάδες χρόνια κι όμως ο Χριστός ξασταυρώνεται καθημερινά από αυτούς τους ίδιους που πίστεψαν σ' Αυτόν! Μέσα στην ψυχή του σημερινού ανθρώπου κυριαρχεί το δέος γι' αυτά που ο ίδιος δημιούργησε — για την τεχνολογία — και η σκιά ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου απλώνεται στα πρόσωπά μας και τα γεμίζει έγνοια, φόβο και τρόμο.

Οι ώρες έγιναν μέρες και οι μέρες εβδομάδες. Το μέγεθος της καταστροφής έπαιρνε απρόβλεπτες διαστάσεις από τότε που ξέσπασε η μεγάλη «θύελλα της ερήμου». Εμείς εδώ απέναντι το επιβλητικό βουνό μας, ο Πενταδάκτυλος, δεκαεφτά χρόνια αλυσοδεμένος... Ο πόλεμος κρατούσε, αλλά όχι για το δικό μας δίκαιο. Για το δικό τους! Πώς μπορεί να γίνουμε ισότιμοι και ισάξιοι μ' αυτούς...

Όταν σήμερα οι αξίες πουλιούνται κι αγοράζονται, όταν τα ιδανικά

μετρούνται με το λευκό ή μαύρο χρυσό και το χρήμα...

Ξαστεριά. Και τ' άστρα λάμπουν λεύτερα πάνω από τα κεφάλια μας. Προβάλλει σε λίγο ρόδινη, βασιλεύουσα η σελήνη. Ένα χαμόγελο ειρωνείας και πόνου με συνταράζει.

«Ω! Αγέρωχη σελήνη! Σε κατακτήσαμε επιτέλους! Κι όμως, λίγο πέρα από το συρματοπλεγμα υπάρχει μια άλλη σελήνη...

«Κερύνεια. Συμβασιλεύουσα. Πόσο κοντά, πόσο μακριά μας είσαι!...»

Γι' αυτή τη σελήνη ας αγωνιστούμε. Για τη σκλαβωμένη γη μας, τη χρυσή Μόρφου, την ξανθή Αμμόχωστο, την εγκλωβισμένη Καρπασία. Ας ενώσουμε τις δυνάμεις μας και ας παλέψουμε με όλα τα θεριά που απειλούν να μας αφανίσουν. Ποτέ δε θα λευτερωθούμε αν μείνουμε με σταυρωμένα χέρια θρηνώντας τη μοίρα μας. Ο δρόμος θα γίνει πιο σύντομος αν αντιληφθούμε το ιερό μας χρέος και πολεμήσουμε με συνείδηση και πίστη στον αγώνα «για μια Κύπρο ενιαία, ελεύθερη, ανεξάρτητη, αδέσμευτη...».

Ίσως κάποτε χρειαστεί ο ιδρώτας και το τίμιο αίμα μας να σμίξουν στην ταλαίπωρη γη με το αίμα των προγόνων μας. Δεν πειράζει... Έστω και νεκροί, κι αν ακόμα γίνουμε έν' άλικο ποτάμι, θα έχουμε κερδίσει την ηθική ελευθερία και την ικανοποίηση πως ζήσαμε για μια στιγμή στη ζωή μας χωρίς ζυγό, φωνάξαμε λεύτεροι το δίκαιο μας και αδούλωτοι αντικρίσαμε τον ουρανό... Περήφανοι πατήσαμε τη σελήνη. Πήραμε μια θέση σ' αυτήν.

Μια θέση που κερδίσαμε άξια.

Χρήστος Χατζηστεφάνου

Β' τάξη Λυκείου Κύκκου

*Πρώτο βραβείο μαθητικού διαγωνισμού για δοκίμιο
με θέμα τα κατεχόμενα. (1991)*

Γράμμα στον Άγιο Βασίλη

Αγαπητέ μου Άγιε Βασίλη,

Ξέρω ότι ετοιμάζεσαι ξανά να φορέσεις την κατακόκκινη ολόλαμπρη στολή σου, κατά τις μέρες των διακοπών. Ξέρω ότι ετοιμάζεσαι να φέρεις δώρα σ' όλα τα μικρά παιδιά. Ξέρω ότι ετοιμάζεσαι να φέρεις και σε μένα δώρο.

Το δώρο που θέλω να μου φέρεις, είναι κάτι που δεν εξαγοράζεται, κάτι που δεν πωλείται στα παντοπωλεία. Αυτό είναι η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΙ Η ΕΙΡΗΝΗ ΣΤΟ ΠΟΝΕΜΕΝΟ ΜΑΣ ΝΗΣΙ.

Τέτοιο καιρό πριν δεκαέξι χρόνια έγινε η εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο μας. Οι Τούρκοι εισβολείς άραξαν στο νησί μας με σκοπό να κατακτήσουν και να διώξουν τους κατοίκους της. Χωρίς να σκέφτονται τους πονεμένους κατοίκους λεηλάτησαν, βίασαν και σκότωσαν αθώους ανθρώπους καταπατώντας τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Κύπρος δεν είναι η πρώτη φορά που καταχτιέται και υποφέρει από κατακτητές. Παρόλο, όμως, που είχε πολλούς κατακτητές, εν τούτοις, με το λάβαρο ψηλά, καταφέρνει πάντοτε να απελευθερώνεται με τους αγώνες των κατοίκων της. Όμως, σήμερα, μετά από δεκαέξι χρόνια, η Κύπρος παραμένει κάτω από την «μπότα» του Τούρκου εισβολέα.

Άγιέ μου Βασίλη, η χάρη που σου ζητώ δεν είναι μεγάλη. Απλώς και μόνο τη λευτεριά και την ειρήνη, όχι μόνο στο πονεμένο μας νησί αλλά και σε όλο τον κόσμο. Είναι το καλύτερο χριστουγεννιάτικο δώρο.

Τι καλύτερο δώρο υπάρχει από τη λευτεριά σ' όλο τον κόσμο και την αγάπη μεταξύ των ανθρώπων!

*Με αγάπη
ένα πονεμένο Κυπριόπουλο
(Τάσος Χατζηστεφάνου
Α΄ τάξη Γυμνασίου Κύκκου)*

ΔΕΚΑΞΙ ΧΡΟΝΙΑ

Δεκάξι χρόνια... Μια ζωή που κύλησε έξω απ' το πατρικό αυλάκι. Τραίνο που, χτυπώντας στην πέτρα, πετάχτηκε έξω από την πορεία του. Μονάχα να φανταζόμαστε μπορούμε αυτή τη ζωή που έμεινε θαμμένη κάτω απ' την μπότα του κατακτητή. Αλλού απλώσαμε τις ρίζες μας, αλλού αποθέσαμε τις ελπίδες μας, αλλού χύσαμε τον ιδρώτα μας. Η ψυχή μας στέριωσε στην ξένη γη που ξαφνικά κι αναπάντεχα έγινε δική μας.

Δε χαρήκαμε τα καλοκαίρια πλάι στην κερυνιώτικη θάλασσα αγκαλιά με τις λεμονιές. Δε γευτήκαμε το νερό από τα κεφαλόβρυσσα. Δε χόρτασε το μάτι μας το μεγαλείο του βουνού να απλώνεται επιβλητικό. Δεν πατήσαμε στ' άγια χώματα των προγόνων μας να νιώσουμε άξιοι συνεχιστές του έργου τους.

Μον' ζήσαμε εδώ, αντίκρυ στην πράσινη γραμμή, παρέα με το συρματοπλεγμα. Με πικρό το χαμόγελο σαν ανέβαινε στα χείλη, αλλά με δυνατή την ελπίδα στην ψυχή. Και κάναμε υπομονή. Κανείς δεν ήρθε προς βοήθειά μας, κανείς δεν αγκάλιασε με ενδιαφέρον το πρόβλημά μας. Μόνοι μας, όπως πάντα, σταθήκαμε όρθιοι στις καταιγίδες. Εμείς οι μικροί τραφήκαμε με τη μνήμη, ξεδιψάσαμε με το τραγούδι, αναπνεύσαμε με την ελπίδα.

Με μοναδική ευχή να τα γνωρίσουμε μια μέρα. Και τότε θα ζήσουμε.

*Πάνος Πρωτοπαπάς
Α΄ τάξη Λυκείου Παλουριώτισσας*

ΚΑΙ ΤΟΤΕ ΘΑ ΓΙΟΡΤΑΣΟΥΜΕ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ

Σήμερα, 16 χρόνια μετά τον ακρωτηριασμό του μισού σχεδόν νησιού μας, εμείς λυγάμε στη θύμηση και μαζί θρηνούμε τα αδικοχαμένα. Τον τόπο, τη ζωή, τους ανθρώπους. Πώς μπορούμε να γιορτάζουμε, όταν έχουμε το βουβό βλέμμα του Πενταδάκτυλου στραμμένο πάνω μας; Πώς μπορούμε να χαιρόμαστε την ώρα που Κερύνεια και Μόρφου βογγούν κάτω από το βαρύ πέλμα του κατακτητή;

Η απάντηση είναι ότι μπορούμε κι ας είναι τριπλό το μαρτύριο. Μπορούμε γιατί έχουμε οδηγό τη θύμηση και συμπαραστάτη την ελπίδα. Μπορούμε επειδή πρέπει· επειδή αυτός ο λαός δεν έμαθε να σκύβει το κεφάλι. Μας κατηγόρησαν ότι ξεχάσαμε. Μας είπαν πως, επειδή οι μικροί δεν τα γνώρισαν, δε θα καναν τίποτα για να γυρίσουν πίσω. Είπαν ότι κυνηγάμε τη ζωή και ξεχνάμε τα ιδανικά.

Δεν ξεχνάμε κάθε Κύπριος πολεμά με το δικό του όπλο καθημερινά χτίζοντας το μέλλον αυτού του τόπου. Θά ρθει μια μέρα. Και η πληγωμένη περηφάνια του λαού, η λυγισμένη θέληση θα τεντωθεί εκσφενδονίζοντας τον Αττίλα από τη γη μας σαν κλαδί δέντρου που λύγισε, μα δεν έσπασε· και στην κατάλληλη στιγμή τεντώθηκε, για να δώσει το τελειωτικό κτύπημα σ' αυτόν που το λύγισε. Και τότε θα γιορτάσουμε πραγματικά.

(Απόσπασμα)

*Πάνος Πρωτοπαπάς
Α΄ τάξη Λυκείου Παλουριώτισσας*

**Η Μονή Αχειροποιήτου και η εκκλησία του Αγίου Ευλαλίου στον Καραβά
(Φωτογραφία Κυπριακού Μουσείου).**

ΓΙΑ ΣΕΝΑ ΚΥΠΡΟΣ ΜΟΥ

Μην κλαις, Κύπρος μου, γλυκιά πατρίδα
και θά 'ρθει η λευτεριά
και θα λάμψει σαν ακτίδα
πίσω απ' του Πενταδάκτυλου τα βουνά.

Μην κλαις, Κύπρος μου, γλυκιά πατρίδα,
κι η Κερύνεια, το Βαρώσι,
η Μόρφου και ο Καραβάς
θα νιώσουν κάποια μέρα της λευτεριάς τη ζεστασιά.

Και οι Τούρκοι τώρα σ' έχουν σκλαβωμένη,
πατρίδα μου γλυκιά, μην κλαις, γιατί
εμείς έχουμε παλικάρια
γεμάτα λεβεντιά.

Μην κλαις, Κύπρος μου, γλυκιά πατρίδα,
γιατί στης Αμμοχώστου την ακρογιαλιά
θα κυματίσει κάποια μέρα
η γαλανόλευκη ξανά.

Μην κλαις, Κύπρος μου, γλυκιά πατρίδα,
γιατί θά 'ρθει η λευτεριά,
το λέει το κύμα που αφρίζει
στη θάλασσα του Καραβά.

Μην κλαις, Κύπρος μου, γλυκιά πατρίδα,
γιατί θά 'ρθει, ναι, θά 'ρθει η λευτεριά.

Φιλίππου Δέσποινα
(Εγγονή του Κώστα και Δέσποινας Κοζάκου)

Έπαινος στο διαγωνισμό ποίησης για τα κατεχόμενα του Α' Λανιτείου Γυμνασίου.

Παιδιά του δημοτικού σχολείου Καραβά κατά τη διάρκεια διδακτικής περιόδου. (1972)

Στιγμιότυπο από θεατρικό μονόπρακτο που διοργανώθηκε στον Καραβά το 1969 από το νηπιαγωγείο «Παιδικός Παράδεισος». Διακρίνονται από αριστερά: Μαρία Κ. Παπαϊωάννου, Μαρία Φ. Μοτίτη, Κάτια Γ. Κωνσταντίνου, Σούλα Σ. Κοζάκου και Δημήτρης Η. Ηλιάδης.

Ο ΤΟΠΟΣ ΕΤΟΥΤΟΣ...

Ο τόπος ετούτος ... έχει βαρεθεί ν' αναμένει,
ο τόπος αυτός ... έχει βαρεθεί να καρτερεί,
μόνο στέκει, πάντα εκεί ψηλά ολόρθος,
κι αγναντεύει το πέλαγος με πένθιμη σιωπή.
Ο τόπος ετούτος ... έχει ορκιστεί ότι θ' αντέξει,
ο τόπος αυτός ... έχει ορκιστεί ότι θα ζήσει.
Μέσα απ' όλη την πίκρα και τη συμφορά του,
θα είναι εκεί και θ' αγωνίζεται,
θα πινάξει από πάνω του τη φρίκη του πολέμου,
θ' απλώσει τα χέρια του να φτάσει στον ήλιο,
θ' ανοίξει τη σκληρή παλάμη του Πενταδάκτυλου
και θα σταθεί ορθός κι αλύγιστος στα πόδια του.
Ο τόπος ετούτος ... είναι για μας η πατρίδα μας.
Δεν μπορεί πια να ησυχάσει.
Εμάς περιμένει.
Εμάς καλεί ν' αγωνιστούμε.

Νάτια Χαραλάμπους

Β' βραβείο στο Διαγωνισμό Ποίησης Διανέλλειου Γυμνασίου Λευκωσίας (1989-90).

Το χωριό μου

Είμαι ένα προσφυγόπουλο
και τ' όμορφο χωριό μου
ποτέ μου δεν το έχω δει
παρά μόνο στ' όνειρό μου.

Μου έχουν πει όμως γι' αυτό
λόγια πολλά οι γονείς μου,
τη θάλασσα, τα σπίτια του,
τα όμορφα περβόλια.

Οι Τούρκοι ήρθαν ξαφνικά,
και διώξαν τους ανθρώπους,
που με θλιμμένη την καρδιά
βρέθηκαν σ' άλλους τόπους.

Μες στη μικρή μου την καρδιά
νιώθω θυμό και πόνο,
να πάμε, θέλω, όλοι μας
πίσω εις το χωριό μας.

Έφη Χαραλάμπους

Δ' τάξη Δημοτικού Σχολείου Δασουπόλεως

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΔΗΜΩΝ ΜΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΚΑΡΑΒΑ «Η ΛΑΜΠΟΥΣΑ» ΑΥΣΤΡΑΛΙΑΣ

Όπως κάθε φορά που επικοινωνούμε με το προσφυγικό Σωματείο «Ο Καραβάς» μας δίνει κουράγιο και ενθουσιασμό να συνεχίσουμε τον αγώνα μας στη μακρινή αυτή γη, έτσι και στις 8 Σεπτεμβρίου 1990, που έγινε ο χορός του Λεμονιού, διαβάστηκε σε όλους τους χωριανούς και φίλους το μήνυμα που μας έστειλε.

Το παιδικό χορευτικό συγκρότημα του Συλλόγου μας, υπερήφανο για την καταγωγή του, μας παρουσίασε διάφορους κυπριακούς και ελληνικούς χορούς κατά τη διάρκεια του χορού του Λεμονιού. Αυτό αποτελείται από τα πιο κάτω παιδιά: Πόλα και Σούλα Σπύρου, Νατάσα και Αντρέα Χατζηστεφάνου Λαούτα, Αντρέα και Νικόλα Ευθυμίου, Ελένη Σοφοκλή, Σοφό Κουμή, Τροοδία Ταύρου, Τίνα Τσιούπη, Τρούτη και Χριστίνα Γεωργίου, Μαρή Σαπουντζή, Φιόνα και Χριστίνα Γιαννή. Ο χοροδιδάσκαλός τους ήταν ο κύριος Στέλιος Τσίκοκς.

Στις 11 Νοεμβρίου 1990, μετά από τη Γενική Συγκέντρωση, εξελέγη το τέταρτο διοικητικό Συμβούλιο από την αρχή της ιδρύσεως του Συλλόγου. Αυτό αποτελείται από τους Γιάννη Γεμέττα (πρόεδρο), ο οποίος για προσωπικούς λόγους στις 31/1/91 παραιτήθηκε, Ελευθερία Χατζηστεφάνου Λαούτα (Αντιπρόεδρο), Γεώργιο Παναγίδα (Γραμματέα), Φρόσω Σπύρου (Ταμία) και Συμβούλους τους Μιχάλη Παναγίδα και Ρένο Γεωργίου.

Το υπόλοιπο Διοικητικό Συμβούλιο (χωρίς πλέον πρόεδρο) συνέχισε τα καθήκοντά του και αντιπροσώπευσε με είκοσι περίπου μέλη τον Καραβά μας στην κυπριακή κοινότητα Μεμβούρνης και Βικτώριας στη γιορτή του Καρναβαλιού, που έγινε στις 3 Μαρτίου 1991.

Επίσης ήταν ο μοναδικός Κυπριακός Σύλλογος που με περηφάνια, κρατώντας την κυπριακή σημαία, αντιπροσώπευσε τον Καραβά στην ελληνική εθνική γιορτή που έγινε για τις 25 Μαρτίου.

Η παρέλαση έγινε μπροστά σε Αυστραλούς επισήμους, όπως την πρωθυπουργό της Βικτώριας κυρία Joan E. Kirner, εκκλησιαστικούς αντιπροσώπους και τον Έλληνα πολιτικό αντιπρόσωπο, που διάβασε μπροστά σε χιλιάδες συμπάροικους Έλληνες μήνυμα του πρωθυπουργού κυρίου Κωνσταντίνου Μητσοτάκη.

Για την 21η Απριλίου 1991 έχει οργανωθεί η καθιερωμένη Λαμπριάτικη Συγκέντρωση με φαγητό, ποτό και μουσική. Τα παιδιά μας πάλι θα μας ψυχαγωγήσουν με ελληνικούς χορούς. Ευχόμαστε όλοι οι χωριανοί και φίλοι, αγαπημένοι να συγκεντρωθούμε και να περάσουμε μαζί μια ευχάριστη μέρα.

Ελευθερία Χατζηστεφάνου Λαούτα

Αναμνηστική φωτογραφία από την παρέλαση της εθνικής γιορτής στις 25 Μαρτίου 1991 στη Μελβούρνη. Σημαιοφόροι του Κυπριακού Συλλόγου «Λάμπουσα» είναι η Πόλα Σπύρου και η Νατάσα Χατζηστεφάνου Λαούτα.

Το χορευτικό συγκρότημα του Κυπριακού Συλλόγου Καραβά «Η Λάμπουσα» Μελβούρνης Αυστραλίας. Ο χοροδιδάσκαλος Στέλιος Τσίγκος και οι Σοφός Κουμή, Μαρή Σαπουντζή, Τρούτη Γεωργίου, Αντρέας Λαούτας, Ελένη Σοφοκλή, Ανδρέας Ευθυμίου, Χριστίνα Γιαννή, Πόλα Σπύρου, Σούλα Σπύρου, Χριστίνα Γεωργίου, Νατάσα Λαούτα, Νικόλας Ευθυμίου, Φιόνα Γιαννή, Τροοδία Ταύρου, Τίνα Τσιούπη. Το συγκρότημα έλαβε μέρος στην εκδήλωση του «Χορού του Λεμονιού» στις 8/9/1990.

ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΑΠΟ ΜΕΛΗ ΚΑΙ ΦΙΛΟΥΣ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «Ο ΚΑΡΑΒΑΣ»

Το Διοικητικό συμβούλιο του Σωματείου μας επιθυμεί να εκφράσει τις θερμές του ευχαριστίες σε όλους όσους έδωσαν εισφορές για ενίσχυση του ταμείου του σωματείου. Οι εισφορές για τη χρονιά που πέρασε δίνονται πιο κάτω με βάση τη χρονική περίοδο που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια των εκδηλώσεων που διοργάνωσε το σωματείο μας.

ΕΙΣΦΟΡΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΙΟΥΝΙΟΣ '90 - ΙΟΥΝΙΟΣ '91.

1. Εκδήλωση προς τιμή των συνταξιούχων Καραβιωτών, Ιούνιος '90.

Δημήτρης Ασπρής	£20	Νικόλας Κατσιόλας	£10
Ανδρέας Χατζηπαναγή	£20	Σωτηρούλα Κύρου	£10
Κώστας Τριφούρκης	£20	Χριστόδουλος Θαλασσινός	£10
Κώστας Λιβερκώτης	£20	Παντελής Αρότης	£10
Γεώργιος Χατζηχαλαράμπους	£15	Νικόλας Τσιάμυρος	£10
Κυριάκος Κληρίδης	£10	Έλλη Σταύρου	£10
Σωτήρης Ιωάννου	£10	Κώστας Καραολής	£5
Κύπρος Αρότης	£10	Δέσποινα Μαυρίδου	£5
Γιάννης Χατζηλούκας	£10	Ερατώ Μάγου	£5
Ιάκωβος Λούτσιος	£10	Νικόλας Χατζηπετρής	£5
Πολύδωρος Γεωργίου	£10	Δημήτρης Παξιαβάνης	£5
Ευγενούλα Πέτρου	£10	Στέλιος Τσιουρούτης	£5
Οικ. Παπαϊακώβου Κύρκου	£10	Κώστας Ευστρατίου	£5
Ευριπίδης Χρυσοστόμου	£10	Κωστής Ευαγγελίδης	£5
Μαρούλα Μιχαηλίδη	£10	Αντιγόνη Βακή	£5
Χρίστος Μάγειρας	£10	Σάββας Νικοδήμου	£5
Κώστας Αντρονίκου	£10	Μαρούλα Ο. Χατζηδαμιανού	£5
Ανδρέας Μούγης	£10	Κώστας Δημητρίου	£5
Χρίστος Τόφας	£10	Κώστας Γεωργιάδης	£5
Ανδρέας Κελογρηγόρη	£10	Ανδρέας Ματθαίου	£5
Κώστας Κύρκος	£10	Μίκης Οδυσσέως	£5

2. Καλλιτεχνική εκδήλωση «Στο δρόμο της επιστροφής». Μάιος - Ιούνιος 1990

Carreras Ltd	£150	British American	£25
Λαϊκή Τράπεζα	£100	Georghiou Paints	£25
Τράπεζα Κύπρου	£50	Ελληνική Τράπεζα	£20
ΓΕΒΟ Λτδ	£50	A.D.P. Ltd	£20
		Φιλική Ασφαλιστική	£15

3. Εκδήλωση προς τιμή των Αποδήμων Καραβιωτών. Αύγουστος 1990

Σωματείο Λάμπουσα Αμερικής	Νίκος Μακρύνικολας	£20
U.S.\$ 5,000	Ελένη Κολιού	£20
Ανώνυμος	Καλλισθένη Λουκά	£10
Κλεάνθης Σπαθιάς	Κώστας Κρυός	£10
Κώστας Παρασκευά	Ιάκωβος Σπαθιάς	U.S.\$ 100
Σοφία Τιμοθέου		
Σωτήρης Τσιρίπιλλος		

4. Χορός του Λεμονιού. Οκτώβριος 1990

Λαϊκή Τράπεζα	£15
Τάσος Καραβιώτης	£10
Νεόφυτος Σαββίδης	£5
Κύπρος Χατζηγιαννάκη	£30 U.K.

5. Χριστουγεννιάτικη εκδήλωση. Δεκέμβριος 1990

Βασιλική Χριστοδουλίδου	£10
-------------------------	-----

6. Εισφορές για έκδοση του 2ου τόμου «Καραβάς»

Δήμος Καραβά	£500
Γεώργιος Τσίμον	£50

7. Διάφορες άλλες εισφορές

Άντρη Δημητρίου	U.S.\$ 100
Κώστας Πικραλλιδάς	U.S.\$ 100
Έλλη Σταύρου	£30
Μίκης Τσιάκκας	£50
Πολυξένη Β. Μανώλη	£150
Λάμπρος Μαούρης (Αφρική)	£50
Χρίστος Γεπτίμης	£10
Χαριτίνη Διγενή	£10
Μιχαλάκης Γεωργιάδης	£8
Μιχάλης Αρότης	U.S.\$ 300

Σημείωση: Αξιοσημείωτη ήταν η οικονομική συνεισφορά του Δήμου Καραβά στις εκδηλώσεις 1,2,3 και 5, που αναφέρονται πιο πάνω, οι οποίες διοργανώθηκαν από κοινού με το Σωματείο μας. Το Διοικητικό συμβούλιο του προσφυγικού σωματείου «ο Καραβάς» εκφράζει τις θερμές του ευχαριστίες και την εκτίμησή του προς όλα τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου για τη μέχρι τώρα ανταπόκριση και συνεργασία που επέδειξαν κατά τη διάρκεια της χρονιάς που πέρασε. Είμαστε βέβαιοι ότι η συνεργασία αυτή θα συνεχιστεί και θα ενισχυθεί ακόμη περισσότερο στο μέλλον με ένα και μοναδικό κοινό στόχο: «Την επιστροφή στον αγαπημένο μας Καραβά».

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΥ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ «ΚΑΡΑΒΑΣ»

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΠΡΩΤΟ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΟΜΟ «ΚΑΡΑΒΑΣ»

(Α) Από τον κ. Χρίστο Γεπτίμη πήραμε τις πιο κάτω πληροφορίες οι οποίες αφορούν τον κατάλογο των αγνοουμένων Καραβά και περιχώρων που δημοσιεύτηκε στον πρώτο τόμο.

«Οι πιο κάτω αγνοούμενοι είναι παιδιά του Καραβά αλλά κατοικούσαν για δικούς τους λόγους αλλού, στην Κύπρο.

1. Κωνσταντίνος Χρίστος Κωνσταντίνου (γιός του Κωστή Φακαλά από την Πάνω Γειτονιά). Γεννήθηκε το 1925 και χάθηκε στο Καϊμακλί. Κατοικούσε στην Παλλουριώτισσα. Τυχάνει πατέρας, μεταξύ άλλων παιδιών, της γνωστής τραγουδίστριας Κωνσταντίνας.

2. Σολωμού Σωτήρης Σπύρου (γιός του Σταύρου Σολωμού και εγγονός του Χριστοφή Παγδατή). Γεννήθηκε το 1948 και χάθηκε στην Κερύνεια. Κατοικούσε στη Λάπηθο.»

(Β) Από τη Μαρία Χρυστοφόρου πήραμε τη πιο κάτω πληροφορία η οποία αφορά τον κατάλογο των κατοίκων Καραβά και περιχώρων που μας έφυγαν στην προσφυγιά και δημοσιεύτηκε στο δεύτερο τόμο.

«Η Μαρία Βασίλη Κατούρη από το χωριό ΕΛΙΑ πέθανε τον Ιανουάριο του 1979».

**Η τρίτη ετήσια έκδοση ΚΑΡΑΒΑΣ του προσφυγικού σωματείου «ο Καραβάς»
τυπώθηκε σε 1,500 αντίτυπα στο τυπογραφείο ΣΟΓΕΚ.**